

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

УГРИН БОГДАН ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 339.924:339.7:336(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФІНАНСОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Б. В. Угрин

Науковий керівник: Іващук Ірина Олегівна,
доктор економічних наук, професор

Тернопіль – 2026

АНОТАЦІЯ

Угрин Б. В. Фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2026.

У дисертації запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання, що полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад дослідження фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції та обґрунтуванні їхнього впливу на інтеграцію країн у глобальний економічний простір в умовах посилення інтеграційних асиметрій, фінансової нестабільності, цифровізації та переходу до сталого розвитку.

У роботі глобальну економічну інтеграцію розглянуто як багатовимірний процес поглиблення взаємозалежності національних економік, який охоплює торговельні, інвестиційні, виробничі, технологічні, інституційні та фінансові зв'язки. Поглиблено теоретичні підходи до розуміння глобальної економічної інтеграції. Обґрунтовано, що глобалізація відображає макрорівень трансформацій світового господарства, пов'язаний із посиленням взаємозалежності національних економік, інтенсифікацією транснаціональних потоків капіталу, інформації та людських ресурсів, а також формуванням єдиного глобального простору економічної взаємодії. Водночас інтеграція конкретизує ці процеси на регіональному рівні, де вони набувають інституційно оформлених і керованих форм через створення економічних та митних союзів, спільних ринків, наднаціональних механізмів координації й політичних інституцій. Регіональну інтеграцію визначено як складову глобальної економічної інтеграції.

Запропоновано розглядати інтеграційні процеси крізь призму системного рівня інтеграції, який дає змогу враховувати не лише економічні вигоди від відкритості, а й ризики, обмеження, адаптивність, стійкість та здатність

національних економік до саморегуляції. Обґрунтовано, що концепція системного рівня інтеграції формує теоретичну основу сучасного розуміння глобальної економічної інтеграції. Такий підхід дозволяє пояснити, чому однакові форми участі у глобальному просторі можуть давати різні результати для країн із різним рівнем фінансового розвитку, інституційної якості та доступу до міжнародного капіталу.

Встановлено, що глобалізація, регіональна інтеграція та глобальна інтеграція мають спільну економічну та фінансову основу. Тому економічні та фінансові фактори виступають базовим рівнем, на якому формуються політичні, соціальні та культурні аспекти як глобалізації, так і інтеграційних процесів. У дисертації обґрунтовано взаємозв'язок теоретичних концептів глобалізації та інтеграції з економічними й фінансовими детермінантами їх розвитку.

Сучасні інтеграційні процеси відбуваються в умовах ускладнення глобального фінансового середовища, посилення гео економічної конкуренції, фрагментації міжнародної торгівлі, трансформації глобальних ланцюгів створення вартості, цифровізації фінансових послуг та зростання значення сталого фінансування. У роботі підтверджено, що відбувається фрагментація глобального простору за економічними та фінансовими показниками, що може негативно позначитися на результатах інтеграції та питаннях безпеки. Визначено основні виклики та загрози глобальній економічній інтеграції.

Запропоновано періодизацію глобальної економічної інтеграції від післявоєнної інституційної інтеграції до сучасної гео економічної фрагментації та виокремлено домінуючий вектор інтеграції у кожному періоді. Встановлено, що глобальна економічна інтеграція все більше формується як блокова або регіональна.

Аргументовано, що асиметрії глобальної економічної інтеграції є її системними характеристиками. У роботі узагальнено та деталізовано основні контури асиметрій глобальної економічної інтеграції залежно від сфери прояву інтеграції. Виокремлено виробничо-структурну асиметрію, яка проявляється у

нерівному розподілі доданої вартості в глобальних ланцюгах; фінансово-інвестиційну асиметрію, пов'язану із залежністю окремих економік від зовнішнього капіталу, боргового фінансування, валютних і фінансових шоків; технологічно-цифрову асиметрію, що зумовлена нерівним доступом до технологій, даних, цифрових платформ та інтелектуальної власності; інституційно-регуляторну асиметрію, яка виявляється у нерівному впливі країн на правила міжнародної торгівлі, стандарти, санкційні режими й податкову архітектуру; ризиково-екологічну асиметрію, що полягає у перенесенні екологічних, соціальних і безпекових витрат на слабші економіки. Визначено симетрії та асиметрії інтеграції країн у міжнародні економічні та фінансові інституції, деталізовано специфіку для країн з різним рівнем розвитку.

У дисертації аргументовано функціональне призначення міжнародних фінансових та економічних інституцій у процесах глобальної економічної інтеграції. За результатами дослідження проведено їх класифікацію за критеріями типу фінансування та ролі у процесах глобальної економічної інтеграції.

В дисертації запропоновано багаторівневу систему фінансових детермінант, яка охоплює наднаціональний, регіональний, національний та корпоративний рівні. Аргументовано, що фінансовий вимір глобальної економічної інтеграції охоплює три взаємопов'язані між собою процеси: фінансову відкритість, фінансову інтеграцію, фінансову глобалізацію. Використовуючи субіндекс Економічної свободи – Фінансова свобода та Індекс Чінна–Іто, проведено оцінювання фінансової відкритості країн, що підтвердило неоднорідність фінансових режимів країн. Проаналізовано умови глобальної інтеграції країн на основі аналізу інституційних та економічних умов і побудовано кореляційні матриці для виявлення зв'язків між показниками. За результатами оцінювання сформовано групи країн за рівнем інституційних та економічних умов глобальної економічної інтеграції.

Обґрунтовано комплексний характер фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції. Запропоновано та проаналізовано основні складові

екосистеми, які формують середовище глобальної інтеграції: інституційно-регуляторну, екосистему людського капіталу, інформаційну, екосистему ризиків і сталого розвитку. Відповідно, базовими системами є: грошово-кредитна та фінансова, інвестиційна, платіжно-розрахункова, торговельна, виробнича, цифрова, інноваційно-технологічна. З метою підтвердження відмінностей у залученні країн у процеси глобальної економічної інтеграції, з урахуванням нерівностей соціально-економічного розвитку, проаналізовано позиціонування економік у координатах [Індекс глобалізації (KOF); ВВП на одну особу]. Для характеристики фінансової екосистеми обрано такі показники: ВВП на одну особу, інформаційна глобалізація, фінансова глобалізація *de facto*, фінансова глобалізація *de jure*, політична глобалізація *de facto*, міжособистісна глобалізація *de facto*, культурна глобалізація *de facto*. Проведено кореляційний аналіз між показниками екосистеми для вибірки із 182 економік (країни та території), побудовано матрицю кореляцій для виявлення попарних зв'язків між показниками та сили зв'язку між ними. Використано метод кластерного аналізу для формування груп економік за цими показниками, який засвідчив наявність чітко вираженої ієрархічної структури у вибірці. Запропоновано моделі фінансових екосистем інтеграції на основі співвідношення рівнів фінансової глобалізації *de facto* і *de jure*.

Проведено оцінку впливу фінансових детермінант на глобальну економічну інтеграцію на основі показників, що характеризують зовнішньоекономічну відкритість, міжнародну інвестиційну активність, фінансову глибину, макрофінансову стабільність, технологічну залученість країн до глобальних економічних процесів, макроекономічні характеристики. Запропоновано методіку розрахунку Індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості країни. Початкова вибірка охоплювала 1780 спостережень за 10 часовими періодами. До аналізу було включено 21 змінну, що відображає як показники глобальної інтеграції, так і потенційні фінансові детермінанти цього процесу. За результатами визначення індексу було виявлено країни із найвищим і найнижчим рівнем

інтеграційного розриву, які підтвердили міжкраїнову неоднорідність у співвідношенні між внутрішньою фінансовою спроможністю та фактичним рівнем глобальної фінансово-економічної інтегрованості.

Окрему увагу приділено довірі як нематеріальному, але визначальному чиннику фінансової інтеграції. Обґрунтовано, що довіра впливає на інвестиційні рішення, доступ до кредитних ресурсів, вартість капіталу, готовність до партнерства і співпраці, стабільність фінансових потоків і здатність країни залучати довгострокове фінансування. Запропоновано основні компоненти довіри в процесах глобальної економічної інтеграції.

У роботі обґрунтовано зростання значення цифровізації фінансової сфери для глобальної економічної інтеграції. Окреслено напрями цифровізації фінансового сектору з метою поглиблення глобальної економічної інтеграції. Для оцінки цифрової інтеграційної спроможності фінансового сектору країн запропоновано показники, які характеризують цифрову готовність населення, цифрову інфраструктуру, цифрові послуги та інтернет-інфраструктуру. За результатами дисперсійного аналізу визначено вплив фактора року на розвиток цифрової спроможності країн. Ідентифікація країн за показниками цифрової інтеграційної спроможності у 2024 р. вказала на значну нерівність. Сформовано профілі цифрової готовності країн до глобальної економічної інтеграції.

У дисертації обґрунтовано, що в сучасних умовах фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції дедалі виразніше проявляються через здатність країни залучати фінансові ресурси у сфери, які визначають її майбутню конкурентоспроможність, зокрема зелену енергетику, енергоефективність, цифрові технології, інноваційну інфраструктуру, ІКТ-сектор та екологічно орієнтоване виробництво. Розкрито значення «зеленої» економіки та сталого фінансування як нових фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції, в тому числі й через «зелені» облігації. Визначено переваги та ризики інструментів «зеленої» економіки для глобальної економічної інтеграції.

У дисертації деталізовано нові вузлові центри глобальної економічної інтеграції та фінансові детермінанти, через які вони формують свій вплив на світогосподарські процеси. Європейський Союз розглядається як один із найбільш інституційно оформлених центрів інтеграції, вплив якого реалізується через розвинену нормативно-регуляторну систему, спільні правила функціонування ринків, фінансовий нагляд, стандарти прозорості, ESG-вимоги тощо. Водночас посилення ролі нових економічних центрів свідчить про поліцентричність сучасної глобальної інтеграції, у якій фінансовий вплив формується не лише традиційними країнами-лідерами, а й державами, регіонами, корпораціями, цифровими платформами та фінансовими інституціями, здатними акумулювати ресурси й задавати нові правила економічної взаємодії. Встановлено, що африканський континент має значний, але не повною мірою використаний потенціал для глобальної економічної інтеграції. Запропоновано стратегії участі країн у глобальній економічній інтеграції під впливом фінансових детермінант, які дадуть змогу зменшити ризики і отримати вигоди від інтеграції.

У роботі обґрунтовано, що для України проблематика фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції має особливе значення в умовах війни та повоєнного відновлення, з огляду на активізацію процесу вступу до ЄС, тому зростає потреба в економічній та фінансовій стабілізації, залученні довгострокового капіталу, розширенні фінансового партнерства. Виокремлено ознаки торговельної та фінансової конвергенції України з ЄС. Деталізовано проблемні питання, які потребують вирішення в цих процесах. У роботі проведено SWOT-аналіз фінансових детермінант повоєнного відновлення України в умовах багатовекторної інтеграції. До фінансових детермінант повоєнного відновлення України запропоновано віднести: макрофінансову стабільність, міжнародну фінансову підтримку, розвиток фінансової системи, державно-приватне партнерство, ефективність державних інституцій, залучення приватних інвесторів, розвиток системи страхування ризиків, розвиток гарантійних програм та інші.

Аргументовано важливість багатовекторної інтеграції, що дозволило сформулювати прогноз розвитку векторів глобальної економічної інтеграції України за регіонами світу. У роботі запропоновано сценарії глобальної економічної інтеграції України за такими напрямками інтеграції: торговельна, інвестиційна, трансфертно-фінансова та технологічна, на основі чого сформовано три варіанти сценаріїв, на яких має фокусуватися Україна: базовий, оптимістичний, ризиковий.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція (глобальна, економічна, фінансова), європейська інтеграція, торгівля (міжнародна, зовнішня), експорт та імпорт, прямі іноземні інвестиції, фінансова безпека, фінансова стабільність, повоєнне відродження (відновлення), цифровізація, інновації, сталий розвиток, зелені облігації, соціально-економічний розвиток, економічне партнерство.

ABSTRACT

Uhryn B. V. *Financial Determinants of Global Economic Integration.* – Qualifying scientific work submitted as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 292 «International Economic Relations». – West Ukrainian National University, Ternopil, 2026.

The dissertation proposes a new solution to a scientific and applied problem that consists in deepening the theoretical and methodological foundations for studying the financial determinants of global economic integration and substantiating their influence on the integration of countries into the global economic space under conditions of increasing integration asymmetries, financial instability, digitalization, and the transition to sustainable development.

In the study, global economic integration is considered a multidimensional process of deepening the interdependence of national economies, encompassing trade, investment, production, technological, institutional, and financial linkages. Theoretical approaches to

understanding global economic integration have been deepened. It is substantiated that globalization reflects the macro-level transformations of the world economy associated with the strengthening of the interdependence of national economies, the intensification of transnational flows of capital, information, and human resources, as well as the formation of a single global space of economic interaction. At the same time, integration specifies these processes at the regional level, where they acquire institutionally formalized and managed forms through the creation of economic and customs unions, common markets, supranational coordination mechanisms, and political institutions. Regional integration is defined as a component of global economic integration.

It is proposed that integration processes be considered through the prism of the systemic level of integration, which makes it possible to take into account not only the economic benefits of openness, but also risks, constraints, adaptability, resilience, and the capacity of national economies for self-regulation. It is substantiated that the concept of the systemic level of integration forms the theoretical basis for a modern understanding of global economic integration. This approach makes it possible to explain why identical forms of participation in the global space may produce different outcomes for countries with different levels of financial development, institutional quality, and access to international capital.

It has been established that globalization, regional integration, and global integration have a common economic and financial basis. Therefore, economic and financial factors constitute the basic level on which the political, social, and cultural aspects of both globalization and integration processes are formed. The dissertation substantiates the interrelationship between the theoretical concepts of globalization and integration and the economic and financial determinants of their development.

Modern integration processes take place under conditions of a more complex global financial environment, intensifying geoeconomic competition, fragmentation of international trade, transformation of global value chains, digitalization of financial services, and the growing importance of sustainable finance. The study confirms that the

global space is becoming fragmented according to economic and financial indicators, which may adversely affect integration outcomes and security-related issues. The main challenges and threats to global economic integration have been identified.

A periodization of global economic integration is proposed, ranging from post-war institutional integration to contemporary geoeconomic fragmentation, and the dominant vector of integration in each period is identified. It has been established that global economic integration is increasingly being formed as bloc-based or regional integration.

It is argued that asymmetries of global economic integration are its systemic characteristics. The study summarizes and details the main contours of asymmetries in global economic integration depending on the sphere in which integration manifests itself. The following are distinguished: production and structural asymmetry, manifested in the unequal distribution of value added in global chains; financial and investment asymmetry, associated with the dependence of individual economies on external capital, debt financing, and currency and financial shocks; technological and digital asymmetry, caused by unequal access to technologies, data, digital platforms, and intellectual property; institutional and regulatory asymmetry, reflected in the unequal influence of countries on international trade rules, standards, sanctions regimes, and tax architecture; and risk and environmental asymmetry, which consists in shifting environmental, social, and security costs to weaker economies. Symmetries and asymmetries in the integration of countries into international economic and financial institutions have been identified, and the specific features for countries with different levels of development have been detailed.

The dissertation substantiates the functional role of international financial and economic institutions in the processes of global economic integration. Based on the results of the study, they are classified according to the criteria of type of financing and role in the processes of global economic integration.

The dissertation proposes a multi-level system of financial determinants that covers the supranational, regional, national, and corporate levels. It is argued that the financial dimension of global economic integration encompasses three interrelated processes:

financial openness, financial integration, and financial globalization. Using the Financial Freedom sub-index of the Index of Economic Freedom and the Chinn-Ito Index, the financial openness of countries was assessed, confirming the heterogeneity of the financial regimes of countries. The conditions of the global integration of countries were analyzed on the basis of institutional and economic conditions, and correlation matrices were constructed to identify relationships between indicators. Based on the assessment results, groups of countries were formed according to the level of institutional and economic conditions for global economic integration.

The comprehensive nature of the financial ecosystem of global economic integration is substantiated. The main components of the ecosystem that form the environment of global integration are proposed and analyzed: the institutional and regulatory component, the human capital ecosystem, the information ecosystem, and the ecosystem of risks and sustainable development. Accordingly, the basic systems are: monetary and financial, investment, payment and settlement, trade, production, digital, and innovation and technological systems. In order to confirm differences in the involvement of countries in the processes of global economic integration, taking into account inequalities in socio-economic development, the positioning of economies in the coordinates [Globalization Index (KOF); GDP per capita] was analyzed. The following indicators were selected to characterize the financial ecosystem: GDP per capita, information globalization, de facto financial globalization, de jure financial globalization, de facto political globalization, de facto interpersonal globalization, and de facto cultural globalization. A correlation analysis among ecosystem indicators was conducted for a sample of 182 economies (countries and territories), and a correlation matrix was constructed to identify pairwise relationships between indicators and the strength of the relationships among them. The method of cluster analysis was used to form groups of economies according to these indicators, which confirmed the existence of a clearly defined hierarchical structure in the sample. Models of financial ecosystems of integration

are proposed on the basis of the ratio between the levels of de facto and de jure financial globalization.

The impact of financial determinants on global economic integration was assessed on the basis of indicators characterizing foreign economic openness, international investment activity, financial depth, macrofinancial stability, technological involvement of countries in global economic processes, and macroeconomic characteristics. A methodology for calculating the Country Global Financial and Economic Integration Index is proposed. The initial sample covered 1780 observations over 10 time periods. The analysis included 21 variables reflecting both indicators of global integration and potential financial determinants of this process. Based on the results of determining the index, countries with the highest and lowest levels of the integration gap were identified, confirming cross-country heterogeneity in the relationship between domestic financial capacity and the actual level of global financial and economic integration.

Special attention is paid to trust as an intangible but decisive factor of financial integration. It is substantiated that trust influences investment decisions, access to credit resources, the cost of capital, readiness for partnership and cooperation, the stability of financial flows, and a country's ability to attract long-term financing. The main components of trust in the processes of global economic integration are proposed.

The study substantiates the growing importance of digitalization of the financial sphere for global economic integration. Areas of digitalization of the financial sector aimed at deepening global economic integration are outlined. To assess the digital integration capacity of the financial sectors of countries, indicators characterizing the digital readiness of the population, digital infrastructure, digital services, and Internet infrastructure are proposed. Based on the results of variance analysis, the influence of the year factor on the development of the digital capacity of countries was determined. Identification of countries according to indicators of digital integration capacity in 2024 indicated significant inequality. Profiles of the digital readiness of countries for global economic integration were formed.

The dissertation substantiates that, under contemporary conditions, the financial determinants of global economic integration are increasingly manifested through a country's ability to attract financial resources to areas that determine its future competitiveness, including green energy, energy efficiency, digital technologies, innovation infrastructure, the ICT sector, and environmentally oriented production. The significance of the green economy and sustainable finance as new financial determinants of global economic integration is revealed, including through green bonds. The advantages and risks of green economy instruments for global economic integration are identified.

The dissertation details new hub centers of global economic integration and the financial determinants through which they shape their influence on global economic processes. The European Union is considered one of the most institutionally formalized centers of integration, whose influence is realized through a developed regulatory framework, common rules for market functioning, financial supervision, transparency standards, ESG requirements, etc. At the same time, the growing role of new economic centers indicates the polycentric nature of contemporary global integration, in which financial influence is formed not only by traditional leading countries, but also by states, regions, corporations, digital platforms, and financial institutions capable of accumulating resources and establishing new rules of economic interaction. It has been established that the African continent has significant, but not fully utilized, potential for global economic integration. Strategies for the participation of countries in global economic integration under the influence of financial determinants are proposed, which will make it possible to reduce risks and obtain benefits from integration.

The study substantiates that, for Ukraine, the issue of financial determinants of global economic integration is of particular importance under conditions of war and post-war recovery, given the intensification of the process of accession to the EU; therefore, the need for economic and financial stabilization, attracting long-term capital, and expanding financial partnerships is increasing. Features of Ukraine's trade and financial

convergence with the EU are distinguished. Problem issues requiring resolution in these processes are detailed. The study conducts a SWOT analysis of the financial determinants of Ukraine's post-war recovery under conditions of multi-vector integration. The financial determinants of Ukraine's post-war recovery are proposed to include: macrofinancial stability, international financial support, development of the financial system, public-private partnerships, efficiency of state institutions, attraction of private investors, development of a risk insurance system, development of guarantee programs, and others. The importance of multi-vector integration is argued, which made it possible to form a forecast for the development of the vectors of Ukraine's global economic integration by regions of the world. The study proposes scenarios of Ukraine's global economic integration in the following areas of integration: trade, investment, transfer and financial, and technological; on this basis, three scenario options on which Ukraine should focus are formulated: baseline, optimistic, and risk scenarios.

Keywords: globalization, integration (global, economic, financial), European integration, trade (international, foreign), exports and imports, foreign direct investment, financial security, financial stability, post-war revival (recovery), digitalization, innovations, sustainable development, green bonds, socio-economic development, economic partnership.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Заставний А. Р., Гомотюк А. О., Угрин Б. В. Цивілізаційні передумови фінансової інтеграції на Близькому Сході та глобальні виклики для ісламських фінансів. *Інноваційна економіка*. 2023. № 4. С. 154–164. (0,95 д.а, особисто автору – 0,5 д.а.: обґрунтовано багатоаспектність фінансової інтеграції). DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.4.22>

2. Ivashchuk I. O., Uhryn B. V. Financial ecosystem of global economic integration. *Інноваційна економіка*. 2025. № 3. С. 252–264. (0,96 д.а., особисто автору

– 0,6 д.а.: визначено характеристики фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції та запропоновано моделі екосистем). DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.3.30>

3. Іващук О. В., Угрин Б. В., Українець В. В. Інституційні виклики міграційної політики в контексті інтеграційних процесів. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 3 (12). С. 31–37. (0,96 д.а., особисто автору – 0,6 д.а.: обґрунтовано вплив регіональної інтеграції на регулювання міграційних процесів). DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-12-5>

4. Тарасенко Ю. В., Угрин Б. В. Фінансові детермінанти регіональної економічної інтеграції в країнах Африки. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2025. Вип. 4 (172). С. 72–82. (0,77 д.а., особисто автору – 0,45 д.а.: оцінено асиметрії регіональної інтеграції африканських країн та обґрунтовано роль Африканської континентальної зони вільної торгівлі). DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-4-9>

5. Іващук О. О., Угрин Б. В. Фінансові детермінанти економічної інтеграції України у глобальний простір. *Економіка та суспільство*. 2026. Вип. 83. (0,81 д.а., особисто автору – 0,6 д.а.: запропоновано періодизацію економічної інтеграції України у глобальний простір та її основні фінансові детермінанти). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-168>

6. Угрин Б. В. Фінансовий вимір глобальної економічної інтеграції та оцінка інституційного середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2026. Вип. 59. С. 119–128. (0,95 д.а.) DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2026-59-16>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Заставний А. Р., Угрин Б. В. Процеси фінансової інтеграції на Близькому Сході. Scientific method: reality and future trends of researching: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical

Conference (Zagreb, August 25, 2023). Zagreb, Republic of Croatia : European Scientific Platform, 2023. P. 88–89. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: обґрунтовано роль технологій у фінансовій інтеграції на Близькому Сході). DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-25.08.2023>

8. Гомотюк А. О., Угрин Б. В. Тренди та можливості для фінтех: регіональні аспекти. Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XII Національної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 16 листопада 2023 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 44–45. (0,15 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначено основні можливості для фінтех).

9. Угрин Б., Лунишин В. Інноваційні фактори розвитку світового фінансового ринку. Сучасні аспекти та перспективні вектори розвитку науки і бізнесу: матеріали XIV Національної науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, 14 листопада 2024 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2024. С. 46-48. (0,15 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: проаналізовано інновації у сфері фінтех).

10. Угрин Б., Маховський І. Підвищення ефективності управління мультинаціональними корпораціями в умовах глобальних ризиків. Фінанси та облік в умовах глобальної невизначеності та безпекових ризиків: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Тернопіль, 27 травня 2025 р.). Ч. 1. Тернопіль : ЗУНУ, 2025. С. 494–496. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначено основні глобальні ризики). URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/ba00f315-17a1-4497-8a4d-b616c6bf80ed/content>.

11. Угрин Б. В. Фінансова довіра в глобальній економіці. Modern Challenges in Economic and Technological Innovation: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference (Bologna, March 4–6, 2026). Bologna, Italy : International Scientific Unity, 2026. P. 138–140. (0,15 д.а.). URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-challenges-in-economic-and-technological-innovation-04-03-26/>

12. Угрин Б. В. Фінансові детермінанти повоєнного відновлення України в контексті багатовекторної інтеграції. Проблеми та перспективи розвитку національної економіки в умовах глобалізації: збірник наукових тез за матеріалами XXIV Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції молодих учених та студентів (м. Острог, 25 березня 2026 р.). / ред. кол.: Л. В. Козак, Н. П. Топішко та ін. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2026. С. 133–135. (0,16 д.а.).

URL: https://www.oa.edu.ua/assets/files/news/2026/national_economy_conf_tezy.pdf

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ ФІНАНСОВА ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ	
1.1. Сутність і динаміка розвитку глобальної економічної інтеграції.....	12
1.2. Сучасні асиметрії глобальної економічної інтеграції	33
1.3. Роль міжнародних фінансових інституцій у процесах глобальної економічної інтеграції	51
Висновки до розділу 1	68
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ДЕТЕРМІНАНТ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
2.1. Ідентифікація фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції	70
2.2. Формування фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції	84
2.3. Оцінка впливу фінансових детермінант на глобальну економічну інтеграцію	98
Висновки до розділу 2	122
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
3.1. Довіра, цифровізація фінансової сфери та «зелена економіка» як нові виклики процесам глобальної економічної інтеграції	124
3.2. Формування нових вузлових центрів глобальної економічної інтеграції під впливом фінансових детермінант	144
3.3. Пріоритети глобальної економічної інтеграції України та вплив фінансових чинників	157
Висновки до розділу 3	173
ВИСНОВКИ	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	182
ДОДАТКИ	206

ВСТУП

Актуальність теми. Глобальна економічна інтеграція є складним і багаторівневим процесом, який формувався протягом тривалого історичного періоду під впливом різноманітних політичних, економічних, технологічних та інституційних чинників, які на різних етапах розвитку світового господарства домінували як передумови інтеграційних процесів, визначали характер, масштаби та напрями взаємодії між країнами. Зміна країн-лідерів у світовій економіці, поглиблення міжнародного поділу праці, розвиток транспортної та логістичної інфраструктури, формування інституційного базису регіональної економічної інтеграції, відкриття нових ринків та торговельно-фінансова лібералізація, а також прискорення технологічного прогресу поступово створювали умови для поглиблення економічної взаємозалежності економік. На сучасному етапі глобальна економічна інтеграція набуває нових рис та відбувається трансформація традиційних моделей інтеграції. В останні десятиліття помітним є зміщення акценту інтеграційних процесів у фінансову площину. Безперечно, у фінансовому секторі найшвидше проявляються глобальні зміни та нові можливості, але у той же час і ризики. Розвиток міжнародних фінансових ринків, електронних платіжних систем, цифрових валют, фінтех-компаній, глобальних інвестиційних потоків і нових механізмів фінансового посередництва формує основу нової глобальної фінансової екосистеми та актуалізує питання забезпечення фінансової безпеки та стабільності. Тому відбувається черговий етап розвитку процесів глобальної економічної інтеграції, в яких фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції виступають одними із ключових чинників, що визначають сучасну динаміку, глибину та багатовекторність інтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика глобальної економічної інтеграції, фінансової глобалізації та трансформації світового фінансового простору посідає важливе місце в сучасному науковому дискурсі. Теоретичні засади глобалізаційних процесів, фінансової глобалізації та економічної інтеграції досліджували у своїх працях зарубіжні науковці

Б. Баласса, Дж. Вайнер, І. Валлерстайн, Х. Іто, М. Кастельс, Р. Манделл, Дж. Най, Д. Родрік, Дж. Сакс, Дж. Стігліц, А. Тейлор, Я. Тінберген, М. Чінн та інші. У наукових працях фінансові аспекти глобальної економічної інтеграції розглядаються, як правило, крізь призму міжнародного руху капіталу, лібералізації фінансових ринків та міжнародної торгівлі, інвестиційної взаємозалежності тощо. Серед українських вчених дослідженню цих питань присвячені праці О. Білоруса, О. Булатової, Л. Герман, Р. Зварича, З. Луцишин, Д. Лук'яненка, І. Іващук, В. Козюка, Н. Кравчук, І. Краснової, М. Лизун, І. Ліщинського, Н. Резнікової, С. Онищенко, О. Харун, О. Сосновської, Я. Столярчук, А. Філіпенка, С. Якубовського та інших. Разом із тим, попри значний науковий доробок, проблематика фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції потребує подальшого поглибленого вивчення. Це зумовлено динамічними змінами у глобальній економіці, трансформацією фінансової та економічної інституційної архітектури, посиленням ролі цифрових фінансових технологій, актуалізацією питань фінансової безпеки, стабільності та стійкості національних економік в умовах глобальної взаємозалежності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою наукових досліджень Західноукраїнського національного університету, зокрема: науково-дослідних робіт кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу – «Детермінанти стагнації фінансового ринку України та напрями забезпечення його розвитку в сучасних умовах (державний реєстраційний номер 0122U201522) при підготовці розділу «Глобалізація та світові фінансові ринки: вплив на функціонування фінансового ринку України»; кафедри міжнародної економіки – «Гео економічні та цивілізаційні виклики розвитку глобальної економіки» (державний реєстраційний номер 0121U111077) при підготовці розділу «Економічні пріоритети регіональних інтеграційних об'єднань в глобальній економіці»; кафедри міжнародних економічних відносин «Гео економічні детермінанти повоєнного розвитку України в глобальному просторі» (державний

реєстраційний номер 0122U201486) при підготовці розділу «Гео економічні детермінанти розвитку України в умовах війни».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад глобальної економічної інтеграції та обґрунтування впливу фінансових детермінант на ці процеси в умовах посилення інтеграційних асиметрій.

У процесі дослідження для досягнення поставленої мети було поставлено та вирішено наступні завдання:

– обґрунтувати теоретичні засади глобальної економічної інтеграції для визначення її сутності та сучасних форм прояву в умовах трансформації світового господарства;

– систематизувати сучасні асиметрії глобальної економічної інтеграції для виявлення структурних, регіональних, фінансових та інституційних дисбалансів її розвитку;

– визначити роль міжнародних фінансових інституцій у процесах глобальної економічної інтеграції для з'ясування механізмів їхнього впливу на фінансове забезпечення інтеграційних процесів;

– провести ідентифікацію фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції для формування аналітичної основи їх подальшої оцінки;

– охарактеризувати процес формування фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції для визначення її ключових елементів, взаємозв'язків та функціонального впливу на інтеграційні процеси;

– оцінити вплив фінансових детермінант на глобальну економічну інтеграцію для виявлення стимулюючих і стримуючих чинників її розвитку;

– проаналізувати вплив новітніх інноваційних процесів на глобальну економічну інтеграцію для визначення нових викликів і можливостей її фінансового забезпечення;

– обґрунтувати пріоритети глобальної економічної інтеграції України для визначення напрямів посилення її участі у світових інтеграційних процесах під впливом фінансових чинників;

– визначити особливості формування нових вузлових центрів глобальної економічної інтеграції для виявлення трансформації просторової структури світової економіки під впливом фінансових детермінант.

Об’єктом дослідження є процеси глобальної економічної інтеграції.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти формування і впливу фінансових детермінант на динаміку глобальної економічної інтеграції.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили комплексне вивчення фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції: історичний метод використано для з’ясування передумов та еволюції глобальної економічної інтеграції, трансформації її фінансового забезпечення; метод діалектичного пізнання, метод аналізу і синтезу, метод індукції та дедукції – для розкриття суперечливого характеру глобальної економічної інтеграції, виявлення взаємозв’язку між фінансовими детермінантами та інтеграційними процесами; для узагальнення теоретичних підходів до глобальної економічної інтеграції та фінансових детермінант її розвитку; метод системного аналізу – для розгляду глобальної економічної інтеграції як складної багаторівневої системи; метод структурно-функціонального аналізу – для визначення ролі фінансових інституцій у формуванні фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції; метод групування та класифікації – для систематизації фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції; метод аналогій і компаративного аналізу – для порівняння особливостей фінансового забезпечення інтеграційних процесів України, виявлення відмінних рис її участі у глобальній економічній інтеграції; метод економіко-статистичного аналізу та економетричного аналізу, в тому числі кореляційного аналізу – для оцінювання динаміки глобальної економічної інтеграції, виявлення впливу фінансових детермінант на глобальну економічну інтеграцію; метод SWOT-аналізу – для виявлення сильних і слабких сторін фінансових детермінант повоєнного відновлення України в умовах багатовекторної інтеграції; метод графічної візуалізації – для наочного представлення динаміки фінансових показників, інтеграційних процесів,

асиметрії розвитку та просторової трансформації вузлових центрів глобальної економічної інтеграції.

Інформаційно-фактологічною основою дослідження є офіційні статистичні звіти та експертно-аналітичні огляди провідних міжнародних інституцій, зокрема Світового банку, Міжнародного валютного фонду, ЮНКТАД та Світової організації торгівлі, а також нормативно-правова база України, що регулює фінансовий сектор та питання інтеграції й міжнародного співробітництва, результати фундаментальних розробок вітчизняних і закордонних науковців, опубліковані в монографіях та фахових періодичних виданнях, а також актуальні цифрові ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад дослідження глобальної економічної інтеграції через обґрунтування ролі фінансових детермінант у трансформації інтеграційних процесів в умовах посилення глобальних асиметрій. У результаті дослідження отримані такі найбільш вагомі наукові результати:

вперше:

– сформовано багаторівневу систему фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції та запропоновано їх авторське трактування як взаємопов'язаних інституцій, механізмів, фінансових правил, технологічних рішень, ресурсних можливостей і ризикових чинників, що визначають характер фінансової взаємозалежності країн, ступінь їх інтегрованості у глобальний економічний простір та стійкість до зовнішніх викликів; на цій основі обґрунтовано структурну модель фінансового виміру глобальної економічної інтеграції, що поєднує економічний, технологічний, інституційний, соціокультурний і системно-ризиковий рівні;

удосконалено:

– інституційний підхід до дослідження процесів глобальної економічної інтеграції, що, на відміну від існуючих, базується на обґрунтуванні визначального впливу міжнародних фінансових інституцій, глобальних фінансових правил, регуляторних стандартів та механізмів фінансової

координації на формування сучасної архітектури інтеграційних процесів; це дало змогу виокремити перспективи розвитку глобальної економічної інтеграції через формування нових вузлових центрів інтеграційної взаємодії під впливом фінансових детермінант;

– методичний підхід до оцінювання фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на системному поєднанні її базових і кросфункціональних складових. Це дало змогу оцінити вплив окремих компонентів фінансової екосистеми на показники економічного розвитку, ідентифікувати моделі інтеграції країн у глобальну економіку на основі співвідношення між фінансовою глобалізацією *de facto* та *de jure*; на цій основі розмежувати реальну інтеграцію національних економік у міжнародні фінансові потоки та їхню формальну інституційно-нормативну відкритість, а також виявити асиметрії між реальним рівнем фінансової інтегрованості та декларованою відкритістю економік у процесах глобальної економічної інтеграції;

– науково-методичний підхід до емпіричного оцінювання впливу фінансових детермінант на процеси глобальної економічної інтеграції, який, на відміну від існуючих підходів, ґрунтується на використанні багатокомпонентної вибірки макроекономічних та фінансових індикаторів, що характеризують зовнішньоекономічну відкритість, міжнародну інвестиційну активність, фінансову глибину інтеграції, макрофінансову стабільність, технологічну залученість країн до глобальних економічних процесів. Це дало змогу розробити і розрахувати Інтегральний індекс глобальної фінансово-економічної інтегрованості країни, що враховує субіндекси торговельної, інвестиційної, трансфертно-фінансової та технологічної інтеграції й забезпечує комплексне оцінювання рівня залученості країни до глобального економічного простору;

набули подальшого розвитку:

– концептуальні положення в частині дослідження глобальної економічної інтеграції шляхом обґрунтування взаємозв'язку між концептами глобалізації, регіональної інтеграції та глобальної економічної інтеграції, з

одного боку, й економічними та фінансовими детермінантами інтеграційних процесів – з іншого; це дало змогу розкрити глобальну економічну інтеграцію як багатовимірний процес, трансформація якого відбувається під впливом глобальних викликів і загроз, а також обґрунтувати зростання ролі фінансової довіри, цифровізації фінансової сфери та «зеленої» економіки у формуванні стратегій інтеграції країн у глобальний економічний простір;

– наукові положення щодо ідентифікації природи та проявів асиметрій глобальної економічної інтеграції шляхом розширення їх класифікації за сферами прояву інтеграційних процесів, що дало змогу виокремити виробничо-структурні, фінансово-інвестиційні, технологічно-цифрові, інституційно-регуляторні та ризиково-екологічні асиметрії, розкрити їх вплив на нерівномірність участі країн у глобальних інтеграційних процесах та обґрунтувати, що асиметричність інтеграції формується не лише в результаті відмінностей у рівні економічного розвитку, а й через нерівний доступ до фінансових ресурсів, технологій, інституційної спроможності, глобальних ринків і механізмів ухвалення міжнародних економічних рішень. Це дало змогу аргументувати роль міжнародних фінансових інституцій у подоланні цих асиметрій;

– наукові підходи щодо фінансового виміру глобальної економічної інтеграції, який запропоновано структурувати як систему взаємопов'язаних складових – фінансової відкритості, фінансової інтеграції та фінансової глобалізації, що формується під впливом інституційних та економічних умов включення країн у глобальний економічний простір. Це дало змогу класифікувати країни за рівнем фінансової відкритості на основі Індексу Chinn–Ito, виокремити групи країн за сукупністю інституційних і економічних характеристик та підтвердити неоднорідність інтеграційного середовища, що зумовлює відмінності у траєкторіях участі країн у процесах глобальної економічної інтеграції;

– науковий підхід до періодизації економічної інтеграції України у глобальний економічний простір, що дало змогу ідентифікувати домінуючі

фінансові детермінанти на кожному етапі інтеграційного процесу, зокрема макрофінансову стабільність, міжнародну фінансову підтримку, розвиток фінансової системи, державно-приватне партнерство, ефективність державних інституцій, залучення приватних інвесторів, розвиток системи страхування ризиків і гарантійних програм. На цій основі визначено ознаки конвергенції України з ЄС у торговельній та фінансовій сферах, виявлено проблемні питання інтеграційної взаємодії. За результатами SWOT-аналізу фінансових детермінант повоєнного відновлення України та з використанням сценарного методу обґрунтовано базовий, оптимістичний і ризиковий сценарії інтеграції України у глобальний економічний простір і сформульовано прогностичні пріоритети її подальшого розвитку з урахуванням регіональних особливостей співпраці.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування теоретичних положень та прикладних інструментів для оптимізації фінансової стратегії України в умовах глобальних трансформацій та реалізації основних інтеграційних пріоритетів. Запропоновані підходи до ідентифікації та оцінки впливу фінансових детермінант можуть бути інтегровані у діяльність державних інституцій та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності для підвищення ефективності участі України у глобальних інтеграційних процесах. Результати дисертації можуть стати фундаментом для подальших наукових розробок та бути використані у навчальному процесі. Окремі положення дисертації використано у діяльності страхової групи «ТАС» (довідка № 24/26 від 07.04.2026 р.), Київської торгово-промислової палати (№ 17/05-5/564 від 01.06.2026 р.), впроваджено у навчальний процес Західноукраїнського національного університету, зокрема, при викладанні дисциплін «Економічна дипломатія», «Міжнародне співробітництво», «Міжнародна економічна діяльність України», «Міжнародна торгівля», «Кон'юнктура світових ринків» (довідка №126-31/1257 від 21.05.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому автором особисто сформульовано теоретичні положення, обґрунтовано наукові результати та розроблено

практичні рекомендації щодо фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано ті ідеї, положення та результати, які отримано особисто здобувачем.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і результати дисертаційної роботи були представлені та пройшли обговорення на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях: «Scientific method: reality and future trends of researching: collection of scientific papers «SCIENTIA» (Zagreb, 2023), «Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи» (м. Тернопіль, 2023 р.), «Сучасні аспекти та перспективні вектори розвитку науки і бізнесу» (м. Тернопіль, 2024 р.), «Фінанси та облік в умовах глобальної невизначеності та безпекових ризиків» (м. Тернопіль, 2025), «Modern Challenges in Economic and Technological Innovation» (Bologna, 2026), «Проблеми та перспективи розвитку національної економіки в умовах глобалізації» (м. Острог, 2026).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 12 наукових працях загальним обсягом 6,41 д.а. (з них 4,41 д.а. належать особисто автору), у тому числі: 6 праць – у наукових фахових виданнях і 6 праць апробаційного характеру.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 247 сторінок, з них 181 сторінка основного тексту. Робота містить 34 таблиці, 48 рисунків та 17 додатків на 42 сторінках. Список використаних джерел налічує 219 найменувань на 24 сторінках.

Декларація про використання ШІ. Під час підготовки дисертації автор використовував інструменти OpenAI ChatGPT як допоміжний засіб для оформлення окремих ілюстративних матеріалів, виявлення та виправлення граматичних, орфографічних і стилістичних помилок, без підміни авторського аналізу. Автор бере на себе відповідальність за остаточний зміст дисертаційної роботи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЇЇ ФІНАНСОВА ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ

1.1. Сутність і динаміка розвитку глобальної економічної інтеграції

Глобальна економічна інтеграція та основні її вектори формуються під впливом низки чинників, які не обмежуються лише лібералізацією торгівлі та інвестиційною активністю, залученням країн у глобальні ланцюги доданої вартості. Ці процеси зумовлюються комплексом взаємопов'язаних факторів, які поєднують в собі історичні та політичні передумови, соціальні та екологічні впливи, цифровізацію. Глобалізація поставила дилему, яку не вдалося досі розв'язати, ані в теоретико-концептуальному обґрунтуванні, ані у практичній площині – що варто країнам обирати: багатообіцяючу, але занадто ризиковану, глобалізацію, чи обмежену, але більш стабільну, регіоналізацію? Відповіді на це питання немає, бо глобалізація, як і регіональна інтеграція, нікуди не зникли – вони змінили свої форми, максимально адаптуючись під виклики та загрози зростаючої нестабільності. Глобалізація максимально наблизила країни одна до одної і через багатосторонні формати співпраці країни стали критично залежними одна від одної, водночас, вона поглибила асиметрії між країнами та спричинила фрагментацію майже в усіх сферах суспільного життя. За таких умов держави опинилися в пастці парадоксу глобалізації: вони стали більш взаємопов'язаними завдяки розвитку економічних процесів, міжнародної торгівлі, інвестицій і транснаціональних виробничих мереж; але посилилася нерівномірність їхнього розвитку та конкуренція, зросла залежність від зовнішніх чинників, а також загострилися суперечності.

Аналіз теоретичних концептів та базових засад процесів глобалізації, регіональної інтеграції та глобальної інтеграції дає змогу простежити ці тенденції, коли ідеї окремих теорій не просто перегукуються, а доповнюють одна одну, а іноді й суперечать. Так у більшості теорій закладено ідею, що світ стає

взаємопов'язаним, хоча одні дослідники вбачають в цьому позитив, а інші загрозу (табл. 1.1). Так, наприклад, країни активно налагоджують співробітництво в різних сферах та за різними каналами, так формується багатовекторне співробітництво і «складна взаємозалежність». З кожним роком ця взаємодія розширюється та зменшується роль силових чинників, тоді як розширюються канали взаємодії: до співробітництва долучаються не лише уряди, а й компанії, недержавні актори, люди. Згідно цієї концепції, міжнародні інституції полегшують цю співпрацю. Разом з тим, згідно із світ-системним підходом, глобалізація спричинила домінування країн та поділ світу [206].

Таблиця 1.1

Основні теоретичні концепти глобалізації

Концепт	Суть	Представники
Ліберальний / неоліберальний інституціоналізм	Глобалізація як зростання взаємозалежності держав «complex interdependence»), розвиток міжнародних інституцій і відкритих ринків, що сприяють співпраці.	Роберт Кеохейн, Джозеф Най
Світ-системний підхід	Поділ світу на центр, напівпериферію та периферію; глобалізація відтворює та поглиблює нерівність між ними.	Іммануїл Валлерстайн
Конструктивізм	Роль норм, ідентичностей і соціальних конструкцій у глобалізації та взаємодії країн	Александр Вендт
Глокалізація	Поєднання глобальних і локальних процесів; адаптація глобальних явищ до місцевих культур і умов/	Роланд Робертсон
Мережеве суспільство	Світ як система глобальних інформаційних мереж, де основні процеси (економіка, політика, культура) організовані через потоки інформації	Мануель Кастельс

Джерело: систематизовано автором.

Американський політолог Александр Вендт, один із засновників теорії конструктивізму, висуває думку, що держави самі формують умови для співпраці, і вони часто залежать від їх ідентичності, тобто ким вони себе ідентифікують; від норм і правил, які, як правило, формувалися історично; досвіду взаємодії та ролі, в якій кожна з країн себе бачить. Відповідно, взаємодія

не визначається анархією. Згідно із дослідженням, анархічні системи це такі, «де відсутні як центральна влада, так і колективна безпека» [207]. Разом з тим, дослідник застерігає, що «трансформація ідентичностей та інтересів через «еволюцію співпраці» стикається з двома важливими обмеженнями. Перше полягає в тому, що цей процес є поступовим і повільним. Цілі акторів у такому процесі зазвичай спрямовані на досягнення спільних вигод у межах того контексту, який вони вважають відносно стабільним. Друге, більш фундаментальне обмеження полягає в тому, що концепція еволюції співпраці передбачає відсутність негативної ідентифікації між акторами» [207].

Необхідність збереження ідентичності стало основоположними ідеями в концепції глокалізації. Це поняття у науковий обіг було введено британським соціологом Роланд Робертсоном, який наголошував, що «потреба впровадити поняття глокалізації в соціальну теорію виникає з таких міркувань. Значна частина розмов про глобалізацію схильна припускати, що це процес, який нівелює локальність, включаючи великомасштабні форми локальності... Таке тлумачення ігнорує дві речі. По-перше, воно недооцінює те, наскільки те, що називається локальним, значною мірою сконструйоване на транс- або надлокальному рівні. По-друге, хоча зростає інтерес до просторових аспектів і розширюється увага до тісних зв'язків між часовими та просторовими вимірами людського життя, ці міркування поки що мало вплинули на дискусію про глобалізацію та пов'язані питання» [181].

Сучасним проявом глобалізації є формування мережевого суспільства, причому цей процес не є одномоментним, але з часом технічний прогрес змінив характер відносин між акторами міжнародних економічних відносин, ієрархію комунікацій, та й саму комунікацію також. З цього приводу один із засновників мережевого підходу, соціолог, професор Мануель Кастельс зазначав, що завдяки формуванню нової парадигми інформаційних технологій, «мережі формують нову соціальну морфологію наших суспільств, а поширення мережевої логіки істотно змінює функціонування та результати процесів виробництва, досвіду, влади й культури. ... ця мережева логіка формує соціальні процеси на вищому

рівні, ніж конкретні інтереси, що виражаються через мережі: влада потоків стає важливішою за потоки влади» [117]. Українська дослідниця Р. Войтович цілком слушно аргументує, що «мережева організація суспільства існувала майже завжди, проте більше можливостей для формування мережевих відносин з'явилося саме в умовах глобалізації, яка викликала зростання внутрішньої взаємопов'язаності світової системи, стала ефективним каталізатором трансформаційного розвитку сучасного світу» [16].

У сучасному глобальному світі інтеграція постає не лише як форма співпраці між країнами, а як відповідь на зростання взаємозалежності, нерівномірності розвитку та трансформації. Її теоретичні концепти та практичне втілення (на прикладі європейської інтеграції) почали формуватися у другій половині ХХ ст., коли країни усвідомили, що в межах блоків (об'єднань) співпраця є більш ефективною. Основні теоретичні концепти регіональної інтеграції систематизовано у табл. 1.2 – цей процес еволюціонував від неофункціоналізму, одним із засновників якого був американський політолог Ернст Б. Гаас, через державо центричну концепцію та ліберальний інтерурядовий підхід до нового регіоналізму. Таким чином, це демонструє складність та багатоаспектність процесів регіональної інтеграції, де на перетині глобальних та регіональних тенденцій реалізуються інтереси та можливості державних та недержавних акторів.

Таблиця 1.2

Основні теоретичні концепти регіональної інтеграції

Концепт	Суть	Представники
Неофункціоналізм	Інтеграція через «spillover»	Ернст Гаас, Леон Ліндберг
Інтерурядовий підхід	Держави контролюють інтеграцію	Стенлі Гоффман
Ліберальний інтерурядовий підхід	Поєднання внутрішніх інтересів і міждержавних переговорів	Ендрю Моравчик
Новий регіоналізм	Інтеграція виходить за межі економіки; регіони формуються як багаторівневі та багатовимірні структури	Бйорн Хеттне, Фредрік Седербаум

Джерело: систематизовано автором.

Представники неофункціоналізму розглядали інтеграцію як динамічний, певною мірою автономний, процес, який розвивається поступово через взаємопов'язані зміни в різних сферах, тобто в основі покладено ефект «spillover», коли інтеграція в одній галузі (як правило, це економічна) створює об'єктивну потребу в гармонізації та уніфікації в інших сферах, тому процес інтеграції є доволі гнучким та результативним. Але «гнучка європейська інтеграція довкола ЄС, в ЄС чи з ЄС не повинна сприйматись і розглядатись як «побічний продукт» еволюції європейської інтеграції, а натомість повинна розумітись як основна теоретична і практична модель майбутнього динамічного розвитку ЄС» [83].

Як показала практика, часто інтеграційні процеси можуть гальмуватися з політичних мотивів та виходити з під контроль держав, породжуючи нові суперечності між ними. Це стало поштовхом до продовження досліджень інтеграційних процесів і зміни поглядів на роль держави в них, що є основним концептом інтегруючого підходу, серед представників якого виокремимо Стенлі Гоффмана. Навіть в сучасних умовах ми спостерігаємо, як важливо для країн в процесі регіональної інтеграції зберігати пріоритет національних інтересів, зокрема в питаннях економічної та фінансової безпеки, зовнішньої політики, незважаючи на сильні наднаціональні інститути. Гібридну модель використовує, зокрема, Європейський Союз. Під впливом глобальних змін та регіональних трансформацій активно зростає значення теорії нового регіоналізму, згідно із якою регіональна інтеграція проявляється як багатовимірний процес за участі різних акторів та виступає як частина глобалізації, а не її протилежність. Шведські дослідники Бйорн Хеттне та Фредрік Седербаум з цього приводу зазначали, що «новим у світовій системі сьогодні є те, що різні структурні позиції, як наслідок процесів транснаціоналізації та внутрішніх змін, все частіше можна визначати з точки зору регіонів, а не національних держав. Таким чином, нова глобальна структура влади все частіше визначатиметься світовими регіонами» [159].

Теорії глобалізації та інтеграції (табл. 1.3) доцільно розглядати як

взаємодоповнюючі рівні інтерпретації сучасних міжнародних процесів. Глобалізація відображає макрорівень трансформацій, пов'язаних із зростаючою взаємозалежністю економік, інтенсифікацією транснаціональних потоків капіталу та інформації, людей, а також формуванням єдиного глобального простору взаємодії. Разом з тим, інтеграція проявляється на регіональному рівні, де вона набуває більш конкретних і керованих форм – у вигляді економічних та митних союзів, спільного ринку і політичних інституцій. Тому регіональну інтеграцію слід розглядати як складову процесу глобальної інтеграції, що дозволяє країнам адаптуватися до глобальних викликів через колективні механізми координації.

Таблиця 1.3

Основні теоретичні концепти глобальної інтеграції

Концепт	Суть	Представники
Космополітизм	Глобальні норми, ідентичність та цінності є основою інтеграції. Держава перестає бути єдиним центром управління, а глобальні проблеми потребують прийняття колективних рішень.	Девід Гелд, Ульріх Бек
Глобальне врядування	Управління через міжнародні інституції, угод і правил, які дозволяють узгоджувати інтереси держав і недержавних акторів у вирішенні спільних викликів.	Джеймс Розенау
Комплексна взаємозалежність	Багаторівневі зв'язки між державами. Країни впливають одна на одну через економіку, політику, інформацію та технології. Конфлікти стають менш ефективними, а співпраця і взаємна вигода – більш важливими інструментами інтеграції.	Роберт Кеохейн, Джозеф Най
Поліцентричний світ	Існування кількох центрів сили у глобальній системі, що створює складнішу систему взаємодії.	Семюел Гантінгтон

Джерело: систематизовано автором.

У наукових працях здебільшого використовується термін «міжнародна інтеграція», яка розглядається у контексті регіональної економічної інтеграції і, як правило, на прикладі Європейського Союзу [43]. Хоча, професор М. Лизун у

дослідженні процесів інтеграції висловлює думку, що досі «економісти не дійшли до консенсусу навіть щодо дефініції регіональної економічної інтеграції» [51]. Тому глобальну економічну інтеграцію часто ототожнюють із міжнародною або ж із регіональною. Разом з тим, глобальна економічна інтеграція є функціонально і структурно більш складним процесом, який об'єднує не лише регіональні інтеграційні об'єднання, а формується під впливом системних детермінант, серед яких важливу роль відіграють фінансові. У науковій літературі термін «фінансова інтеграція» є доволі поширеним і під ним, як правило, розуміють злиття ринків та взаємну інтеграцію. Такої думки дотримується українська дослідниця І. Краснова, адже це поняття як «об'єктивний і системний процес розвитку фінансових ринків характеризується поглибленням і переходом у нову якість взаємозв'язків і взаємозалежностей між сегментами ринків та всіма акторами фінансово-економічних відносин в умовах розвитку лібералізаційних процесів, концентрації капіталу, новітніх засобів телекомунікацій, інформаційних технологій» [46].

Проблематика економічної інтеграції отримала широке висвітлення у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Систематизація наукових праць з питань економічної інтеграції, яка була зроблена І. Приходько [78], підтверджує, що її теоретичні концепти сформувалися ще у першій половині ХХ ст., причому більшість із них фокусувалася навколо спрощення умов торгівлі та утворення митного союзу. Пізніше розуміння економічної інтеграції було розширене та доповнене іншими, неторговельними, складовими – на цьому підході побудував своє дослідження економіст Ян Тінберген, обґрунтувавши інтеграцію як «створення найбільш бажаної структури міжнародної економіки, усунення штучних перешкод для її оптимального функціонування та свідоме запровадження всіх бажаних елементів координації або уніфікації» [196].

З позицій монетарної та валютної політик, особливо у контексті європейської інтеграції, економічну інтеграцію розкрито у працях О. Дзюблюка [25], О. Чугаєва [99], Р. Щави [102] та ін. Особливості валютно-фінансової інтеграції досліджувала Т. Приступа [77], обґрунтовуючи при цьому

євроінтеграційні перспективи для України; О. Лахова та О. Приходько акцентують увагу на необхідності зміни підходів до валютного регулювання в Україні «для гармонійної інтеграції України у європейську валютно-фінансову систему» [49].

Разом з тим, глобальна інтеграція виступає як процес поглиблення та інституціоналізації цих взаємозв'язків на світовому рівні. Таким чином, між глобалізацією, глобальною інтеграцією та регіональною інтеграцією існує ієрархічно пов'язана система: глобалізація створює загальне середовище взаємозалежності, глобальна інтеграція інституціоналізує ці процеси на світовому рівні, а регіональна інтеграція конкретизує їх у межах окремих регіонів. У сукупності вони формують багаторівневу структуру світового порядку, де універсалізація економічних процесів поєднується з їх просторовою диференціацією та інституційною різноманітністю.

Глобальна інтеграція є багатовекторним процесом. Тому складно виокремити її основні види з чітким розмежуванням, бо вони не існують ізольовано, а переплітаються, підсилюють або, навпаки, стримують один одного. Використаємо кілька підходів, щоб класифікувати глобальну інтеграцію. Першим критерієм є сфера прояву, відповідна глобальна інтеграція є: економічна; політична; соціальна; культурна; технологічна; екологічна; безпекова. За рівнем формалізації глобальна інтеграція є формальна (угоди, договори, організації) та неформальна (культура, соціальні зв'язки, мережі). Країни по різному залучені в процеси глобальної інтеграції, тому за ступенем глибини вона може бути поверхнева (обмін), структурна (взаємозалежність) та системна (злиття процесів).

Важливим для країн має стати розуміння, що глобалізація не означає автоматичну інтеграцію. Рівень залучення країни до процесів глобальної інтеграції визначається сукупністю внутрішніх і зовнішніх чинників, зокрема її ресурсним забезпеченням, економічним потенціалом, геополітичним впливом, а також ступенем залежності світової економіки від цих переваг. Торгівля є однією із найпростіших форм економічної інтеграції, бо немає країн, які здатні

забезпечувати життєдіяльність суспільства, виробництво та споживання лише за рахунок власних ресурсів. Поверхнева інтеграція проявляється як правило, через торгівлю товарами та послугами, туристичні потоки, міжнародну міграцію, разові інвестиції. Такий вид інтеграції забезпечує країнам можливість доступу до зовнішніх ринків, але в той же час обмеженим є залученість у глобальні ланцюги доданої вартості, низька конкурентоспроможність через сировинну орієнтацію експорту, відсутність стабільної фінансової бази для проведення системних внутрішніх реформ та технологічного розвитку. Такий вид інтеграції є характерним, здебільшого, для найменш розвинених країн. Наприклад, попри зростаючі тенденції експорту та імпорту цих країн у доларовому вимірі у 2024-2025 рр., їх частка «у світовому товарному експорті досягла 1,21% у 2025 році, тоді як їхня частка у світовому імпорті зросла до 1,44% у 2025 році, що стало новим піком для цих економік» [149].

Структурна інтеграція поглиблює взаємозалежність національних економік і, на відміну від попереднього виду інтеграції, країни формують спільні виробничі, технологічні, фінансові, логістичні та інші ланцюги, тому така залежність має свої переваги, особливо для посилення стійкості та розвитку торгівлі [115], але у період криз їх наслідки поширюються дуже швидко. Аналізуючи фінансові аспекти глобальної інтеграції, варто фокусувати увагу на транскордонних потоках капіталу, які, за дослідженням експертів Міжнародного валютного фонду, суттєво впливають на ринки країн, що розвиваються: «після глобальної фінансової кризи портфельні потоки нерезидентів до ринків, що розвиваються, – особливо інвестиції в боргові цінні папери – помітно зросли порівняно з банківськими потоками, ставши ключовим джерелом зовнішнього фінансування для цих країн» [143].

Системна інтеграція є проявом глибокої інтеграції, і не лише економічних процесів, а й інших – політичних, фінансових, правових, тощо, коли формуються спільні правила та відбувається їх уніфікація, інституційна система та механізми прийняття рішень. Такі приклади інтеграції є характерними для митних союзів, спільних ринків, валютних союзів, вільного руху товарів і послуг, капіталу,

людей. Концепція «системного рівня інтеграції» формує основи сучасної глобальної економічної інтеграції та ґрунтується на уявленні про інтеграційні процеси як складні, багаторівневі та динамічні системи, що функціонують у середовищі з високим рівнем невизначеності та взаємозалежності. У межах сучасної глобалізації інтеграційні об'єднання більше не можуть розглядатися виключно як економічні чи політичні конструкції – вони виступають відкритими системами, чутливими до впливу екзогенних факторів, зокрема глобальних ризиків.

Наукове обґрунтування цієї концепції базується на положеннях системного підходу, теорії складних адаптивних систем та інституціональної економіки. Згідно з системною парадигмою, будь-яка інтеграційна структура (наприклад, регіональне об'єднання держав) має властивості цілісності, ієрархічності та емерджентності. Це означає, що зміни в одному з елементів системи, зумовлені зовнішніми ризиками, можуть спричинити нелінійні ефекти на всіх рівнях інтеграції – від локального до наднаціонального. Основні глобальні ризики в контексті процесів інтеграції систематизовано у табл. 1.4. Перелік ризиків сформовано шляхом узагальнення сучасних підходів до класифікації глобальних і системних ризиків, відображених у звітах World Economic Forum, IMF, OECD та UNDRR. У межах дослідження вони адаптовані до аналізу інтеграційних процесів.

Екологічні ризики (зміна клімату, виснаження ресурсів, деградація екосистем) формують нові вимоги до інтеграційної політики, стимулюючи країни до координації зусиль у сфері сталого розвитку. У цьому контексті системний рівень інтеграції відображає здатність інтеграційного об'єднання адаптувати свої інститути та механізми до екологічних викликів, забезпечуючи баланс між економічним зростанням і збереженням довкілля.

Подолання екологічних ризиків потребує значних фінансових ресурсів та інвестицій. Тому, «навіть відносно локалізовані наслідки катастроф можуть мати ширший вплив на національні та глобальну економіки. Коли домогосподарства й підприємства зазнають втрат унаслідок катастроф, багато домогосподарств

скорочують свої витрати, тоді як компанії змушені зменшувати інвестиції у розвиток. Це, разом із перенаправленням державних коштів на надання термінової надзвичайної допомоги, може спричинити скорочення економіки загалом» [138].

Таблиця 1.4

Вплив основних глобальних ризиків на процеси інтеграції

Вид ризику	Зміст ризику	Характер впливу
Екологічні ризики	Зміна клімату, забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів, дефіцит води, деградація ґрунтів, екстремальні погодні явища.	Змушують країни узгоджувати кліматичну політику, екологічні стандарти, запроваджувати механізми переходу до сталого розвитку.
Безпекові ризики	Війни, збройні конфлікти, тероризм, загрози критичній інфраструктурі, кіберзагрози.	Посилюють потребу в оборонній координації, захисті інфраструктури, спільній політиці.
Фінансові ризики	Валютна нестабільність, боргові кризи, відтік капіталу, інфляція, нестабільність банківського сектору, залежність від зовнішніх кредитів.	Потребують спільного фінансового регулювання, стабілізаційних механізмів, контролю за транскордонними потоками капіталу та координації монетарної політики.
Енергетичні ризики	Залежність від імпорту енергоносіїв, коливання цін на нафту й газ, вразливість енергетичної інфраструктури.	Зумовлюють диверсифікацію джерел постачання, створення спільних енергетичних ринків, перехід до відновлюваної енергетики.
Продовольчі ризики	Дефіцит продовольства, залежність від імпорту зерна, добрив, насіння, аграрної техніки, порушення логістики та вплив кліматичних змін.	Актуалізують формування стратегічних запасів, підтримку власного виробництва, диверсифікацію постачальників.
Технологічні ризики	Залежність від іноземних цифрових платформ, мікрочипів, програмного забезпечення, хмарних сервісів, штучного інтелекту й телекомунікацій.	Формують потребу в цифровому суверенітеті, спільних стандартах кібербезпеки, регулюванні даних і розвитку власних технологічних можливостей.
Соціальні ризики	Нерівний розподіл вигод від інтеграції, безробіття, трудова міграція, відтік кадрів, демографічні дисбаланси, зростання соціальної нерівності.	Потребують узгодження інтеграційної політики із соціальним захистом, управління міграційними потоками, перекваліфікацією працівників, політикою зайнятості та регіональним розвитком.
Політико-інституційні ризики	Розбіжності між національними інтересами й спільними правилами, слабкість інституцій, блокування рішень.	Можуть послаблювати інтеграційні ефекти, але водночас стимулюють координацію та ухвалення спільних рішень.
Санітарно-епідеміологічні ризики	Пандемії, поширення інфекційних хвороб, нестача медичних товарів, нерівний доступ до вакцин, ліків і медичних технологій.	Потребують спільної медичної політики, координації прикордонного контролю, обміну даними, тощо.

Джерело: розроблено автором.

Безпекові ризики (геополітична нестабільність, військові конфлікти, кіберзагрози) підсилюють значення інтеграції як інструменту колективної безпеки. Через цифровізацію, особливо у фінансовій сфері, економічна інтеграція залежить від безпеки даних і цифрових мереж. Якщо кібератаки спрямовуються на платіжні системи, митні сервіси, логістику чи енергомережі, то це може порушити торговельні та фінансові операції. Системний рівень інтеграції у цьому випадку проявляється через поглиблення координації у сфері оборони, обміну інформацією та формування спільних стратегій реагування на загрози. Водночас такі ризики можуть як стимулювати інтеграцію, так і спричинити її фрагментацію.

Політико-інституційні ризики виникають тоді, коли країни мають різні політичні інтереси, рівень розвитку інституцій, правові системи або бачення майбутньої інтеграції. Вони можуть проявлятися у блокуванні рішень, конфліктах між національним суверенітетом і спільними правилами, недовірі до наднаціональних органів або нерівному впливі держав на ухвалення рішень. Прикладом такого ризику є Brexit. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу став викликом не лише для самого ЄС, а й для країн-членів. Цей процес показав, що системна інтеграція залежить не лише від економічної вигоди, а й від політичної згоди щодо спільних правил, інституцій і розподілу повноважень. В єдиному європейському ринку Велика Британія відчувала проблеми через внутрішні політичні суперечності щодо міграційної політики, регуляторної автономії. У результаті економічні зв'язки не зникли повністю, але вони стали не такими інтегрованими, супроводжуються новими торговельними та адміністративними бар'єрами. Разом з тим, Європейський Союз продовжує відігравати вагомую роль у зовнішній торгівлі Великої Британії. У 2024 р. обсяг експорту товарів і послуг до країн ЄС становив 358 млрд фунтів стерлінгів, або 41% сукупного експорту країни. Водночас імпорт із ЄС до Великої Британії досяг 454 млрд фунтів стерлінгів, що дорівнює 51% загального британського імпорту [185]. Ці дані показують, що навіть після Brexit економічні зв'язки між Великою Британією та ЄС залишаються дуже тісними. Тобто політичне рішення

про вихід із Європейського Союзу не розірвало торговельну взаємозалежність, але змінило умови, на яких ця взаємодія відбувається. Проте варто врахувати, що це рішення матиме довгостроковий ефект, і дослідники прогнозують погіршення економічних відносин між Великою Британією і ЄС [116].

Фінансові ризики (кризи ліквідності, нестабільність валютних ринків, боргові проблеми) виявляють структурні слабкості інтеграційних об'єднань і потребу у створенні наднаціональних механізмів регулювання. Системний рівень інтеграції у фінансовій сфері передбачає узгодження макроекономічної політики, гармонізацію регуляторних стандартів та формування спільних стабілізаційних інструментів.

Енергетичні ризики підштовхують країни до зміни інтеграційних пріоритетів: створювати спільні енергетичні ринки, будувати інтерконектори, узгоджувати правила енергетичної безпеки, розвивати відновлювані джерела енергії та формувати резерви. Ці ризики поєднуються як з економічними, так і з безпековими ризиками. Прикладом впливу безпекових ризиків на глобальну економічну інтеграцію є енергетична політика ЄС після початку повномасштабної війни Росії проти України. Залежність від російських енергоносіїв почала розглядатися як стратегічна вразливість. Саме тому і відбулася переорієнтація політики ЄС у сфері енергетики на диверсифікацію постачання, розвиток відновлюваної енергетики.

Глобальна економічна інтеграція залежить від розвитку продовольчих систем, держави змушені координувати аграрну політику, формувати стратегічні запаси, підтримувати власне виробництво й диверсифікувати постачання.

Соціальні ризики проявляються у зростанні нерівності, безробітті, трудовій міграції, демографічному дисбалансі, відтоку кадрів і нерівному розподілі вигод від інтеграції. Глибока інтеграція може створювати нові можливості для бізнесу, експорту й працевлаштування, але окремі галузі або групи населення можуть втрачати конкурентні позиції. Якщо ці втрати не компенсуються соціальною політикою, інтеграція може викликати суспільне невдоволення. Висока мобільність людей і товарів може поглиблювати вже

існуючі ризики, в тому числі й санітарно-епідеміологічні ризики, які пов'язані з поширенням інфекційних хвороб, пандеміями, нестачею медичних товарів, нерівним доступом до вакцин, лікарських засобів і медичних технологій. Цей тип ризиків показує, що інтеграція має включати не лише економічний вимір, а й механізми захисту здоров'я населення. У цьому контексті актуальною проблемою є вимушена міграція, коли люди мігрують через стихійні лиха, війни.

Таким чином, «системний рівень інтеграції» можна визначити як ступінь узгодженості та взаємопов'язаності інституційних, економічних і політичних елементів інтеграційного об'єднання, що забезпечує його здатність ефективно реагувати на комплекс глобальних ризиків. Його ключовими характеристиками є адаптивність, стійкість (*resilience*) та здатність до саморегуляції.

Запропонована концепція дозволяє розширити традиційне розуміння інтеграційних процесів, акцентуючи увагу не лише на їх глибині чи ширині, а й на їхній якості з точки зору системної взаємодії та здатності протистояти глобальним викликам. Це створює підґрунтя для подальших міждисциплінарних досліджень і формування більш ефективних моделей інтеграційної політики в умовах зростаючої глобальної нестабільності.

Глобалізація, регіональна інтеграція та глобальна інтеграція мають спільну економічну та фінансову основу, яка й визначає їхню динаміку та форми реалізації. Економічна взаємодія відіграє у кожному з цих процесів важливу роль, тому залежно від інтеграції економічної складової вона може бути і рушійною силою, і ефективно вмонтованою у систему детермінантою.

У випадку глобалізації економічні детермінанти проявляються у зростанні взаємозалежності національних економік і формуванні глобальних ринків. Регіональна інтеграція, своєю чергою, виступає як відповідь на потребу підвищення конкурентоспроможності через економічне об'єднання держав, створення спільних ринків та координацію економічної політики. Глобальна інтеграція відображає поглиблення взаємозв'язків на світовому рівні через міжнародні інституції, фінансові системи та глобальне врядування (табл.1.5). Отже, економічні та фінансові чинники створюють основу, на якій формуються

політичні, соціальні та культурні виміри глобалізації та інтеграційних процесів, визначаючи їхню спрямованість, інтенсивність і наслідки.

Таблиця 1.5

**Зв'язок теоретичних концептів з економічними/фінансовими
детермінантами**

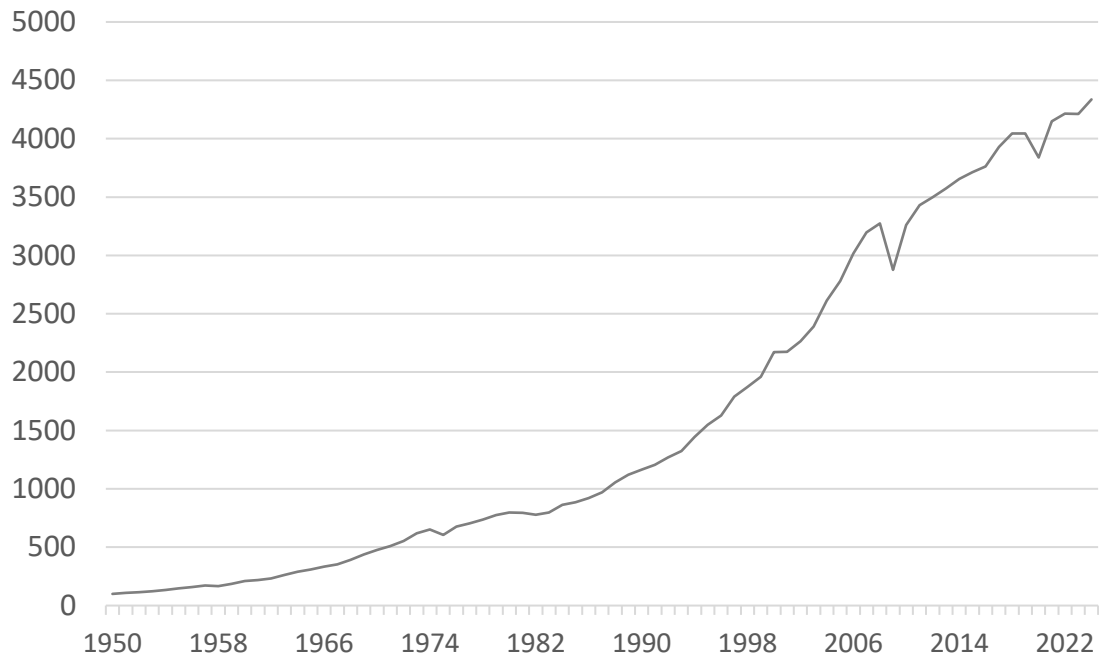
Концепт	Зв'язок з економічними / фінансовими детермінантами
Глобалізація	
Ліберальний / неоліберальний інституціоналізм	Економічні детермінанти є ключовими драйверами: міжнародна торгівля, фінансові потоки, інвестиції. Інституції (МВФ, СОТ) знижують транзакційні витрати, забезпечують стабільність ринків. Фінансові ринки → інструмент взаємозалежності.
Світ-системний підхід	Економіка формує основу системи. Глобалізація = механізм перерозподілу капіталу на користь центру. Фінансові детермінанти (борг, залежність, інвестиції) відтворюють нерівність.
Конструктивізм	Економічні фактори не автономні: їх значення визначається соціальними нормами (довіра, правила ринку). Фінанси працюють через інституційно закріплені уявлення (наприклад, «ринкова економіка» як норма).
Глокалізація	Економічні детермінанти адаптуються локально: транснаціональні корпорації змінюють стратегії під локальні ринки. Фінансові потоки → глобальні, але їх використання локалізоване.
Мережеве суспільство	Фінанси стають мережевими потоками (глобальні ринки капіталу, цифрові транзакції). Економічна влада залежить від доступу до інформаційних мереж.
Регіональна інтеграція	
Неофункціоналізм	Економіка виступає як пусковий механізм інтеграції: спільний ринок зумовлює потребу у спільній валюті, політиці. Фінансові детермінанти активізують політичну інтеграцію.
Інтерурядовий підхід	Економічні інтереси держав визначають рівень інтеграції. Фінанси виступають інструментом державного контролю (бюджет, податки, валютна політика).
Ліберальний інтерурядовий підхід	Економічні групи (бізнес, банки) формують політику держав. Фінансові інтереси → ключ до міжнародних угод (наприклад, торгівля, інвестиції).

Ліберальний інтерурядовий підхід	Економічні групи (бізнес, банки) формують політику держав. Фінансові інтереси → ключ до міжнародних угод (наприклад, торгівля, інвестиції).
Новий регіоналізм	Економіка залишається базою, але доповнюється політичними та соціальними факторами. Фінанси спрямовані на підтримання регіонального розвитку.
Глобальна економічна інтеграція	
Космополітизм	Економічні процеси глобалізуються разом із нормами: фінансові ринки потребують глобального регулювання. Роль – творення справедливішого розподілу ресурсів.
Глобальне врядування	Ключовими акторами є фінансові інституції (МВФ, Світовий банк). Економічні детермінанти → основа глобального управління (кризи, стабільність).
Комплексна взаємозалежність	Торгівля, інвестиції, фінанси створюють щільну взаємозалежність, яка знижує ймовірність конфліктів і підвищує роль економічних факторів.
Поліцентричний світ	Економічна сила розподілена між регіонами. Фінансові центри (США, ЄС, Китай) формують багатополярну економічну систему.

Джерело: розроблено автором.

Глобальна економічна інтеграція в останні десятиліття є віддзеркаленням глобальних трансформаційних процесів та національних інтеграційних стратегій країн, тому постійно еволюціонує, щоб адаптуватися під зростаючі виклики. Ця еволюція є об'єктивною відповіддю на поглиблення зростаючої взаємозалежності країн, особливо в економічній сфері. З цього приводу науковці зазначають про давнє походження економічної глобалізації як історично нелінійного процесу, якщо її трактувати як «економічну взаємозалежність географічно відокремлених народів. Лише після «Епохи великих географічних відкриттів» XV–XVI століть це поняття почало означати економічну інтеграцію п'яти континентів. Що ж до «глобалізації» у значенні участі більшості держав світу в ринковій економіці та вільній торгівлі, то вона розпочалася лише на початку 1990-х років» [160]. Оцінка торговельної активності країн з 1950 р. по 2024 р. (рис. 1.1) підтверджує довгострокове зростання фізичних обсягів світової

торгівлі, що свідчить про поглиблення глобальної економічної інтеграції у другій половині ХХ-на початку ХХІ століття.

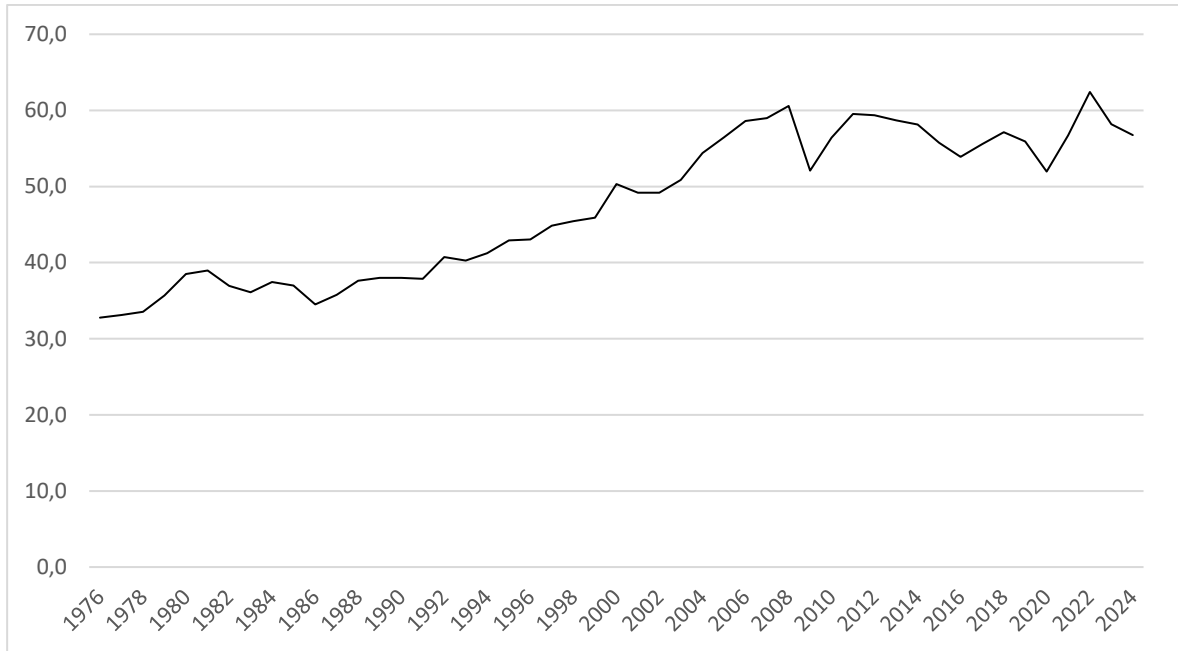

Рис. 1.1. Динаміка світової торгівлі, 1950-2024 рр. (Індекс обсягу, 1950=100) [135]

Посилення фрагментації глобального простору призвело до деформації наслідків глобальної економічної інтеграції та уповільнення її імпульсу порівняно з періодом кінця ХХ ст. Аналізуючи динаміку частки міжнародної торгівлі у ВВП за 1976-2024 рр., спостерігаємо довгострокове зростання – з 32,77% у 1976 р. до 56,76% у 2024 р. (рис. 1.2), що підтверджує поглиблення глобальної економічної інтеграції. Разом з тим, цей процес під впливом фінансових криз, пандемічних шоків і геоекономічної фрагментації був нестабільним і зростання змінювалося спадом, особливо це помітно після 2008 р. Зниження торговельної відкритості у 2023-2024 рр. вказувало на новий етап трансформації глобальної інтеграції, який відбувається в умовах зростаючої глобальної нестабільності та фінансової волатильності, переорієнтації глобальних ланцюгів доданої вартості та посилення санкційного тиску.

Проте у 2025 р. глобальна торгівля продемонструвала зростання у фізичному вимірі як за товарами, так і послугами, і, як зазначають у звіті спостерігаються наступні структурні зміни: «концентрація торгівлі зростає, а

великі економіки зростають швидше. Тенденції торгівлі на великі відстані стабілізувалися, тоді як тісніші торговельні зв'язки розвивалися дещо швидше. Зміни в політиці та геополітична напруженість продовжують змінювати торговельні потоки» [167].

Рис. 1.2. Динаміка частки міжнародної торгівлі у світовому ВВП у 1976–2024 рр., % [135]

Саме тому особливого значення набуває теза про те, що торговельні мережі залишаються нерівномірними та недостатньо інтегрованими. Воно показує, що глобалізація не створила рівного економічного простору. Вона лише посилила взаємозалежність, але ця взаємозалежність має різну якість для різних регіонів (рис . 1.3).

У ХХ ст. заклики до формування глобалізованого світу мали своїм наслідком розширення прав та участі країн, що розвиваються у світогосподарських процесах. Безперечно, це так, якщо розглядати світову динаміку, бо більшість показників соціально-економічного характеру демонструють позитивний тренд, проте сучасна архітектура глобальної економічної інтеграції була побудована таким чином, що завжди було присутнє ядро і периферія країн. Під впливом глобальних викликів і загроз ці процеси лише поглибилися, бо глобальна економічна інтеграція є багаторівневою та відкритою системою, яка, тим не менше, не є чітко ієрархічною.

Рис. 1.3. Зростання експорту та імпорту за рівнем розвитку країн (%) [167]

Виокремимо основні виклики та загрози глобальній економічній інтеграції (табл. 1.6), бо, якщо до викликів можна швидко адаптуватися, то загрози здатні порушити інтеграційні процеси та мають довгостроковий негативний вплив на неї.

У традиційному розумінні інтеграція проявляється у посиленні взаємозв'язків між торговельними потоками, фінансовими системами, виробничими ланцюгами та інституційними механізмами. Як зазначає професор О. Білорус, «розвиток постіндустріальної цивілізації об'єктивно неможливий без наявних глобальних мереж товарних і фінансових ринків, а також інформаційних

систем, без розширеного відтворення капіталізованих інтелектуальних ресурсів» [6].

Таблиця 1.6

Виклики та загрози глобальній економічній інтеграції

Виклики глобальній економічній інтеграції	Загрози глобальній економічній інтеграції
Обмежена керованість інтеграційних процесів – відсутність єдиного центру прийняття рішень у глобальній економіці	Дезінтеграційні стратегії держав – свідоме згортання участі в глобальних процесах
Інституційна несумісність економічних систем – різні моделі держави, ринку та регулювання	Геоелектронні конфлікти – використання торгівлі, інвестицій і фінансів як інструментів тиску
Структурна нерівномірність розвитку учасників, в тому числі цифрова нерівність	Політизація міжнародних економічних відносин, коли економічні рішення підпорядковуються політичним цілям
Зростання складності глобальної координації через багаторівневність акторів і правил	Порушення торговельних, фінансових і виробничих потоків
Обмеженість універсальних правил, неможливість ефективного їх використання для усіх акторів при їх значній асиметрії	Системні фінансово-економічні кризи та висока швидкість поширення шоків у глобальному просторі
Внутрішні соціально-економічні напруження та поглиблення конфліктів між вимогами інтеграції та національними інтересами	Зростання глобальної нерівності та концентрація вигод інтеграції у вузькому колі країн
Інституційна крихкість глобальних домовленостей та криза довіри	Ерозія міжнародних економічних інститутів
Неможливість повної універсалізації моделей розвитку країн	Фрагментація світової економіки
Низька стійкість та адаптивність міжнародних виробничо-логістичних мереж.	Вразливість глобальних ланцюгів постачання
Дисбаланс між відкритістю та безпекою	Прихований протекціонізм
Завищені вимоги екологічної стійкості та кліматичної адаптації	Екологічне навантаження на економічні системи

Джерело: складено автором.

Проте під впливом глобальних викликів і загроз глобальна економічна інтеграція дедалі частіше набуває блокового або регіонального характеру (рис. 1.4). Особливо помітно ця тенденція простежується у фінансовій сфері, де відповідні чинники трансформуються у ключові детермінанти фінансового виміру інтеграції. Він охоплює фінансову відкритість де-юре, фактичну інтегрованість фінансових ринків через транснаціональні взаємодії, а також ширші процеси фінансової глобалізації, що супроводжуються посиленням вразливості до ризиків фрагментації. У наукових дослідженнях окрім регіональної інтеграції, науковці виокремлюють і міжнародну мікроінтеграцію, тобто компаній [55].

Рис. 1.4. Періодизація та вектор глобальної економічної інтеграції

Джерело: розроблено автором.

Тобто, глобальна економічна інтеграція переходить до більш складної, вибіркової, хоча й нестабільної під впливом деструктивних чинників, моделі розвитку, в якій, наприклад, зростає роль послуг у торгівлі, хоча торгівля товарами зберігає своє значення; поступово формується новий цифровий вимір глобальної економічної інтеграції; відбувається просторова та функціональна

трансформація глобальних ланцюгів доданої вартості, яка супроводжується поширенням моделей reshoring, nearshoring та friend-shoring [108] з метою мінімізації витрат, реалізації принципів стійкості, безпеки та диверсифікації; посилення регіоналізації інтеграційних процесів.

1.2. Сучасні асиметрії глобальної економічної інтеграції

Глобальний світ отримує різні характеристики від його дослідників, щоб відобразити всі ті дисбаланси і трансформації, які в ньому відбуваються. Безперечно, нелінійність розвитку стала зрозумілою ще тоді, коли науковці почали досліджувати циклічність економічних явищ та прийшли до висновку, що економічний розвиток не є лінійним, рівномірним та однаковим для всіх країн процесом, тим більше, що він залежить від низки чинників, в тому числі історичних умов, інституційного базису, технологічного потенціалу, людських ресурсів, залученості країн у глобальні процеси. Відповідно, глобальна економічна інтеграція все частіше підкреслює селективне включення країн в систему, яка має риси ієрархізованої структури. І тут проявляється парадокс – розширення участі країн у міжнародній торгівлі та фінансових потоках, глобальних ланцюгах вартості, не гарантує зміни їхнього статусу периферійних економік, навпаки, поглиблює залежність від зовнішніх ринків, капіталу та технологій. Тому асиметрія глобальної економічної інтеграції розглядається нами як її системна характеристика. Тим більше, глобальна інтеграція є не горизонтальним залученням рівноправних учасників, як правило, вони мають симетричний доступ до ресурсів стійкого розвитку, країни інтегруються у світову економіку з різними параметрами, одні орієнтуються на технології, інші на сировинні ресурси, є країни, які несуть тягар екологічних ризиків, тощо. Тобто, асиметрія є не випадковим відхиленням від «нормальної» інтеграції, а її внутрішньою характеристикою.

Проаналізуємо основні види асиметрій глобальної економічної інтеграції залежно від сфери прояву інтеграції (рис. 1.5). За цим критерієм асиметрії можуть бути наступні.

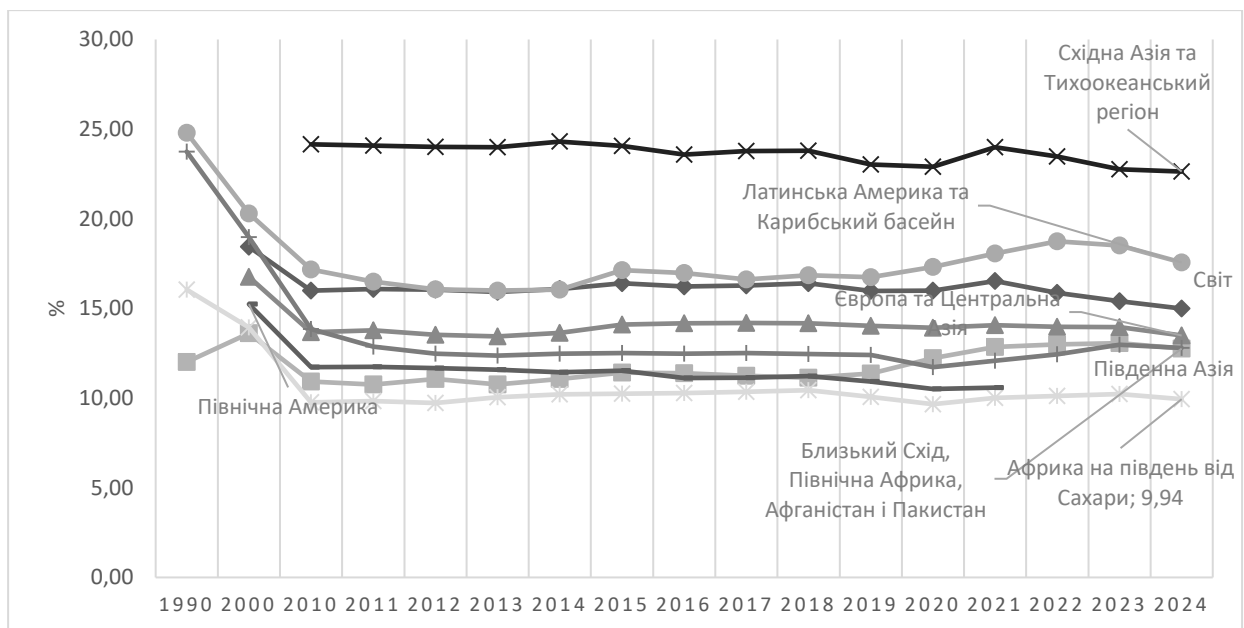
Рис. 1.5. Контури асиметрій глобальної економічної інтеграції.

Джерело: розроблено автором.

1. Виробничі-структурні асиметрії. Активний розвиток глобальних ланцюгів доданої вартості призвів до того, що за даними Світового банку (2020) вони охоплювали 50% світової торгівлі, для багатьох країн, що розвиваються, вони стали інструментом скорочення бідності та проведення реформ [213]. Проте цей процес має і виклики: геополітична нестабільність та санкційна політика; зменшення активності через фінансові та економічні кризи, особливо після кризи 2008 р., непередбачувані катастрофи на зразок COVID-19; нерівномірні умови участі країн в цих процесах; вигода нерівномірно

розподілена між країнами; сформовані блоки кран за спеціалізацією. Тому, попри всі переваги, деякі країни «розглядають глобальні ланцюги створення вартості як відтворення моделі ядра проти периферії, де «хороші» робочі місця зосереджені на Півночі, а «погані» – на Півдні» [150]. За таких умов саме національні політики в частині створення сприятливого макро- та фінансового середовища, умов залучення інвестицій, інфраструктурного забезпечення тощо, здатні виступати рушійними силами ефективного залучення у глобальні ланцюги доданої вартості.

Виробничо-структурні асиметрії глобальної економічної інтеграції демонструють, що країни та регіони світу нерівномірно залучені до промислового виробництва. Одні регіони, насамперед Східна Азія, зберігають високу частку обробної промисловості та відіграють роль глобального виробничого центру. Інші регіони мають нижчу частку промисловості й більше залежать від сировини, послуг або імпорту складної продукції (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Динаміка частки доданої вартості обробної промисловості у ВВП, % (за регіонами)

Джерело: складено автором за даними [212].

Загальна тенденція свідчить про скорочення частки обробної промисловості у світовому ВВП. Якщо у 1990-х роках цей показник у світі становив 19-20%, то у 2024 р. він знизився до 15%, що вказує на зміну структури

глобальної економіки: активно зростають сектор послуг, фінанси, цифрова економіка, логістика, інформаційні технології, торгівля та інші види діяльності. Найвищу частку обробної промисловості протягом досліджуваного періоду демонструє Східна Азія та Тихоокеанський регіон. У 2010–2024 рр. цей показник перебуває на рівні 23–24% ВВП, що свідчить про збереження потужної виробничої бази в регіоні, де важливу роль відіграють Китай, Південна Корея, В'єтнам, Малайзія, Таїланд та інші індустріально орієнтовані економіки. Саме цей регіон є одним із ключових центрів глобального промислового виробництва, зокрема електроніки, машинобудування, автомобільної промисловості, комплектуючих і товарів масового споживання. Разом з тим, у Північній Америці спостерігається суттєве зниження частки обробної промисловості. Це відображає процес деіндустріалізації, тобто зменшення ролі промисловості у структурі ВВП поряд із зростанням сектору послуг, фінансів, технологічних компаній та інтелектуальної власності. Проте така тенденція не означає втрату промислового потенціалу повністю, оскільки країни регіону зберігають високі позиції у наукомісткому виробництві, інноваціях, оборонній промисловості, програмному забезпеченні. Латинська Америка та Карибський басейн також демонструють нестабільну динаміку. Частка обробної промисловості в цьому регіоні знизилася порівняно з 1990-ми роками, хоча у 2020-х роках помітне певне відновлення. Для багатьох країн Латинської Америки характерною залишається залежність від експорту сировини, продовольства, енергоносіїв і продукції первинної переробки. У Європі та Центральній Азії частка обробної промисловості залишається на середньому рівні – приблизно 13-14% у 2024 р. Для цих регіонів характерна неоднорідність: частина країн має розвинене машинобудування, автомобільну промисловість і хімію, тоді як інші більше залежать від сировинного експорту, енергетики або послуг. Найнижчі показники спостерігаються в Африці на південь від Сахари, де у 2024 р. частка обробної промисловості становить близько 10% ВВП. Це свідчить про слабку індустріалізацію регіону та високу залежність від видобувних галузей, сільського господарства, експорту сировини й імпорту готової продукції.

Для розуміння структури нерівності залучення країн до глобальних ланцюгів доданої вартості (GVC) використаємо карту WDR 2020 (Додаток А), яка підтверджує, що залучені всі країни, але характер участі суттєво відрізняється [213]. Одні країни виконують інноваційні та високотехнологічні функції, інші спеціалізуються на виробництві, наданні послуг або постачанні сировини, але найбільшу додану вартість, як правило, отримують країни, які контролюють знання, технології, бренди та управління, а сировинні економіки залишаються більш залежними від кон'юнктури світових ринків. Групи країн наступні [213]:

1. *Low participation* – низька участь у GVC. Це країни, які слабо інтегровані у глобальні ланцюги доданої вартості.

2. *Limited commodities* – обмежена сировинна участь. Це країни, які беруть участь у GVC переважно через сировину або природні ресурси, але не мають дуже високої сировинної залежності.

3. *High commodities* – висока сировинна участь. Це країни, економіка яких значною мірою пов'язана з експортом сировини: нафти, газу, мінералів, аграрної сировини тощо.

4. *Limited manufacturing* – обмежене виробництво. Це країни, які вже залучені до виробничих ланцюгів, але переважно на менш складних або середніх етапах виробництва.

5. *Advanced manufacturing and services* – розвинене виробництво та послуги. Це країни з високою часткою промисловості, бізнес-послуг, логістики, фінансів, ІТ або складнішого виробництва.

6. *Innovative activities* – інноваційна діяльність. Це країни, які контролюють найбільш прибуткові й складні етапи GVC: дослідження, розробки, патенти, бренди, дизайн, високі технології та управління.

Характерною ознакою цієї асиметрії є те, що участь країни у глобальному виробництві не гарантує її реального економічного розвитку. Економіка може бути глибоко інтегрованою, але залишатися функціонально залежною, якщо її роль обмежується постачанням сировини, дешевої робочої сили або проміжних

компонентів для виробництва.

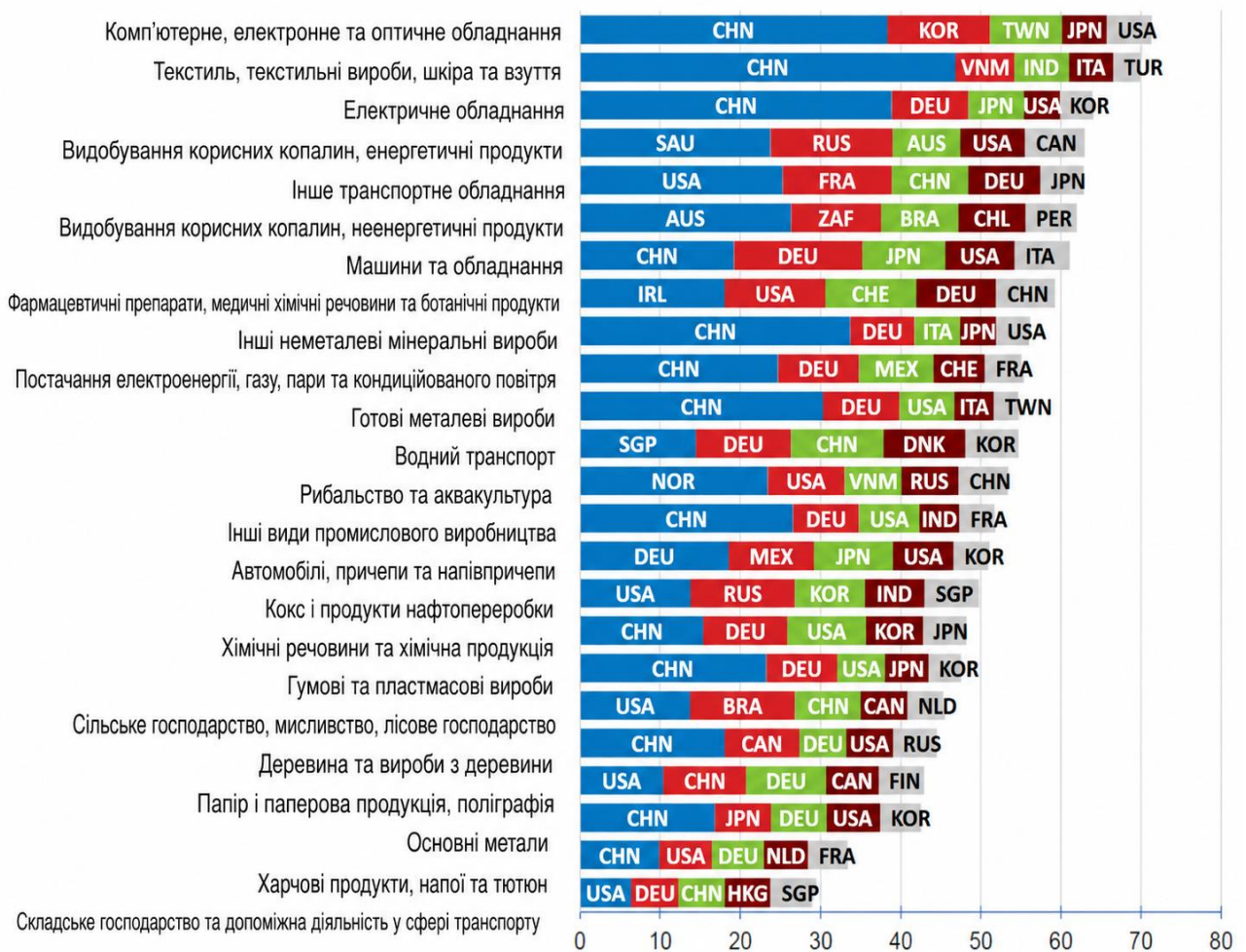
Проаналізуємо розподіл країн за часткою торгівлі, пов'язаної з глобальними ланцюгами доданої вартості GVC (% у валовій торгівлі країни). Вибірку склали 62 країни [153]. У 2024 р. світове значення 46,26% демонструє, що глобальні ланцюги доданої вартості залишаються важливою складовою міжнародної торгівлі, однак їхня роль є нерівномірною за країнами та регіонами. Найвища інтеграція у GVC характерна для малих відкритих економік. Люксембург, Словенія, Словаччина, Мальта, Бельгія та Кіпр мають значення понад 63% (табл. 1.7). Це означає, що їхня торгівля значною мірою залежить від міжнародного поділу виробництва, імпорту компонентів, реекспорту й кооперації з іноземними виробниками. У верхній частині рейтингу переважають держави ЄС або тісно інтегровані з європейським ринком країни. Це узгоджується з моделлю виробництва в Європі, де комплектуючі та напівфабрикати часто перетинають кордони кілька разів до появи кінцевого продукту. Світовий показник нижчий за більшість країн ЄС у вибірці – 46,26%, тоді як багато європейських країн мають понад 55–60%. Це свідчить про те, що глобально частка GVC-торгівлі є значною, але не всі регіони однаково глибоко включені в міжнародні виробничі мережі. Показник понад 50% означає високу залежність від міжнародних ланцюгів постачання. Для таких країн шоки у транспорті, митній політиці, вартості енергії чи доступності компонентів можуть сильніше впливати на експорт та імпорт, ніж для країн із нижчим GVC-рівнем. Великі економіки – США, Китай, Індія, Бразилія, Австралія й Канада – мають значення переважно в межах 34–39%. Це не означає слабку торгівлю загалом; але великі економіки мають ширший внутрішній ринок і більше виробничих етапів, які можуть виконуватися всередині країни. Найнижчі значення характерні для менш інтегрованих або більш закритих виробничих структур. Пакистан, Бутан, Бангладеш, Шрі-Ланка та Росія мають найнижчі значення у вибірці. Це може свідчити про меншу участь у транснаціональних виробничих мережах, більшу залежність від традиційного експорту або обмежену роль у торгівлі проміжними товарами.

**Рейтинг країн за часткою торгівлі, пов'язаної з глобальними ланцюгами
доданої вартості, у валовій торгівлі у 2024 р., % [153]**

Топ-10 за рівнем GVC-залучення	%	10 країн із найнижчим рівнем GVC-залучення	%
1. Люксембург	76,40	1. Пакистан	24,16
2. Словенія	65,85	2. Бутан	26,56
3. Словаччина	65,56	3. Бангладеш	30,40
4. Мальта	65,17	4. Шрі-Ланка	31,20
5. Бельгія	64,79	5. Росія	33,62
6. Кіпр	63,36	6. Австралія	34,50
7. Угорщина	62,79	7. Китай	35,29
8. Ірландія	60,93	8. Гонконг	36,76
9. Сінгапур	60,65	9. Бразилія	36,97
10. Чехія	60,47	10. Індонезія	37,01

Одним із важливих викликів для глобальних ланцюгів доданої вартості є висока концентрація виробництва в окремих країнах. У багатьох стратегічних секторах значна частина світового випуску припадає лише на кілька провідних економік. Особливо помітною така концентрація є у видобувній промисловості, машинобудуванні, виробництві текстилю та одягу, електрообладнання, ІКТ, електроніки, металургії та рибному господарстві [123] (рис. 1.7). Така ситуація створює подвійний ефект. З одного боку, концентрація може бути результатом високої ефективності, технологічної переваги, масштабу виробництва або наявності необхідних ресурсів. Такі економіки як Китай і США здатні забезпечувати значні обсяги виробництва, інвестицій, інфраструктури та технологічних рішень. Саме тому вони часто займають провідні позиції в ключових секторах світового господарства. З іншого боку, надмірна залежність від невеликої кількості країн підвищує вразливість глобальних ланцюгів доданої

вартості, бо відсутність комплекуючої або проблеми із її постачанням може зупинити виробничий ланцюг. Якщо в одному з таких центрів виникають політичні конфлікти, торговельні обмеження, природні катастрофи, енергетичні кризи або порушення логістичних маршрутів, наслідки можуть швидко поширитися на багато інших країн. Особливо небезпечною є концентрація у виробництві проміжних товарів, оскільки саме вони використовуються як компоненти для подальшого виробництва в інших секторах.

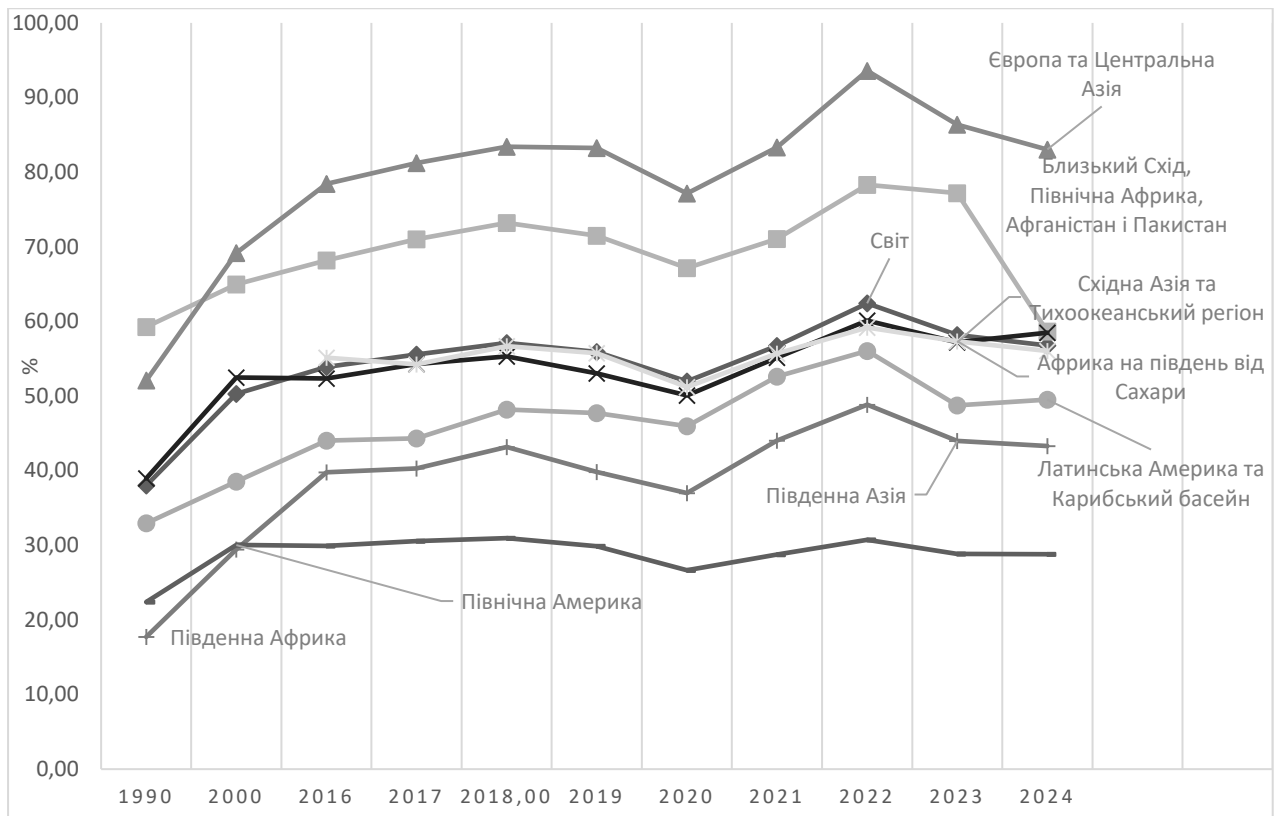

Рис. 1.7. Географічна концентрація експорту проміжних товарів у різних галузях, 2018 р. [123]

У цьому контексті виробничо-структурні асиметрії безпосередньо пов'язані з фінансовим виміром глобальної економічної інтеграції. Доступ до інвестицій, вартість кредитних ресурсів, стабільність національної валюти, розвиненість фінансового ринку та здатність залучати прямі іноземні інвестиції

визначають, яке місце країна займає у міжнародному поділі праці. Регіони, які мають стабільні фінансові системи, значні інвестиції та доступ до технологій, здатні розвивати обробну промисловість і займати вигідніші позиції у глобальних ланцюгах створення вартості. В той же час, країни з проблемами доступу до кредитних ресурсів, нестачею інвестицій і слабкою фінансовою інфраструктурою часто залишаються залежними від експорту сировини, імпорту складної продукції та зовнішніх джерел фінансування. Саме через нерівний доступ до фінансових ресурсів країни по-різному включаються у глобальні ланцюги створення вартості: одні концентрують у себе високотехнологічні та високодохідні функції, тоді як інші виконують переважно сировинні, складальні операції.

2. Торговельні асиметрії. Торговельна асиметрія пов'язана з нерівністю умов участі країн у світовій торгівлі, відповідно вона проявляється у різній зовнішньоторговельній відкритості країн, товарній структурі експорту та імпорту, неоднаковій здатності впливати на ціни, стандарти, логістичні маршрути, сертифікаційні процедури та доступ до ринків. Світова торгівля завжди була фрагментованою за регіональною та структурною ознаками, але в останні роки виникли нові виклики стійкості торговим системам, тому в окремих регіонах вони спровокували погіршення торгівельної динаміки (рис. 1.8). Так, за 1990–2024 рр. світова економіка стала значно більш відкритою: глобальний показник Торгівля (% у ВВП) зріс із 38,01% у 1990 р. до 56,76% у 2024 р., тобто на 18,75%, що свідчить про посилення ролі міжнародної торгівлі у формуванні світового ВВП. Водночас після піку 2022 р. – 62,42% – відбулося зниження до 58,2% у 2023 р. і 56,76% у 2024 р. Така динаміка узгоджується з глобальним сповільненням торгівлі після постпандемічного відновлення та викликами, пов'язаними з війною в Україні. Країни з високотехнологічним і диверсифікованим експортом зазвичай мають більшу стійкість до зовнішніх шоків, тоді як сировинні або вузькоспеціалізовані економіки залежать від кон'юнктури світових цін.

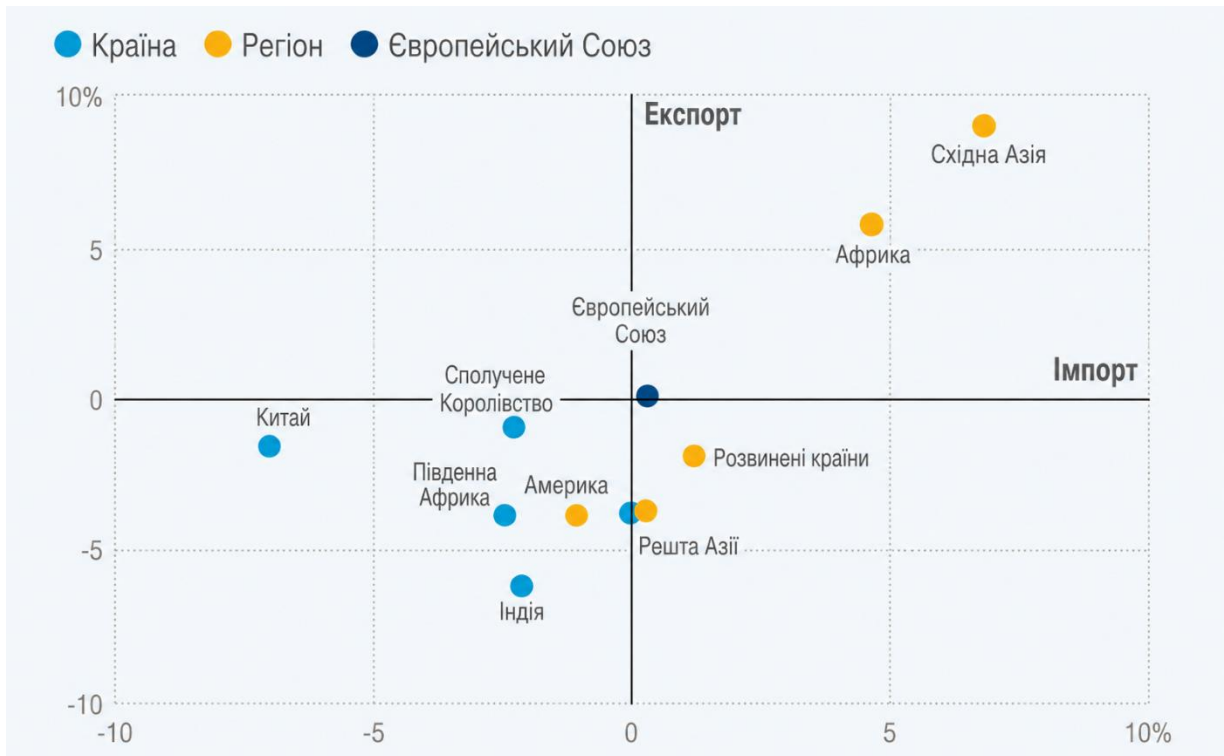

Рис. 1.8. Динаміка зовнішньоторговельної відкритості (торгівля товарами і послугами, % ВВП) за регіонами

Джерело: побудовано автором за [212].

У 2025 р. головними рушіями зростання світової торгівлі виступили Східна Азія та Африка – вони мали кращі за середньосвітові результати як за експортом, так і за імпортом товарів (рис. 1.9). Однією з головних особливостей міжнародної торгівлі Східної Азії є її виробничо-експортна спеціалізація. Регіон займає важливе місце у світовому виробництві електроніки, машин та обладнання, транспортних засобів, напівпровідників, комплектуючих, телекомунікаційного обладнання та промислових товарів. Тому його торгівля значною мірою пов'язана не лише з продажем готової продукції, а й з переміщенням проміжних товарів між країнами. Саме це пояснює високий рівень внутрішньорегіональної торгівлі: компоненти можуть вироблятися в одній країні, збиратися в іншій, а кінцевий товар експортуватися на ринки третіх країн. Африка також демонструє позитивну динаміку, що свідчить про посилення ролі африканського регіону у міжнародній торгівлі. Такий результат може бути пов'язаний із зростанням попиту на сировину, продовольство,

енергоресурси, а також із поступовим розширенням виробничих і торговельних зв'язків. Європейський Союз розташований майже біля нульової позначки. Це означає, що його торговельна динаміка у 2025 році була близькою до середньосвітової. Така позиція може свідчити про відносну стабільність, але не про швидке розширення, що є досить типовим для економічно розвинених країн: вони мають великі обсяги торгівлі, але темпи приросту часто нижчі або помірніші, ніж у країнах, які динамічно розвиваються.

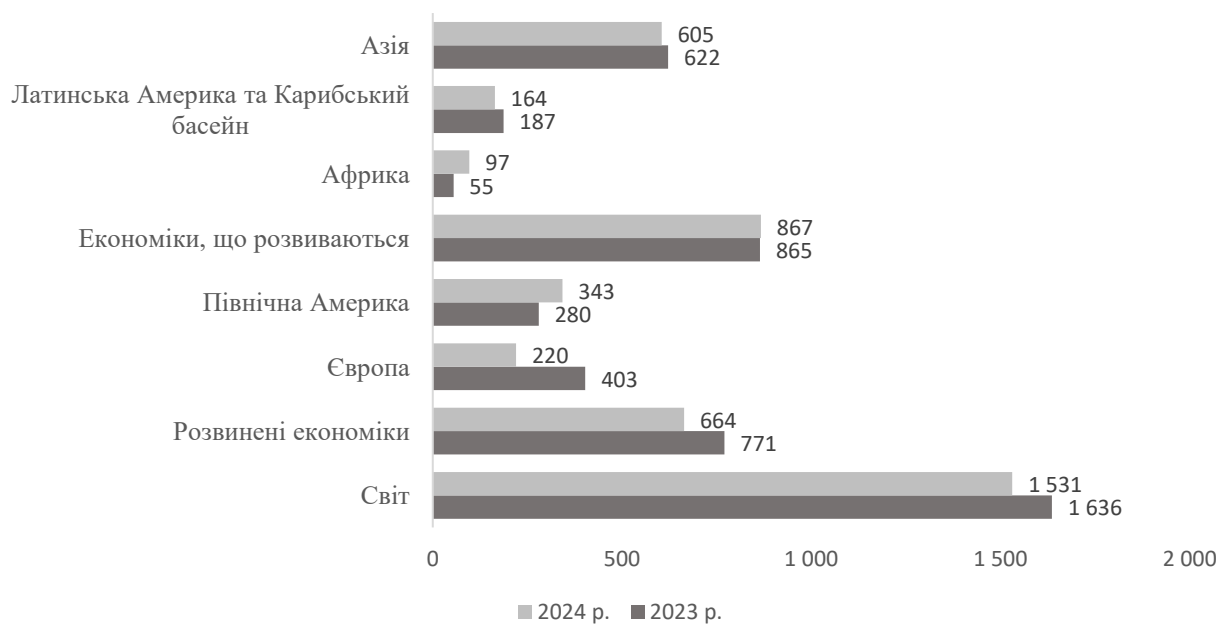

Рис. 1.9. Зростання імпорту та експорту товарів, різниця у відсоткових пунктах від середньосвітового показника, 2025 р. [148]

3. Фінансово-інвестиційні асиметрії. Фінансова асиметрія відображає нерівномірний доступ країн до ринків капіталу та різну спроможність контролювати його рух. Розвинені фінансові центри акумулюють капітал, формують інвестиційні стандарти, визначають вартість запозичень і впливають на глобальні очікування. Менш стійкі економіки часто виступають реципієнтами капіталу, залежними від зовнішніх кредиторів, інвесторів, рейтингових оцінок і циклів глобальної ліквідності. Особливість цієї асиметрії полягає в тому, що фінансова інтеграція може одночасно забезпечувати приплив ресурсів і підвищувати макроекономічну вразливість. Капітал, який у фазі зростання

підтримує розвиток, у фазі кризи може швидко залишати країну, провокуючи валютні, боргові та банківські кризи. Тому фінансова відкритість без достатньої інституційної, регуляторної та виробничої основи може негативно вплинути на країну через її надмірну залежність від зовнішніх рішень.

В останні роки спостерігаємо посилення регіональної нерівномірності у розподілі прямих іноземних інвестицій. У 2024 році глобальний приплив ПІ скоротився – з 1 636 млрд дол. США у 2023 р. до 1 531 млрд дол. США у 2024 р., тобто на 11% [214]. Це свідчить про загальне послаблення міжнародної інвестиційної активності, однак найбільше падіння спостерігалось у розвинених економіках – з 771 млрд дол. до 664 млрд дол. (на 22%) – насамперед у Європі, тоді як Північна Америка продемонструвала зростання інвестиційних потоків, а країни, що розвиваються, загалом зберегли стабільний рівень залучення ПІ (рис. 1.10).

Рис. 1.10. Регіональні асиметрії припливу прямих іноземних інвестицій у глобальній економіці у 2023–2024 рр. (млрд. дол США, %) [214]

Це показує, що навіть серед розвинених економік ситуація неоднорідна: інвестиційна привабливість США та Канади залишається сильнішою порівняно з Європою. У країнах, що розвиваються, приплив ПІ залишився майже незмінним: 865 млрд дол. США у 2023 році та 867 млрд дол. у 2024 році. Але

всередині цієї групи динаміка також нерівномірна. В Африці приплив інвестицій зріс із 55 млрд дол. США до 97 млрд дол. США, тобто на 75%. Водночас у Латинській Америці та Карибському басейні відбулося скорочення з 187 млрд дол. до 164 млрд дол., або на 12%, а в Азії – з 622 млрд дол. до 605 млрд дол., або на 3%. Така динаміка відображає торговельно-інвестиційні асиметрії глобальної економічної інтеграції, оскільки доступ до міжнародного капіталу та здатність утримувати інвестиційну привабливість істотно відрізняються між регіонами.

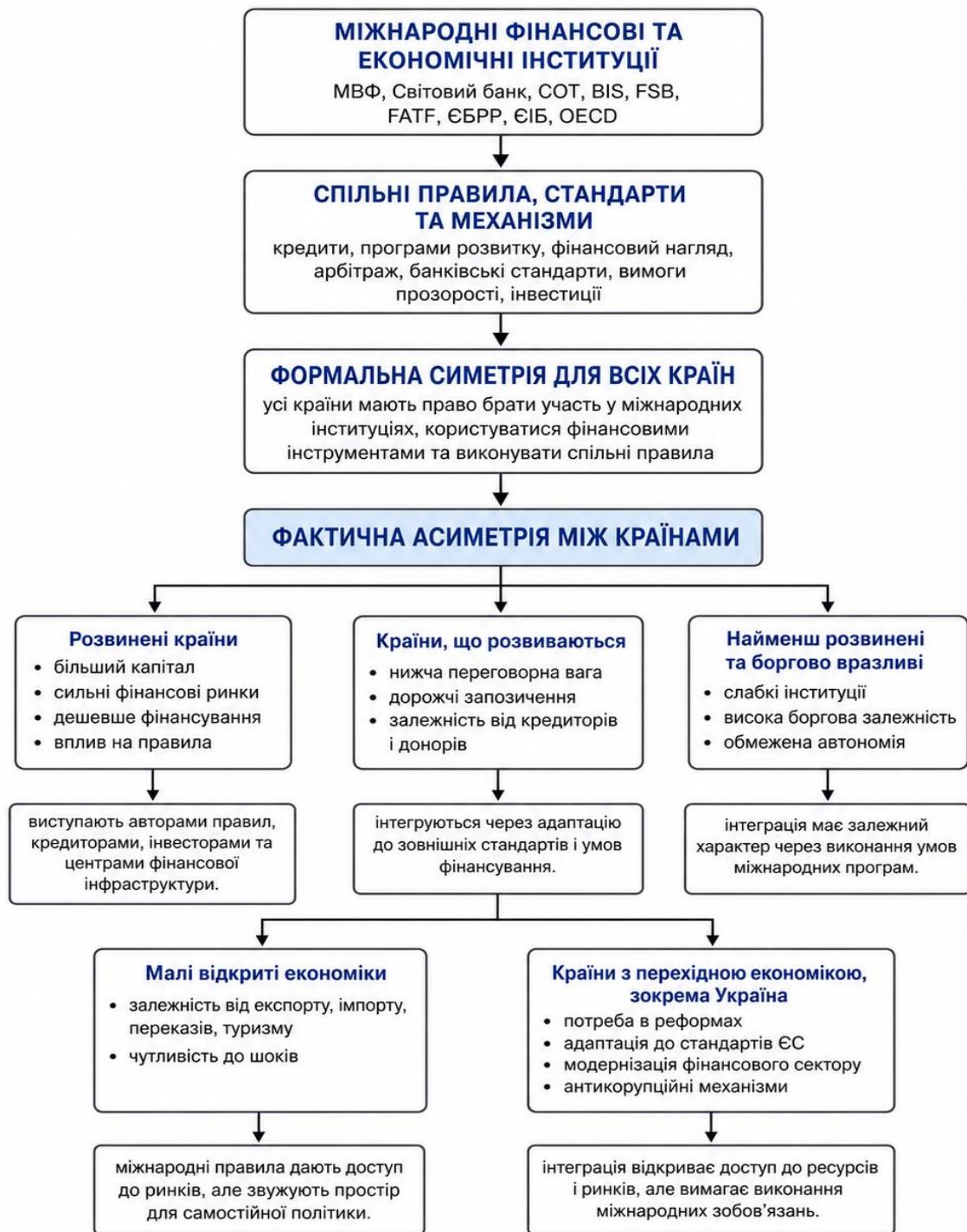
4. Технологічні асиметрії. У сучасній глобальній інтеграції технологічна асиметрія є однією з ключових, бо вона визначається нерівністю доступу до знань, інноваційної інфраструктури, цифрових платформ, патентів, даних, штучного інтелекту, висококваліфікованих кадрів і дослідницьких екосистем. На відміну від класичних форм нерівності, технологічна асиметрія має здатність швидко самопосилюватися і практика показує, що той, хто володіє технологічними стандартами, платформами та даними, отримує стратегічний контроль над іншими суб'єктами міжнародних економічних відносин. У результаті залежність може виникати навіть тоді, коли країна активно імпортує сучасні технології, але не контролює їх створення, модифікацію, обслуговування та критичні компоненти. Технологічні асиметрії за регіонами світу наведені у Додатку Б, табл. Б.1.

5. Інституційно-нормативні асиметрії. Цей вид асиметрії відображає нерівномірну здатність суб'єктів глобальної економіки формувати правила інтеграції. Безперечно, в процесах глобальної економічної інтеграції важливо мати право голосу у міжнародних інституціях, долучатися до розробки стандартів, мати можливості виконувати правила міжнародних організацій, тощо. Очевидним є той факт, що серед країн існують різні торговельні режими, фінансові стандарти, екологічні вимоги, податкові правила, інвестиційні угоди, режими захисту інтелектуальної власності та механізми вирішення спорів. І сильніші економіки та транснаціональні актори частіше виступають не лише учасниками правил, а й їхніми архітекторами, тому правила гри вони визначають на власну користь, а країни, що розвиваються, адаптуються до вже визначених

норм, тобто першопочатково мають різні стартові умови для інтеграції. Так, наприклад при прийнятті ключових рішень МВФ має значення кількість голосів: станом на 16 травня 2026 р. США мали 16,49% голосів у МВФ, Японія – 6,14%, Китай – 6,08%, Німеччина – 5,31%, Франція й Велика Британія – по 4,03%, Індія – 2,63%, Бразилія – 2,22%, Україна – 0,43%, Нігерія – 0,52%, Габон – 0,07%, Конго – 0,06% [162]. Незважаючи на те, що МВФ є прикладом багатосторонньої дипломатії, вплив країн є нерівномірним, бо кількість голосів залежить від квот.

Ще одним прикладом інституційно-нормативних асиметрій є доступ країн до механізму вирішення спорів в СОТ. Формально це право мають усі країни, але їх спроможність пройти процедури суттєво відрізняється, бо ці процеси вимагають часового ресурсу, фінансових ресурсів, юридичної експертизи. Подати запит і ініціювати спір в межах СОТ – це дві різні процедури: за даними СОТ, з 1995 р. до 31 грудня 2024 р. країни-члени подали 631 запит на консультації в межах системи вирішення спорів, але тільки 53 члени хоча б раз ініціювали спір, 62 члени були відповідачами, 112 членів брали активну участь у системі як сторона або третя сторона [127]. Особливо для країн, що розвиваються, ця процедура є дуже складною. Свого часу ці країни отримали право на членство у СОТ, проте в силу своєї спроможності не здатні пройти цей процес. За аналізований період найменш розвинені країни, за даними СОТ, взагалі не були ні позивачами, ні відповідачами у спорах на момент відповідного огляду.

Інституційна рівність країн у міжнародних організаціях не завжди означає однакову реальну спроможність користуватися перевагами інтеграції, бо як правило попри формальну симетрію (рис. 1.11), яка декларується інституціями, сильніші економіки частіше мають більший експертний, фінансовий і політичний ресурс, а слабші країни лише адаптуються до правил, якщо у них немає ресурсів для збільшення свого впливу на порядок денний. У фінансовому вимірі такі асиметрії простежуються дуже чітко, бо доступ до капіталу, кредитів, інвестицій, валютної ліквідності та міжнародних платіжних систем залежить від інституційних правил і від спроможності країн їх дотримуватися.

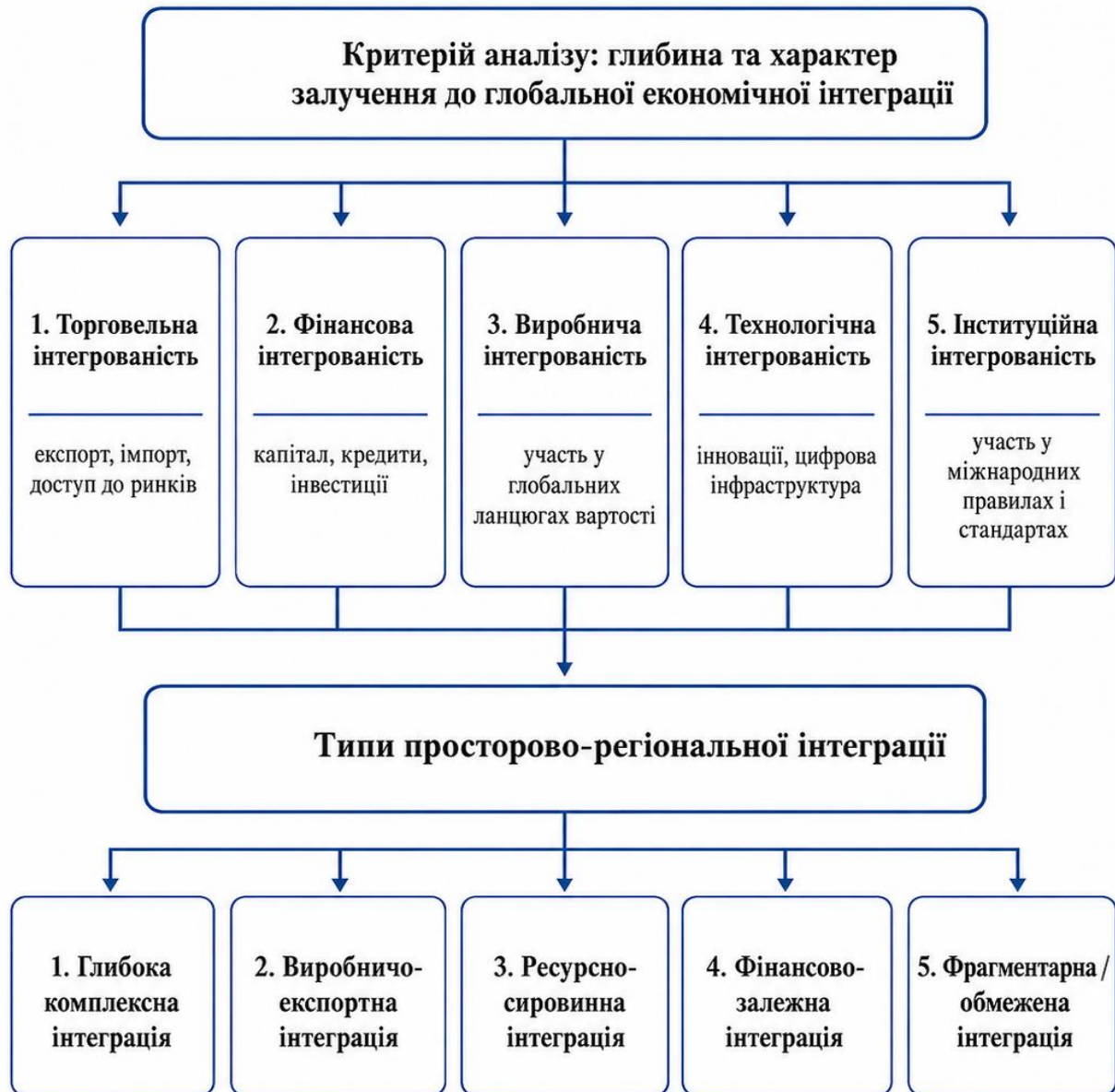

Рис. 1.11. Симетрії та асиметрії інтеграції країн у міжнародні економічні та фінансові інституції

Джерело: розроблено автором.

6. Просторово-регіональні асиметрії. Просторова асиметрія відображає нерівномірне включення територій у глобальні процеси. Одні регіони можуть формуватися як вузлові центри глобальних фінансів, логістики, інновацій та

управління, тоді як інші залишаються периферійними зонами постачання ресурсів, робочої сили або транзиту (рис. 1.12).

Рис. 1.12. Просторово-регіональні асиметрії глобальної економічної інтеграції

Джерело: розроблено автором.

Для характеристики просторово-регіональних асиметрій глобальної інтеграції часто використовують світ-системний підхід [98], проте ми вважаємо, що поділ країн на ядро, периферію та напівпериферію є надто умовним і не зовсім справедливим, адже країни можуть залишатися менш залученими у світове господарство за одним критерієм, натомість за іншим бути лідером. Тому пропонуємо використовувати поняття «глибина інтеграції», яка відображає

ступінь включення країн у глобальні економічні процеси, та класифікує їх на країни із високою, середньою, фрагментарною інтеграцією, із залежною (вразливою) інтеграцією. Глибина інтеграції визначається тим, наскільки країна включена у глобальні ринки, міжнародні ланцюги доданої вартості, фінансові потоки, цифрову та транспортну інфраструктуру, систему міжнародних правил і стандартів. Тому просторово-регіональні асиметрії не завжди проявляються лише у відмінностях між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються.

Для ранжування країн і регіонів й доцільно використати такі критерії: частка регіону у світовому ВВП, участь у світовій торгівлі, залучення прямих іноземних інвестицій, участь у глобальних ланцюгах доданої вартості, розвиток транспортної та цифрової інфраструктури, наявність фінансових центрів, участь у регіональних інтеграційних об'єднаннях, доступ до міжнародного фінансування та інші. Регіональні асиметрії за глибиною інтеграції та характером залучення подано у Додатку Б, табл. Б.2.

Такі асиметрії існують не лише між країнами, а й усередині них. У межах однієї країни можуть співіснувати глобалізовані міські центри та депресивні периферійні території. Тому сам факт успішної інтеграції країни не означає, що всередині країни є конвергенція. І цей процес залежить від внутрішньої інфраструктури, рівня розвитку людського капіталу, залучення до глобальних процесів, експортної орієнтації територій, освітньо-наукового потенціалу, креативних індустрій та ІТ. У цьому контексті все частіше мова йде про агломераційний ефект інтеграції та про так звану «міську» дипломатію, коли міста виступають активними учасниками міжнародних економічних відносин та формують власну мережу партнерства, або в країні активно функціонують ТНК. Цей ефект можемо спостерігати на прикладі Європейського Союзу, де інтеграція не усунула віддаленість країн від ядра. Якщо проаналізувати показник ВВП на одну особу за ПКС, де середній рівень країн Європейського Союзу приймається за 100, то аналіз даних за 2014–2025 роки свідчить про значну диференціацію економічного розвитку між країнами Європи (Додаток В). Значення вище 100 вказує на те, що ВВП на душу населення в країні перевищує середній рівень ЄС,

а значення нижче 100 – відставання від нього. Найвищі значення показника традиційно демонструють Люксембург та Ірландія, однак ця ситуація скоріше є виключенням – на величину ВВП суттєво впливає діяльність транснаціональних корпорацій, фінансові потоки та особливості податкової системи. У країнах Центральної та Східної Європи простежуємо тенденцію до поступового наближення до середнього рівня ЄС. Наприклад, Румунія, Болгарія, Польща, Литва та Хорватія демонструють позитивну динаміку протягом досліджуваного періоду, що підтверджує ефект економічної конвергенції, тобто поступове скорочення розриву між менш розвиненими та більш розвиненими країнами Європейського Союзу. Певна частина країн – Німеччина, Франція, Австрія, Швеція та Фінляндія – демонструє зниження відносних позицій у 2025 р. порівняно з 2014 р., що свідчить про повільніше зростання порівняно із середнім темпом загалом по ЄС. Наведені дані за 2014–2025 роки підтверджують, що в межах ЄС триває процес економічного зближення, однак він є нерівномірним. Для України ці дані є важливими як орієнтир, а найреалістичнішими прикладами є траєкторії розвитку Польщі, Румунії, Хорватії, Болгарії та Литви, які демонструють довгострокове економічне зближення.

Таким чином, асиметрія не означає, що інтеграція є однозначно негативною. Вона може бути потужним джерелом модернізації, технологічного оновлення, інституційних реформ, доступу до капіталу та розширення ринків. І проблема полягає не в самій інтеграції, а в її умовах, структурі та здатності держави перетворювати зовнішні можливості на внутрішній розвиток. Тому головне завдання не лише інтегруватися, а в тому, щоб змінити якість інтеграції.

1.3. Роль міжнародних фінансових інституцій у процесах глобальної економічної інтеграції

Під впливом глобальних трансформацій світова економіка характеризується якісними та кількісними структурними змінами, що впливають на характер взаємодії між країнами, регіональними об'єднаннями, транснаціональними корпораціями та іншими учасниками міжнародних економічних відносин, а також на ключові сфери їхньої взаємодії, зокрема міжнародну торгівлю, фінансові ринки, виробничі ланцюги та інвестиційні потоки. Ці процеси, посилені прискореною цифровізацією, фінансовою лібералізацією та економічною відкритістю, сприяють зближенню країн і поглибленню їхньої взаємозалежності через зростання мобільності капіталу. Водночас вони суттєво змінюють архітектуру глобальної економічної інтеграції, у якій фінансовий сектор дедалі частіше виступає ключовим каналом передавання як позитивних ефектів інтеграції, так і системних ризиків. За таких умов зростає роль інституційного середовища, фрагментарність якого може як посилювати ризики, так і підвищувати інтеграційний ефект для національних економік. Тому результативність глобальної інтеграції залежить від здатності країн долати асиметричність розвитку, фінансову вразливість і нерівномірний доступ до глобальних фінансових ресурсів, а також підтримувати баланс між лібералізацією фінансових ринків та необхідністю їх ефективного регулювання. Якщо у другій половині ХХ ст. міжнародні фінансові та економічні інституції розглядалися переважно як механізми підтримки макроекономічної стабільності та післявоєнної реконструкції, то у ХХІ ст. вони перетворилися на складні багаторівневі центри глобального фінансового управління, які безпосередньо впливають на динаміку міжнародного руху капіталу, структурну трансформацію національних економік, стандартизацію фінансового регулювання, інтеграцію ринків та управління системними ризиками світової економіки.

Фактично міжнародні фінансові інституції можна вважати одними з ключових чинників глобальної економічної інтеграції, оскільки через їх

механізми здійснюється значна частина транснаціонального перерозподілу фінансових ресурсів, антикризового кредитування, регуляторної гармонізації та інституційного узгодження економічної політики держав. При цьому сучасна роль міжнародних фінансових інституцій виходить далеко за межі класичного кредитування та донорства. Вони дедалі більше виконують функції координаторів міжнародної економічної політики, генераторів стандартів фінансової стабільності, каталізаторів структурних реформ та інструментів геоекономічного впливу.

Бреттон-Вудська система, створення Міжнародного валютного фонду та Світового банку заклали основу для формування універсальної моделі міжнародного фінансового співробітництва, в межах якої стабільність валютної системи, міжнародна ліквідність та розвиток країн розглядалися як взаємопов'язані елементи глобального економічного порядку. У подальшому фінансова лібералізація, зростання мобільності капіталу та інтеграція ринків значно розширили функціональний простір міжнародних фінансових інституцій, перетворивши їх із вузькоспеціалізованих післявоєнних структур на глобальні інститути управління міжнародними фінансовими потоками.

Водночас оцінка ролі міжнародних фінансових інституцій у процесах глобальної інтеграції залишається предметом гострої наукової дискусії. Частина дослідників розглядає їх як фундаментальний механізм стабілізації світової економіки та інструмент підвищення ефективності глобального розподілу капіталу. Інші, навпаки, акцентують увагу на асиметричності впливу міжнародних фінансових інституцій, посиленні залежності периферійних економік від зовнішнього фінансування, ризиках боргової вразливості та трансляції глобальних кризових шоків.

Роль міжнародних фінансових інституцій у процесах глобальної економічної інтеграції трактується неоднозначно, оскільки ці інституції одночасно виступають як механізми фінансової стабілізації, канали транснаціонального руху капіталу, провідники інституційних реформ і, водночас, як суб'єкти, через які відтворюються асиметрії глобального

економічного порядку. Тому пропонуємо розглядати не лише у вузькому функціональному значенні, як кредиторів або донорів розвитку, а значно ширше, як інституційні центри формування правил, стандартів і фінансових режимів, через які національні економіки інтегруються у світову систему.

У цьому контексті показовою є позиція В. Бхаргави, який визначає міжнародні фінансові інституції (IFIs) як структури, що забезпечують фінансову підтримку, професійні консультації, економічний розвиток і міжнародну фінансову стабільність. У його підході МВФ, Світовий банк та регіональні банки розвитку постають не ізольованими кредитними організаціями, а складовими глобальної системи економічного врядування, яка доповнює політичну координацію в межах ООН економічними й фінансовими інструментами впливу [114]. Такий підхід важливий тим, що переводить аналіз цих інституцій із площини технічного фінансування у площину глобального управління: міжнародні фінансові інституції не просто надають ресурси, а вони формують моделі економічної поведінки, визначають рамки реформ, впливають на пріоритети державної політики та встановлюють допустимі параметри макроекономічної стабільності.

Разом з тим, у цій логіці виникає принципове теоретичне питання, чи є міжнародні фінансові інституції нейтральними інструментами підтримки розвитку, чи вони виступають провідниками певної моделі глобальної економічної інтеграції. З одного боку, їхня діяльність сприяє виробництву глобальних і регіональних суспільних благ – фінансової стабільності, торгівлі, знань, інституційної спроможності, підтримки регіональної інтеграції. На цьому, власне, і наголошує В. Бхаргава, підкреслюючи, що Світовий банк і регіональні банки розвитку реалізують глобальні та регіональні ініціативи, пов'язані з фінансовою стабільністю, торгівлею, довкіллям, знаннями та регіональними суспільними благами. З іншого боку, така діяльність неминує має нормативний характер, адже через умови кредитування, технічну допомогу, політичні рекомендації та систему оцінювання країн IFIs поширюють певне бачення «правильної» економічної політики. Така дуальність чітко простежується у

дослідженні К. Беренсманн і П. Вольфа. Автори розглядають міжнародні фінансові інституції, як елемент глобальної шокової архітектури, тобто архітектури реагування на зовнішні макроекономічні та фінансові шоки. Їхня позиція є більш прагматичною, ніж класично неоліберальна, вони не ідеалізують міжнародні інституції, але доводять, що для країн, які розвиваються, контрциклічна підтримка з боку МВФ, Світового банку та регіональних банків розвитку є критично важливою, оскільки такі країни мають обмежені внутрішні ресурси, слабші фіскальні й монетарні інструменти та вищі соціальні втрати від криз [112]. За таких умов міжнародні фінансові інституції проявляються як компенсатори структурної нерівності: вони не усувають асиметрії глобальної економіки, але частково пом'якшують їх наслідки через зовнішнє фінансування, швидке кредитування, підтримку платіжного балансу й антикризову ліквідність.

Однак важливо, що К. Беренсманн і П. Вольф показують, що сучасна глобальна фінансова безпека складається з кількох «ліній оборони»: валютних резервів, фіскальних буферів, розвитку локальних ринків облігацій, міжнародного нагляду, боргового моніторингу, валютних свопів, регіональних фінансових механізмів і контрциклічного кредитування. Отже, МВФ і Світовий банк є не єдиними, а системоутворюючими елементами ширшої глобальної фінансової мережі безпеки. Для нашого дослідження це має принципове значення: фінансові детермінанти глобальної інтеграції не можна зводити лише до обсягів капіталу; вони включають інституційні механізми попередження криз, координацію політики, стандартизацію фінансового нагляду та здатність країн бути включеними у міжнародні механізми страхування від шоків.

На відміну від цього, у працях, присвячених глобалізації фінансових інституцій, зокрема в аналітичному розділі МВФ, акцент переноситься з ролі інституцій як зовнішніх стабілізаторів на проблему самої фінансової глобалізації. У цьому підході глобалізація банків, страхових компаній та великих складних фінансових інституцій розглядається як процес, що має амбівалентний характер. З одного боку, вона підвищує ефективність розподілу ризиків, покращує доступ до капіталу, знижує витрати фінансового посередництва і

розширює можливості диверсифікації. З іншого боку, міжнародна взаємопов'язаність фінансових інститутів може робити кризи ширшими, складнішими й небезпечнішими, оскільки фінансова система стає здатною не лише розподіляти ризики, а й швидко передавати шоки між країнами.

Фактично руйнується уявлення про те, що фінансова інтеграція автоматично підвищує стійкість світової економіки. Навпаки, інтеграція може створювати нову якість вразливості, окремі банки або фінансові групи можуть ставати стійкішими завдяки диверсифікації, але система загалом – більш крихкою через щільність зв'язків, синхронізацію фінансових циклів і складність кризового врегулювання. Тому, ми вважаємо, що міжнародні фінансові інституції в умовах глобальної інтеграції виконують не лише функцію поглиблення фінансових зв'язків, а й функцію стримування надмірної дестабілізуючої взаємозалежності.

Іншу важливу лінію дискусії формують А. Н. Бергер, К. Дай, С. Онгена, Д. К. Сміт, які аналізують глобальну інтеграцію банківської галузі [113]. Їхній висновок є дещо контрінтуїтивним, оскільки попри зниження регуляторних бар'єрів, розвиток технологій, зростання міжнародної торгівлі та транснаціональної діяльності корпорацій, банківська галузь у розвинених країнах не стала настільки глобально інтегрованою, як очікували багато дослідників. Автори показують, що іноземні банки часто мають конкурентні обмеження у наданні саме тих послуг, які найкраще відповідають локальним потребам клієнтів, тоді як національні банки зберігають перевагу завдяки знанню культури, бізнес-практик і регуляторних умов країни перебування [113]. Особливо показовим є емпіричний результат, оскільки майже дві третини європейських філій транснаціональних корпорацій отримували короткострокові банківські послуги від банків країни перебування, а не від банків країни походження чи глобальних банківських груп. Це свідчить про те, що фінансова глобалізація не знищує значення локального інституційного середовища. Навіть у Європі, де бар'єри для фінансової інтеграції були суттєво знижені, банківські послуги залишаються значною мірою вкоріненими у національні економічні

системи. Для дослідження фінансових детермінант глобальної інтеграції це означає, що інтеграція має не лінійний, а багаторівневий характер, глобальний капітал рухається через транснаціональні канали, але його ефективність залежить від локальної довіри, інституційної якості, інформаційної асиметрії та здатності національних банків обслуговувати специфічні потреби бізнесу.

Отже, дослідники пропонують важливу поправку до теорії фінансової глобалізації, навіть за умов технологічного прогресу й дерегуляції глобальна інтеграція банківського сектору не є автоматичною. Вона стримується тим, що фінансові послуги є не лише стандартизованим продуктом, а й інформаційно насиченим видом діяльності, який залежить від локального знання. У цьому сенсі міжнародні фінансові інституції та глобальні банки не витісняють національні фінансові системи, а взаємодіють із ними, формуючи складну конфігурацію глобально-локальної фінансової інтеграції.

Як приклад трансформації конкретної країни В. Бхаргава наводить кейс Казахстану. У дослідженні [114] показано, що міжнародні фінансові інституції протягом десятиліть впливали на економічну, соціальну, фінансову та екологічну політику Казахстану, причому їхня роль не обмежувалася фінансуванням. IFIs надавали кредити, гранти, технічну допомогу, консультаційні послуги та брали участь у формуванні національних стратегій розвитку. Водночас автор прямо вказує на дискусійність цієї ролі, міжнародні фінансові інституції декларують боротьбу з бідністю, підтримку зростання й сталого розвитку, але їхній підхід значною мірою сформований неоліберальною ідеологією, вірою у швидке економічне зростання та ефективність вільних ринків [114]. Кейс Казахстану цікавий тим, що він демонструє залежність інтеграційного ефекту IFIs від структури національної економіки: завдяки природним ресурсам він досяг швидкого економічного зростання, однак залишився вразливим до «голландської хвороби», цінових коливань на нафту та недостатньої диверсифікації.

У цьому контексті важливо зіставити позицію В. Бхаргава із висновками К. Беренсманн і П. Вольфа. Якщо останні акцентують увагу на IFIs як

антикризовій архітектурі, то В. Бхаргава показує їх як інструмент довгострокової структурної трансформації. Однак між цими підходами немає суперечності. Навпаки, вони доповнюють один одного: короткострокова стабілізація без структурної трансформації лише консервує вразливість, тоді як структурна трансформація без механізмів антикризової підтримки може бути перервана зовнішніми шоками. Тому міжнародні фінансові інституції слід розглядати як двофункціональні механізми глобальної інтеграції: вони одночасно підтримують макрофінансову стабільність і сприяють довгостроковому включенню країн у глобальні виробничі, торговельні та фінансові мережі.

Додатковий вимір дискусії відкриває дослідження Г. Уаде, К. Оке та К. Атоє, присвячена ролі фінансових інституцій у міжнародній торгівлі. Автори показують, що міжнародна торгівля не може функціонувати без фінансових посередників, які забезпечують платежі, кредитування, гарантії, страхування, управління ризиками та регуляторну відповідність [140].

У межах цього підходу фінансові інституції постають не периферійним елементом торгівлі, а її інфраструктурною основою. Особливо важливо, що автори пов'язують майбутнє торговельне фінансування з технологічним прогресом, цифровими платежами, блокчейном, стійкістю ланцюгів постачання та інклюзивністю доступу до фінансування. Ця позиція суттєво розширює розуміння міжнародних фінансових інституцій як детермінант глобальної інтеграції. Якщо МВФ і Світовий банк переважно формують макрофінансовий рівень інтеграції, то банки, експортно-кредитні агентства, багатосторонні банки розвитку та інші фінансові установи забезпечують мікро- й мезорівень включення підприємств у міжнародний обмін. Без акредитивів, гарантій, страхування експортних ризиків, валютного хеджування та цифрових платіжних систем глобальна торгівля залишалася б значно дорожчою, повільнішою і ризикованішою. Отже, фінансова інтеграція є не лише макроекономічним процесом, а й інфраструктурою міжнародних контрактів.

Узагальнення наведених підходів дозволяє виділити кілька наукових позицій щодо ролі міжнародних фінансових інституцій у глобальній інтеграції.

Перша позиція, умовно функціоналістська, розглядає IFIs як необхідні механізми стабілізації, розвитку та координації міжнародної економічної політики. Вона представлена у працях В. Бхаргани, К. Беренсманн і П. Вольфа та частково в аналітичних матеріалах МВФ. Друга позиція, критична, наголошує на тому, що міжнародні фінансові інституції можуть відтворювати неоліберальні моделі розвитку, посилювати залежність країн-реципієнтів і створювати асиметричні умови інтеграції. Цей вимір особливо помітний у дискусії Равагнан щодо Казахстану. Третя позиція, інституційно-мережева, акцентує на складній взаємодії глобальних і локальних фінансових структур, що простежується у дослідженні А. Бергера і Д. Сміта. Четверта позиція, інфраструктурна, розглядає фінансові інституції як основу міжнародної торгівлі, цифрового обміну, управління ризиками й інклюзивного доступу до глобальних ринків.

На нашу думку, міжнародні фінансові інституції не можна однозначно трактувати ані як нейтральні стабілізатори, ані як суто інструменти фінансової залежності. Їхня реальна роль значно складніша. Вони створюють фінансові канали інтеграції, але водночас задають умови цієї інтеграції. Вони допомагають країнам долати кризи, але нерідко формують залежність від зовнішньої ліквідності. Вони сприяють розвитку інфраструктури й торгівлі, але можуть закріплювати периферійну спеціалізацію, якщо країна не має власної стратегії структурної модернізації. Саме тому ефект діяльності IFIs залежить не лише від обсягів фінансування, а й від якості національних інституцій, переговорної спроможності держави, структури економіки та здатності використовувати зовнішні ресурси для внутрішньої трансформації.

Дискусія довкола міжнародних фінансових інституцій засвідчує, що вони є одним із найбільш суперечливих, але водночас найважливіших фінансових детермінантів глобальної економічної інтеграції. Їхня роль полягає не лише у наданні кредитів чи грантів, а у формуванні правил включення країн у світову економіку, підтримці фінансової стабільності, розвитку торгівлі, створенні глобальних суспільних благ і координації антикризових дій. Проте інтеграція через міжнародні фінансові інституції не є автоматично позитивною. Вона може

бути модернізаційною, якщо зовнішні ресурси поєднуються з національною стратегією розвитку, або залежною, якщо країна інтегрується у глобальні фінансові потоки без належної інституційної спроможності, диверсифікованої економічної структури та довгострокового бачення власного місця у світовому господарстві. Саме в цій подвійності, між стабілізацією і залежністю, інтеграцією і вразливістю, розвитком і умовністю, полягає головна теоретична складність аналізу міжнародних фінансових інституцій у сучасній глобальній економіці. Залежно від функціонального призначення пропонуємо систематизувати ці інституції у чотири групи та окреслити їх роль в процесах інтеграції (табл. 1.8). Детальна їх характеристика подана у Додатку Г.

Таблиця 1.8

Функціональне призначення міжнародних фінансових та економічних інституцій в процесах глобальної економічної інтеграції

Групи інституцій	Інститути	Роль у процесах інтеграції
Стабілізаційні фінансові інститути	МВФ	Забезпечують макрофінансову стабільність, підтримують платіжний баланс, валютну політику та боргову стійкість.
Інститути фінансування розвитку	Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ	Фінансують інфраструктуру, енергетику, приватний сектор, соціальний розвиток, цифровізацію та модернізацію економіки.
Регуляторні та наглядові фінансові інститути	BIS, Базельський комітет, FSB, FATF	Формують міжнародні фінансові стандарти, банківський нагляд, правила прозорості та фінансової безпеки.
Економічні інституції та інтеграційні об'єднання	COT, ОЕСР, ЄС, ASEAN, USMCA, Mercosur	Визначають торговельні, інвестиційні, податкові, конкурентні та регуляторні правила інтеграції.

Джерело: розроблено автором.

Для системного розуміння ролі міжнародних фінансових інституцій у глобальній економічній інтеграції доцільно простежити еволюцію їх функціонального призначення у різні історичні періоди розвитку світового господарства. Зміна архітектури міжнародної валютно-фінансової системи, трансформація характеру міжнародного руху капіталу, фінансова глобалізація, кризи та сучасна гео економічна фрагментація поступово змінювали як інструменти діяльності IFIs, так і їх місце у системі глобальної економіки.

Особливо важливо, що міжнародні фінансові інституції еволюціонували від післявоєнних стабілізаційних структур до багаторівневих центрів глобального фінансового регулювання, антикризового реагування та цифрової трансформації фінансової інфраструктури (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Еволюція ролі міжнародних фінансових інституцій у світовій економіці

Період	Домінуюча модель	Роль міжнародних фінансових інституцій	Характер інтеграції	Основні ризики
1944–1971	Бреттон-Вудська валютна система	післявоєнна реконструкція, валютна стабілізація, підтримка фіксованих валютних курсів	контрольована фінансова інтеграція	валютні дисбаланси, дефіцит міжнародної ліквідності
1971–1991	фінансова лібералізація та пост-Бреттон-Вудська система	регулювання боргових криз, підтримка структурної адаптації, лібералізація ринків	прискорення транснаціонального руху капіталу	боргові кризи країн, що розвиваються; валютна нестабільність
1991–2008	неоліберальна глобалізація	поглиблення фінансової інтеграції, підтримка ринкових реформ, стандартизація макроекономічної політики	гіперглобалізація фінансових ринків	фінансові бульбашки, азійська та російська кризи
2008–2020	посткризова модель глобального управління	антикризове кредитування, макропруденційне регулювання, глобальна фінансова безпека	контрольована інтеграція із посиленням нагляду	системна взаємозалежність, суверенні боргові кризи, нестабільність банківського сектору
2020 – дотепер	геоекономічна фрагментація та цифрова трансформація	підтримка стійкості економік, фінансування зелених трансформацій, цифрова фінансова інфраструктура	фрагментована багаторівнева інтеграція	санкційна фрагментація, дедоларизація, цифрові фінансові ризики

Джерело: систематизовано автором.

У контексті фінансової безпеки роль міжнародних фінансових інституцій змінювалася відповідно до трансформації світової валютно-фінансової системи. Міжнародні фінансові інституції не залишалися статичними структурами, а постійно трансформувалися відповідно до змін глобальної економічної системи.

Якщо у післявоєнний період їхня діяльність концентрувалася переважно на валютній стабілізації та реконструкції економік, то в умовах фінансової глобалізації IFIs стали провідниками лібералізації ринків, гармонізації макроекономічної політики та транснаціонального руху капіталу. У перші періоди вона була спрямована на забезпечення стабільності валютних курсів, підтримку післявоєнного економічного відновлення та створення передбачуваних умов для міжнародних розрахунків. Це сприяло зниженню ризиків валютної нестабільності та формуванню основ глобальної фінансової безпеки. Далі інституції почали виконувати функцію антикризової підтримки, надаючи фінансові ресурси та рекомендації країнам, які стикалися з проблемами платіжного балансу, зовнішньої заборгованості та макроекономічної нестабільності. У період неоліберальної глобалізації міжнародні фінансові інституції стали важливим інструментом поширення стандартів макроекономічної політики, фінансового регулювання. Після фінансової кризи 2008 р. акцент змістився на посилення міжнародного фінансового нагляду, макропруденційне регулювання та координацію антикризових заходів. На сучасному етапі, починаючи з 2020 року, роль міжнародних фінансових інституцій у фінансовій безпеці ускладнилася через нові виклики – вони орієнтуються на підтримку довгострокової стійкості економік, розвиток цифрової фінансової інфраструктури та фінансування переходу до більш безпечної й адаптивної моделі економічного розвитку. Це підтверджує, що IFIs сьогодні виступають не лише фінансовими посередниками, а багаторівневими центрами глобального економічного врядування.

У межах неоліберального підходу міжнародні фінансові інституції традиційно розглядаються як ключові механізми забезпечення ефективного функціонування глобального ринку капіталу. Прихильники даної концепції виходять із того, що міжнародна мобільність фінансових ресурсів забезпечує оптимальніший розподіл капіталу між країнами, стимулює економічне зростання, підвищує продуктивність та сприяє прискоренню міжнародної економічної інтеграції. У цьому контексті МВФ, Світовий банк та регіональні

банки розвитку виконують роль інституційних посередників, які мінімізують фінансові дисбаланси та підтримують стабільність міжнародної економічної системи.

Особливо показовою у цьому контексті є позиція Г. Ерчел, який визначає глобалізацію як процес інтеграції фінансових ринків, економік і торгівлі, що супроводжується зростанням мобільності факторів виробництва та швидким поширенням інформаційних технологій. На його думку, глобалізація створює передумови для підвищення ефективності розподілу світових фінансових ресурсів, зростання міжнародної конкуренції, збільшення продуктивності та розширення можливостей міжнародного фінансування. Водночас автор наголошує, що переваги глобалізації доступні лише тим країнам, які здатні ефективно управляти власною економікою та адаптуватися до міжнародних стандартів фінансового регулювання [130]. Таким чином, міжнародні фінансові інституції у межах неоліберальної логіки розглядаються як інструменти інтеграції національних економік у глобальний фінансовий простір та механізми підвищення ефективності міжнародного руху капіталу.

Важливим аспектом є роль міжнародних фінансових інституцій у стимулюванні транснаціональної банківської інтеграції. Наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. міжнародна фінансова система пережила безпрецедентне посилення глобалізації банківського сектору, що супроводжувалося зростанням міжнародних злиттів і поглинань, дерегуляцією фінансових ринків, розвитком транскордонного кредитування та формуванням глобальних фінансових конгломератів. А. Н. Бергер, К. Дай, С. Онгена, Д. К. Сміт підкреслюють, що лібералізація міжнародного банківського сектору та технологічний прогрес суттєво знизили бар'єри для міжнародного надання фінансових послуг і сприяли активізації транскордонного банківського бізнесу [113].

Разом із тим результати їх дослідження демонструють доволі парадоксальну тенденцію. Незважаючи на поглиблення фінансової глобалізації, значна частина клієнтів продовжує віддавати перевагу локальним банкам. Дослідження європейських філій транснаціональних корпорацій показало, що

майже дві третини компаній користувалися послугами банків країни перебування, а не глобальних фінансових інституцій. Це свідчить про те, що навіть у високоглобалізованому фінансовому середовищі локальні банки зберігають конкурентні переваги завдяки кращому знанню національного ринку, локального регуляторного середовища та специфіки корпоративних мереж. Відповідно глобалізація банківської системи не означає автоматичного витіснення локальних фінансових інституцій, а формує складну гібридну модель співіснування глобального та національного фінансового капіталу.

Суттєво глибшу теоретичну перспективу пропонує підхід, представлений у дослідженнях МВФ щодо глобалізації фінансових інституцій та фінансової стабільності. На відміну від класичної неоліберальної логіки, тут глобалізація фінансових ринків розглядається не лише як джерело ефективності, але і як фактор системної вразливості. У працях МВФ наголошується, що міжнародна фінансова інтеграція може сприяти диверсифікації ризиків, розширенню доступу до капіталу та підвищенню ефективності фінансового посередництва. Водночас вона посилює взаємозалежність фінансових систем, створює ризики фінансового зараження, швидкого поширення шоків і раптового розвороту потоків капіталу між країнами [163; 178].

Ця проблема набула особливої актуальності після глобальної фінансової кризи 2008 р., яка продемонструвала, що високий рівень інтегрованості міжнародних фінансових інституцій може не лише знижувати локальні ризики, але здатний генерувати системні глобальні кризи. Фактично глобалізовані фінансові ринки виявилися надзвичайно ефективними у передачі кризових імпульсів між країнами. Зростання кореляції між великими міжнародними банками, синхронізація фінансових циклів та посилення мережевої взаємозалежності суттєво ускладнили підтримання фінансової стабільності.

У цьому контексті міжнародні фінансові інституції почали виконувати нову функцію – управління глобальними системними ризиками. Якщо раніше головний акцент робився на підтримці валютної стабільності та фінансуванні розвитку, то після 2008 р. дедалі більшого значення набули інструменти

макропруденційного нагляду, глобального моніторингу фінансової стійкості та координації антикризової політики. Саме тому сучасна роль міжнародних фінансових інституцій дедалі більше пов'язується із формуванням глобальної системи фінансової безпеки.

Важлива роль у безпекових процесах належить МВФ, який залишався центральним елементом міжнародної валютно-фінансової системи, забезпечуючи макроекономічну стабілізацію та підтримку країн із дефіцитом платіжного балансу. Водночас еволюція глобальної економіки суттєво трансформувала його функціональне призначення. Сьогодні МВФ фактично виконує декілька взаємопов'язаних функцій:

- здійснює глобальний макроекономічний моніторинг і огляд світової економіки;
- забезпечує антикризове кредитування країн у періоди фінансової нестабільності;
- виступає генератором міжнародних стандартів макроекономічної політики, бюджетної дисципліни та фінансового регулювання.
- через умовні механізми МВФ безпосередньо впливає на структурні трансформації економік країн-реципієнтів.

Така умовність стала одним із найбільш дискусійних аспектів діяльності міжнародних фінансових інституцій. У межах критичного та структурного підходів МВФ нерідко розглядається як інструмент поширення неоліберальної моделі економічного розвитку та механізм фінансового впливу розвинених країн на периферійні економіки. Прихильники теорії залежності та теорії світових систем наголошують, що програми структурної адаптації часто посилювали залежність країн, що розвиваються, від зовнішнього капіталу, сприяли фінансовій лібералізації без належного розвитку внутрішніх інституцій та підвищували вразливість до глобальних криз. У цьому контексті особливо показовими є висновки К. Беренсманн і П. Вольф щодо ролі міжнародних фінансових інституцій у макроекономічних кризах. Автори підкреслюють, що країни, які розвиваються, мають значно менші можливості для самостійного

пом'якшення зовнішніх шоків через обмеженість внутрішніх фінансових ресурсів та слабкість національних інструментів макроекономічної стабілізації. Саме тому міжнародні фінансові інституції стали ключовими елементами глобальної шокової архітектури [112].

У відповідь на глобальну фінансову кризу МВФ та Світовий банк не лише збільшили масштаби фінансування, але й суттєво реформували власні інструменти антикризової підтримки. З'явилися нові кредитні механізми – гнучка кредитна лінія, інструмент швидкого фінансування, вікно реагування на кризи та інші інструменти швидкого реагування. Це свідчить про те, що міжнародні фінансові інституції дедалі більше переходять від класичної моделі післякризового кредитування до моделі превентивного управління системними ризиками. Водночас сучасна система міжнародних фінансових інституцій уже не обмежується лише МВФ та Світовим банком.

У процесах глобальної інтеграції помітну роль відіграють регіональні банки розвитку, зокрема Азійський банк розвитку, Африканський банк розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку та інші інституції. В умовах регіоналізації світової економіки та загострення геоекономічної конкуренції їхнє значення посилюється, оскільки вони забезпечують фінансову підтримку інфраструктурних, інвестиційних і трансформаційних процесів у межах окремих регіонів.

Сучасна система міжнародних фінансових інституцій є багаторівневою та включає як глобальні, так і регіональні фінансові організації, що мають різний функціональний профіль, джерела фінансування, інструменти впливу на процеси глобальної економічної інтеграції та рівень інституційної довіри. Їх порівняльний аналіз дозволяє виявити специфіку інтеграційної ролі кожної інституції, а також простежити еволюцію міжнародної фінансової архітектури від класичних Бреттон-Вудських інститутів до нових альтернативних центрів фінансового врядування (Додаток Д). Рівень інституційної довіри узагальнено відображає репутацію інституції, прозорість її діяльності, стабільність фінансування, роль у підтримці глобальної економічної інтеграції.

Глобальна фінансова архітектура характеризується високим рівнем функціональної диференціації. Глобальні інституції, насамперед МВФ і Світовий банк, концентруються на макрофінансовій стабілізації та структурних реформах, тоді як регіональні банки розвитку дедалі більше виконують функції інфраструктурної та регіональної інтеграції. Поява АІВ і NDB BRICS відображає процес формування альтернативних центрів фінансового управління та поступовий перехід від однополярної до багатополлярної фінансової системи світу. Показовим прикладом є діяльність Азійського банку розвитку у Казахстані. Дослідження Д. Д'Ува, К. Раваньян, К. Амато, Г. Бевілакві демонструє, що регіональні банки розвитку сьогодні виконують значно ширші функції, ніж класичне інфраструктурне фінансування. У випадку Казахстану ADB бере участь у розвитку транспортної інфраструктури, водного господарства, підтримці малого та середнього бізнесу, модернізації державного управління та реалізації стратегії економічної диверсифікації [128].

Фактично регіональні банки розвитку стали механізмами інтеграції національних економік у регіональні та глобальні ланцюги створення вартості. Особливо це помітно у контексті китайської ініціативи «Один пояс, один шлях», де міжнародні фінансові інституції дедалі активніше використовуються для формування нової геоекономічної конфігурації Євразії. У цьому випадку міжнародні фінансові інституції вже виступають не лише економічними, але й геополітичними акторами. Як зазначають науковці, «у межах реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» ефективне виявлення та використання таких надлишкових потужностей стало одним із важливих способів поліпшення глобального розподілу ресурсів» [216].

Окремої уваги заслуговує роль міжнародних фінансових інституцій у міжнародній торгівлі. У сучасній світовій економіці міжнародна торгівля дедалі більше залежить від доступу до торговельного фінансування, страхування ризиків, валютних операцій та цифрової фінансової інфраструктури. Тому фінансові інституції стали невід'ємним елементом функціонування глобальних торговельних мереж. Сучасні дослідження свідчать, що комерційні банки,

експортно-кредитні агентства, багатосторонні банки розвитку та міжнародні фінансові інституції забезпечують значну частину фінансування міжнародної торгівлі. Вони надають акредитиви, гарантії, експортне фінансування, страхування ризиків, валютні операції та інструменти забезпечення міжнародних платежів. Особливого значення ці механізми набувають для країн, що розвиваються, та малого і середнього бізнесу, які часто мають обмежений доступ до міжнародного капіталу.

Поряд із цим сучасний етап розвитку міжнародних фінансових інституцій характеризується активною цифровою трансформацією. Швидке поширення Фінтех, блокчейн, цифрових валют центральних банків, систем цифрової ідентифікації та електронного комплаєнсу суттєво змінює архітектуру міжнародних фінансових потоків. У цих умовах міжнародні фінансові інституції дедалі більше інтегруються у процеси формування глобальної цифрової фінансової інфраструктури.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах геоекономічної фрагментації світової економіки. Посилення санкційних режимів, фінансова дедоларизація, торговельні війни, регіоналізація фінансових потоків та загострення конкуренції між США і Китаєм формують нову конфігурацію міжнародної фінансової системи. У цих умовах міжнародні фінансові інституції змушені адаптуватися до дедалі складнішого середовища, де економічні, політичні та безпекові фактори стають нерозривно пов'язаними.

На нашу думку, саме геоекономічна фрагментація стане одним із ключових факторів трансформації міжнародних фінансових інституцій у найближчі десятиліття. Уже сьогодні спостерігається поступове формування альтернативних центрів фінансового управління – Новий банк розвитку БРІКС, Азійський банк інфраструктурних інвестицій, регіональних валютних механізмів та нових моделей розрахунків у національних валютах. Це означає, що глобальна фінансова архітектура поступово переходить від однополярної моделі до багаторівневої системи конкурентних фінансових центрів.

Висновки до розділу 1

У процесі дослідження теоретичних концептів глобальної економічної інтеграції, обґрунтування її фінансового виміру та інституційного забезпечення сформульовано основні висновки та узагальнення.

Глобальна економічна інтеграція пройшла тривалий період становлення до теперішнього формату під впливом різновекторних чинників, які ставали домінуючими на певному етапі розвитку глобальної економіки. Зміна країн-лідерів, розширення територій, технологічний прогрес, поглиблення міжнародного поділу праці, формування структури міжнародних відносин та основ світової економіки, інституційне забезпечення інтеграційних процесів через регіональну економічну інтеграцію, відкриття нових ринків та торговельно-фінансова лібералізація – це неповний перелік процесів, які стали каталізаторами глобальної економічної інтеграції. Разом з тим, зростання глобальної взаємозалежності країн, поява новітніх технологій, розширення суб'єктів глобальної економічної інтеграції показали, що проявляються нові її вектори як відповідь на глобальні виклики і загрози.

Глобальна економічна інтеграція не є нейтральним або лінійним процесом, який автоматично забезпечує зближення рівнів розвитку країн. Навпаки, за певних умов вона може посилювати вже наявні структурні диспропорції, закріплюючи залежне становище менш розвинених економік у міжнародному поділі праці, фінансових потоках і виробничих ланцюгах. Особливо це проявляється у фінансовій сфері, де асиметрії доступу до капіталу, вартості запозичень, валютної стабільності та інвестиційної привабливості істотно впливають на можливості країн реалізовувати власні стратегії розвитку. З іншого боку, інтеграційні процеси створюють можливості для розширення зовнішніх ринків, залучення інвестицій, модернізації інфраструктури, трансферу технологій і посилення інституційної спроможності держав. Однак здатність країн скористатися цими можливостями значною мірою залежить від якості національних інститутів, рівня фінансової стійкості, спроможності мінімізувати залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Міжнародні фінансові інституції у сучасній світовій економіці виконують надзвичайно складну та багатофункціональну роль. Вони одночасно виступають механізмами підтримки глобальної інтеграції, інструментами антикризового реагування, генераторами міжнародних стандартів фінансового регулювання, провідниками структурних реформ та елементами гео економічної конкуренції. Водночас через міжнародні фінансові інституції дедалі більше проявляються суперечності сучасної фінансової глобалізації – асиметричність розвитку, боргова залежність, системна вразливість та політизація міжнародних фінансових потоків. Вони стали фундаментальними детермінантами глобальної економічної інтеграції і через їх механізми здійснюється інтеграція національних економік у глобальний фінансовий простір, координація макроекономічної політики, управління кризами та формування міжнародної фінансової стабільності. Однак у XXI ст. міжнародні фінансові інституції трансформуються із класичних кредитно-стабілізаційних організацій у багаторівневі центри глобального фінансового управління, діяльність яких дедалі більше визначається не лише економічними, а й геополітичними, технологічними та безпековими чинниками.

Результати дослідження розділу 1 опубліковано у працях [34; 35; 42; 43; 91; 94; 166].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ДЕТЕРМІНАНТ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Ідентифікація фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції

Глобальна економічна інтеграція відображає поглиблення, ускладнення та багаторівневий характер взаємозалежностей між країнами у глобальному просторі. Її розвиток супроводжується поєднанням суперечливих тенденцій: лібералізації міжнародних економічних відносин і збереження прихованих форм протекціонізму, відкритості національних економік і водночас консолідації держав у регіональні та гео економічні блоки, розширення участі країн у глобальних ланцюгах доданої вартості та посилення економічної фрагментації, соціальної поляризації й окремих проявів фінансової конвергенції. Попри значну увагу до проблематики глобальної економічної інтеграції, у науковій літературі відсутній єдині підходи до систематизації чинників, що визначають її динаміку та напрями розвитку. Водночас особливе місце в цій системі посідають фінансові детермінанти, оскільки саме вони значною мірою визначають ресурсне забезпечення інтеграційних процесів і спроможність країн реалізовувати переваги участі у глобальній економіці.

Під фінансовими детермінантами глобальної економічної інтеграції пропонуємо розуміти сукупність базових фінансово-економічних умов, інституцій та механізмів, технологічних рішень, які відображають можливості і напрями залучення національних економік до глобального простору, визначаючи характер фінансової взаємозалежності та ступінь інтегрованості, потенціал економічної інтеграції та стійкість національних економік до викликів та загроз; відображають конфігурацію глобальної економічної інтеграції [43]. Тобто, фінансові детермінанти потрібно розглядати як багаторівневу систему, яка охоплює наднаціональний, регіональний, національний та корпоративний

рівні (табл. 2.1). Якщо ми говоримо про національний рівень, то варто розглядати фінансові детермінанти економічної інтеграції країни у глобальний простір. Якщо мова йде про глобальний рівень, – то це наднаціональні фінансові детермінанти. На наднаціональному рівні формується архітектура глобальної фінансової системи, яка органічно переплітається із глобальними інституціями. Цей рівень визначає рамки, в якій співпрацюють основні актори глобальної економічної інтеграції.

Таблиця 2.1

Багаторівнева система фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції

Рівень детермінантів	Характеристика	Детермінанти
Наднаціональні фінансові детермінанти	Глобальні та міждержавні чинники, які формуються поза межами країн і мають обов'язковий або рекомендаційний характер	Наднаціональні інститути, фінансові правила та стандарти, механізми фінансової конвергенції, спільні фінансові інструменти інтеграції, міжнародні платіжні системи та ін.
Регіональні фінансові детермінанти	Інституції та фінансові механізми, які формуються в межах інтеграційних об'єднань та блоків	Регіональні інституції, спільна валютна політика, механізми монетарної інтеграції, спільні фінансові інструменти та ін.
Національні фінансові детермінанти	Внутрішні фінансово-економічні умови інтеграції у глобальний простір	Рівень макроекономічної стабільності, фінансова відкритість країни, розвиток фінансового ринку, стан фінансового регулювання, фіскальна стабільність, розвиненість банківської системи, інвестиційний клімат та ін.
Корпоративні фінансові детермінанти	Фінансова поведінка та стратегічні рішення ТНК	Транснаціоналізація бізнесу, структура капіталу компанії, корпоративне управління, інвестиційні стратегії, валютна диверсифікація, залученість до глобальних ланцюгів доданої вартості та ін.

Джерело: складено автором.

На рівні регіональних об'єднань проявляються регіональні фінансові детермінанти. В процесі регіональної інтеграції не просто формуються спільні умови для національних економічних (фінансових) систем, а чітко фіксуються

спільні правила, тому фінансовими детермінантами можуть бути спільна валюта, спільні інституції, гармонізація фінансового регулювання, монетарна інтеграція та ін. Так, завдяки інструментам спільної монетарної політики країнам Євросоюзу вдалося зменшити негативні наслідки кризових явищ, і, як зазначає професор О. Дзюблук, ця політика не завжди мала успішні результати з огляду на інші немонетарні чинники, тому змінювався вибір пріоритетів між інструментами монетарної політики [25]. Щодо фіскального регулювання, то науковці акцентують увагу на питаннях фіскальної конвергенції і наголошують, що «підтримання ефективного функціонування валютного союзу неможливе без забезпечення фіскальної дисципліни» [102].

У більшості досліджень умов та результатів регіональних інтеграційних процесів дослідниками фокус робиться на інституційних передумовах, торговельних чинниках, макроекономічних ефектах, але, як показує практика, фінансові детермінанти розширюють можливості взаємодії країн, спільне використання економічного потенціалу та здатність отримати вигоди від співпраці. У науковій літературі немає єдиної класифікації детермінант регіональної економічної інтеграції. Окрім того, часто замість детермінант використовують терміни «чинники», «умови», «фактори», які визначають ефекти регіональної економічної інтеграції [120]. З позицій економічних детермінант дослідники розглядають ефективність Угод про вільну торгівлю, однак на основі емпіричного аналізу вони приходять до висновку, що «ефекти власних УВТ переважають ефекти перехресних УВТ як джерела «взаємозалежності» [111].

Тому, пропонуємо наступні види детермінант регіональної економічної інтеграції: інституційні (регуляторне середовище та управління); просторові детермінанти (для процесів інтеграції важливим є вихід країн до моря, спільні кордони з країнами-партнерами і т.д.); економічні (відображають тенденції та стан економічного розвитку країн); торговельні; інфраструктурні; безпекові. Водночас результативність інтеграційних процесів дедалі меншою мірою визначається виключно торговельними передумовами (а для інтеграційних

об'єднань це база для конвергенції) та все більше залежить від сукупності фінансових детермінант, що формують практичні можливості економічної взаємодії між країнами. Ступінь розвитку фінансових ринків, доступність кредитних ресурсів, інтенсивність руху капіталу, стан платіжної й валютної інфраструктури, а також рівень фінансової стабільності безпосередньо впливають на здатність учасників інтеграційних об'єднань реалізовувати потенційні вигоди регіональної кооперації та формують систему фінансових детермінант.

Зважаючи на взаємозалежність основних складових глобального економічного розвитку, пропонуємо при розгляді фінансових детермінант не обмежуватися лише фінансовими показниками, а визначати їх як сукупність умов та інструментів, які відображають здатність країни до економічної (фінансової) інтеграції, створення спільного економічного простору та подолання асиметрій розвитку, координацію фінансових політик та інтеграцію ринків капіталу, зменшення фінансових ризиків та залучення фінансових ресурсів. Фінансові детермінанти регіональної економічної інтеграції охоплюють інституційні детермінанти (рівень гармонізації законодавства, стабільність регуляторного середовища, ефективність механізмів фінансового контролю) та детермінанти макроекономічного характеру, які відображають економічну стабільність як основу для інтеграції: рівень фінансової стабільності, показники боргової стійкості, рівень інфляції, структура податкових надходжень до бюджету, стабільність валютних курсів тощо. Серед детермінант виокремимо індикатори фінансової конвергенції, які характеризують умови для поглиблення інтеграції, серед яких розвиток ринкової інфраструктури, концентрацію фінансових установ, існування спільної валюти, функціонування єдиної для країн-членів платіжної системи, використання регіональних цифрових платформ, доступність фінансової інформації, прозоре ціноутворення.

Не залишаємо поза увагою і корпоративний рівень, тим більше, що зараз ТНК відіграють важливу роль у формуванні глобального економічного середовища. Тому на цьому рівні формуються корпоративно-транснаціональні

детермінанти (глобальна структура капіталу корпорацій, трансфертне ціноутворення, міжнародне податкове планування, тощо). Професор С. Якубовський зазначає, що прямі іноземні інвестиції ТНК, в свою чергу, «також мають потенціал посилювати економічне зростання через модернізацію виробничої бази, створення робочих місць та зростання податкових надходжень» [104].

Безперечно фінансова конкуренція має багато переваг через лібералізацію руху капіталу, проте країни по різному залучені до цих процесів. Тому інтеграція не повинна розглядатися виключно з позицій отримання переваг, бо фінансові детермінанти мають нелінійний вплив на економічну інтеграцію, і фінансова відкритість має також межу, після якої інтеграція перетворюється в залежність, впливаючи на економічний суверенітет країн. У той же час, в науковому обігу використовують і поняття «фінансова глобалізація», яку, на нашу думку, не слід ототожнювати з фінансовою інтеграцією. Фінансова глобалізація відображає процес розширення взаємодії національних фінансових систем та їх залучення у глобальну фінансову систему, тоді як фінансова інтеграція відображає ступінь взаємодії фінансових ринків країн та їх конвергенцію, залежить від інституційних умов та регуляторної політики. У науковій літературі для оцінки фінансової глобалізації використовують показники фінансової глобалізації як складову Індексу глобалізації [168], власне, це простежується і у наукових дослідженнях впливу фінансової глобалізації, наприклад, на економічний розвиток, на людський розвиток через технологічні інновації [175]. Разом з тим, варто враховувати, що фінансова глобалізація може мати і негативний вплив на національні економіки [29], а також дуальний вплив на глобальні процеси [68].

Професор З. Луцишин також вказує на існування асиметрій фінансової глобалізації та її негативних наслідків, водночас, це пояснюється тим, що «світовий фінансовий ринок у ході посилення глобалізації економіки набуває справді всесвітнього характеру. Змінився традиційний склад факторів виробництва. Тепер до них долучилася інформація як могутня і в багатьох випадках основна умова вирішення економічних, соціальних і політичних проблем» [60]. Вчені Т. Повод та Н. Адвокатова, оцінюючи тенденції фінансової

глобалізації, основний фокус зосереджують саме на фінансових ринках [75].

Таким чином, фінансовий вимір глобальної економічної інтеграції охоплює три взаємопов'язані між собою процеси, які характеризують ступінь залученості національних економік до світових фінансових процесів, в тому числі і через їх відкритість до інтеграції, тому враховує як інституційно-правові умови здійснення фінансових операцій, так і масштаби та інтенсивність залучення країн в процеси фінансової глобалізації. В контексті нашого дослідження, то вважаємо, що фінансова інтеграція та фінансова глобалізація є елементами фінансового виміру глобальної економічної інтеграції. Для оцінювання фінансового виміру глобальної економічної інтеграції запропоновано оцінювати кожен складову, адже ключові індикатори для них є різними (табл.2.2).

Таблиця 2.2

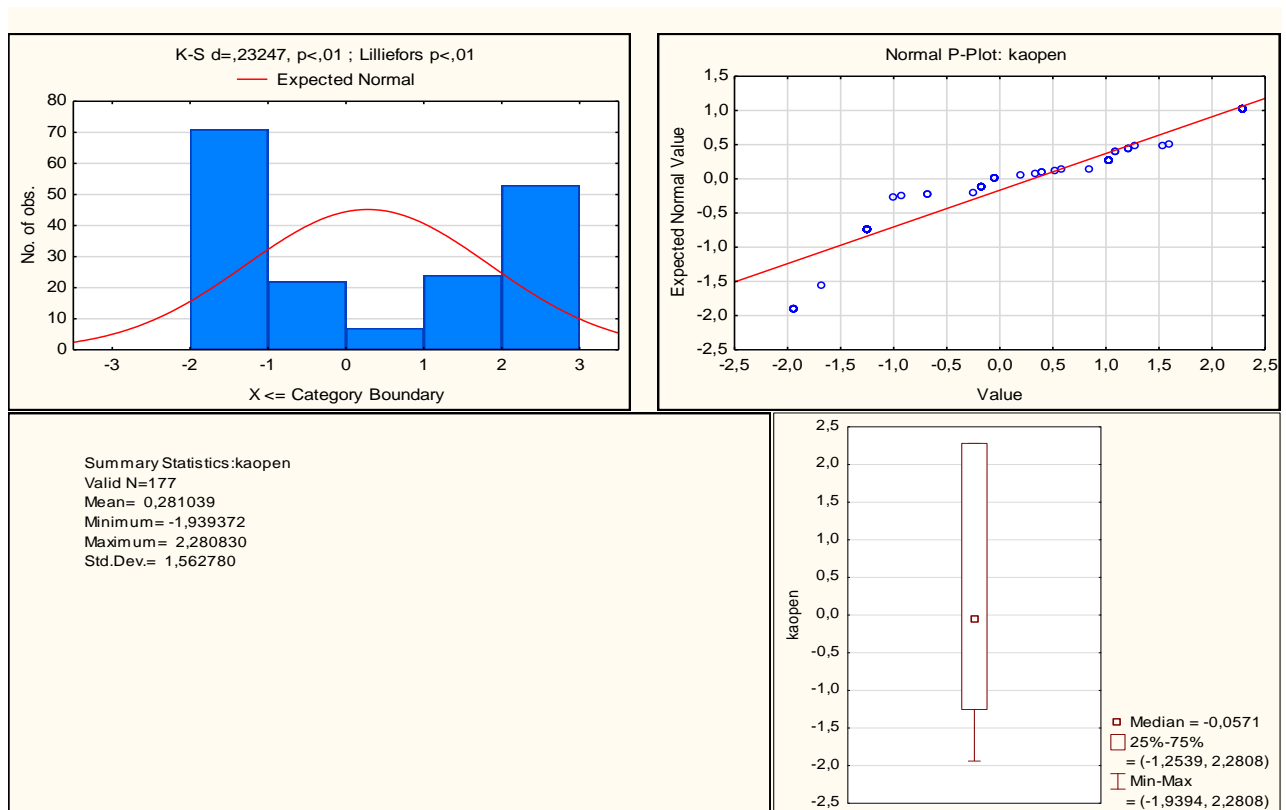
Індикатори складових фінансового виміру глобальної економічної інтеграції

Складова фінансового виміру	Сутність	Основні механізми	Ключові індикатори	Ризики
Фінансова відкритість	Інституційні умови руху капіталу	Лібералізація валютних і капітальних операцій	Індекси відкритості (КАOPEN), Індекс фінансової свободи	Підвищена чутливість до зовнішніх фінансових шоків
Фінансова інтеграція	Ступінь злиття фінансових ринків	Транскордонні потоки, конвергенція процентних ставок	Кореляція фінансових ринків, спреди дохідностей	Ефект фінансового зараження та передача криз
Фінансова глобалізація	Масштаб глобальних фінансових зв'язків	ПП, портфельні інвестиції, діяльність глобальних банків	Зовнішні активи й зобов'язання до ВВП	Нерівномірний розподіл вигод і накопичення глобальних дисбалансів

Джерело: побудовано автором.

Фінансова відкритість відображає інституційні умови руху капіталу, фінансове середовище. Для її оцінювання слід використовувати два показники: субіндекс Економічної свободи – Фінансова свобода та Індекс Chinn–Ito (КАOPEN) [118].

Індекс Chinn–Ito є агрегованим показником, який відображає регуляторні обмеження відкритості національних фінансових систем для міжнародного руху капіталу, тобто формальні правила доступу, в тому числі валютні обмеження, контроль за рухом капіталу та ін. Індекс демонструє значні асиметрії між країнами, що вчергове підтверджує нерівні умови залучення країн у процеси глобальної інтеграції. Хоча частина спостережень (рис. 2.1) у центральному діапазоні наближена до лінії теоретичного нормального розподілу, суттєві розбіжності на нижніх і верхніх квантилях свідчать про неоднорідність фінансових режимів між країнами.

Рис. 2.1. Розподіл країн за Індексом Chinn–Ito (2023 р.)

Джерело: побудовано автором засобами STATISTICA за даними [118].

Країни із розвинуеною економікою мають відносно високі значення даного показника, що вказує на ліберальні інституційні режими регулювання руху капіталу та мінімальні формальні фінансові обмеження. Разом з тим, є велика група країн, в яких зберігаються жорсткі механізми контролю за транскордонними фінансовими потоками. Як зазначають дослідники, «глобальна фінансова система функціонує у проміжному стані між класичною

трилемою та «лемою» Обстфельда, а інструменти економічної політики, зокрема контроль за рухом капіталу, зберігають свою ефективність, особливо для країн з ринками, що формуються» [155]. Тобто, будучи залученими у глобальні інтеграційні процеси, країни можуть використовувати інструменти контролю для зменшення зовнішніх ризиків. Фінансова інтеграція у фактичному вимірі (de facto) відображає реальний ступінь залученості національних економік до міжнародної фінансової системи, незалежно від того, яким є рівень фінансової відкритості. Ключовими індикаторами при оцінці фінансової інтеграції можуть бути: чисті іноземні активи (% ВВП), прямі іноземні інвестиції, чистий приплив (% ВВП), акціонерні інвестиції, чистий приплив (у поточних доларах США), чистий рахунок операцій з капіталом (у поточних доларах США), обсяг зовнішнього боргу (% ВНД), які є у статистичній базі Світового банку [211] для більшості країн світу, що дає реалістичне відображення фінансової інтеграції. Ця складова глобальної економічної інтеграції демонструє рух фактичних потоків капіталу та взаємодію фінансових ринків. Зростання транскордонних фінансових потоків є підтвердженням мобільності фінансових ресурсів та взаємозалежності фінансових систем. Активну роль у цих процесах відіграють банківські установи.

Попри відносну стабільність на фінансових ринках, експерти Міжнародного валютного фонду виділяють кілька точок ризику для глобальної фінансової стабільності [164]: інвестори можуть недооцінювати ризики, які мають макроекономічне обґрунтування, і спостерігається зростання цін на ризикові фінансові активи попри фінансову нестабільність; неврахування негативних ефектів від зміни тарифів; структурні зміни на валютних ринках; «зміщення боргового навантаження у бік державного сектору внаслідок зростання глобальних бюджетних дефіцитів, що стимулює активні обсяги емісії суверенних облігацій. Хоча така тенденція зменшує залежність від боргу, номінованого в іноземній валюті, вона водночас може породжувати нові вразливості, зокрема через посилення взаємозв'язку між банківським сектором і державними фінансами» [164]; зростання активності небанківських фінансових посередників (NBFI), що послаблює роль банків у фінансовій системі і посилює

міжсекторальні зв'язки.

За дослідженням Ради з фінансової стабільності (Financial Stability Board, FSB) у 2024 р. зростання NBFI становило 9,4%; «обсяг активів небанківських фінансових посередників досяг 51% сукупних глобальних фінансових активів. Зростання спостерігалося в усіх підсекторах NBFI, при цьому найбільш динамічним залишався сегмент «інших фінансових посередників» (Other Financial Intermediaries, OFIs), активи якого зросли на 11,3%» [147].

Незважаючи на оптимістичні прогнози щодо відновлення економічного зростання, за даними ЮНКТАД, відбувається сповільнення інвестиційної активності в світі, в тому числі, й через укладення інвестиційних угод. Так, «у 2024 р. глобальні обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ) скоротилися на 11% і становили близько 1,5 трлн дол. США, що другий рік поспіль означає зниження інвестиційної активності» [214]. Практично усі регіони світу відчули зміни, але якщо для країн Європи відбулося падіння на 58%, то для Північної Америки характерним було зростання ПІІ на 23%, для країн Африки – на 75%.

Особливістю глобальної економічної інтеграції на сучасному етапі є не лише асиметрії соціально-економічного розвитку країн, яку часто вимірюють через макроекономічні показники, а також відсутність єдиних передумов інтеграції. Як правило, це різне інституційне середовище, яке не дає можливості країнам отримати переваги від інтеграційних процесів, тому вигоди для різних країн є неспівмірними. Проаналізуємо умови глобальної економічної інтеграції країн на основі аналізу інституційних та економічних умов. Щодо економічних умов, то для оцінювання було обрано показник ВВП на одну особу (ПКС, поточні міжнародні долари), який не визначає рівень відкритості країни, її залученість у глобальну інтеграцію, проте як макроекономічний показник використовується для порівняння економічного розвитку та рівня життя між країнами [208]. Інституційний блок складається з наступних композитних показників, взятих із статистичної бази даних Світового банку (2023 р.): контроль корупції (відображає рівень відхилення контролю корупції в країні від середнього світового рівня, і чим більше значення, тим контроль сильніший),

ефективність уряду (+2,5 найвища ефективність уряду), політична стабільність та відсутність насильства/ тероризму (високе значення показника свідчить про високий рівень політичної стабільності та низький ризик насильства і тероризму), якість регулювання, верховенство права (характеризує ступінь фактичного дотримання законів і рівень довіри до правових інститутів у суспільстві), голос і підзвітність (показує, наскільки громадяни можуть впливати на владу та вільно висловлювати свою думку) [215]. Першопочаткову вибірку дослідження сформувало 194 країни та два спеціальних адміністративних райони Китаю – Гонконг та Макао, які міжнародними організаціями розглядаються як самостійні економічні одиниці, бо вони мають власні економічні та фінансові системи, економічну автономію. Проведений кореляційний аналіз дав змогу побудувати кореляційну матрицю та виявити лінійні зв'язки між показниками (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

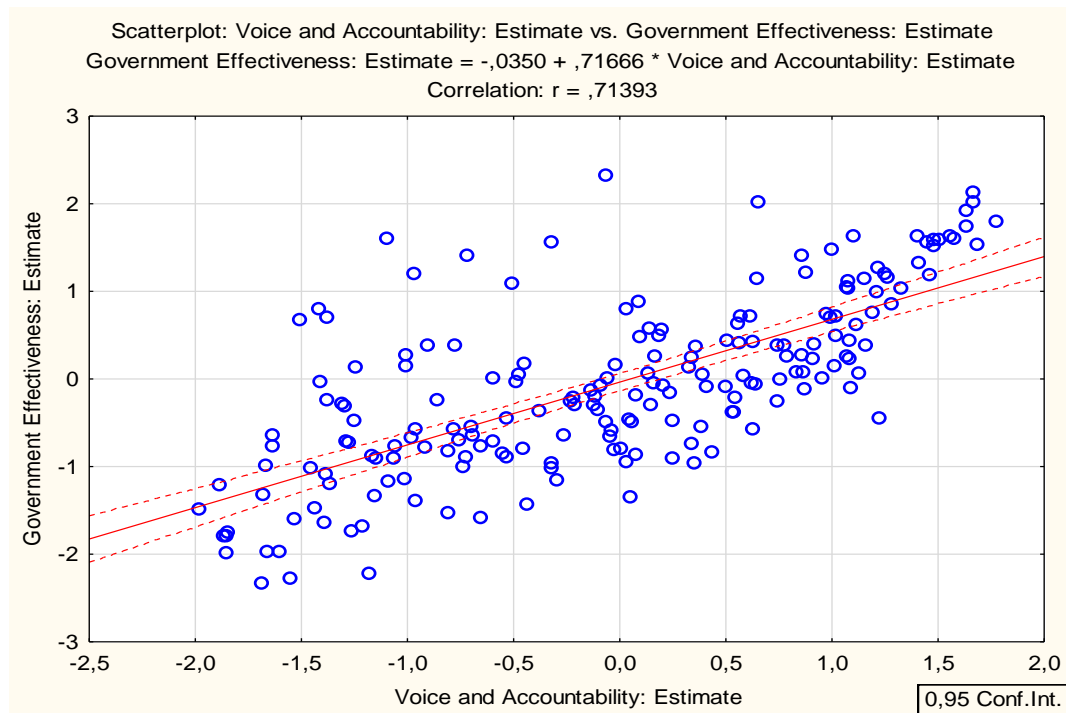
Кореляційна матриця показників інституційного середовища та ВВП на одну особу

	Контроль корупції	Політична стабільність, і відсутність насильства/ тероризму	Верховенство права	Ефективність уряду	Право голосу та підзвітність	Якість регулювання	ВВП на одну особу за ПКС, поточні міжн. дол.
Контроль корупції	1,000000	0,755501	0,941749	0,909232	0,795576	0,887839	0,696678
Політична стабільність і відсутність насильства /тероризму	0,755501	1,000000	0,786941	0,729707	0,716583	0,688216	0,493946
Верховенство права	0,941749	0,786941	1,000000	0,942273	0,815363	0,928253	0,713350
Ефективність уряду	0,909232	0,729707	0,942273	1,000000	0,713926	0,940942	0,758665
Право голосу та підзвітність	0,795576	0,716583	0,815363	0,713926	1,000000	0,761038	0,470047
Якість регулювання	0,887839	0,688216	0,928253	0,940942	0,761038	1,000000	0,773649
ВВП на одну особу за ПКС, поточні міжн. дол.	0,696678	0,493946	0,713350	0,758665	0,470047	0,773649	1,000000

Джерело: побудовано автором засобами STATISTICA за даними [215].

Логіка нашого дослідження підтверджує те, що ВВП на одну особу хоч і корелює з іншими показниками, проте з меншою силою ніж інституційні

показники; чотири показники формують ядро інституційного виміру (1; 3; 4; 6). Тобто, країни з ефективним державним управлінням відрізняються розвинутою системою якісного регулювання, верховенством права, високим рівнем контролю корупції. Політична стабільність залишається важливою складовою інституційного виміру, проте з економічними умовами має середню кореляцію. Як правило, вплив громадян на органи влади і формування суспільної думки є одним із проявів демократії, але цей вплив на економічний добробут не є значним; щодо інших показників, то тіснота зв'язку є значною, але нижча ніж у інших показників між собою. Це пояснюється тим, що не завжди демократична держава означає ефективне державне управління (рис. 2.2). Позичування економік за іншими показниками подано у Додатку Е.

Рис. 2.2. Позичії економік за показниками «Голос і підзвітність» та «Ефективність уряду»

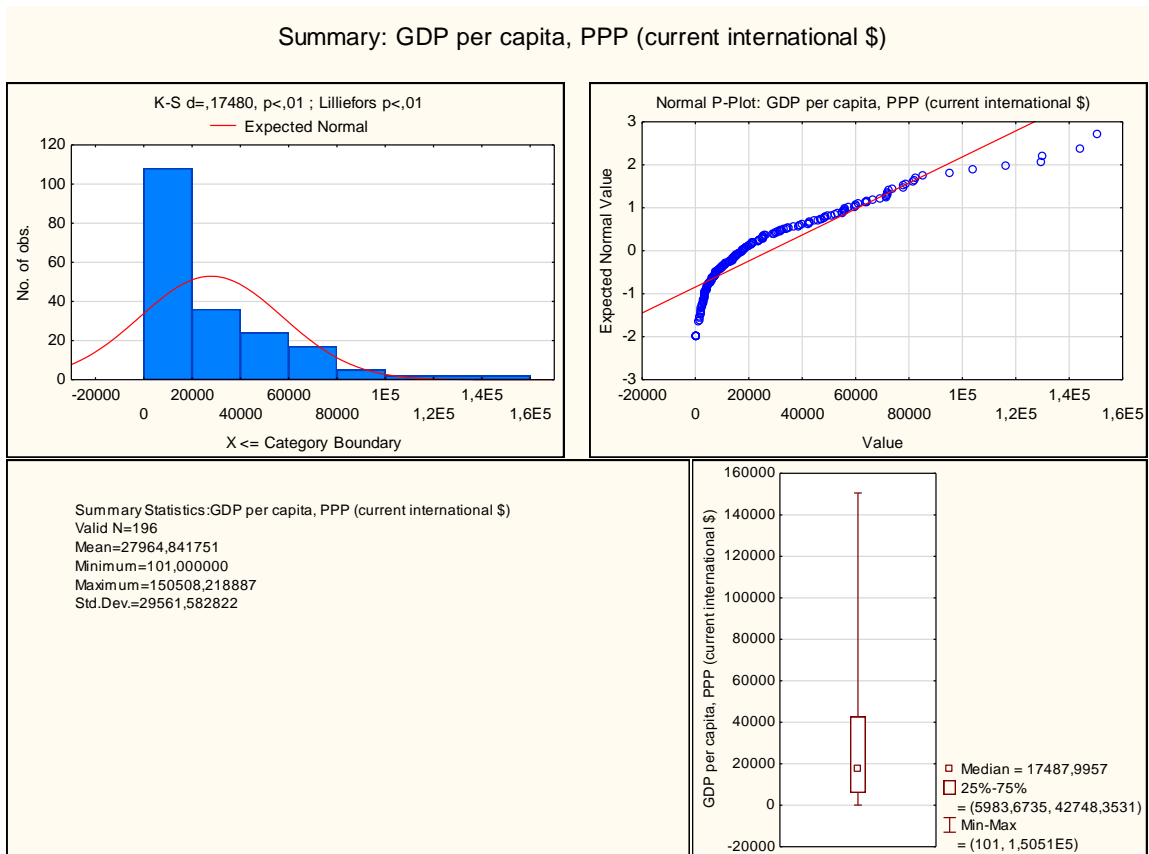
Джерело: побудовано автором засобами STATISTICA за даними [215].

У цьому контексті важливо для активної інтеграції зберігати необхідний рівень інституційної довіри на фоні тих деструктивних процесів, що вже торкнулися найбільших глобальних інституцій. Відновлення національних економік після криз та глобальної невизначеності потребує надійної і стабільної фінансової інфраструктури, тому довіра як інституційна детермінанта непрямого

впливу виступає умовою стабільності національних фінансових систем, інвестиційної привабливості національних економік, активності фінансових ринків. У звіті [198] довіра визначається як основа фінансової системи і її рівень суттєво відрізняється навіть між країнами із демократичними режимами чи схожими рівнями економічного розвитку, хоча, наприклад, довіра до банківських інституцій є вищою в тих країнах, де вищий рівень економічного зростання [198]. Якщо ж говорити про довіру до урядів, то «у 2025 році медіана 62% людей, що живуть в автократіях, довіряли своїм національним урядам, що значно вище середнього світового показника за останні два десятиліття після різкого зростання з часів пандемії COVID-19» [141]. Разом з тим, це не є єдиним маркером для інвесторів, фінансових інституцій, міжнародних партнерів, бо довіра до уряду не є тотожною інституційній довірі, яка має базуватися на прозорості, відкритості, передбачуваності та здатності виконувати взяті міжнародні зобов'язання.

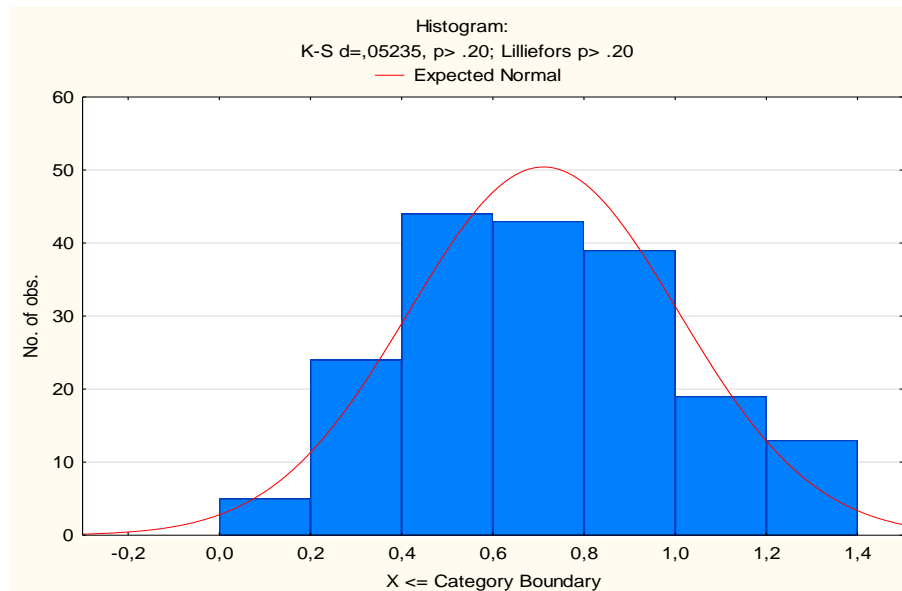
Аналізуючи обрані показники, проведено оцінку розподілу змінних за допомогою гістограм. Результати показують, що розподіли більшості показників наближені до нормального, однак результати тестів свідчать про статистично значуще відхилення від нормального закону розподілу. Наприклад, розподіл ВВП на одну особу є сильно правосторонньо асиметричним (рис. 2.3), більшість економік зосереджені на ділянках із низькими значеннями показника (Додаток Е).

З метою ранжування країн вибірки (із 196 країн та територій) та порівнювальності показників проведемо їхню нормалізацію. Наступним кроком буде використання методу багатовимірного аналізу для визначення вагової середньої показників. Цей метод досить часто використовується у дослідженнях міжнародних організацій та при оцінюванні соціально-економічних процесів. Країни, для яких відсутні статистичні дані, були поетапно виключені з аналізу, тому у вибірці їх залишилося 187 (рис. 2.4).

Рис. 2.3. Розподіл економік за значенням ВВП на одну особу

Джерело: побудовано автором засобами STATISTICA за даними [212].

Рис. 2.4. Розподіл економік за значенням вагової середньої показників

Джерело: розраховано автором та побудовано засобами STATISTICA.

За результати оцінювання чітко простежуються групи країн за рівнем інституційних та економічних умов глобальної економічної інтеграції. Таким

чином, вибірку було поділено на чотири групи відповідно до кватилів розподілу середнього показника (табл. 2.4). Перший кватиль сформували країни із низьким рівнем інституційного середовища та економічного добробуту, зокрема, найнижчі позиції займають Сомалі, Судан, Афганістан, М'янма Лівія, Центральноафриканська Республіка, Демократична Республіка Конго та інші. У цій групі країн найбільша варіація (коефіцієнт варіації 33,03) серед усіх груп, адже вибірка є досить неоднорідною, ймовірно через додатковий вплив економічних, демографічних або структурних факторів. У другому кватилі знаходяться країни, із значенням нижче середнього рівня інституційного середовища і економічного добробуту. Група є досить однорідною із коефіцієнтом варіації 10,32. До другого кватилу увійшли Уганда, Того, Єгипет, Україна, Туреччина, Сенегал, Індія та інші. У третьому кватилі коефіцієнт варіації є не меншим – 9,71%, що свідчить про однорідність групи. До неї увійшли переважно країни із середнім та високим рівнем доходу, країни з перехідними економіками, залежністю від окремих секторів економіки (наприклад, туризму) та підвищеною вразливістю до зовнішніх шоків. Значна частина групи представлена малими острівними державами та ресурсно-орієнтованими економіками. Четвертий кватиль сформували економіки із найвищим рівнем інституційного середовища та економічного добробуту, коефіцієнт варіації в групі дорівнює 12,9% (Додаток Е, табл. Е.1).

Таким чином, аналіз підтверджує, що неоднорідність інституційних та економічних умов інтеграції не забезпечує країни рівними можливостями для інтеграції, тому у її фінансовому вимірі формується ядро країн, які характеризуються високим рівнем інституційного розвитку. Разом з тим, для країн не завжди досягнення економічного добробуту є пріоритетом в процесі глобальної економічної інтеграції, і часто вони намагаються створити таке інституційне середовище, щоб воно було сприятливе для руху фінансового капіталу, банківського сектору, інвестиційних потоків.

2.2. Формування фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції

Глобальна економічна інтеграція залежить від середовища, в якому формуються зв'язки між країнами, і яке трансформується в екосистему. Дослідники по різному вимірюють рівень глобальної економічної інтеграції. Часто використовують показники відкритості країни через визначення частки торгівлі у ВВП та інвестицій у ВВП [154], залученість країн до глобальних ланцюгів створення доданої вартості, композитні індекси [183], сукупний вплив показників відкритості на промисловий розвиток та економічне зростання [137; 157; 174]. Але їх недостатньо для оцінки рівня інтеграції, бо формування екосистеми сприяє включенню країн у глобальну економічну інтеграцію, і, на відміну від середовища як сукупності умов інтеграції, дає можливість виявити особливості взаємодії основних акторів в цих процесах [41].

Розглядаючи функціональне призначення фінансової екосистеми, на думку українських науковців, «вона створює умови для функціонування ринків капіталу, забезпечення кредитування, управління ризиками та надання широкого спектру фінансових послуг» [67].

Фінансова екосистема глобальної економічної інтеграції має комплексний характер та з функціональної точки зору охоплює як базові складові, так і складові, які є наскрізними для системи. Пропонуємо наступні кросфункціональні складові екосистеми, які формують середовище глобальної інтеграції: інституційно-регуляторна, екосистема людського капіталу, інформаційна, екосистема ризиків і сталого розвитку. Відповідно, базовими системами є: грошово-кредитна та фінансова, інвестиційна, платіжно-розрахункова, торговельна, виробнича, цифрова, інноваційно-технологічна. Особливістю фінансової екосистеми як багаторівневого динамічного середовища є її комплексний характер (табл. 2.4).

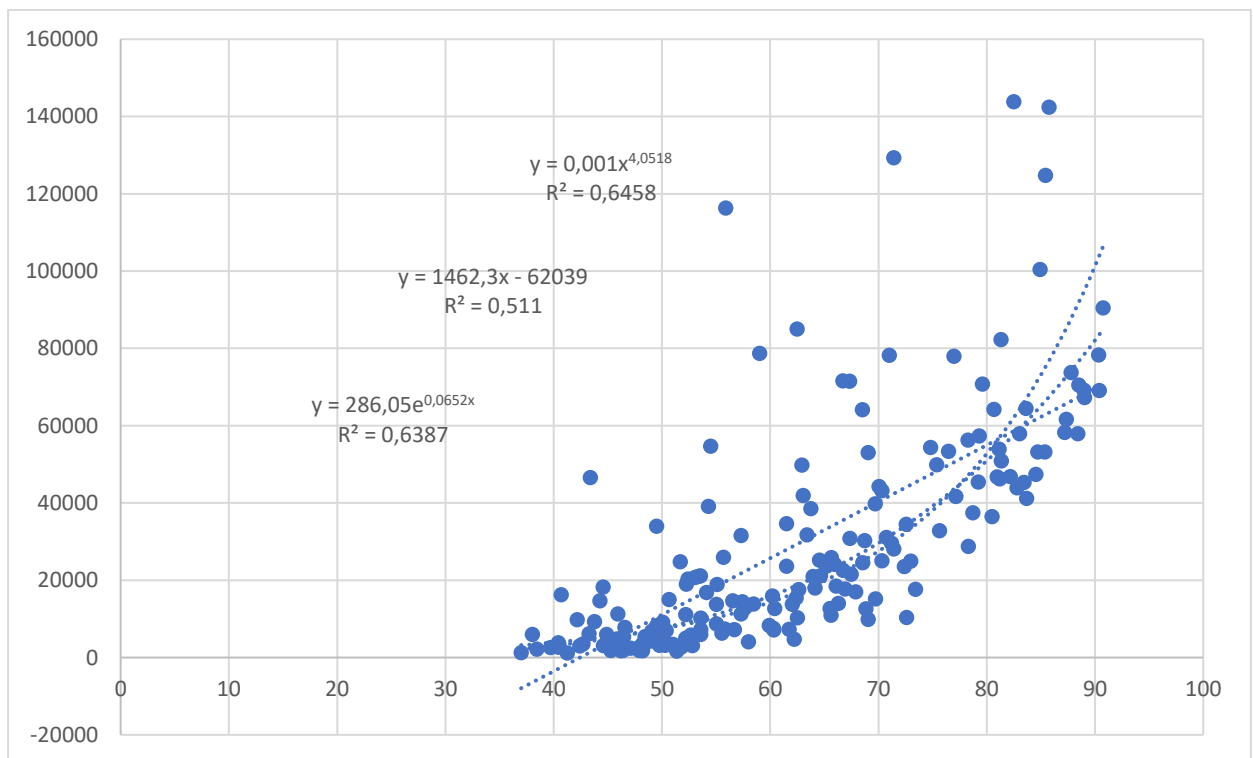
**Кросфункціональні та базові складові фінансової екосистеми
глобальної економічної інтеграції**

Складова екосистеми	Ключова функція	Основні елементи	Роль у глобальній інтеграції
Грошово-кредитна та фінансова	Регулювання грошових потоків і кредиту, перерозподіл грошових ресурсів	Банки, кредитний ринок, фінансовий ринок, ринок капіталів, валютний ринок, кредитні інститути, FinTech	Забезпечує транскордонний рух капіталу та фінансову основу інтеграційних процесів
Платіжно-розрахункова	Міжнародні розрахунки та ліквідність	Платіжні системи, кліринг, валютні механізми	Забезпечує безперервність трансакцій між економіками
Інвестиційна	Акумуляція та розміщення капіталу	Прямі та портфельні інвестиції, фонди	Сприяє довгостроковій інтеграції економік
Торговельна	Міжнародний обмін товарами й послугами	Експортно-імпортні канали, торгові мережі	Формує базову взаємозалежність ринків
Виробнича	Координація виробництва між країнами	Глобальні ланцюги доданої вартості	Поглиблює інтеграцію через спільне виробництво
Цифрова+інформаційна	Координація та обмін даними	Платформи, цифрові сервіси	Прискорює та масштабує інтеграційні процеси
Інституційно-регуляторна	Формування правил і стандартів	Угоди, норми, регулятори	Забезпечує стабільність і передбачуваність
Інноваційно-технологічна	Поширення знань і технологій	R&D, стартапи, трансфер технологій	Підвищує динаміку та конкурентоспроможність
Екосистема людського капіталу	Мобільність робочої сили та знань	Міграція, освіта, навички	Підтримує адаптацію економік
Ризик-стабілізаційна	Управління системними ризиками та підтримання сталого розвитку	Страховання, хеджування, резерви	Підвищує стійкість екосистеми

Джерело: розроблено автором.

Разом з тим, важливо зазначити, що країни різною мірою інтегровані у процеси глобальної економічної інтеграції. Аналіз позиціонування 182 економік у координатах [Індекс глобалізації (KOF); ВВП на одну особу, ПКС (current international \$)] вказує на значні відмінності між ними, і підтверджує, що високий рівень глобалізації (інтеграції у глобальне середовище) не завжди

супроводжується високим рівнем економічного добробуту (рис. 2.5). За результатами аналізу встановлено, що країни із низьким рівнем глобалізації мають відносно низький рівень ВВП, але серед країн із середнім рівнем глобалізації також формується група країн, де показники ВВП на одну особу є за значенням нижчі середнього. Це може свідчити про існування структурних та інституційних проблем розвитку в цих країнах, великі розбіжності в структурі індексу глобалізації. Якщо розглянути групу економік із високим рівнем глобалізації, то вона, відповідно, демонструє і вищі значення ВВП на одну особу. Аналіз підтверджує, що глобальна інтеграція не є єдиною детермінантою економічного розвитку, тому варто врахувати вплив її складових на економічний добробут [41].

Рис. 2.5. Позичування економік у координатах [Індекс глобалізації; ВВП на одну особу, ПКС (current international \$)]

Джерело: побудовано автором за [168; 211].

Проведемо кореляційний аналіз за допомогою програми Statistica та побудуємо матрицю кореляцій, щоб виявити попарні зв'язки між показниками та силу зв'язку між ними [41]. У нашому випадку вибірку сформувало 182 економіки (країни та території), значення показників взято за 2023 р. на основі

даних Світового банку [211] та звіту KOF Globalisation Index [168]. Характеристиками фінансової екосистеми обрано: GDP per capita – ВВП на одну особу (ПКС, current international \$); IG – інформаційна глобалізація; FG, de facto – фінансова глобалізація, de facto; FG, de jure – фінансова глобалізація, de jure; PG, de facto – політична глобалізація, de facto; IG, de facto – міжособистісна глобалізація, de facto; CG, de facto – культурна глобалізація, de facto. Практично між усіма показниками існує зв'язок, але він має різну силу (табл. 2.6).

Винятками є дуже слабкий і незначний зв'язок Фінансова глобалізація, de facto ↔ Політична глобалізація, de facto та Політична глобалізація, de facto ↔ Міжособистісна глобалізація, de facto. Політична глобалізація de facto демонструє найнижчий зв'язок з усіма іншими показниками. Згідно із методологією [154], вона охоплює: кількість посольств в країні, миротворчі місії ООН, кількість неурядових міжнародних організацій, що діють в країні. Як правило, політична глобалізація реагує на вирішення проблем, проте не на забезпечення і підтримання добробуту в країні. Хоча з іншого боку, її високий рівень може бути свідченням сприятливого політичного середовища в країні.

Таблиця 2.5

**Матриця кореляцій між характеристиками фінансової екосистеми
глобальної економічної інтеграції**

	GDP per capita,	TG	IG	FG, de facto	FGL, de jure	PG, de facto	IG, de facto	CG, de facto
GDP per capita	1							
TG	0,638661	1						
IG	0,716157	0,646687	1					
FG, de facto	0,657975	0,701189	0,639388	1				
FG, de jure	0,646178	0,619789	0,61128	0,594487	1			
PG, de facto	0,261792	0,206675	0,255065	-0,00044	0,344814	1		
IG, de facto	0,714265	0,687208	0,744362	0,732228	0,546622	-0,10389	1	
CG, de facto	0,762217	0,709492	0,774929	0,598296	0,66817	0,472489	0,660724	1

Джерело: розраховано автором за [168; 211].

Використання лише однофакторного підходу у практичній площині не є доцільним з огляду на фрагментарність глобального розвитку та особливості економічного розвитку країн, різну їх залученість у процеси глобальної

інтеграції. Економіки є відкритими, незалежно в більшій чи меншій мірі, тому сукупність факторів може послаблювати або посилювати вплив на результуючий показник. Для виявлення впливу сукупності факторів на економічний добробут використаємо інструментарій багатфакторного аналізу. Оцінка значущості моделі здійснюється за допомогою *p-value* та *t*-статистики (для коефіцієнтів) або *F*-тесту (для всієї моделі), коефіцієнту множинної кореляції (*R*) та множинної детермінації (R^2). Для нашого випадку маємо значущий тест Фішера для моделі, значущий коефіцієнт множинної детермінації (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Результати оцінювання мультифакторної регресійної моделі

<i>Regression Statistics</i>					
Multiple R	0,8315693				
R Square	0,6915075				
Adjusted R Square	0,6790968				
Standard Error	16457,116				
Observations	182				
ANOVA					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	7	1,06E+11	1,51E+10	55,71901	3,297E-41
Residual	174	4,71E+10	2,71E+08		
Total	181	1,53E+11			

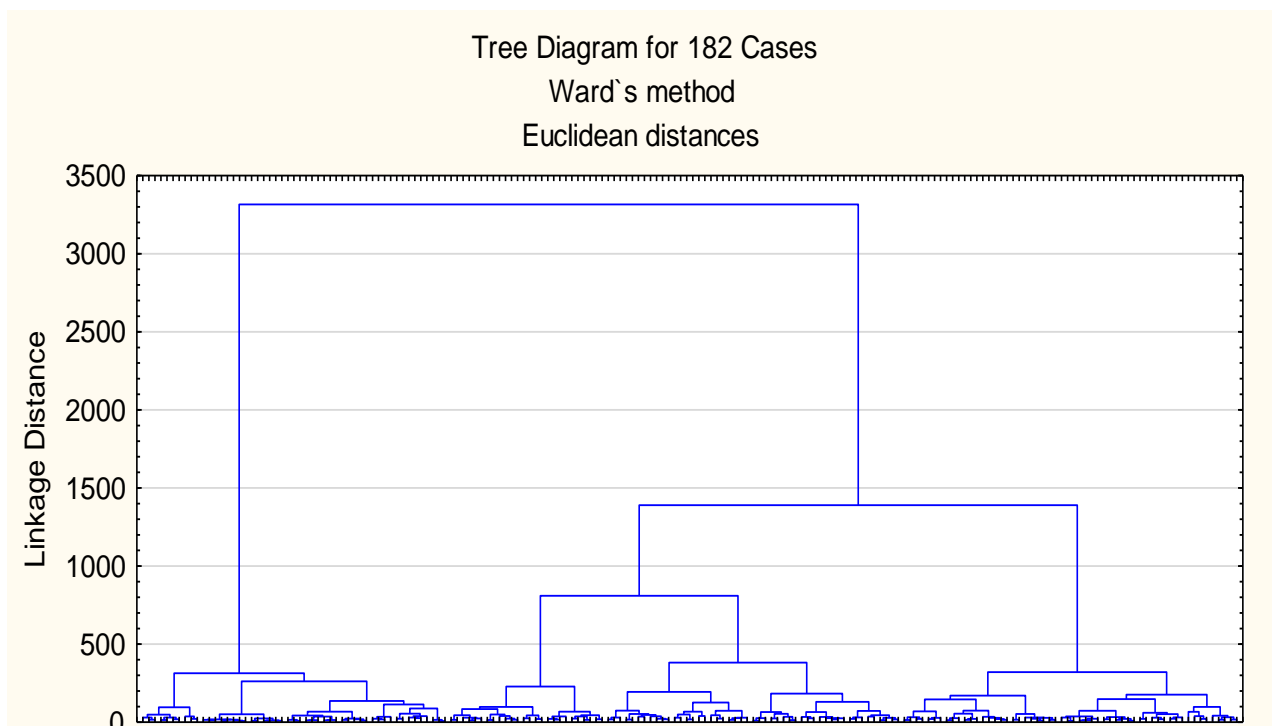
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-47120,859	10432,263	-4,517	0,000	-67710,928	-26530,790	-67710,928	-26530,79
TG	-93,797	115,491	-0,812	0,418	-321,740	134,146	-321,740	134,146
IG	155,628	177,194	0,878	0,381	-194,099	505,355	-194,099	505,355
FG, de facto	239,209	108,774	2,199	0,029	24,523	453,895	24,523	453,895
FG, de jure	191,111	91,911	2,079	0,039	9,708	372,514	9,708	372,514
PG, de facto	115,260	75,180	1,533	0,127	-33,123	263,642	-33,123	263,642
IG, de facto	410,190	113,737	3,606	0,000	185,708	634,672	185,708	634,672
CG, de facto	302,278	88,709	3,408	0,001	127,193	477,363	127,193	477,363

Джерело: розраховано автором за [211].

Отримана багатфакторна регресія показує, що після одночасного контролю різних вимірів глобалізації найбільший і статистично найстійкіший позитивний зв'язок із ВВП на одну особу (PPP) мають: міжособистісна глобалізація, de facto, культурна глобалізація, de facto; слабше зберігаються позитивні та статистично значущі ефекти обох фінансових компонентів (de facto

i de jure). Разом з тим, інформаційна та політична складові, а також торговельна глобалізація у нашому дослідженні не демонструють самостійної значущості. Значення коефіцієнта детермінації дорівнює 0,692, тобто включені показники пояснюють близько 69,2% загальної варіації показника ВВП на одну особу за ПКС у досліджуваній вибірці економік. Близько 30,8% варіації залежної змінної залишається непоясненою в межах даної моделі, тобто існують чинники, які не були включені в модель. Тому дослідження будуть продовжені та спрямовані на розширення моделі й включення інших інституційних та економічних факторів.

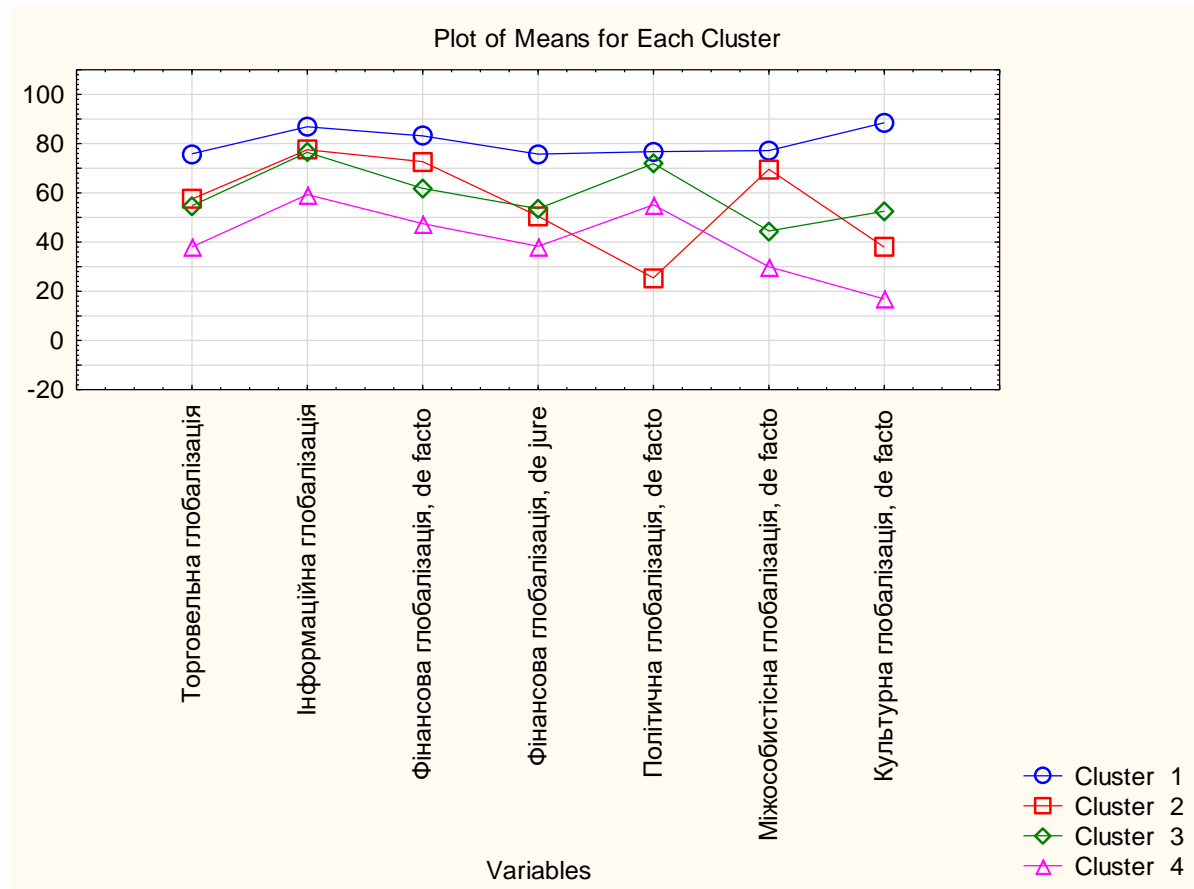
У подальшому дослідженні використаємо метод кластерного аналізу, який дасть змогу сформувати групи економік за раніше обраними для кореляційного аналізу характеристиками та виявити закономірності. Для визначення кількості кластерів у програмі Statistica побудовано дендрограму ієрархічного кластерного аналізу для 182 спостережень, яка дає можливість виявити структуру подібностей. Аналіз дендрограми свідчить про наявність чітко вираженої ієрархічної структури у вибірці та простежується існування трьох-чотирьох кластерів (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Дендрограма кластерного аналізу

Джерело: розраховано автором за [168].

Після визначення кількості кластерів застосуємо неієрархічний метод k-середніх для визначення складу кластерів та розрахунку середніх значень змінних для подальшої економічної інтерпретації (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Середні значення показників глобальної економічної інтеграції у чотирьох кластерах

Джерело: розраховано автором за [168].

Перший кластер сформувало 49 економік з високим рівнем економічного розвитку, міжнародної інтеграції та стійкими інституціями (табл. 2.7). Цей кластер характеризується найвищими середніми значеннями за всіма показниками, що свідчить про комплексну та стабільно виражену інтеграцію у глобальний простір. Особливо високі значення простежуються у культурній, інформаційній, а також фінансовій глобалізації, що відображає інтенсивне включення як у міжнародні ринкові процеси, так і в обміни інформаційними ресурсами. Високі показники політичної та міжособистісної глобалізації свідчать про системну відкритість та взаємодію економік із зовнішнім

середовищем. Перший кластер може бути охарактеризований як група економік з високим рівнем глобалізації, які формують ядро глобальної економічної інтеграції. Описові характеристики кластерів подано у Додатку Ж.

Таблиця 2.7

Структура кластеру 1 за значеннями показників глобальної економічної інтеграції

Австралія	Франція	Латвія	Норвегія	Словацька Республіка
Австрія	Німеччина	Ліван	Польща	Словенія
Бахрейн	Греція	Литва	Португалія	Іспанія
Бельгія	Гонконг, Китай	Люксембург	Катар	Швеція
Болгарія	Угорщина	Макао, Китай	Румунія	Швейцарія
Канада	Ірландія	Малайзія	Саудівська Аравія	Об'єднані Арабські Емірати
Хорватія	Ізраїль	Мальта	Сербія	Велика Британія
Кіпр	Італія	Нідерланди	Сінгапур	США
Чехія	Японія	Нова Зеландія		
Данія	Йорданія			
Естонія	Республіка Корея			
Фінляндія	Кувейт			

*Побудовано автором.

Другий кластер (Cluster 2) демонструє переважно середній рівень інтегрованості за більшістю показників. Його сформувало 38 економік (табл. 2.8). Найбільш виразно у цьому кластері представлені інформаційна глобалізація та фінансова глобалізація *de facto*, що свідчить про відносно високий ступінь залучення до міжнародних потоків інформації та фактичної фінансової глобалізації. Разом з тим, значення політичної глобалізації *de facto* є нижчими порівняно з іншими кластерами, що може відображати менш інтенсивну участь у політичних процесах на міжнародному рівні. З огляду на економічний розвиток економік, які сформували другий кластер, відносно високим є показник міжособистісної глобалізації *de facto*, який може бути пов'язаний з активністю транснаціональних контактів населення (міграційними, комунікаційними або туристичними зв'язками), але низьким залишається рівень культурної глобалізації. Тобто другий кластер можна визначити як групу з помірно

вираженою та структурно нерівномірною глобалізацією, де домінують економічно-інформаційні детермінанти. Ці економіки є інтегровані у глобальні фінансові потоки, проте, як показує аналіз, не мають достатнього інституційного базису, що негативно впливає на стабільність фінансових потоків. Окрім того, кластер є досить неоднорідний за структурою, тому що в нього входять як малі острівні держави, так і ресурсні економіки (наприклад, Оман, Ботсвана та ін.). Глобалізація в цих економіках має компенсаційний характер: вона є необхідною умовою економічного функціонування, але не завжди трансформується у стійке довгострокове зростання.

Таблиця 2.8

Структура кластеру 2 за значеннями показників глобальної економічної інтеграції

Албанія	Джибуті	Киргизька Республіка	Палау	Суринам
Антигуа і Барбуда	Домініка	Лесото	Самоа	Тонга
Аруба	Есватіні	Мальдіви	Сан-Марино	Трінідад і Тобаго
Багами	Грузія	Маврикій	Сан-Томе і Принсіпі	Узбекистан
Барбадос	Гренада	Мікронезія	Сейшельські острови	Вануату
Беліз	Гаяна	Чорногорія	Сент-Кітс і Невіс	Західний берег і Газа
Ботсвана	Ісландія	Оман	Сент-Лусія	
Бруней-Даруссалам	Ямайка			
Кабо-Верде	Кірибаті			

Джерело: побудовано автором.

Кластер 3 охоплює 43 країни, різні за географічною ознакою, як правило, це країни із середнім рівнем економічного зростання (табл. 2.9). Також у цю групу потрапили так звані емерджентні економіки. Для країн цього кластеру характерною є орієнтація на зовнішні ринки та міжнародні фінансові взаємодії, середній рівень фінансової інтеграції та високий рівень політичної глобалізації. Тобто, можна говорити про їх значну глобальну інтеграцію, проте її ступінь та

якість відрізняються залежно від регіону, структури економіки та інституційної політики.

Таблиця 2.9

Структура кластеру 3 за значеннями показників глобальної економічної інтеграції

Аргентина	Коста-Рика	Казахстан	Північна Македонія	Шрі-Ланка
Вірменія	Домініканська Республіка	Лівія	Панама	Таїланд
Азербайджан	Еквадор	Мексика	Парагвай	Туніс
Білорусь	Єгипет	Молдова	Перу	Туреччина
Боснія і Герцоговина	Сальвадор	Монголія	Філіппіни	Україна
Бразилія	Фіджі	Марокко	Росія	Уругвай
Камбоджа	Гватемала	Намібія	ПАР	В'єтнам
Чилі	Гондурас	Нікарагуа	Сенегал	
Китай	Індія			
Колумбія	Індонезія			

Джерело: побудовано автором.

Четвертий кластер (табл. 2.10) демонструє найнижчі показники у вибірці за досліджуваними показниками глобальної інтеграції, зокрема у міжособистісному та культурному вимірах, що відображає обмежену інтеграцію в соціокультурні та гуманітарні глобальні процеси. Водночас у межах цього кластера спостерігається підвищений рівень політичної глобалізації *de facto*, який досить контрастує із загальною тенденцією низьких значень інших показників. Таке поєднання може свідчити про ситуацію, коли міжнародна взаємодія підтримується переважно через політичні канали, однак не має інтенсивних економічних, культурних або міжособистісних зв'язків. Четвертий кластер сформувало 52 економіки, як правило, це так звані країни Глобального Півдня із низьким або нижчим середнього рівнем економічного розвитку, економіка яких перебуває в стані трансформацій. Економіки четвертого кластеру мають обмежену диверсифікацію виробництва, в структурі економіки високою є частка аграрного сектору або видобувної промисловості, низька можливість фінансувати програми соціального розвитку.

Структура кластеру 4 за значеннями показників глобальної економічної інтеграції

Афганістан	Чад	Гаїті	Мозамбик	Судан
Алжир	Коморські острови	Іран	М'янма	Сирія
Ангола	Демократична Республіка Конго	Ірак	Непал	Таджикистан
Бангладеш	Республіка Конго	Кенія	Нігер	Танзанія
Бенін	Кот-д'Івуар	Лаоська НДР	Нігерія	Тимор-Лешті
Бутан	Ефіопія	Ліберія	Пакистан	Того
Болівія	Габон	Мадагаскар	Папуа Нова Гвінея	Уганда
Буркіна-Фасо	Гамбія	Малаві	Руанда	Венесуела
Бурунді	Гана	Малі	Сьєрра-Леоне	Замбія
Камерун	Гвінея	Мавританія	Соломонові острови	Зімбабве
ЦАР	Гвінея-Бісау			

Джерело: побудовано автором.

Проведений кластерний аналіз є підтвердженням того, що фінансові екосистеми глобальної економічної інтеграції можуть мати загальні ознаки, але в кожній групі економік (у нашому випадку в кластері) формувати особливі характеристики. Так, у дослідженій вибірці країн фінансові екосистеми інтеграції формуються переважно навколо банківських міжнародних розрахунків, прямих інвестицій, переказів мігрантів та зовнішнього фінансування, тоді як повноцінна інтеграція через ринки капіталу характерна лише для частини великих економік. Виявлена різниця між фінансовою глобалізацією *de facto* та *de jure* відображає структурну асиметрію: фактичні потоки можуть бути значними навіть за умов неповної лібералізації, або, навпаки, формальна відкритість не гарантує високої інтенсивності реальної інтеграції за наявності інституційних ризиків.

Аналізуючи фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції, визначимо залежність між індексом фінансової глобалізації *de jure* (нормативно-інституційний вимір) та індексом фінансової глобалізації *de facto* (фактична інтеграція у міжнародні фінансові потоки). Згідно із методологією визначення

Індексу глобалізації KOF, ці показники мають різні складові, наведені у табл. 2.11.

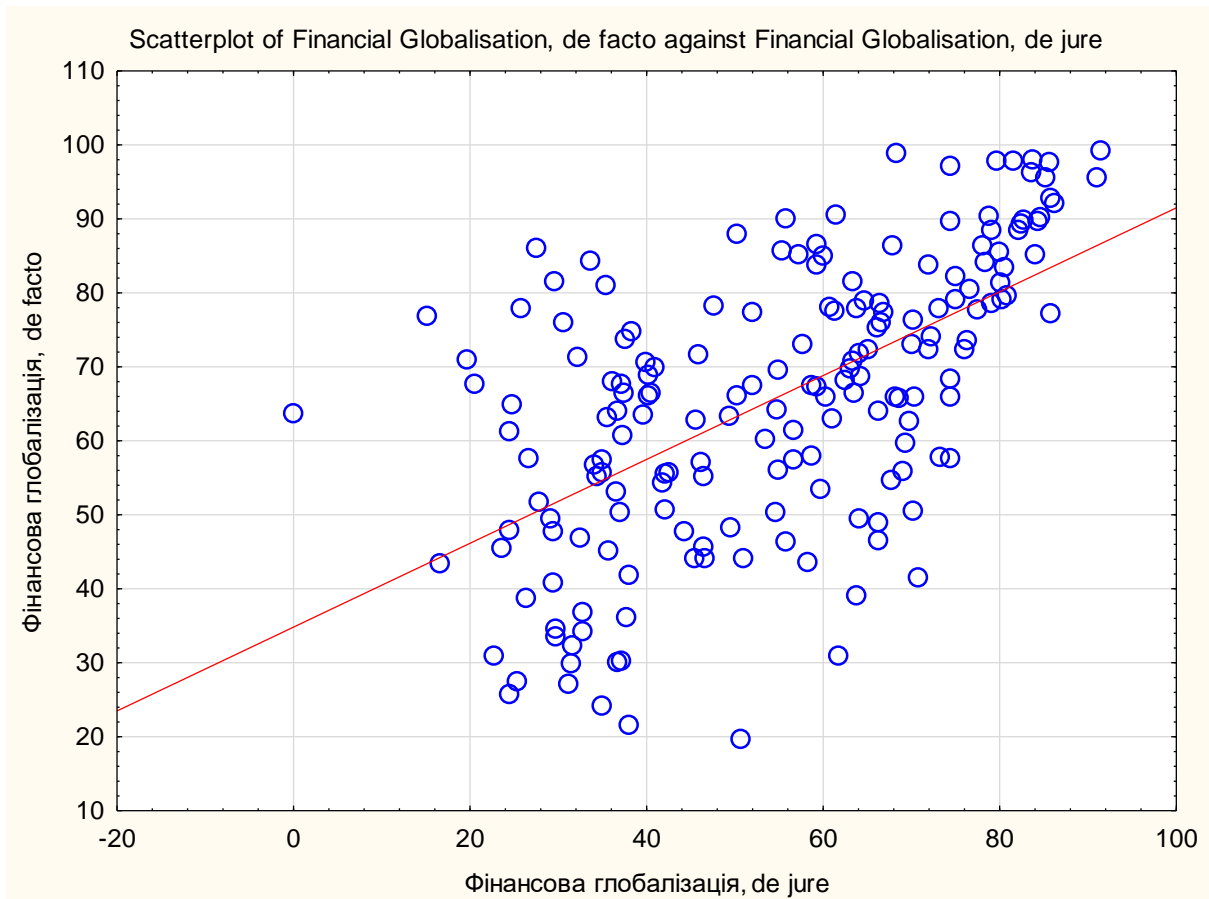
Таблиця 2.11

**Фінансова глобалізація в структурі економічної глобалізації Індексу
глобалізації: компоненти de facto і de jure [168]**

Фінансова глобалізація (de facto)	Значення (%)	Фінансова глобалізація (de jure)	Значення (%)
Фінансова глобалізація загалом	50,0	Фінансова глобалізація загалом	50,0
Прямі іноземні інвестиції	25,7	Інвестиційні обмеження	31,0
Портфельні інвестиції	15,3	Відкритість рахунку капіталу	38,5
Міжнародний борг	29,9	Міжнародні інвестиційні угоди	30,5
Міжнародні резерви	0,5		
Міжнародні доходні платежі	28,6		

Отримані результати (рис. 2.8) вказують на позитивний зв'язок між двома індексами фінансової інтеграції, бо економіки з вищим рівнем формальної фінансової відкритості, як правило, демонструють і вищий рівень фактичної участі у глобальних фінансових процесах. Водночас спостерігається значна варіативність значень de facto фінансової глобалізації за середніх і навіть високих значень показника de jure. Це свідчить про те, що лібералізація фінансового законодавства не завжди автоматично трансформується у реальні фінансові потоки. Показники фінансової глобалізації de jure характеризують нормативно-інституційні умови лібералізації руху капіталу та захисту іноземних інвестицій, тому охоплюють наступні показники: рівень обмежень іноземної власності та регулювання міжнародних потоків капіталу, відкритість рахунку капіталу (індекс відкритості рахунку капіталу Chinn–Ito), міжнародні інвестиційні угоди (кількість двосторонніх інвестиційних угод (BITs) та договорів із положеннями щодо інвестицій (TIPs)). Для фінансової екосистеми

інституційний чинник відіграє надважливу роль, бо, як зазначають розробники відомого Індексу Chinn-Ito, «фінансова відкритість дійсно сприяє розвитку ринку акцій, але лише тоді, коли досягнуто порогового рівня загального розвитку правових систем та інституцій. Загальний рівень правового розвитку має більше значення, ніж рівень фінансово-специфічного правового/інституційного розвитку» [119].

Рис. 2.8. Позичування економік світу у координатах [Фінансова глобалізація de jure; Фінансова глобалізація de facto]

Джерело: побудовано автором за [168].

Разом з тим, економіки, для яких характерними є відносно високі значення фінансової глобалізації de jure та помірні або низькі значення de facto, можуть мати структурні та інституційні обмеження, що негативно впливають на макроекономічну стабільність, розвиток фінансових ринків, рівень довіри інвесторів. Економіки із відносно високими значеннями фінансової глобалізації de facto за помірної нормативної відкритості можуть бути фінансовими хабами або відігравати важливу роль у міжнародному русі капіталу.

Аналізуючи сучасні тенденції глобальної економічної інтеграції та співвідношення між рівнями фінансової глобалізації *de facto* і *de jure*, можемо виокремити наступні моделі фінансових екосистем інтеграції. Якщо фінансова глобалізація *de facto* більша *de jure* – формується модель реальної інтеграції без повної формальної фінансової відкритості. У цьому випадку країни регулюють фінансову відкритість, інституційна спроможність не є достатньою, а глобалізація проявляється через торгівельну глобалізацію, перекази мігрантів, прямі іноземні інвестиції, тощо. Модель формальної відкритості, але поверхневої глобалізації формується, коли фінансова глобалізація *de jure* більша або дорівнює *de facto*, а інші форми інтеграції досить низькі через вразливість або конфліктність національних економік. Фінансові потоки, які надходять в країни у випадку цієї моделі – це донорська допомога, перекази мігрантів; ринки капіталів слабо інтегровані, інвестиційні ризики є досить високими. Для країн, в яких поєднується фінансова глобалізація з інтеграцією у глобальні ланцюги доданої вартості та торговельною інтеграцією, формується експортно-виробнича модель фінансової інтеграції. Країни, в яких спостерігається значний розрив між фінансовою глобалізацією *de facto* і *de jure* та домінують фінансові надходження від експорту сировини, можуть мати модель ресурсної інтеграції. Для такої моделі характерними є залежність від кон'юнктури світових ринків та процесів ціноутворення, розвинені державні механізми контролю та обмеження лібералізації, при сильній інституційній базі. Модель регіонально-інституційної інтеграції характерна, як правило, для країн з перехідною економікою, де є добре розвинена банківська інтеграція, регуляторні рамки адаптовані до міжнародних стандартів, система нагляду і регулювання побудована правильно, але реальна фінансова активність зазнає коливань. Інтеграція в таких країнах залежить від реформ і має циклічний характер.

Проведене дослідження підтверджує відмінності у базових умовах та секторальних рівнях глобальної інтеграції, що мають неоднозначний вплив на економічний розвиток країн та підтримання добробуту. Виявлена в процесі аналізу різниця між фінансовою глобалізацією *de facto* та *de jure* відображає

структурну асиметрію, яка може посилюватися або послаблюватися за рахунок інших видів глобалізації. Аналіз підтверджує нашу тезу, що процеси глобальної економічної інтеграції є нелінійними, а фінансова екосистема не може обмежуватися виключно фінансовими чинниками, тобто значна дисперсія спостережень свідчать про важливу роль додаткових чинників.

2.3. Оцінка впливу фінансових детермінант на глобальну економічну інтеграцію

Емпіричний аналіз фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції базується на побудові багатокомпонентної панельної вибірки, сформованої за даними міжнародних макроекономічних та фінансових індикаторів. Інформаційною основою дослідження виступають показники, що характеризують зовнішньоекономічну відкритість, міжнародну інвестиційну активність, фінансову глибину, макрофінансову стабільність, технологічну залученість країн до глобальних економічних процесів, а також ключові контрольні макроекономічні характеристики [212].

Початкова вибірка охоплювала 1780 спостережень за 10 часовими періодами (2000, 2005, 2008, 2014, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024 роки) для 177 країн світу. До аналізу було включено 21 змінну, що відображають як показники глобальної інтеграції, так і потенційні фінансові детермінанти цього процесу. Після відбору спостережень із повним набором показників, необхідних для побудови IGFEI, аналітична вибірка становила 909 спостережень для 133 країн; описову статистику нормалізованих компонентів індексу наведено в Додатку К.

Ключовим завданням емпіричного етапу дослідження є операціоналізація поняття глобальної фінансово-економічної інтегрованості країни у вигляді

вимірюваного агрегованого показника. У межах дослідження такий агрегований показник позначимо як IGFEI (Integrated Global Financial-Economic Integration Index) – інтегральний індекс глобальної фінансово-економічної інтегрованості країни.

У сучасній економічній літературі глобальна економічна інтеграція традиційно вимірюється через показники зовнішньоторговельної відкритості, міжнародних потоків капіталу або інституційних індексів економічної глобалізації [121]. Проте використання лише одного виміру не дозволяє адекватно відобразити багатовекторний характер сучасної глобальної інтеграції, яка реалізується через декілька взаємопов'язаних каналів міжнародної економічної взаємодії.

З огляду на це у дослідженні застосовано багатовимірний композиційний підхід, у межах якого глобальна економічна інтегрованість трактується як результат взаємодії кількох функціональних каналів включення національної економіки у світогосподарський простір: торговельного, інвестиційного, трансфертно-фінансового та технологічного.

Торговельний блок відображає базову форму зовнішньоекономічної відкритості країни та її участь у міжнародному поділі праці. Інвестиційний блок характеризує залученість економіки до міжнародного руху капіталу через приплив і відплив прямих іноземних інвестицій. Трансфертно-фінансовий блок відображає транскордонну фінансову пов'язаність економіки через особисті грошові перекази, що є особливо важливим для країн із високою часткою трудових мігрантів. Технологічний блок фіксує якісний вимір глобальної інтеграції, пов'язаний із цифровими послугами та високотехнологічним експортом. Таким чином, запропонована структура IGFEI дозволяє врахувати як традиційні, так і сучасні канали глобальної інтеграції, поєднуючи кількісні потоки зовнішньоекономічної взаємодії з технологічною залученістю країни до глобальних ринків.

З урахуванням зазначеної логіки до складу IGFEI включено чотири субіндекси, кожен з яких відображає окремий канал глобальної фінансово-

економічної інтеграції країни. Торговельна інтеграція вимірюється показником торгівлі товарами та послугами у відсотках до ВВП. Цей індикатор відображає інтенсивність участі країни в міжнародному обміні та є базовою характеристикою її зовнішньоекономічної відкритості.

Інвестиційна інтеграція представлена двома показниками: чистим припливом прямих іноземних інвестицій у відсотках до ВВП та чистим відпливом прямих іноземних інвестицій у відсотках до ВВП. Використання обох індикаторів дозволяє врахувати не лише роль країни як реципієнта іноземного капіталу, а й її здатність виступати джерелом інвестиційної експансії за кордон.

Трансфертно-фінансова інтеграція вимірюється показником особистих грошових переказів, отриманих у відсотках до ВВП. Його включення обґрунтовується тим, що грошові перекази є важливим каналом транскордонної фінансової взаємодії, особливо для економік із високою роллю трудової міграції та зовнішніх приватних трансфертів.

Технологічна інтеграція представлена двома показниками: експортом ІКТ-послуг у відсотках до експорту послуг та експортом високотехнологічної продукції у відсотках до експорту промислових товарів. Такий підхід дозволяє врахувати як цифрово-сервісний, так і товарно-технологічний вимір залучення країни до глобальних ринків.

Узагальнену структуру IGFEI можна подати таким чином:

$$IGFEI = f(TI_{it}, II_{it}, TFI_{it}, TECH_{it}), \quad (2.1)$$

де i – індекс країни; t – індекс періоду; TI_{it} – субіндекс торговельної інтеграції країни i у період t ; II_{it} – субіндекс інвестиційної інтеграції країни i у період t ; TFI_{it} – субіндекс трансфертно-фінансової інтеграції країни i у період t ; $TECH_{it}$ – субіндекс технологічної інтеграції країни i у період t .

Оскільки показники, включені до індексу, мають різні одиниці вимірювання та масштаби варіації, перед агрегуванням їх було нормалізовано методом min-max [5]:

$$X_{it}^{norm} = \frac{X_{it} - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}, \quad (2.2)$$

де X_{it}^{norm} – нормалізоване значення показника для країни i у період t ; X_{it} – фактичне значення відповідного показника для країни i у період t ; X_{min} – мінімальне значення показника у вибірці; X_{max} – максимальне значення показника у вибірці.

Після нормалізації субіндекси розраховуємо як середнє арифметичне відповідних нормалізованих показників:

– торговельна інтеграція:

$$TI_{it} = Trade_{it}^{norm}, \quad (2.3)$$

де $Trade_{it}^{norm}$ – нормалізоване значення показника торгівлі товарами та послугами (% ВВП) країни i у період t ;

– інвестиційна інтеграція:

$$II_{it} = \frac{FDIin_{it}^{norm} + FDIout_{it}^{norm}}{2}, \quad (2.4)$$

де $FDIin_{it}^{norm}$ – нормалізоване значення чистого припливу прямих іноземних інвестицій (% ВВП) країни i у період t ; $FDIout_{it}^{norm}$ – нормалізоване значення чистого відпливу прямих іноземних інвестицій (% ВВП) країни i у період t ;

– трансфертно-фінансова інтеграція:

$$TFI_{it} = Remit_{it}^{norm}, \quad (2.5)$$

де $Remit_{it}^{norm}$ – нормалізоване значення особистих грошових переказів, отриманих (% ВВП) країни i у період t ;

– технологічна інтеграція:

$$TECH_{it} = \frac{ICT_{it}^{norm} + HTX_{it}^{norm}}{2}, \quad (2.6)$$

де ICT_{it}^{norm} – нормалізоване значення експорту ІКТ-послуг (% експорту послуг) країни i у період t ; HTX_{it}^{norm} – нормалізоване значення експорту високотехнологічної продукції (% експорту промислових товарів) країни i у період t .

Інтегральне значення індексу визначаємо як середнє арифметичне чотирьох субіндексів:

$$IGFEI = \frac{TI_{it} + II_{it} + TFI_{it} + TECH_{it}}{4}. \quad (2.7)$$

Використання рівних ваг між субіндексами зумовлене тим, що включені компоненти відображають функціонально різні, але концептуально взаємодоповнюючі канали глобальної фінансово-економічної інтеграції.

Одним із потенційних підходів до емпіричного визначення ваг є використання методу головних компонент (Principal Component Analysis, PCA) [152], який дозволяє зменшити розмірність даних та сформувати агрегований показник на основі спільної латентної факторної структури змінних. Однак застосування PCA є методично виправданим лише за умови наявності достатньої внутрішньої узгодженості між показниками, що включаються до інтегрального індексу. Для перевірки цієї умови було проведено діагностичне тестування придатності вибірки до факторного аналізу [189].

З цією метою використано коефіцієнт адекватності вибірки Кайзера–Мейєра–Олкіна (КМО), який оцінює ступінь спільності варіації між змінними, а також тест сферичності Бартлетта [210], що дозволяє перевірити наявність статистично значущої кореляційної структури. Результати тестування показали: $KMO = 0,482$; $\chi^2_{Bartlett} = 972,93$, $p < 0,001$.

Статистична значущість тесту Бартлетта свідчить про наявність кореляційних зв'язків між окремими змінними. Водночас значення КМО є нижчим за загальноприйнятний мінімально допустимий поріг 0,6, що вказує на недостатню придатність набору показників до факторного моделювання. Деталізовані результати діагностики кореляційної структури показників IGFEI наведено в Додатку Л.

Отриманий результат має не лише статистичне, а й концептуальне пояснення. Показники, включені до IGFEI, відображають різні механізми глобальної інтеграції, які не обов'язково мають формувати єдину латентну конструкцію. Наприклад, висока торговельна відкритість країни не обов'язково супроводжується високою інвестиційною активністю, а значна роль приватних трансфертів може бути характерною для економік із зовсім іншою структурою глобальної інтегрованості, ніж у технологічно розвинених країн. Додатковий аналіз емпіричних розподілів показників, включених до складу IGFEI, також

підтверджує їх суттєву неоднорідність за масштабом варіації, асиметрією та наявністю екстремальних значень, що наведено в Додатку М, рис. М.1.

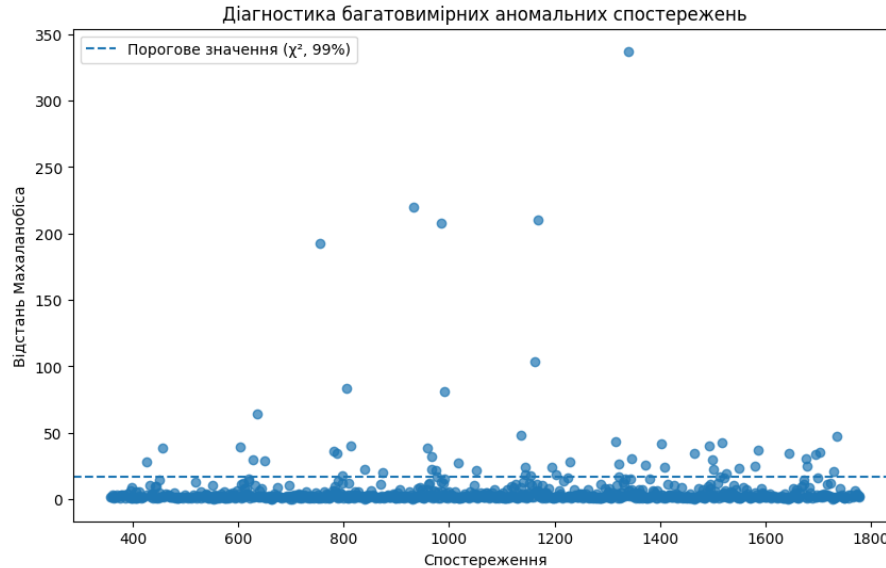
Таким чином, низьке значення КМО підтверджує, що показники IGFEI не утворюють статистично однорідного факторного простору, а репрезентують функціонально відмінні канали інтеграції. За таких умов застосування PCA для автоматичного визначення ваг призвело б до методично некоректного агрегування концептуально різнорідних змінних.

З огляду на це для побудови IGFEI було обрано композиційний підхід із рівними вагами субіндексів, що дозволяє зберегти економічну інтерпретованість конструкції та забезпечує прозорість формування інтегрального показника. Перед побудовою індексу також було проведено очищення вибірки від багатовимірних аномальних спостережень, здатних суттєво спотворювати результати нормалізації та агрегування. На відміну від підходів, що передбачають виключення екстремальних значень окремих змінних на основі одновимірних критеріїв, у даному дослідженні застосовано багатовимірний підхід, який дозволяє врахувати одночасну взаємодію всіх компонентів індексу. Це є принципово важливим, оскільки окремі спостереження можуть не демонструвати екстремальних значень за кожною змінною окремо, але формувати атипові комбінації характеристик у багатовимірному просторі ознак.

Для виявлення таких спостережень використано відстань Махаланобіса [9], яка дозволяє оцінити ступінь віддаленості конкретного спостереження від центру багатовимірного розподілу з урахуванням взаємозв'язків між показниками. На відміну від одновимірних підходів до виявлення викидів, цей метод враховує не лише абсолютний рівень окремих змінних, а й характер їх спільної варіації. Це є особливо важливим у випадку багатокомпонентних макроекономічних даних, де аномальність може проявлятися не через екстремальне значення одного індикатора, а через нетипову комбінацію кількох характеристик одночасно. Порогове значення для ідентифікації аномальних спостережень визначалося на основі χ^2 -розподілу з рівнем довіри 99%, що

відповідає достатньо строгому критерію відбору та дозволяє мінімізувати ризик необґрунтованого виключення спостережень.

Результати діагностики багатовимірних аномальних спостережень наведено на рис. 2.9.

Рис. 2.9. Діагностика багатовимірних аномальних спостережень за критерієм відстані Махаланобіса

Джерело: побудовано автором на основі даних World Bank Open Data [211]

Як видно з рис. 2.9, переважна більшість спостережень зосереджена нижче порогового значення, що свідчить про загальну структурну однорідність вибірки. Водночас окремі спостереження суттєво перевищують встановлений критичний рівень, формуючи групу багатовимірних аномалій, які можуть непропорційно впливати на результати нормалізації та побудови інтегрального індексу.

За результатами аналізу було виявлено 56 багатовимірних аномальних спостережень, які характеризувалися структурно нетиповими комбінаціями показників глобальної інтегрованості. Найбільші значення відстані Махаланобіса зафіксовано для економік із вираженою фінансовою або транзитною спеціалізацією (табл. 2.12). Наявність таких спостережень є економічно закономірною, однак їх включення до розрахунку інтегрального індексу могло б призвести до непропорційного впливу на процедуру

нормалізації, штучного розширення діапазону значень показників та спотворення міжкраїнної порівнянності результатів.

Таблиця 2.12

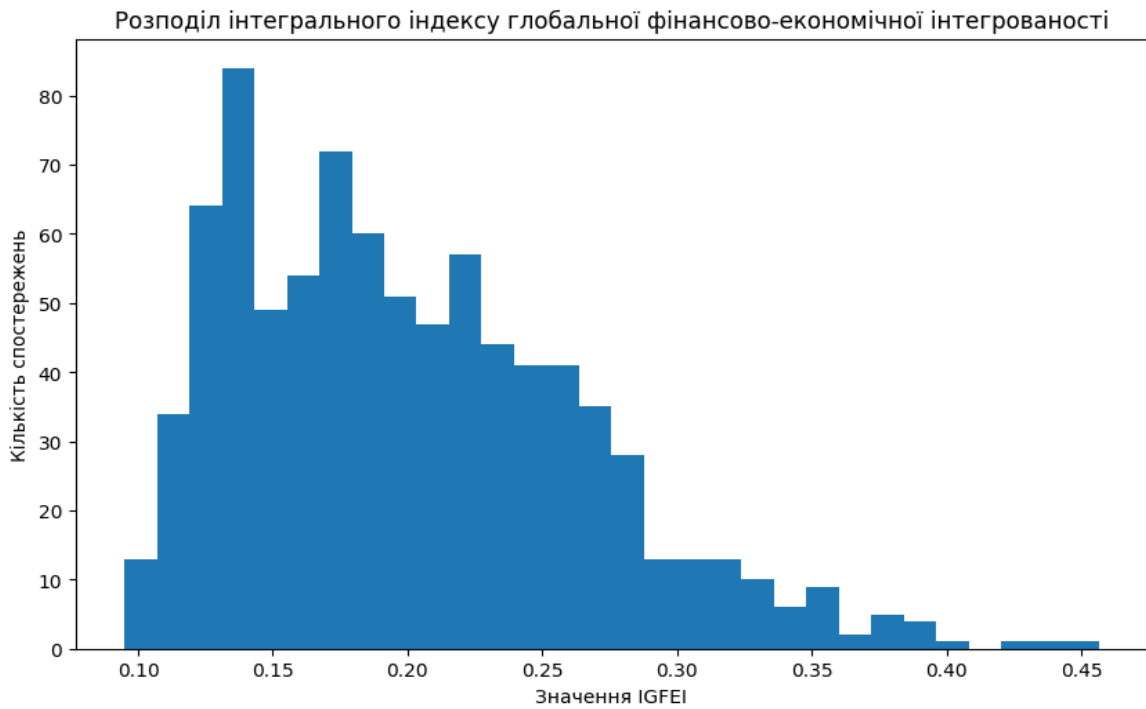
Найбільші багатовимірні аномальні спостереження у вибірці за критерієм відстані Махаланобіса

Країна	Рік	Відстань Махаланобіса
Люксембург	2022	337,049213
Кіпр	2020	219,935800
Мальта	2021	210,216988
Люксембург	2020	207,373752
Кіпр	2019	192,072916
Люксембург	2021	103,087763
Люксембург	2019	83,056726
Мальта	2020	81,047002
Мальта	2014	63,896732
Гонконг, Китай	2021	47,896270
Самоа	2024	47,492011
Гонконг, Китай	2022	43,364110
Люксембург	2023	42,471680
Таджикистан	2022	41,276590
Мальта	2019	40,268311
Гонконг, Китай	2023	39,805538
Гонконг, Китай	2014	39,305380
Мальта	2008	38,723784
Гонконг, Китай	2020	38,351348
Тонга	2023	36,778788
Гонконг, Китай	2019	36,269434
Мальта	2024	35,311064
Кіпр	2024	34,683211
Кіпр	2023	34,683211
Ірландія	2019	34,658056
Люксембург	2024	33,593412
Ірландія	2020	31,933430
Ірландія	2024	30,721360
Мальта	2022	30,584199
Люксембург	2014	29,398506

Джерело: розраховано автором на основі даних World Bank Open Data [211]

Після очищення фінальна вибірка для побудови інтегрального індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості становила 853 спостереження для 130 країн, що забезпечило достатню статистичну репрезентативність для подальшого економетричного аналізу.

Розподіл значень побудованого інтегрального індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості наведено на рис. 2.10.

Рис. 2.10. Розподіл інтегрального індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості країн (IGFEI)

Джерело: побудовано автором.

Описова статистика фінального індексу IGFEI та його субіндексів підтвердила достатню варіативність і аналітичну придатність побудованої індексної конструкції; деталізовані результати наведено в Додатку М, рис. М.2-М.3. Середнє значення індексу становило 0,201, медіанне значення – 0,191, стандартне відхилення – 0,064, мінімальне значення – 0,095, максимальне – 0,456. Як видно з рис. 2.10, розподіл інтегрального індексу є достатньо збалансованим, без надмірної концентрації спостережень у крайніх значеннях шкали. Незважаючи на помірну правосторонню асиметрію, переважна частина спостережень зосереджена у середньому діапазоні значень, що свідчить про достатню диференціацію рівнів глобальної фінансово-економічної інтегрованості між країнами та підтверджує придатність побудованого показника для подальшого економетричного аналізу.

Наступним етапом емпіричного аналізу стало формування інтегрального показника, що характеризує внутрішню фінансову спроможність національної економіки як потенційну детермінанту її глобальної фінансово-економічної

інтегрованості. У межах дослідження такий показник позначено як IFD (Internal Financial Development Index) – інтегральний індекс внутрішнього фінансового розвитку. Необхідність побудови такого індексу зумовлена тим, що фінансовий розвиток є багатовимірною економічною категорією, яка не може бути адекватно охарактеризована окремим показником. Рівень розвитку фінансової системи формується під впливом взаємопов'язаних характеристик, що відображають глибину фінансового посередництва, рівень монетизації економіки, якість банківського сектору та стійкість його капіталу. Використання лише одного індикатора, наприклад обсягу кредитування приватного сектору, створювало б ризик одновимірного трактування фінансового розвитку та втрати суттєвих структурних характеристик фінансової системи.

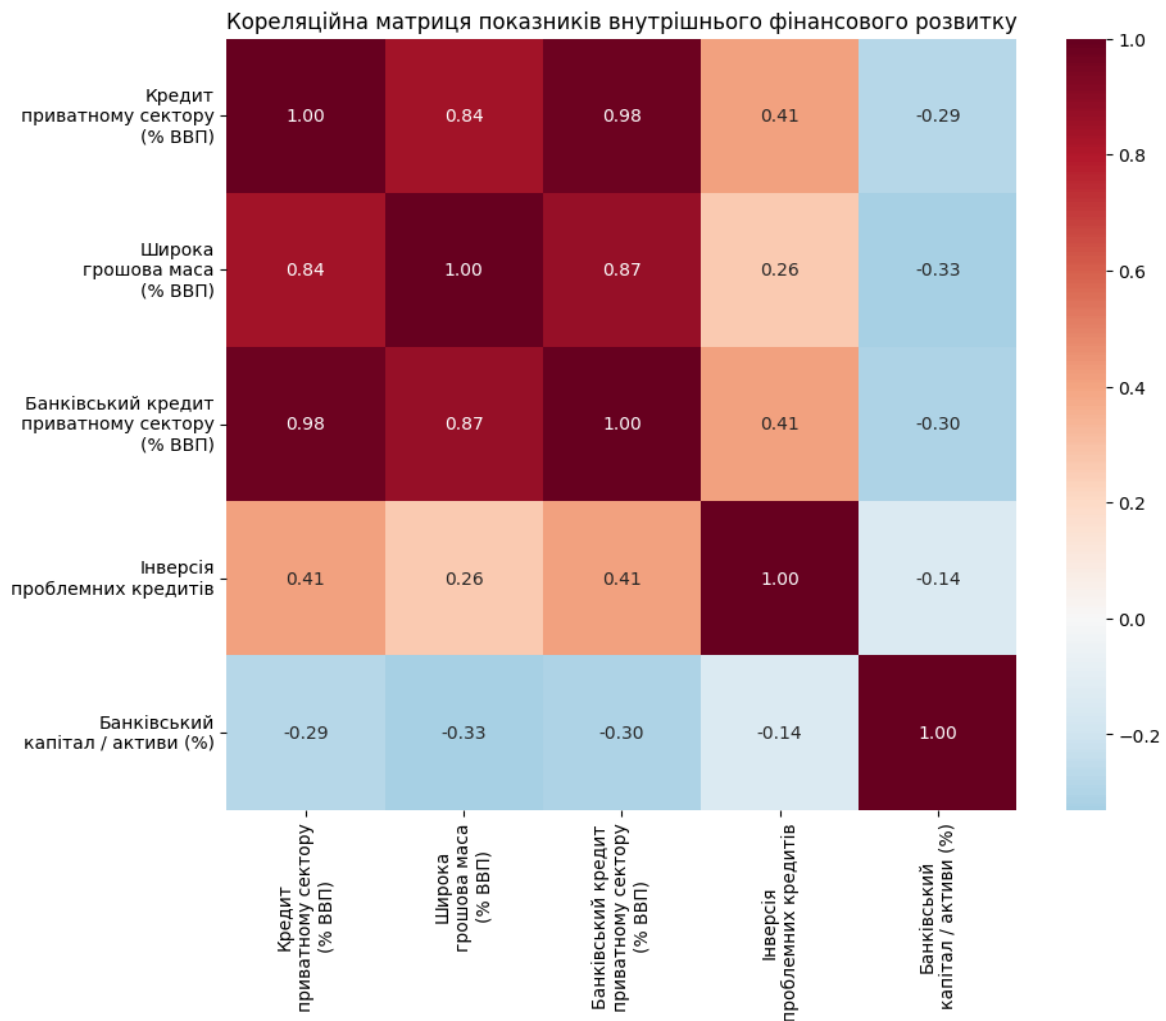
З огляду на це до побудови інтегрального індексу внутрішнього фінансового розвитку було включено п'ять показників, що відображають ключові аспекти функціонування фінансової системи.

Показник внутрішнього кредиту приватному сектору (% ВВП) характеризує загальний рівень фінансового посередництва та доступ економічних агентів до фінансових ресурсів. Широка грошова маса (% ВВП) використовується як індикатор монетизації економіки та загального масштабу фінансової системи. Внутрішній кредит приватному сектору, наданий банками (% ВВП) конкретизує роль банківського сектору у фінансовому забезпеченні економічної активності. Показник проблемних кредитів банків відображає якість кредитного портфеля та рівень фінансової стійкості банківського сектору, тоді як співвідношення банківського капіталу до активів характеризує рівень його капіталізаційної стійкості. На відміну від структури IGFEI, де показники відображали функціонально різні канали глобальної інтеграції, наведений набір фінансових індикаторів описує різні прояви однієї латентної економічної конструкції – внутрішнього фінансового розвитку. Саме тому у цьому випадку використання факторного підходу є методично обґрунтованим.

Для перевірки придатності вибірки до факторного моделювання було проведено діагностичне тестування із застосуванням коефіцієнта адекватності

вибірки Кайзера–Мейєра–Олкіна та тесту сферичності Бартлетта. Результати тестування продемонстрували суттєво вищий рівень статистичної узгодженості порівняно з показниками IGFEI: $KMO = 0,745$; $\chi^2_{Bartlett} = 2758,54$, $p < 0,001$. Отримане значення КМО перевищує загальноприйнятний поріг прийнятності, що свідчить про достатню спільність варіації між змінними та придатність вибірки до застосування методу головних компонент. Статистична значущість тесту Бартлетта додатково підтверджує наявність системних кореляційних зв'язків між фінансовими індикаторами.

Додаткове уявлення про внутрішню структуру взаємозв'язків між фінансовими індикаторами надає кореляційний аналіз, результати якого наведено на рис. 2.11.

Рис. 2.11. Кореляційна матриця показників внутрішнього фінансового розвитку

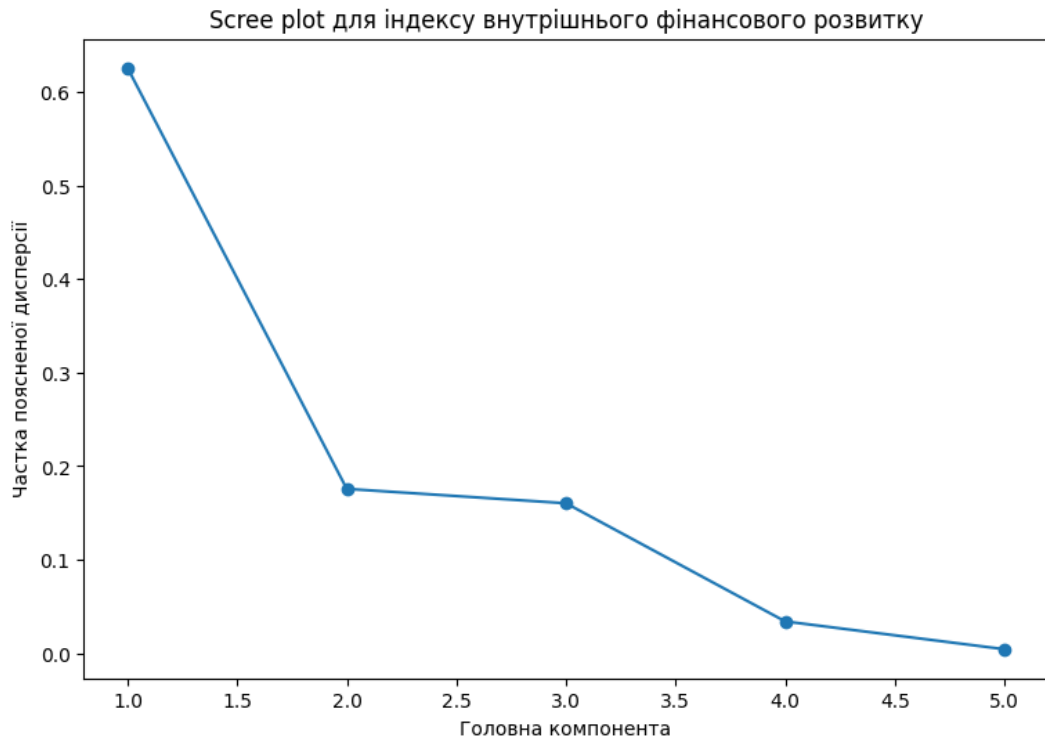
Джерело: побудовано автором.

Як видно з рис.2.11, між більшістю показників внутрішнього фінансового розвитку спостерігається виражений позитивний кореляційний зв'язок. Найтісніша залежність зафіксована між показниками внутрішнього кредиту приватному сектору та банківського кредиту приватному сектору ($r = 0,98$), що є економічно закономірним з огляду на домінуючу роль банківського сектору у фінансуванні приватної економічної активності. Високий позитивний зв'язок також простежується між кредитними показниками та широкою грошовою масою, що свідчить про узгодженість базових характеристик фінансової глибини. Водночас показник капіталізації банківської системи демонструє помірний негативний зв'язок із кредитними характеристиками, що може відображати компроміс між інтенсивністю фінансового посередництва та вимогами до капітальної стійкості банківського сектору. Загалом отримана кореляційна структура підтверджує, що використані змінні репрезентують взаємопов'язані аспекти однієї латентної конструкції, що додатково обґрунтовує доцільність застосування факторного підходу.

Для агрегування показників внутрішнього фінансового розвитку застосовано метод головних компонент (Principal Component Analysis, PCA), який дозволяє зменшити розмірність простору фінансових індикаторів та виділити домінуючий латентний фактор, що акумулює спільну варіацію показників.

Результати PCA показали, що перша головна компонента пояснює 62,6% загальної дисперсії, друга – 17,6%, третя – 16,0%, тоді як внесок наступних компонент є мінімальним.

Графічну інтерпретацію структури поясненої дисперсії наведено на рис. 2.12. Як видно з рис. 2.12, перша головна компонента суттєво домінує над іншими за внеском у пояснення загальної варіації, тоді як після першої компоненти спостерігається різкий спад пояснювальної здатності. Така конфігурація є типовою ознакою наявності домінуючого латентного фактора, що підтверджує доцільність використання саме першої компоненти як інтегрального індикатора внутрішнього фінансового розвитку.

Рис. 2.12. Частка поясненої дисперсії головних компонент індексу внутрішнього фінансового розвитку

Джерело: побудовано автором.

Результати факторних навантажень наведено у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Факторні навантаження головних компонент індексу внутрішнього фінансового розвитку

Показник	PC1	PC2	PC3	PC4	PC5
Внутрішній кредит приватному сектору	0,542	-0,105	0,176	0,468	0,668
Широка грошова маса	0,510	0,065	0,300	-0,799	0,077
Банківський кредит приватному сектору	0,548	-0,083	0,176	0,338	-0,740
Інверсія проблемних кредитів	0,289	-0,497	-0,803	-0,156	0,008
Банківський капітал / активи	-0,249	-0,855	0,451	-0,060	-0,009

Джерело: розраховано автором.

Як показують результати факторного аналізу, найбільші позитивні навантаження у першій головній компоненті мають показники, що характеризують фінансову глибину та інтенсивність фінансового посередництва. Зокрема, найвищі значення зафіксовано для показників внутрішнього кредиту приватному сектору (0,542), банківського кредиту приватному сектору (0,548) та

широкої грошової маси (0,510). Це свідчить про те, що перша головна компонента передусім акумулює характеристики масштабу фінансової системи, доступності кредитних ресурсів та рівня фінансового посередництва в економіці.

Позитивне навантаження також характерне для інверсного показника проблемних кредитів (0,289), що є економічно закономірним, оскільки нижчий рівень проблемної заборгованості свідчить про вищу якість кредитного портфеля та більшу фінансову стійкість банківської системи. Водночас показник співвідношення банківського капіталу до активів демонструє помірне від'ємне навантаження (-0,249), що може відображати структурний компроміс між активною кредитною експансією та консервативнішою моделлю капіталізації банківського сектору.

Загалом структура факторних навантажень дозволяє інтерпретувати першу головну компоненту як інтегральну характеристику внутрішнього фінансового розвитку, що поєднує фінансову глибину, ефективність банківського посередництва та якість функціонування фінансової системи.

Враховуючи це, інтегральний індекс внутрішнього фінансового розвитку країни визначено як значення першої головної компоненти:

$$IFD_{it} = PC1_{it}, \quad (2.8)$$

де IFD_{it} – інтегральний індекс внутрішнього фінансового розвитку країни i у період t ; $PC1_{it}$ – значення першої головної компоненти, розраховане на основі стандартизованих фінансових показників країни i у період t ;

З метою забезпечення порівнянності з інтегральним індексом глобальної фінансово-економічної інтегрованості значення IFD було додатково нормалізовано до інтервалу $[0;1]$ за методом $\min$ - $\max$ нормалізації:

$$IFD_{it}^{norm} = \frac{IFD_{it} - IFD_{min}}{IFD_{max} - IFD_{min}}, \quad (2.9)$$

де IFD_{it}^{norm} – нормалізоване значення індексу внутрішнього фінансового розвитку країни i у період t ; IFD_{min} – мінімальне значення індексу у вибірці; IFD_{max} – максимальне значення індексу у вибірці.

Використання нормалізованої форми індексу дозволяє забезпечити масштабну узгодженість між інтегральними показниками та коректність їх подальшого порівняльного аналізу в межах економетричного моделювання.

Побудовані інтегральні індекси створюють методичну основу для оцінювання впливу внутрішнього фінансового розвитку на рівень глобальної фінансово-економічної інтегрованості країн.

З огляду на дослідницьку гіпотезу, згідно з якою внутрішня фінансова спроможність економіки виступає однією з ключових детермінант її інтеграції у глобальний економічний простір, наступним етапом дослідження стало побудова панельної економетричної моделі.

Використання панельного підходу обумовлене структурою сформованої вибірки, яка поєднує міжкраїнний та часовий виміри спостережень. Такий підхід дозволяє одночасно врахувати як міжкраїнні структурні відмінності, так і часову динаміку досліджуваних процесів, що є особливо важливим у випадку аналізу макроекономічних процесів, які формуються під впливом як інституційних, так і кон'юнктурних чинників.

Базова економетрична специфікація моделі має вигляд:

$$IGFEI_{it} = \beta_0 + \beta_1 IFD_{it}^{norm} + \beta_2 INF_{it} + \beta_3 EXR_{it} + \beta_4 GDPPC_{it} + \beta_5 CA_{it} + \beta_6 RES_{it} + \beta_7 GDPG_{it} + \mu_i + \lambda_t + \varepsilon_{it}, \quad (2.10)$$

де: $IGFEI_{it}$ – інтегральний індекс глобальної фінансово-економічної інтегрованості країни i у період t ; IFD_{it}^{norm} – нормалізований індекс внутрішнього фінансового розвитку країни i у період t ; INF_{it} – рівень інфляції країни i у період t ; EXR_{it} – офіційний валютний курс країни i у період t ; $GDPPC_{it}$ – ВВП на душу населення за ПКС країни i у період t ; CA_{it} – баланс поточного рахунку країни i у період t ; RES_{it} – міжнародні резерви у місяцях імпорту країни i у період t ; $GDPG_{it}$ – темп економічного зростання країни i у період t ; μ_i – індивідуальні країнові ефекти для країни i ; λ_t – часові ефекти у період t ; ε_{it} – випадкова похибка моделі; $\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5, \beta_6, \beta_7$ – параметри моделі.

До моделі включено контрольні змінні, що відображають макрофінансові характеристики, потенційно пов'язані з рівнем глобальної інтегрованості.

Інфляція використовується як індикатор макроекономічної стабільності, валютний курс – як характеристика зовнішньофінансового середовища, ВВП на душу населення – як проксі загального рівня економічного розвитку, баланс поточного рахунку та міжнародні резерви – як індикатори зовнішньої фінансової стійкості, а темп економічного зростання – як характеристика поточної економічної динаміки.

З огляду на наявність суттєвої асиметрії окремих макроекономічних показників, зокрема інфляції, валютного курсу та ВВП на душу населення, для відповідних змінних застосовано логарифмічне перетворення з метою зменшення впливу екстремальних значень та підвищення стабільності оцінок моделі.

Фінальна регресійна вибірка після узгодження доступності всіх змінних становила 374 спостереження для 82 країн у межах 2008–2023 рр., що забезпечило достатню емпіричну базу для проведення панельного аналізу.

Вибір адекватної специфікації панельної моделі потребує врахування прихованої міжкраїнної гетерогенності, яка потенційно може впливати на рівень глобальної фінансово-економічної інтегрованості. У цьому контексті ключовим є вибір між моделлю з фіксованими ефектами та моделлю з випадковими ефектами.

Модель із фіксованими ефектами дозволяє контролювати неспостережувані незмінні у часі характеристики окремих країн, які можуть бути пов'язані з пояснювальними змінними, тоді як модель із випадковими ефектами передбачає відсутність такого системного зв'язку та забезпечує ефективніші оцінки за виконання відповідних статистичних припущень.

Для емпіричного вибору між цими підходами було проведено тест Хаусмана, результати якого засвідчили відсутність статистично значущих відмінностей між оцінками моделей: $\chi^2 = 7,76$; $p = 0,354$. Оскільки нульова гіпотеза тесту Хаусмана про несистематичність відмінностей між оцінками не відхиляється, використання моделі з випадковими ефектами є статистично

обґрунтованим. Порівняльні результати оцінювання моделей із фіксованими та випадковими ефектами наведено в Додатку М, рис. М.4.

Додатково було перевірено наявність мультиколінеарності між пояснювальними змінними за допомогою коефіцієнта інфляції дисперсії (VIF). Отримані результати показали, що для всіх незалежних змінних значення VIF перебувають у межах 1,01–1,76, що є істотно нижчим за критичні порогові значення та свідчить про відсутність суттєвої мультиколінеарності.

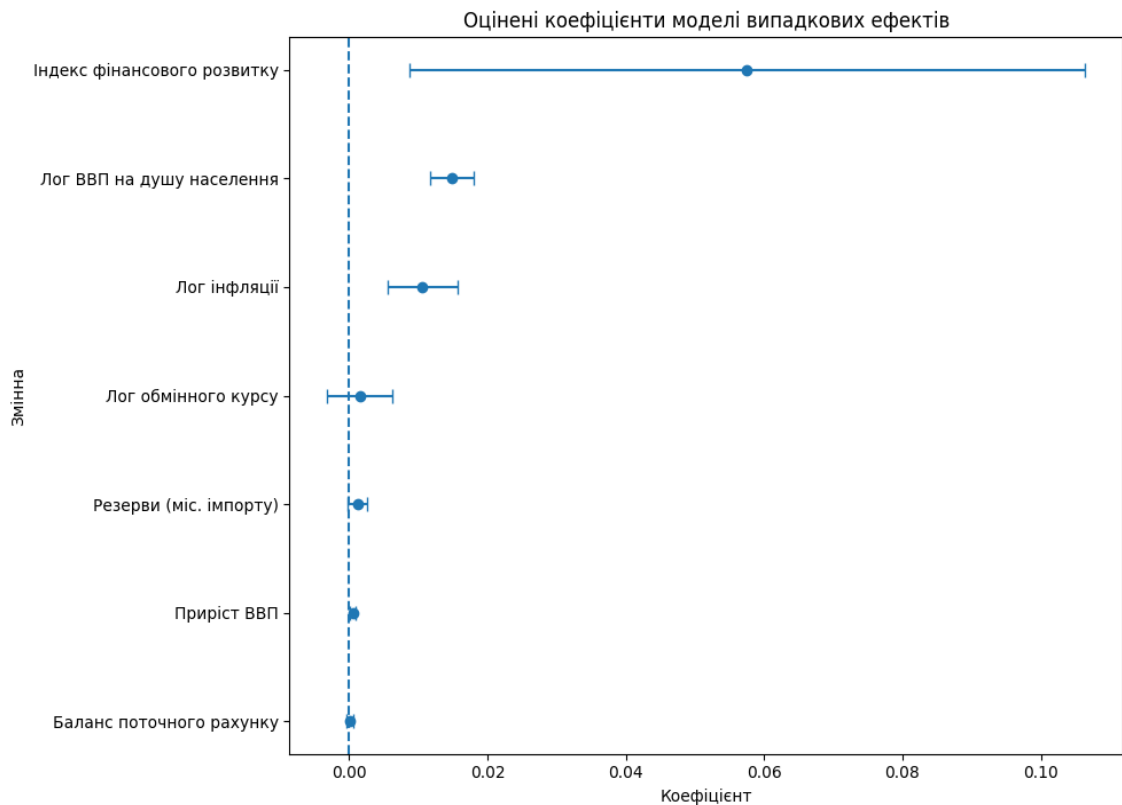
Таким чином, модель випадкових ефектів було використано як базову специфікацію для оцінювання впливу внутрішнього фінансового розвитку на глобальну фінансово-економічну інтегрованість країн (рис. 2.13).

RandomEffects Estimation Summary						
Dep. Variable:	IGFEI	R-squared:	0.6820			
Estimator:	RandomEffects	R-squared (Between):	0.8893			
No. Observations:	374	R-squared (Within):	0.1612			
Date:		R-squared (Overall):	0.8896			
Time:		Log-likelihood	916.09			
Cov. Estimator:	Clustered	F-statistic:	112.46			
Entities:	82	P-value	0.0000			
Avg Obs:	4.5610	Distribution:	F(7,367)			
Min Obs:	1.0000	F-statistic (robust):	109.31			
Max Obs:	7.0000	P-value	0.0000			
Time periods:	7	Distribution:	F(7,367)			
Avg Obs:	53.429					
Min Obs:	22.000					
Max Obs:	68.000					
Parameter Estimates						
	Parameter	Std. Err.	T-stat	P-value	Lower CI	Upper CI
IFD_norm	0.0575	0.0268	2.1459	0.0325	0.0048	0.1102
ln_inflation_adj	0.0106	0.0034	3.1255	0.0019	0.0039	0.0173
ln_exchange_rate	0.0016	0.0022	0.7108	0.4777	-0.0028	0.0059
ln_gdp_pc_ppp	0.0148	0.0017	8.9497	0.0000	0.0116	0.0181
current_account_gdp	8.012e-05	0.0002	0.3445	0.7307	-0.0004	0.0005
reserves_months_import	0.0012	0.0009	1.3241	0.1863	-0.0006	0.0030
gdp_growth	0.0006	0.0002	3.4744	0.0006	0.0002	0.0009

Рис. 2.13. Результати моделювання з випадковими ефектами для IGFEI

Джерело: побудовано автором.

Візуальну інтерпретацію оцінених коефіцієнтів і довірчих інтервалів зображено на рис. 2.14.

Рис. 2.14. Оцінені коефіцієнти моделі випадкових ефектів для IGFEI

Джерело: побудовано автором.

За результатами моделювання, внутрішній фінансовий розвиток має статистично значущий позитивний вплив на рівень глобальної фінансово-економічної інтегрованості країн. Коефіцієнт при інтегральному індексі внутрішнього фінансового розвитку становить 0,0575 ($p = 0,0325$), що підтверджує висунуту гіпотезу про позитивний вплив внутрішньої фінансової спроможності на включення країни до глобального економічного простору. Отриманий результат свідчить про те, що розвиненіша внутрішня фінансова система формує сприятливі умови для міжнародної економічної взаємодії, забезпечуючи ефективніше фінансове посередництво, доступ економічних агентів до фінансових ресурсів та вищу здатність економіки адаптуватися до глобальних потоків капіталу.

Статистично значущий позитивний вплив також виявлено для показника ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності ($\beta = 0,0148$; $p < 0,001$), що підтверджує важливу роль загального рівня економічного розвитку у формуванні глобальної інтегрованості. Це є економічно

закономірним, оскільки більш розвинені економіки мають вищу здатність до участі у міжнародних торговельних, фінансових та технологічних процесах.

Позитивний статистично значущий зв'язок також характерний для темпів економічного зростання ($\beta = 0,0006$; $p = 0,0006$), що свідчить про вищу інтеграційну активність економік із динамічнішим розвитком.

Додатний статистично значущий коефіцієнт при логарифмованому показнику інфляції ($\beta = 0,0106$; $p = 0,0019$) потребує обережної інтерпретації. У даному випадку інфляція, ймовірно, відображає не лише макроекономічну нестабільність, а й специфіку економік, що перебувають у фазі активних структурних трансформацій та демонструють вищу зовнішньоекономічну динаміку.

Водночас вплив офіційного валютного курсу, балансу поточного рахунку та міжнародних резервів не виявився статистично значущим у межах обраної специфікації моделі. Це може свідчити про те, що в досліджуваній вибірці зазначені макрофінансові характеристики не мають самостійного визначального впливу на рівень глобальної фінансово-економічної інтегрованості після врахування структурних характеристик фінансового розвитку та економічного рівня країн.

Загалом модель демонструє високий рівень пояснювальної здатності ($R^2 = 0,682$), що доводить належну емпіричну придатність обраної специфікації для аналізу детермінант глобальної фінансово-економічної інтегрованості.

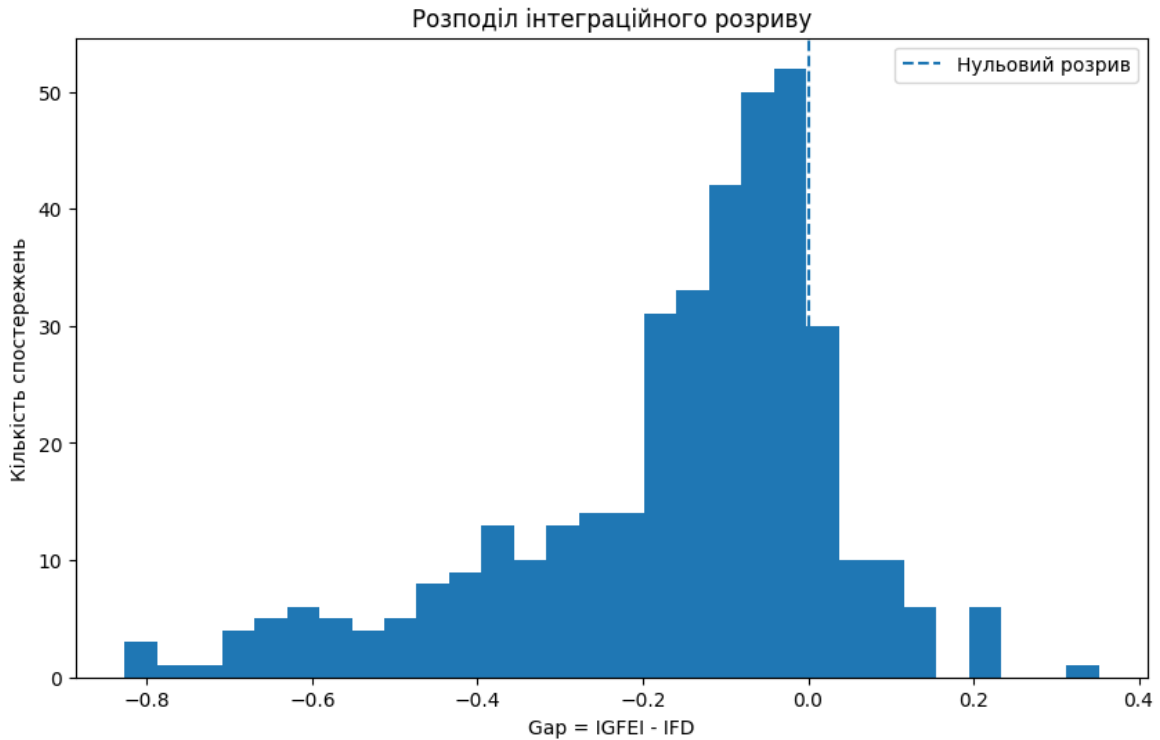
Однак позитивний вплив внутрішнього фінансового розвитку на глобальну інтегрованість не дає повної відповіді на питання щодо того, наскільки фактичний рівень міжнародної інтегрованості країни відповідає її внутрішній фінансовій спроможності. Для поглиблення аналізу в дослідженні запропоновано додатковий аналітичний показник – інтеграційний розрив (*Gap*), який відображає різницю між рівнем глобальної фінансово-економічної інтегрованості та рівнем внутрішнього фінансового розвитку країни:

$$Gap_{it} = IGFEI_{it} - IFD_{it}^{norm}, \quad (2.11)$$

де Gap_{it} – інтеграційний розрив країни i у період t .

Додатне значення Gap_{it} свідчить про те, що фактичний рівень глобальної інтегрованості перевищує внутрішню фінансову спроможність країни. Від'ємне значення, навпаки, вказує на ситуацію, коли наявний фінансовий потенціал не повною мірою трансформується у відповідний рівень міжнародної інтеграції.

Розподіл інтеграційного розриву наведено на рис. 2.15.

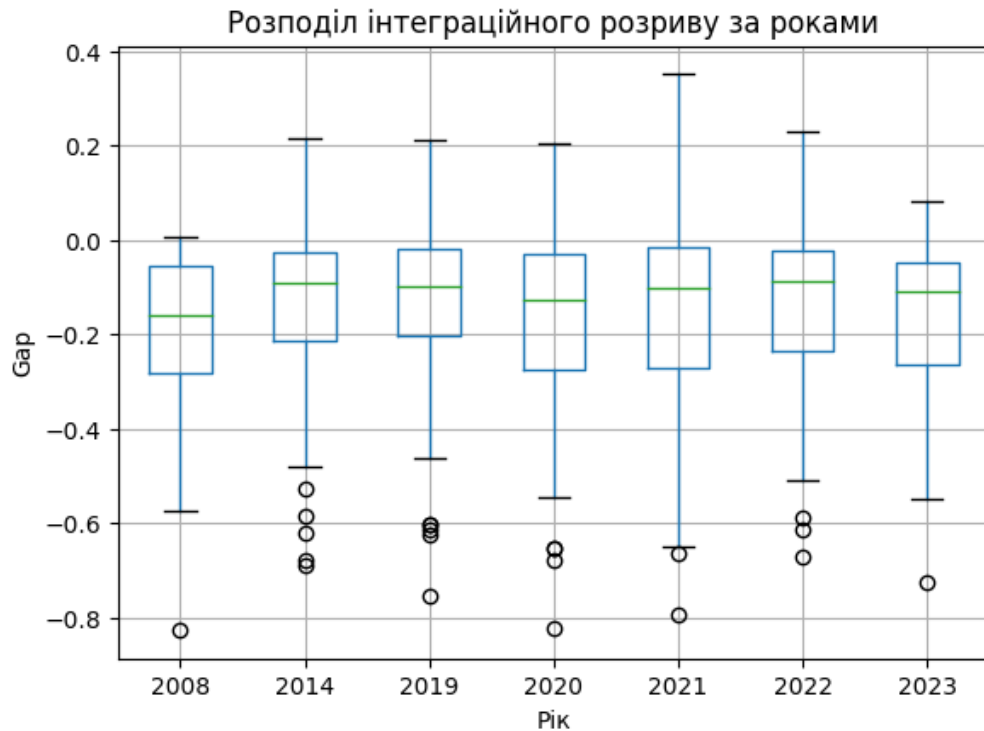
Рис. 2.15. Розподіл інтеграційного розриву між глобальною фінансово-економічною інтегрованістю та внутрішнім фінансовим розвитком

Джерело: побудовано.

Як видно з рис. 2.15, розподіл інтеграційного розриву є асиметричним із чітким домінуванням від'ємних значень. Це означає, що для переважної частини країн рівень внутрішнього фінансового розвитку перевищує фактичний рівень їх глобальної фінансово-економічної інтегрованості.

Такий результат вказує на наявність системного невикористаного інтеграційного потенціалу, коли сформована внутрішня фінансова спроможність не трансформується у відповідний рівень міжнародного економічного включення. Імовірними поясненнями цього можуть бути інституційні обмеження, недостатня зовнішньоекономічна відкритість, геополітичні ризики, регуляторні бар'єри або структурні особливості національних економік.

Для перевірки часової стійкості виявленого ефекту додатково було проаналізовано розподіл інтеграційного розриву за роками (рис. 2.16).

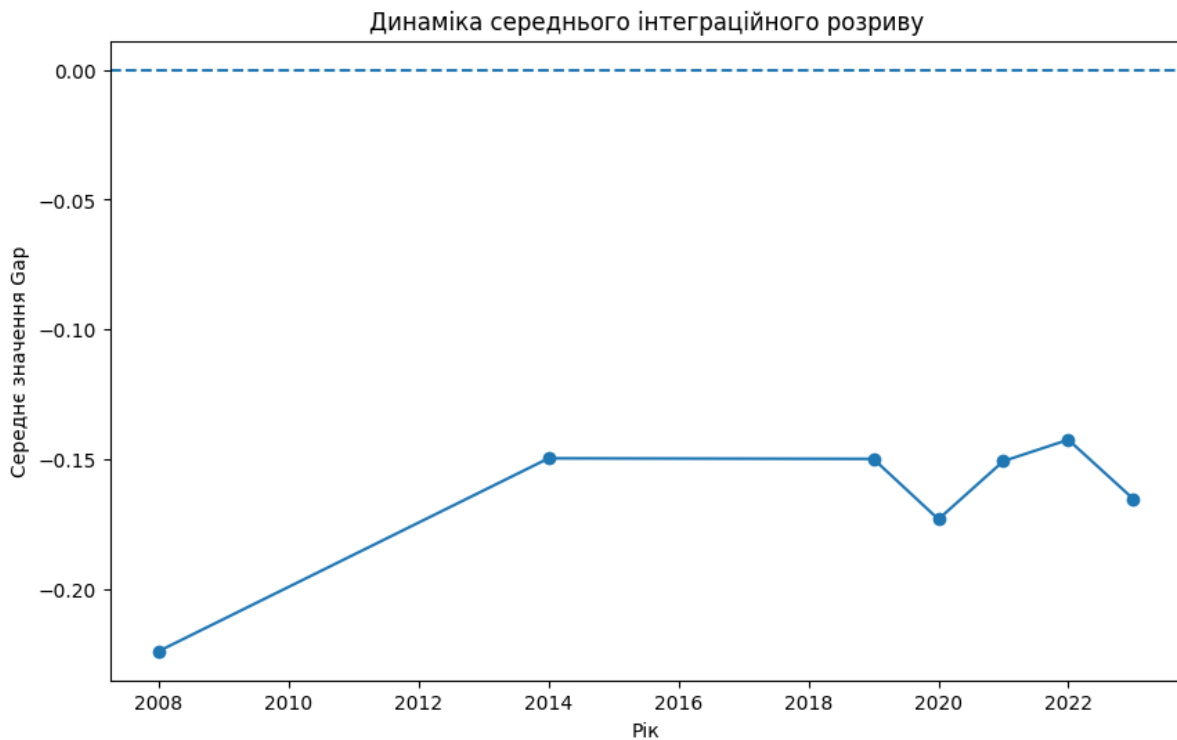
Рис. 2.16. Розподіл інтеграційного розриву за роками

Джерело: побудовано автором.

За результатами рис. 2.16 бачимо, що упродовж усього досліджуваного періоду медіанне значення інтеграційного розриву залишається від'ємним, що вказує на систематичне переважання ситуацій, за яких внутрішній фінансовий потенціал країн не трансформується у пропорційний рівень глобальної фінансово-економічної інтегрованості.

Водночас міжчасова варіація цього показника не є різкою, що свідчить про відносну структурну стабільність виявленого дисбалансу. Попри окремі коливання між роками, загальний характер розподілу залишається подібним, що дозволяє розглядати інтеграційний розрив не як короткострокове циклічне явище, а як більш стійку характеристику міжнародного економічного позиціонування країн.

Для більш наочного відображення часової динаміки інтеграційного розриву додатково проаналізовано зміну його середнього значення за роками (рис. 2.17).

Рис. 2.17. Динаміка середнього інтеграційного розриву у досліджуваній вибірці

Джерело: побудовано автором.

Результати, наведені на рис. 2.17, підтверджують, що середнє значення інтеграційного розриву впродовж усього досліджуваного періоду залишається від'ємним. Це додатково підтверджує висновок про систематичне недовикористання внутрішнього фінансового потенціалу у процесах глобальної фінансово-економічної інтеграції.

Водночас динаміка показника демонструє певні міжчасові коливання. Зокрема, найбільш глибокі від'ємні значення інтеграційного розриву спостерігалися у 2008–2014 рр., що може бути пов'язано з наслідками глобальної фінансової кризи та подальшими структурними дисбалансами світової економіки. У наступні роки простежується певне скорочення негативного розриву, що може свідчити про часткове підвищення ефективності трансформації внутрішньої фінансової спроможності у міжнародну інтеграційну активність.

Разом із тим середнє значення показника так і не переходить у додатну зону, що свідчить про стійкий характер виявленого структурного дисбалансу.

Для конкретизації міжкраїнних відмінностей доцільно розглянути країни з найбільшими позитивними та негативними значеннями інтеграційного розриву (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Країни з найбільшим позитивним та негативним інтеграційним розривом

Країна	Рік	Gap	IGFEI	IFD
Країни з найбільшим позитивним інтеграційним розривом				
Таджикистан	2021	0,351690	0,365849	0,014159
Киргизстан	2022	0,229300	0,392786	0,163486
Україна	2021	0,203709	0,286948	0,083239
Тонга	2014	0,194599	0,329967	0,135368
Ангола	2021	0,113905	0,202094	0,088189
Гамбія	2022	0,091150	0,272148	0,180998
Нікарагуа	2022	0,085346	0,357797	0,272451
Молдова	2023	0,082222	0,285049	0,202827
Гвінея	2014	0,076906	0,216139	0,139233
Білорусь	2021	0,070672	0,266746	0,196073
Конго	2021	0,050133	0,145717	0,095583
Узбекистан	2023	0,029560	0,232961	0,203401
Гана	2023	0,019428	0,133361	0,113933
Мозамбік	2022	0,014693	0,199227	0,184533
Малаві	2023	0,013628	0,175829	0,162201
Країни з найбільшим негативним інтеграційним розривом				
Китай	2021	-0,794725	0,174691	0,969417
Швейцарія	2014	-0,688222	0,240927	0,929149
Республіка Корея	2022	-0,670612	0,232557	0,903169
Австралія	2022	-0,611673	0,156706	0,768379
Канада	2008	-0,570255	0,167108	0,737363
Велика Британія	2023	-0,549874	0,183266	0,733141
Таїланд	2023	-0,499276	0,234573	0,733850
Швеція	2023	-0,435790	0,239602	0,675392
Чилі	2023	-0,406920	0,139428	0,546349
Норвегія	2023	-0,401741	0,192678	0,594419
Бразилія	2023	-0,372319	0,125802	0,498121
Малайзія	2023	-0,364007	0,316247	0,680254
Камбоджа	2023	-0,350984	0,263685	0,614669
ПАР	2021	-0,313412	0,134260	0,447672

Джерело: розраховано автором.

Дані табл. 2.14 демонструють суттєву міжкраїнову неоднорідність у співвідношенні між внутрішньою фінансовою спроможністю та фактичним рівнем глобальної фінансово-економічної інтегрованості.

Найбільші позитивні значення інтеграційного розриву характерні для країн, у яких фактична міжнародна інтегрованість істотно перевищує рівень внутрішнього фінансового розвитку. До цієї групи належать, зокрема, Таджикистан, Киргизстан, Україна, Тонга та Ангола. Спільною рисою таких економік є відносно обмежена внутрішня фінансова глибина за одночасної активної участі в окремих каналах міжнародної економічної взаємодії, зокрема через трудову міграцію, транскордонні грошові перекази, зовнішню торгівлю або залежність від зовнішніх джерел фінансування. Це свідчить про можливість формування високого рівня глобальної інтегрованості навіть за умов недостатнього розвитку внутрішньої фінансової системи.

Натомість найбільші негативні значення інтеграційного розриву зафіксовано для Китаю, Швейцарії, Республіки Корея, Австралії, Канади та Великої Британії. Для цих країн характерний високий рівень внутрішнього фінансового розвитку, який перевищує фактичний рівень інтегрованості, зафіксований інтегральним індексом. Такий результат не слід трактувати як ознаку недостатньої відкритості, а радше як свідчення того, що масштаб і глибина внутрішньої фінансової системи випереджають інтенсивність окремих зовнішніх інтеграційних каналів, включених до конструкції IGFEI.

Отримані результати підтверджують, що взаємозв'язок між фінансовим розвитком та глобальною інтегрованістю не є лінійно однорідним для всіх країн. Наявність значних інтеграційних розривів свідчить про існування різних моделей включення національних економік у глобальний економічний простір, що визначаються не лише рівнем внутрішнього фінансового розвитку, а й структурними, інституційними та геоекономічними особливостями.

Таким чином, результати проведеного емпіричного аналізу підтвердили, що внутрішній фінансовий розвиток є важливою детермінантою глобальної фінансово-економічної інтегрованості країн, однак характер цього впливу не є універсально однорідним.

Побудована панельна модель підтвердила наявність статистично значущого позитивного зв'язку між рівнем внутрішнього фінансового розвитку

та глобальною інтегрованістю, що доводить ключову дослідницьку гіпотезу щодо ролі фінансової спроможності як чинника міжнародного економічного включення. Водночас аналіз інтеграційного розриву показав, що фактична реалізація цього потенціалу суттєво відрізняється між країнами.

Для частини економік внутрішній фінансовий потенціал трансформується у відносно нижчий рівень міжнародної інтеграції, що свідчить про наявність структурних або інституційних обмежень. Для інших країн, навпаки, рівень глобальної інтегрованості перевищує фінансову спроможність внутрішньої системи, що вказує на альтернативні моделі включення у глобальний економічний простір через окремі зовнішні інтеграційні канали.

Отже, глобальна фінансово-економічна інтегрованість визначається не лише масштабом внутрішнього фінансового розвитку, а й ширшим комплексом структурних, інституційних та геоекономічних чинників, що формують специфіку міжнародного позиціонування національних економік.

Висновки до розділу 2

Аналіз фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції дав змогу зробити наступні висновки.

Наднаціональний рівень фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції охоплює глобальні та міждержавні чинники, що формуються поза межами окремих національних економік і впливають на умови їх включення у глобальний простір. Регіональний рівень фінансових детермінант відображає інституції, правила та фінансові механізми, що формуються в межах регіональних інтеграційних об'єднань і визначають умови фінансової взаємодії країн-учасниць. Національний рівень фінансових детермінант характеризує внутрішні фінансово-економічні умови, що визначають здатність країни інтегруватися у глобальний економічний простір і використовувати переваги міжнародної фінансової взаємодії. Корпоративний рівень фінансових детермінант пов'язаний із фінансовою поведінкою, стратегічними рішеннями та інвестиційною активністю компаній, насамперед транснаціональних корпорацій,

які впливають на включення країн у глобальні виробничі, фінансові та інвестиційні мережі.

Глобальна економічна інтеграція не обмежується фінансовими ринками чи цифровими змінами. Під впливом нових викликів відбуваються трансформації глобального середовища, які потребують екосистемного підходу до фінансових аспектів інтеграційних процесів. Країни відрізняються за рівнем фінансової відкритості, доступом до міжнародного капіталу, якістю інституцій, розвитком цифрової інфраструктури, здатністю залучати ESG-фінансування, рівнем макрофінансової стабільності та спроможністю протидіяти зовнішнім шокам. Фінансові екосистеми глобальної економічної інтеграції формуються навколо міжнародних банківських розрахунків, прямих інвестицій, переказів мігрантів та зовнішнього фінансування, тоді як повноцінна інтеграція через ринки капіталу характерна лише для частини країн. Тому фінансова екосистема глобальної економічної інтеграції має асиметричний характер.

Проведений емпіричний аналіз фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції країн показав, що внутрішній фінансовий розвиток є важливою детермінантою, однак його вплив не має універсального та однорідного характеру, та підтвердив роль фінансової спроможності національної економіки як чинника її включення у глобальний простір. Разом з тим наявність внутрішнього фінансового потенціалу не завжди автоматично трансформується у вищий рівень міжнародної інтеграції. Для окремих країн характерною є ситуація, коли рівень глобальної інтегрованості є нижчим за очікуваний з огляду на стан їхнього фінансового розвитку, що може свідчити про наявність структурних, інституційних або геоекономічних обмежень. В інших країнах можуть бути задіяні альтернативні канали включення у глобальний економічний простір.

Результати дослідження розділу 2 опубліковано у працях [42; 43; 88; 91; 166].

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Довіра, цифровізація фінансової сфери та «зелена економіка» як нові виклики процесам глобальної економічної інтеграції

Впродовж останніх десятиліть фінансова сфера перебуває в такій самій турбулентності як і вся глобальна економіка. Поряд із вже звичними чинниками, з'являються нові, які мають не прямий, опосередкований вплив на глобальні інтеграційні процеси, проте цей вплив формує майбутні траєкторії розвитку. Світова економіка поступово переходить до нового етапу, де країни інтегруються не лише через товари й капітал, а й через довіру, цифрові зв'язки, екологічні стандарти та фінансову стійкість.

В умовах глобальної економічної нестабільності питання довіри набуває своєї актуальності, адже все важче країнам та іншим суб'єктам міжнародних економічних відносин досягати консенсусу [90]. Особливістю цих процесів є те, що глобальна нестабільність поглиблює кризу довіри, бо проявляється як «стан взаємопов'язаних збоїв у глобальних системах, що створює невизначеність та підвищені ризики» [145].

Довіра в процесах глобальної економічної інтеграції має багатовимірну структуру та охоплює інституційну, фінансову, торговельну, інвестиційну, цифрово-технологічну та гео економічну складові. Сукупність цих елементів визначає готовність країн, бізнесу, інвесторів і міжнародних інституцій до поглиблення економічної взаємодії (рис. 3.1). Довіра у глобальній економіці пов'язана із високим рівнем невизначеності та ризиків, виходить за межі національної фінансової системи. За дослідженням Світового економічного форуму було визначено основні ризики на 2026 рік, серед них найбільше занепокоєння викликають гео економічна конфронтація (18%), міждержавні збройні конфлікти (14%), екстремальні погодні явища (8%), соціальна

поляризація (7%), дезінформація та неправдива інформація (7%), економічний спад (5%), решта ризиків мають менше 5% [194].

Рис. 3.1. Основні компоненти довіри в процесах глобальної економічної інтеграції

Джерело: складено автором.

Якщо аналізувати за сферами та періодами, то Додаток Н демонструє зсув глобальних загроз: від конфліктів та політичної нестабільності – у бік кліматичних і системних екологічних криз у довгостроковій перспективі [194]. Найвищим довгостроковим ризиком є екстремальні погодні умови, тому у довгостроковому періоді вони є досить небезпечними для глобальної стабільності. Соціальні ризики (суспільна поляризація, нерівність, ерозія прав і свобод, міграція) мають високе значення як у короткостроковому, так і довгостроковому періоді. Тим більше, що «вплив грошових переказів як фінансового каналу міграції на економічний розвиток у країнах з різним рівнем доходу нерівнозначний» [20]. Економічні ризики (економічний спад,

концентрація стратегічних ресурсів і технологій, бульбашки активів порушення ланцюгів постачання, інфляція) мають середній рівень серйозності порівняно з іншими ризиками, хоча частково геоекономічні ризики є складовими геополітичних ризиків [90]. В таких умовах фінансова довіра стає дуже крихкою, бо це не тільки питання стабільності фінансових ринків з позицій її учасників, це рівень впевненості держав, бізнесу та громадян у тому, що фінансова та економічна системи відповідають принципам стабільності, передбачуваності, інклюзивності, прозорості, інформативності, відповідно, довіра зростає при зменшенні фінансової фрагментації глобальної економіки, а зменшення довгострокових структурних загроз глобальній економіці підвищує рівень фінансової довіри. Поділяємо думку, що «інтеграція фінансових ринків та зростання мобільності капіталу змінили економічний ландшафт, створюючи тісніші зв'язки між країнами світу» [187], і в цих умовах економічна нестабільність поширюється ще швидше. Пропонуємо розглядати фінансову довіру також з позицій взаємовідносин між економічними агентами та як інституційну впевненість, адже під час криз особливо помітно, як падіння довіри до фінансових установ лише поглиблює кризові явища та провокує рецесію через панічні настрої на ринку. Фінансова довіра визначає ефективність регуляторної політики, особливо це впливає на настрої економічних агентів, і будь які зміни в політиці Центрального банку можуть спровокувати зміну їх поведінки.

Фінансова довіра по різному визначається науковцями, залежно від сфери дослідження. Вчені С. Шкарлет та М. Дубина пропонують розуміти фінансову довіру як елемент економічної довіри і розглядають її з різних підходів, що дало змогу трактувати фінансову довіру як «явище, що виникає у процесі формування економічних відносин, які пов'язані із створенням, розподілом і використанням централізованих та децентралізованих фондів коштів, необхідних для функціонування окремих суб'єктів, і у результаті чого виникають такі взаємовідносини, які можна охарактеризувати надійними, впевненими, добросовісними, порядними» [101]. В той же час, фінансова довіра стосується і відношення населення до фінансових інституцій. Українські науковці, вивчаючи

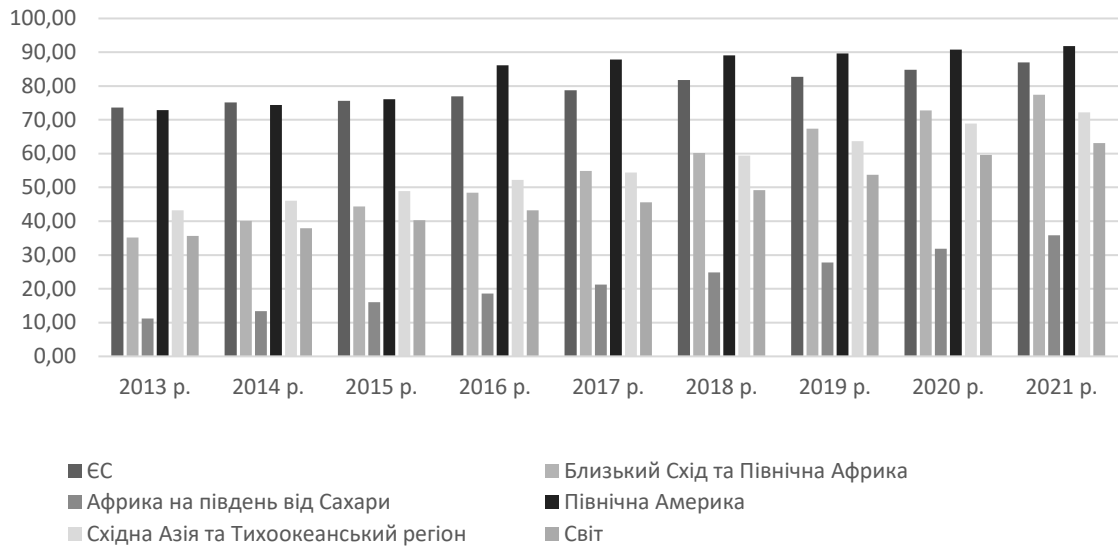
питання довіри до фінансового сектору, запропонували обчислювати індекс довіри/недовіри та розробили методологічні підходи до його оцінки з боку населення [69]. Так, за результатами емпіричних досліджень було встановлено, що «найбільш суттєвий вплив на рівень довіри населення до фінансового сектору, у побудованій факторній моделі, мали дії центрального банку та монетарна політика» [69].

Сучасний розвиток світового господарства важко уявити без інформаційних технологій та впровадження інновацій. Надалі активне залучення країн у глобальні процеси економічної інтеграції буде потребувати прийняття інноваційних нестандартних рішень у відповідь на виклики – цифровізацію економічної (фінансової) сфери та перехід до «зеленої економіки», які, в той же час відкривають нові можливості для співпраці.

Цифровізація фінансової сфери не просто доповнює процеси інтеграції, вона змушує їх розвиватися по іншій траєкторії. Під впливом процесів цифровізації змінюються форми залучення країн до процесів глобальної економічної інтеграції, відповідно формується цифрова інфраструктура (одразу зазначимо, що не у всіх країнах вона є схожою, тому тут також присутня асиметрія, яку ми розкрили у питанні 1.2). Незважаючи на значні відмінності між країнами та регіонами в інформаційному розвитку, очевидною є позитивна динаміка цих процесів. Поточні тенденції (рис. 3.2) підтверджують зростаючу частку населення-користувачів Інтернет: у 2021 р. у світі вона становила 63,07%, тоді коли у країнах Північної Америки – 91,86%, в країнах Африки на південь від Сахари – 35,86% (але у 2013 р. ця частка дорівнювала 11,16%). Доступ населення до інтернету та мобільного зв'язку розширює його можливості щодо здійснення фінансових операцій та отримання послуг онлайн, особливо в країнах з низьким рівнем фінансової інклюзії.

В контексті процесів глобальної економічної інтеграції дві сфери залишаються особливо вразливими: торгівельна та фінансова. Міжнародна торгівля частково трансформується в електронну торгівлю, точніше вона зберігає фізичне переміщення товарів, проте набуває цифрового характеру:

використовуються онлайн-платформи для продажу/купівлі, електронні платежі, цифрова реклама, електронні системи відстеження товарів та ін.

Рис. 3.2. Динаміка індивідуальних користувачів Інтернет (% від загальної кількості населення) в окремих регіонах та світі

Джерело: складено автором за даними [211].

З розвитком електронної торгівлі відбувається пришвидшення глобальної економічної інтеграції, проте вона стає більше залежною від процесів цифровізації, змінюється структура фінансової інтеграції: якщо раніше це були великі фінансові потоки, то зараз їх замінюють дрібні транскордонні операції. З одного боку, це розширює доступ невеликим компаніям до ринку і збільшує обсяги продаж, з іншого – породжує нові ризики, пов'язані із правилами іноземних цифрових платформ та їх фінансовою політикою, можливість блокування акаунтів, доступ до клієнтської бази, складність оподаткування, тощо.

Зазначені тенденції у поєднанні з сучасними технологіями, створюють сприятливі умови для інноваційних змін на товарних та фінансових ринках, впровадження фінансових технологій. Як основні елементи фінтех-галузі українські науковці виділяють: «платежі та перекази, блокчейн (криптовалюти включно), кредитування, нерухомість, страхування, управління капіталом, регуляторні технології» [56], але ці технології мають давню історію [209].

Механізми впливу цифровізації на фінансову систему та глобальну економічну інтеграцію подано у Додатку П. Напрямки цифровізації фінансового сектору з метою поглиблення глобальної економічної інтеграції розкрито на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Напрямки цифровізації фінансового сектору з метою поглиблення глобальної економічної інтеграції

Джерело: складено автором.

Одним із базових каналів впливу цифровізації фінансового сектору на глобальну інтеграцію залишається розвиток цифрових і миттєвих платежів.

Сучасні платіжні системи сприяють скороченню часу проведення транскордонних розрахунків, зменшенню вартості міжнародних переказів і підвищенню надійності фінансових операцій. Це має особливе значення для міжнародної торгівлі, оскільки швидкі та дешевші платежі знижують бар'єри для участі підприємств у глобальних ланцюгах створення вартості. Окрім того цифрові платіжні інструменти підвищують прозорість фінансових потоків, що сприяє формуванню більш передбачуваного середовища для міжнародної економічної взаємодії.

Роль фінтеху зростає завдяки залученню країн, бізнесу та домогосподарств у транскордонні фінансові, торговельні й платформні потоки. Під впливом глобальних викликів фінансові ринки зазнали трансформацій. Серед таких останніх можемо назвати і обмеження, викликані COVID-19, які позначилися на фінансових рішеннях не лише компаній, але і приватних осіб, що об'єктивно сприяло розвитку фінтехнологій та появі нових гравців на ринку, формуванню нового конкурентного поля. Позитивним чинником є лібералізація ринку фінансових послуг у багатьох країнах. Так, у 2022 р. основними тенденціями у розвитку фінтех були: розширення доступу споживачів до цифрового банкінгу та активний розвиток цифрових банківських платформ, незважаючи на те, що цей сегмент ринку становив лише 9,24% світового банківського обслуговування, адже процес формування навичок у клієнтів показує, що населення швидко навчається і віддає перевагу саме таким платформам при здійсненні платежів, отримання кредитів та ін.; збереження трансакцій через технології блокчейну; впровадження технологій ШІ та машинного навчання у сектор фінансових технологій [209]. Як зазначають науковці, «екосистема FinTech здатна на одному фінансовому маркетплейсі об'єднувати велику кількість різних видів послуг (продуктів) й використовуючи при цьому учасників-партнерів, стартапи (FinTech-проекти, інноваційні сервіси у фінансовій сфері), регуляторів (Центральний банк України, зацікавлені міністерства) та інфраструктурних учасників (банки, платіжні системи, акселератори, інкубатори, FinTech-хаби, інвестори)» [209].

У 2022 р. ринок цифрового банкінгу демонстрував зростання та зростатиме протягом наступних десяти років, хоча помітними є відмінності у темпах його розвитку за регіонами та країнами. Наприклад, у регіональному розрізі домінує на ринку цифрових банківських платформ Північна Америка [126], у 2022 р. його розмір у Європі становив понад 1,62 трлн. дол. США [125], найбільше користувачів цифрового банкінгу було зафіксовано в Індії, далі йде США і очікується, що у світі їх чисельність до 2024 р. становитиме 3,6 млрд [173]. Окремо слід зазначити зростаючу активність фінтех компаній в регіоні Близького Сходу [40] та їхню готовність адаптувати свої продукти під вимоги ринку. На відміну від традиційної фінансової системи, fintech-екосистема характеризується високим рівнем цифровізації, швидкістю обробки фінансових операцій, використанням великих даних, мобільних фінансових сервісів, тощо. Як зазначають науковці, «екосистема FinTech здатна на одному фінансовому маркетплейсі об'єднувати велику кількість різних видів послуг (продуктів) й використовуючи при цьому учасників-партнерів, стартапи (FinTech-проекти, інноваційні сервіси у фінансовій сфері), регуляторів (Центральний банк України, зацікавлені міністерства) та інфраструктурних учасників (банки, платіжні системи, акселератори, інкубатори, FinTech-хаби, інвестори)» [103].

Серед основних переваг фінтех для регіонів виокремимо такі: фінансова інклюзія та доступність, бо навіть при віддаленості фінансово-банківських установ або їх відсутності, населення отримує можливість доступу до послуг та їх оплати (наприклад, такою в Африці стала фінтех платформа M-PESA); безпечний та надійний спосіб здійснювати платежі; можливість персоналізації послуг; інноваційність, завдяки якій окремі платформи, зокрема регіональні лідери Alipay та WeChat Pay, майже повністю перейшли на безготівкові платежі. Серед викликів для подальшого розвитку фінтех слід зазначити: цифровий розрив у регіонах світу, що обмежує доступ населення до послуг; безпека приватності даних користувачів фінтех платформ; проблеми законодавчого регулювання фінтех галузі у різних країнах; складність оновлення технологій в окремих регіонах, відповідно до розвитку інновацій.

Разом з тим, фінтех є лише одним із показників цифровізації фінансового сектору. Важливим у цьому контексті є цифрова інтеграційна спроможність фінансового сектору країни, під якою пропонуємо розуміти здатність забезпечувати швидку та безпечну інтеграції в глобальні торговельні, фінансові, інвестиційні потоки на основі використання цифрових технологій. Для її оцінювання виокремимо чотири показники, один з яких був використаний при розрахунку впливу фінансових детермінант на глобальну економічну інтеграцію. Обрані показники наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Показники цифрової інтеграційної спроможності фінансового сектору країни

Категорія	Показник англійською	Переклад показника	Значення / інтерпретація
Цифрова готовність населення	Individuals using the Internet (% of population)	Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	Базова цифрова готовність населення
Цифрова інфраструктура	Secure Internet servers (per 1 million people)	Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	Технічна основа для безпечних онлайн-операцій
Цифрові послуги	ICT service exports (% of service exports, BoP)	Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг, за платіжним балансом)	Участь країни у глобальному ринку цифрових послуг
Інтернет-інфраструктура	Fixed broadband subscriptions (per 100 people)	Кількість підписок на фіксований широкопasmовий Інтернет на 100 осіб	Рівень доступності та поширення фіксованого широкопasmового Інтернету

Джерело: складено автором за матеріалами Світового банку [211].

Показник кількості захищених інтернет-серверів на 1 млн осіб характеризує інфраструктурно-безпекову основу цифровізації. У контексті цифровізації фінансового сектору він відображає наявність технічних передумов для безпечного функціонування онлайн-банкінгу, електронних платежів, фінтех-сервісів, цифрових платформ та транскордонного обміну фінансовими даними. Експорт ІКТ-послуг у відсотках до загального експорту послуг характеризує цифрову складову зовнішньоекономічної активності країни. Кількість підписок

на фіксований широкопуговий Інтернет на 100 осіб є індикатором базової цифрової інфраструктури та доступу населення і бізнесу до стабільного інтернет-з'єднання. Для цифровізації фінансового сектору цей показник має важливе значення, оскільки розвиток онлайн-платежів, цифрового банкінгу, електронної комерції та дистанційних фінансових сервісів потребує надійної мережевої інфраструктури.

Використаємо інструментарій дисперсійного аналізу (ANOVA), щоб визначити чи фактор часу є статистично значущим для вибраних нами показників (табл. 3.2). Вибірка змінюється залежно від кількості країн, для яких є наявні дані. Для дослідження було обрано наступні періоди – 2010 р., 2020 р., 2023 р., 2024 р.

Таблиця 3.2

Результати ANOVA щодо впливу фактора часу на частку користувачів Інтернету

Anova: Single Factor						
SUMMARY						
Groups	Count	Sum	Average	Variance		
2024	161	11827,58	73,46324	598,7582		
2023	161	11629,79	72,23469	613,0617		
2020	161	10541,45	65,47487	676,9898		
2010	161	5636,81	35,01124	771,6659		
ANOVA						
Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value	F crit
Between Groups	157103,5	3	52367,83	78,73454	2,33E-43	2,618823
Within Groups	425676,1	640	665,1189			
Total	582779,6	643				

Джерело: розраховано автором.

За результатами однофакторного дисперсійного аналізу встановлено, що він має статистично значущий вплив на частку осіб, які користуються Інтернетом. Це підтверджується тим, що розрахункове значення критерію Фішера становить 78,73 і перевищує критичне значення 2,62. Крім того, значення P-value є значно меншим за рівень значущості 0,05. Отже, отримані результати свідчать, що частка користувачів Інтернету у світі змінювалася не випадково, а

під впливом реальних часових і структурних змін. У 2010 році середнє значення показника становило 35,01% населення, у 2020 році – 65,47%, у 2023 році – 72,23%, а у 2024 році – 73,46%. Тобто за досліджуваний період відбулося суттєве зростання рівня інтернет-користування, що розширило можливості країн у цифровізації фінансових систем та інтеграції. Результати аналізу вказують на помітні відмінності у рівні цифрового розвитку країн. Це означає, що глобальне поширення Інтернету відбувається нерівномірно: одні країни вже мають високий рівень цифрової залученості, тоді як інші все ще стикаються з проблемами доступу до цифрової інфраструктури. Тому, з іншого боку, цифровий розрив у доступі до інтернету залишається одним із чинників, що обмежує рівномірність глобальної економічної інтеграції.

Аналогічно було проведено розрахунки за іншими трьома показниками. За всіма показниками розрахункове значення критерію Фішера перевищує критичне, а P-value є меншим за 0,05. Це свідчить про статистично значущий вплив фактора року на розвиток цифрової інфраструктури та цифрової торгівлі. Найбільш виражене зростання спостерігається за показниками захищених інтернет-серверів і підписок на фіксований широкопasmовий Інтернет, що підтверджує посилення ролі цифрової інфраструктури у глобальній економічній інтеграції. Водночас динаміка експорту ІКТ-послуг є менш однозначною, оскільки після зростання до 2020 р. середнє значення дещо знизилося у 2023–2024 роках. Це свідчить про те, що цифрова інтеграція країн відбувається не лише через розширення інфраструктури, а й через зміну структури міжнародної торгівлі послугами.

Середнє значення показника захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб у 2010 р. становило лише 209,56 захищених інтернет-серверів на 1 млн осіб, тоді як у 2020 році воно зросло до 15374,39. У 2023 р. середнє значення досягло 24828,14, а у 2024 році становило 24332,57 (табл. 3.3).

Така динаміка свідчить про різке зростання ролі цифрової безпеки, електронної комерції, онлайн-фінансів та захищеної цифрової інфраструктури у світовій економіці. Безперечно, чим вищим є рівень захищеної цифрової

інфраструктури, тим більше можливостей країна має для участі в міжнародній електронній торгівлі, цифрових фінансових операціях, транскордонному обміні даними та наданні онлайн-послуг. Але дуже високі значення дисперсії свідчать про значну нерівномірність між країнами: окремі держави мають надзвичайно розвинену цифрову інфраструктуру, тоді як інші суттєво відстають та не можуть забезпечити належний захист даних.

Таблиця 3.3

Результати ANOVA щодо впливу фактора часу на захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб

Anova: Single Factor						
SUMMARY						
<i>Groups</i>	<i>Count</i>	<i>Sum</i>	<i>Average</i>	<i>Variance</i>		
2024	167	4063540	24332,57	3,38E+09		
2023	167	4146300	24828,14	4,48E+09		
2020	167	2567523	15374,39	1,24E+09		
2010	167	34995,94	209,5566	217876,1		
ANOVA						
<i>Source of Variation</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>P-value</i>	<i>F crit</i>
Between Groups	6,63E+10	3	2,21E+10	9,708948	2,81E-06	2,618318
Within Groups	1,51E+12	664	2,28E+09			
Total	1,58E+12	667				

Джерело: розраховано автором.

Середнє значення частки експорту ІКТ-послуг у 2010 році становило 7,95% від експорту послуг. У 2020 році цей показник зріс до 12,17%, у 2023 році становив 10,96%, а у 2024 році – 10,84%. Отже, порівняно з 2010 роком роль ІКТ-послуг у структурі експорту послуг зросла, однак після 2020 року спостерігається певне зниження середнього значення, що може бути пов'язане зі змінами у структурі загального експорту послуг, коли інші види послуг зростали швидшими темпами. Країни, які мають розвинений сектор ІКТ-послуг, отримують додаткові можливості для інтеграції у світові ринки без значної залежності від традиційної фізичної інфраструктури.

**Результати ANOVA щодо впливу фактора часу на експорт ІКТ-
послуг (% від експорту послуг)**

Anova: Single Factor						
SUMMARY						
Groups	Count	Sum	Average	Variance		
2024	140	1516,954	10,83539	148,7797		
2023	140	1533,926	10,95661	147,8747		
2020	140	1703,71	12,16936	145,6951		
2010	140	1112,78	7,948427	82,72969		
ANOVA						
Source of Variation	SS	df	MS	F	P-value	F crit
Between Groups	1346,272	3	448,7573	3,418587	0,017164	2,620933
Within Groups	72986,01	556	131,2698			
Total	74332,28	559				

Джерело: розраховано автором.

На відміну від базового доступу до Інтернету, широкосмугове підключення забезпечує стабільніші можливості для електронної комерції, дистанційної роботи, цифрової освіти, онлайн-банкінгу, міжнародного обміну даними та функціонування цифрового бізнесу. Тому зростання кількості таких підписок свідчить про посилення технічної спроможності країн брати участь у глобальних економічних процесах. Середнє значення показника у 2010 році становило 10,34 підписки на фіксований широкосмуговий Інтернет на 100 осіб. У 2020 році воно зросло до 17,79, у 2023 році – до 19,88, а у 2024 році – до 20,51. Отримані результати демонструють стійке зростання доступу до якіснішої цифрової інфраструктури протягом досліджуваного періоду (табл. 3.5).

Для емпіричного підтвердження інфраструктурної передумови цифровізації фінансового сектору проведемо аналіз показників за допомогою парного t-тесту, використавши t-критерій Стьюдента. Результати аналізу наведено у Додатку Р.

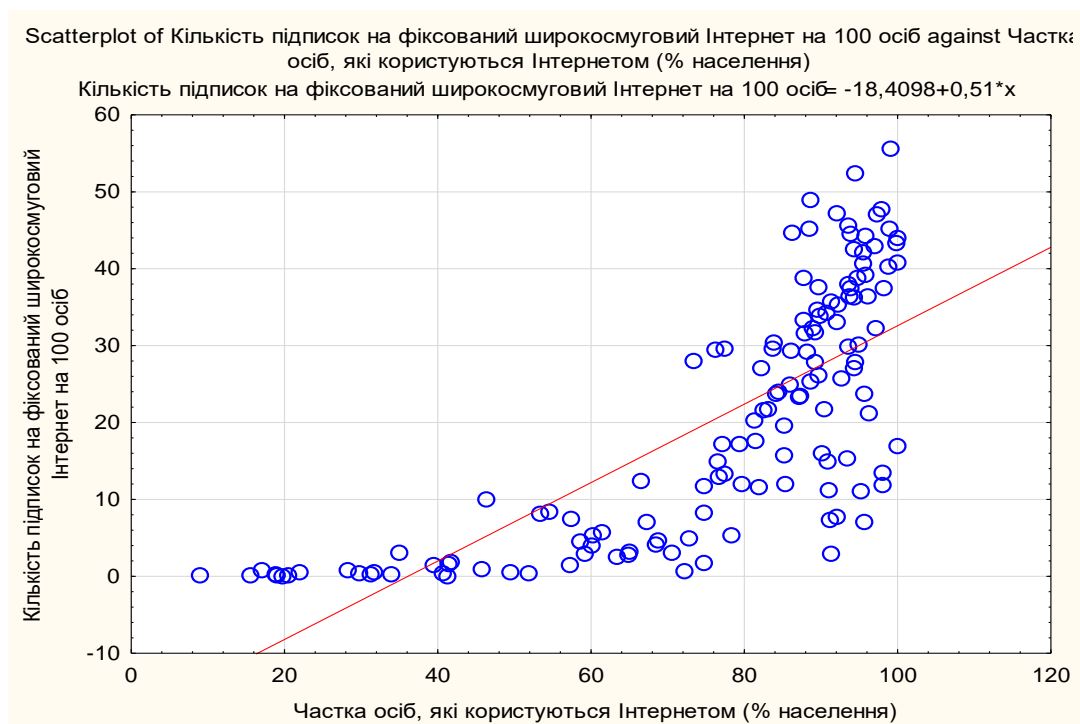
Результати ANOVA щодо впливу фактора часу на кількість підписок на фіксований широкосмуговий Інтернет на 100 осіб

Anova: Single Factor						
SUMMARY						
<i>Groups</i>	<i>Count</i>	<i>Sum</i>	<i>Average</i>	<i>Variance</i>		
2024	137	2809,254	20,5055	252,2612		
2023	137	2723,514	19,87966	246,952		
2020	137	2437,839	17,79444	226,36		
2010	137	1416,665	10,34062	137,5737		
ANOVA						
<i>Source of Variation</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>P-value</i>	<i>F crit</i>
Between Groups	8972,386	3	2990,795	13,85996	1,01E-08	2,621288
Within Groups	117388	544	215,7867			
Total	126360,4	547				

Джерело: розраховано автором.

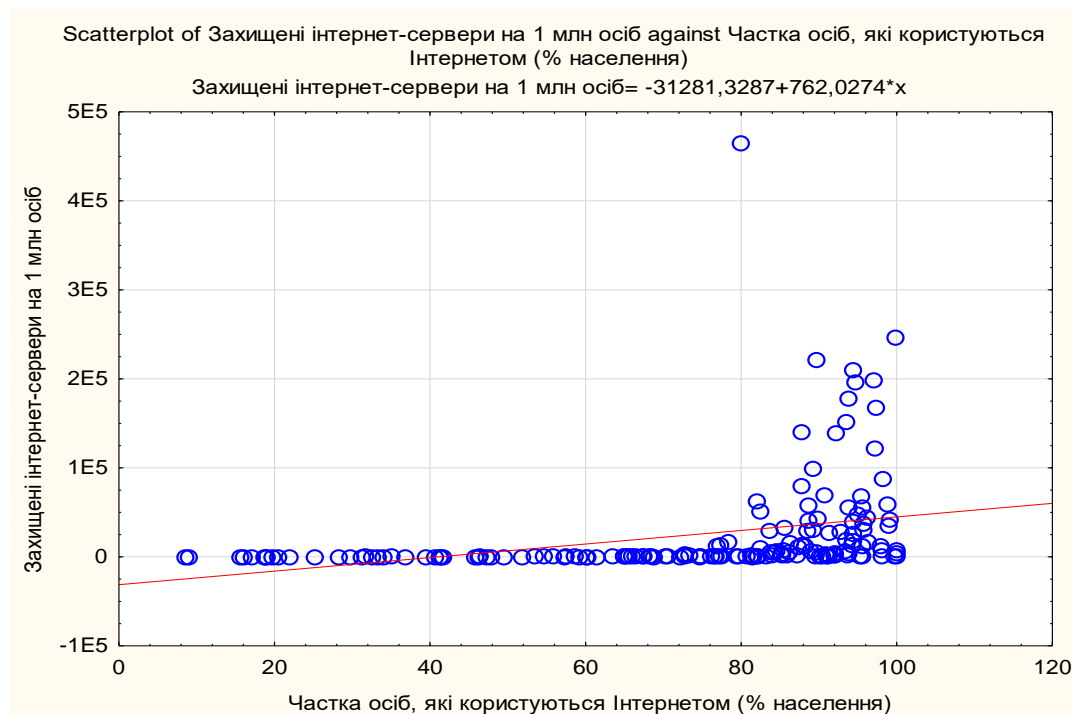
На основі вихідних даних для вибірки із 161 країни за обраними показниками було побудовано кореляційні матриці для виявлення взаємозв'язку між показниками для кожного періоду (Додаток Р).

Результати позиціонування країн за обраними показниками у 2024 р. продемонстрували значну нерівність між ними у розвитку цифрової інфраструктури, відповідно кожна з країн буде обирати модель глобальної економічної інтеграції через фінансову складову відповідно до можливостей цифровізації. Візуалізація отриманих результатів наведена у Додатку Р, на рис. 3.4.-3.5 як приклад наведено позиціонування країн у координатах Частка осіб, що користується інтернетом та Кількість підписок на фіксований широкосмуговий Інтернет на 100 осіб; Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб.

Рис. 3.4. Позиціонування країн у координатах [Частка осіб, які користуються інтернетом; Кількість підписок на фіксований широкосмуговий Інтернет на 100 осіб]

Джерело: побудовано автором.

Рис. 3.5. Позиціонування країн у координатах [Частка осіб, які користуються інтернетом; Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб]

Джерело: побудовано автором.

Країни можуть мати високий рівень користування Інтернетом, але недостатній рівень захищеної цифрової інфраструктури; розвинений широкосмуговий доступ, але низьку частку ІКТ-послуг в експорті; або, навпаки, високу ІКТ-експортну спеціалізацію за умов обмеженого інфраструктурного розвитку. Це дає підстави виокремити різні профілі цифрової готовності країн до інтеграції у глобальному цифровому фінансово-економічному просторі. Запропонована класифікація профілів наведена у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Класифікація профілів цифрової готовності країн до глобальної економічної інтеграції

Тип країн	Інтернет-користувачі	Фіксований широко-смуговий доступ	Захищені сервери	Експорт ІКТ-послуг	Сутність профілю
Комплексно цифрово розвинені	високий	високий	високий	високий / середній	збалансована цифрова готовність
Інфраструктурно розвинені, але не ІКТ-експортні	високий	високий	високий / середній	низький	інфраструктура є, але цифровий експорт слабкий
ІКТ-експортно орієнтовані	середній / високий	низький / середній	низький / середній	високий	спеціалізація на ІКТ-послугах без повної інфраструктурної зрілості
Користувацько цифровізовані, але безпеково слабкі	високий	середній	низький	різний	багато користувачів, але слабша захищена інфраструктура
Мобільно-орієнтовані	високий	низький	низький / середній	різний	цифровий доступ переважно через мобільні мережі
Цифрово периферійні	низький	низький	низький	низький	обмежена цифрова інтеграційна спроможність

Джерело: розроблено автором.

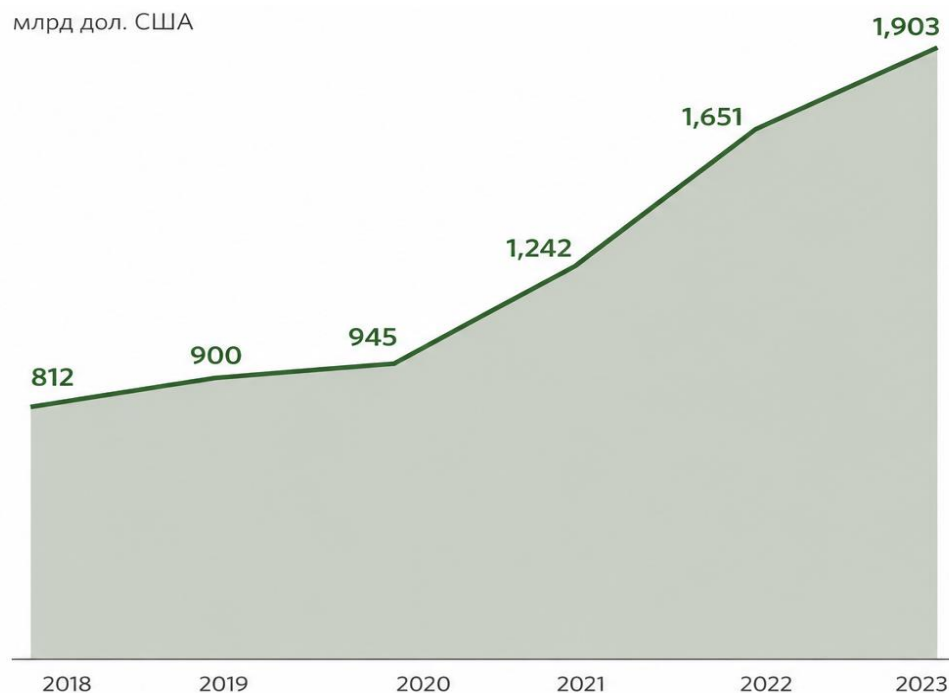
Результати групування свідчать, що країни суттєво відрізняються за моделями цифрового розвитку. Зокрема, комплексно цифрово розвинені країни, такі як Данія, Фінляндія, Німеччина, Канада та Естонія, мають відносно

збалансоване поєднання цифрової доступності, інфраструктурної забезпеченості та захищеності цифрового середовища. Такі країни як Індія, Китай, Вірменія, Болгарія та Молдова демонструють ІКТ-експортну орієнтацію, однак їхній цифровий розвиток має більш асиметричний характер, оскільки висока роль ІКТ-послуг в експорті не завжди супроводжується однаково високими показниками внутрішньої цифрової інфраструктури. Окрему групу становлять країни з високим рівнем користування Інтернетом, але слабшою захищеною або фіксованою інфраструктурою, зокрема Албанія, Азербайджан, Бразилія, Грузія, Казахстан і Малайзія. Для них характерний розрив між цифровою залученістю населення та рівнем інституційно-технічної готовності до масштабного розвитку цифрових фінансових сервісів. Це свідчить про те, що високий рівень користування Інтернетом сам по собі ще не гарантує повної цифрової готовності країни. Найнижчі показники мають країни групи Цифрово-периферійні, до якої увійшли країни з низьким рівнем цифрової інфраструктури, слабким інтернет-проникненням і обмеженою участю у цифрових експортних потоках: Афганістан, Бенін, Бурунді, Камерун, Ефіопія, Гаїті, Мозамбік, Мавританія та ін.

У сучасних умовах фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції проявляються через здатність країни залучати кошти у сфери, які визначають майбутню конкурентоспроможність: зелену енергетику, енергоефективність, цифрові технології, інноваційну інфраструктуру, ІКТ-сектор та екологічно орієнтоване виробництво. Оцінюючи глобальний фінансовий ландшафт, вітчизняні вчені О. Луцишин та Н. Кравчук зазначають, що «починаючи з 2020 року, фінансові ринки активно інтегрують принципи сталого розвитку у свої стратегії через інструменти ESG-фінансів. ESG (Environmental, Social, Governance) – це модель оцінки компаній та інвестиційних проектів за екологічними, соціальними та управлінськими критеріями. Цей підхід стає не лише етичним стандартом, а й детермінантою фінансової ефективності та інвестиційної привабливості» [59].

В останнє десятиліття впровадження принципів ESG формує нові правила інвестування, залучення ресурсів та міжнародного співробітництва. Безперечно,

фінансові показники компаній є важливими для інвесторів, але, здебільшого, вони обирають проекти у сфері відновлюваної енергетики, переробку відходів і низьковуглецевої інфраструктури, тощо. Тому «зелена» економіка уже набуває статусу фінансової детермінанти глобальної економічної інтеграції, і з роками ця позиція буде тільки посилюватися. Так, у 2023 р. «глобальне фінансування кліматичних заходів досягло історичного максимуму в 1,9 трильйона доларів США. Попередні дані свідчать про те, що фінансування кліматичних заходів вперше перевищило 2 трильйони доларів США у 2024 році» [146] (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Динаміка обсягів глобального кліматичного фінансування у 2018-2023 рр. (млрд дол США) [146]

Така динаміка є прикладом того як використання інструментів «зеленої» економіки пришвидшує і поглиблює інтеграцію. Якщо розвиненими країнами вони використовуються для розширення їх присутності на світових ринках, то для країн, що розвиваються, ці інструменти є можливістю посилити фінансову співпрацю, отримати інвестиції, доступ до пільгового фінансування та ресурсів кліматичних фондів. Серед інструментів «зеленої» економіки, які сприяють інтеграції країн у міжнародні ринки капіталу та залученню до глобальної системи сталого фінансування, є «зелені» облігації, зелене кредитування та страхування. Все частіше країни вдаються до використання зелених податкових

стимулів, зеленої таксономії, зеленої звітності та кліматичного аудиту, які підвищують довіру до країни, роблять її привабливою та сприяють інтеграції. Прикладом може бути Європейський Союз, бо його внутрішній ринок «перебуває у фазі глибокої реінженерії, яка зумовлена необхідністю інтеграції екологічних стандартів та цифрових індикаторів у засадничу структуру його функціонування» [19]. Проте не усім країнам вдається легко інтегруватися, бо для цього має бути сукупність макро- та мікроекономічних передумов, різною є структура економіки, вразливість до кліматичних ризиків.

Зелені та сталі облигації стали важливим фінансовим інструментом глобальної економічної інтеграції [36]. Через їх випуск країни, банки й компанії залучають капітал на міжнародних ринках, фінансують кліматичні та соціальні проекти й адаптуються до стандартів сталого розвитку. Зростання цього ринку (рис. 3.7) підтверджує, що така трансформація поступово стає частиною глобальної фінансової системи.

Рис. 3.7. Динаміка глобального річного випуску тематичних облигацій сталого розвитку, млрд дол. США [170]

Разом з тим, практика показує, що інструменти зеленої економіки мають подвійний ефект (табл. 3.7). З одного боку, вони відкривають країнам доступ до ринків, кліматичних фондів, технологій. З іншого боку, вони створюють нові вимоги до прозорості, якості управління та відповідності міжнародним стандартам. Найбільший інтеграційний потенціал мають зелені облигації, кліматичні фонди, ESG-інвестування, фінансування відновлюваної енергетики

та зелена таксономія. Проте без належного контролю, аудиту й достовірної звітності ці інструменти можуть перетворитися на джерело репутаційних втрат і недовіри інвесторів.

Таблиця 3.7

Переваги та ризики інструментів «зеленої» економіки для глобальної економічної інтеграції

Інструмент зеленої економіки	Переваги для глобальної економічної інтеграції	Основні ризики
Зелені облігації	Забезпечують країнам, містам і компаніям доступ до міжнародних ринків капіталу. Для інвесторів це зрозумілий фінансовий інструмент із чітким екологічним призначенням.	Слабкий контроль за використанням коштів; ризик, що проєкт названий «зеленим», але не дає суттєвого кліматичного ефекту; додаткові витрати на аудит і звітність.
Кліматичні фонди	Сприяють країнам, що розвиваються, отримувати гранти, пільгові кредити й гарантії для кліматичних проєктів через співпрацю з міжнародними банками розвитку, ООН, Світовим банком та регіональними фінансовими інституціями.	Бюрократія; складні заявки; залежність від донорів; ризик нерівного доступу до фінансування; повільне надходження коштів.
ESG-інвестування	Підвищує довіру іноземних інвесторів, бо компанії та держави оцінюються за екологічними, соціальними та управлінськими критеріями.	Різні методики ESG-рейтингів; формальна звітність; репутаційні втрати у разі недостовірних заяв.
Фінансування відновлюваної енергетики	Сприяє залученню прямих іноземних інвестицій, технологій та міжнародних партнерів. Країна зменшує енергетичну залежність і може інтегруватися у світові ринки відновлюваної енергії.	Нестабільність генерації; потреба в мережах і накопичувачах енергії; залежність від імпорту обладнання; ризик перевантаження енергосистеми.
Енергоефективні кредити та програми	Створюють можливості модернізувати житловий фонд, промисловість, транспорт і комунальну інфраструктуру. Це підвищує конкурентоспроможність експорту й допомагає країні відповідати міжнародним екологічним стандартам.	Повільна окупність; низька фінансова грамотність споживачів; брак дешевих кредитів; ризик, що програми працюють лише для великих компаній, а малий бізнес залишається поза доступом.
Низьковуглецева інфраструктура	Формують основу для інтеграції у нові глобальні ланцюги вартості: електромобільність, зарядна інфраструктура, «розумні» мережі, переробка відходів, чиста логістика.	Дуже висока вартість; довгий період окупності; потреба в державних гарантіях; ризик технологічної залежності від розвинених країн.

Вуглецеве ціноутворення	Сприяє наближенню країн до міжнародних кліматичних правил.	Зростання витрат для промисловості; ризик втрати конкурентоспроможності; соціальне невдоволення через підвищення цін; складність моніторингу викидів.
Зелені податкові стимули	Заохочують бізнес інвестувати в чисті технології, енергоефективність і ВДЕ (відновлювальні джерела енергії).	Втрати бюджету; лобізм; підтримка неефективних проєктів; ризик, що субсидії отримують компанії, які й без того могли б інвестувати.
Зелена таксономія	Визначає, які види діяльності можна вважати екологічно сталими. Це полегшує доступ до міжнародного капіталу й зменшує ризик greenwashing.	Складність критеріїв; висока вартість відповідності; ризик політичних компромісів; можливе виключення окремих секторів із фінансування.
Зелена звітність і кліматичний аудит	Підвищують прозорість економіки для іноземних інвесторів. Компанії, які розкривають кліматичні ризики, викиди й ESG-показники, мають вищу довіру.	Нестача фахівців; формальна звітність; непорівнюваність даних; витрати для малого й середнього бізнесу.

Джерело: складено автором.

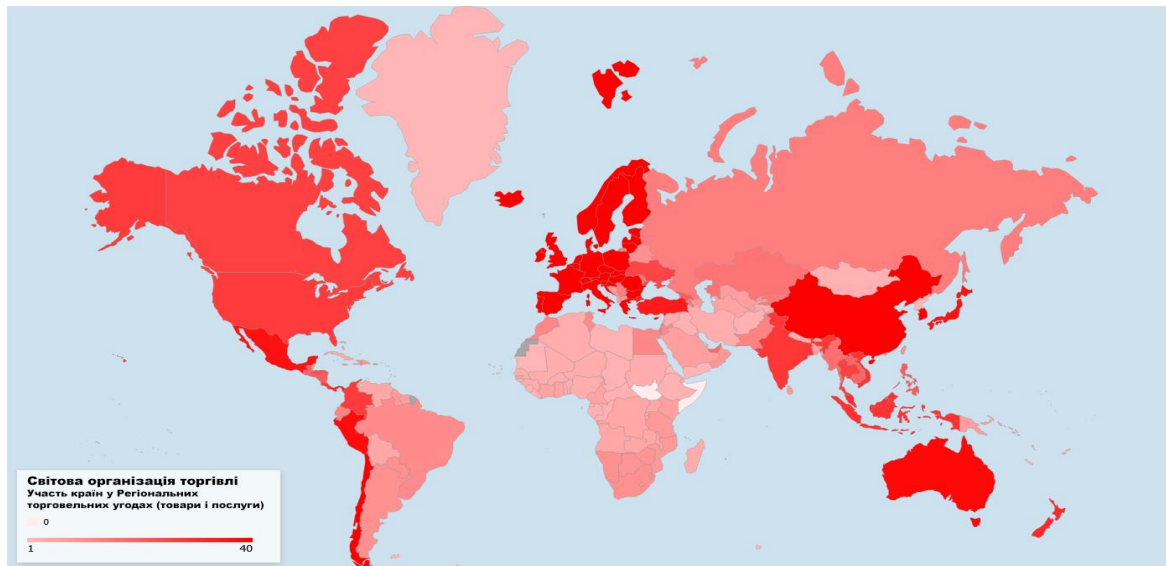
Глобальна економічна інтеграція входить у нову фазу, де вирішальним стає не лише факт відкритості країни до зовнішніх ринків, а її здатність бути надійною, технологічно сумісною та екологічно відповідальною. Якщо раніше інтеграцію переважно вимірювали обсягами торгівлі, інвестицій і руху капіталу, то сьогодні дедалі важливішими стають нематеріальні, але стратегічні чинники: довіра до інституцій, якість цифрової фінансової інфраструктури та готовність економіки до зеленого переходу.

3.2. Формування нових вузлових центрів глобальної економічної інтеграції під впливом фінансових детермінант

Трансформація глобальної економічної інтеграції проявляється не тільки у зростанні взаємозалежності країн, а й в зміні просторової організації світового господарства. Класична модель глобалізації передбачала поступове формування єдиного економічного простору і світ впевнено рухався в цьому напрямку,

особливо починаючи з другої половини ХХ ст. З часу створення Європейського союзу яскраво стало проявлятися регіональне структурування глобальної інтеграції та формування регіональних центрів економічної сили із значною концентрацією фінансового та людського капіталу, виробничих та технологічних ресурсів.

Глобальна економічна інтеграція має свої особливості в розрізі регіонів світу, незважаючи на її потенціал до подолання соціально-економічних асиметрій між країнами та фрагментарності. Передусім, для одних регіонів характерна помірна регіональна інтеграція порівняно з іншими регіонами світу, інтеграція має реальні економічні ефекти (рис. 3.8), що підтверджує різний ступінь інституційної інтегрованості.

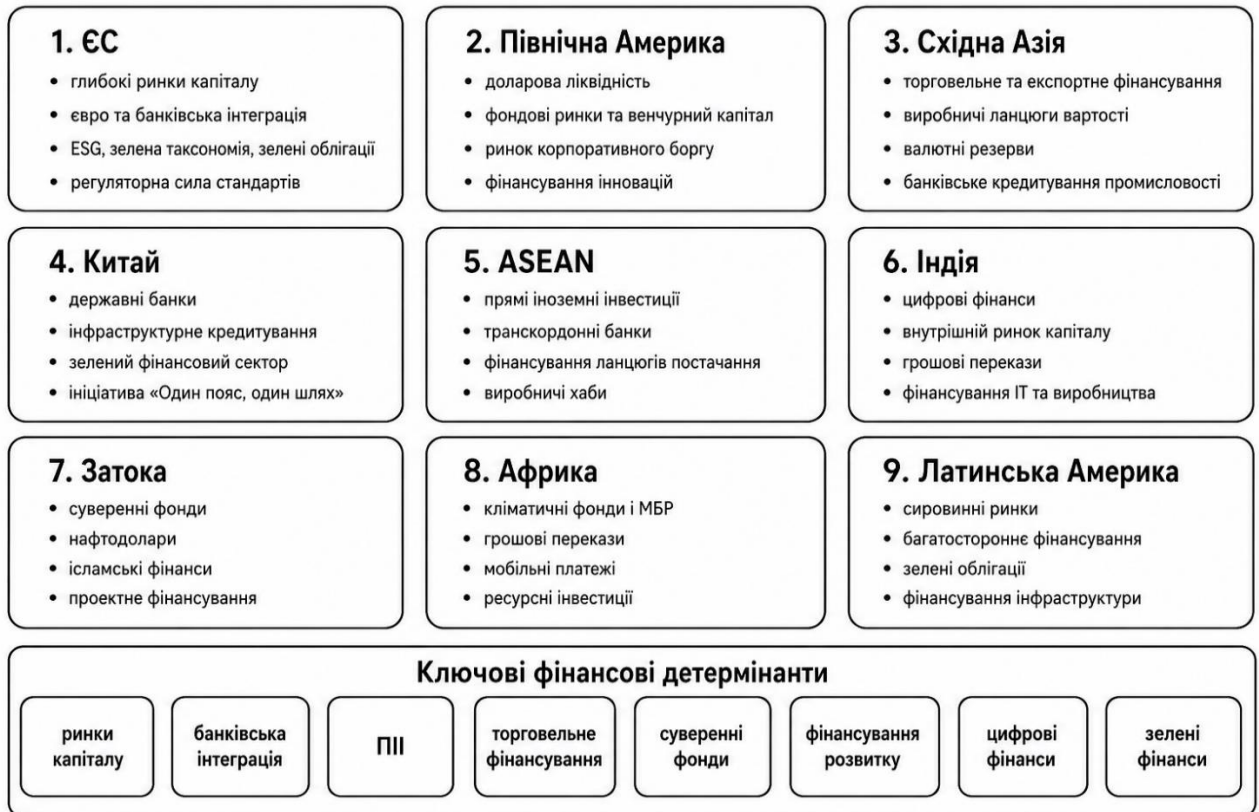
Рис. 3.8. Участь країн у регіональних торговельних угодах (товари і послуги) [180]

Посилення ролі регіональних інтеграційних об'єднань пояснюється можливістю для країн інтегруватися не самостійно, а через спільні правила та механізми, узгоджену і скоординовану фінансову та торговельну політику. Глобальна економіка з кожним роком стає нестабільнішою, переживає економічні кризи, геополітичні конфлікти, екологічні катастрофи, то регіональна інтеграція дає можливість зменшити цей негативний ефект. Хоча, з іншого боку, інтеграція з країнами із схожими економічними показниками, фінансовою вразливістю та структурою економіки не дає бажаного економічного результату,

тому часто створюється ілюзія інтеграції, яка не виконує ті завдання, які на неї були покладені. З іншого боку, гармонізація стандартів в межах інтеграційного об'єднання спрощує багато адміністративних процедур, і завжди простіше досягти консенсусу з меншою кількістю партнерів, ніж це відбувається при членстві в міжнародних організаціях (наприклад, в СОТ). Тому часто країни через регіональні інтеграційні об'єднання адаптуються до глобальних стандартів. Разом з тим, така модель інтеграції має і виклики для глобальної економічної інтеграції: надмірна регіоналізація поглиблює фрагментацію глобального простору, навіть в межах регіону сильні економіки домінують над слабшими. З огляду на зазначене, пропонуємо розглядати глобальну економічну інтеграцію крізь призму вузлових інтеграційних центрів, які мають свою особливість участі в глобальних економічних процесах та характерні фінансові детермінанти. Значення фінансових детермінант зростає у міру як посилення глобальної економічної та фінансової нестабільності, так і формування особливого простору фінансової стабільності між країнами. Країни можуть мати добре налагоджену торговельну співпрацю, спрощені умови переміщення товарів та безмитну торгівлю, але відмінності у платіжних системах, відсутність фінансової та валютної конвергенції, не забезпечують довгострокових ефектів від лібералізації торгівлі. Як правило, це залежить від ступеня розвитку фінансових ринків, його лібералізації, умов залучення іноземного капіталу, стабільності платіжної системи в країні та умов валютного регулювання, доступу до кредитних ресурсів, тощо. І ці детермінанти є важливими для усіх інтеграційних утворень, незалежно від регіональної ознаки чи форми об'єднання.

Систематизація вузлових центрів, особливостей інтеграції та фінансові детермінанти наведено на рис. 3.9 та в Додатку С. Європейський Союз традиційно виступає центром із чіткою нормативно-регуляторною системою та поширює свій вплив через стандарти, правові норми, спільну політику та фінансовий нагляд, ESG-вимоги та кліматичне регулювання. Північноамериканський простір концентрує фінансові, технологічні та

інноваційні ресурси, формуючи інтеграцію навколо високотехнологічних виробництв і капіталу. Східна Азія виконує роль виробничо-технологічного ядра, де зосереджені складні промислові ланцюги, електроніка, машинобудування та інноваційна інфраструктура.

Рис. 3.9. Фінансові детермінанти вузлових центрів глобальної економічної інтеграції

Джерело: розроблено автором.

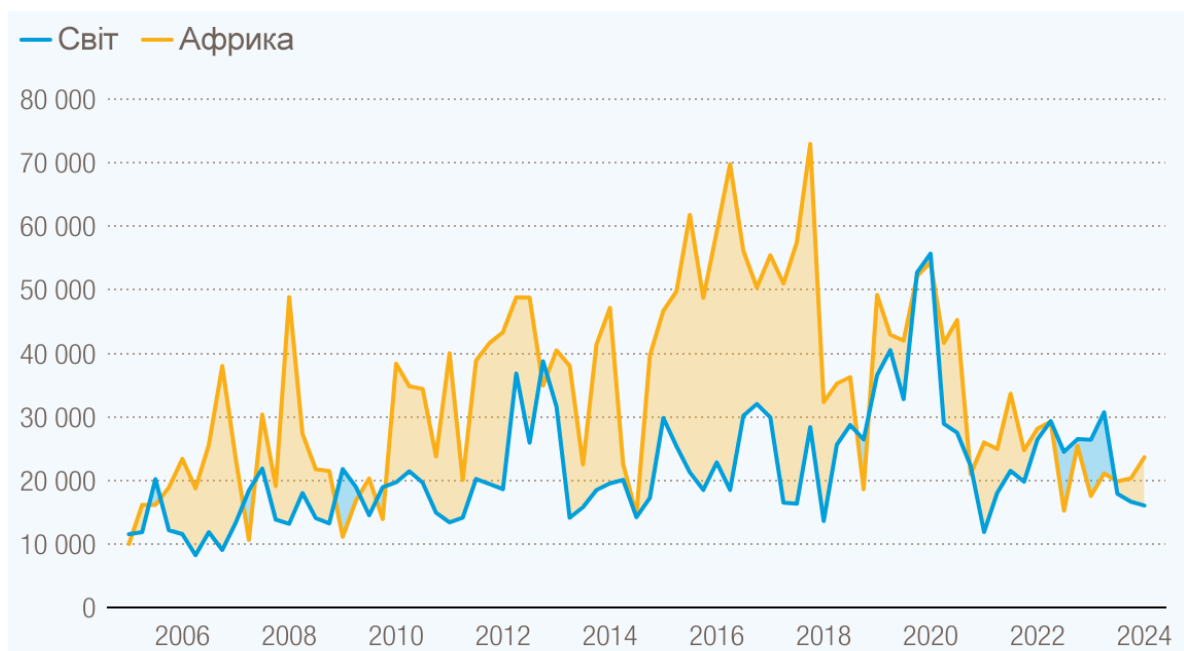
Північноамериканський інтеграційний центр формується навколо USMCA як інституційної рамки, що поєднує фінансову глибину США, виробничий потенціал Мексики та ресурсно-технологічні можливості Канади. На відміну від Європейського Союзу, де інтеграція значною мірою базується на процесах конвергенції та уніфікації, північноамериканська модель має переважно виробничо-фінансовий характер і її ядром є регіональні ланцюги доданої вартості.

Особливих позицій набуває Китай та Індія. Китай поєднує функції виробничого центру, фінансового кредитора, інфраструктурного інвестора й технологічного конкурента Заходу. Через ініціативу «Один пояс, один шлях»,

експорт інфраструктури, кредитування, логістичні коридори, цифрові платформи та ринки зелених технологій Китай формує власну інтеграційну стратегію через створення альтернативного центру глобальної економічної сили. Індія в свою чергу перетворюється на самостійний вузол глобальної інтеграції завдяки поєднанню великого внутрішнього ринку, демографічного потенціалу, цифрової інфраструктури, ІТ-сектору, фармацевтики та амбіцій у виробництві. Її значення зростає не лише через економічні масштаби: Індія прагне одночасно залучати західні інвестиції, розвивати власну промислову базу й зберігати стратегічну автономію.

Пріоритетним напрямком розширення участі країн в процесах глобальної економічної інтеграції є африканський континент, потенціал якого є найменш задіяним в глобальних економічних процесах на користь країнам регіону. Тому у майбутньому фокус глобальної економічної інтеграції буде зосереджуватися на цьому регіоні.

Країни Африки достатньо інтегровані у глобальний простір, тому залежні від світових фінансових криз та викликів. Як демонструє динаміка Світового індексу невизначеності (World Uncertainty Index (WUI)), вони реагують на кризи гостріше, амплітуда невизначеності є більшою (рис. 3.10).

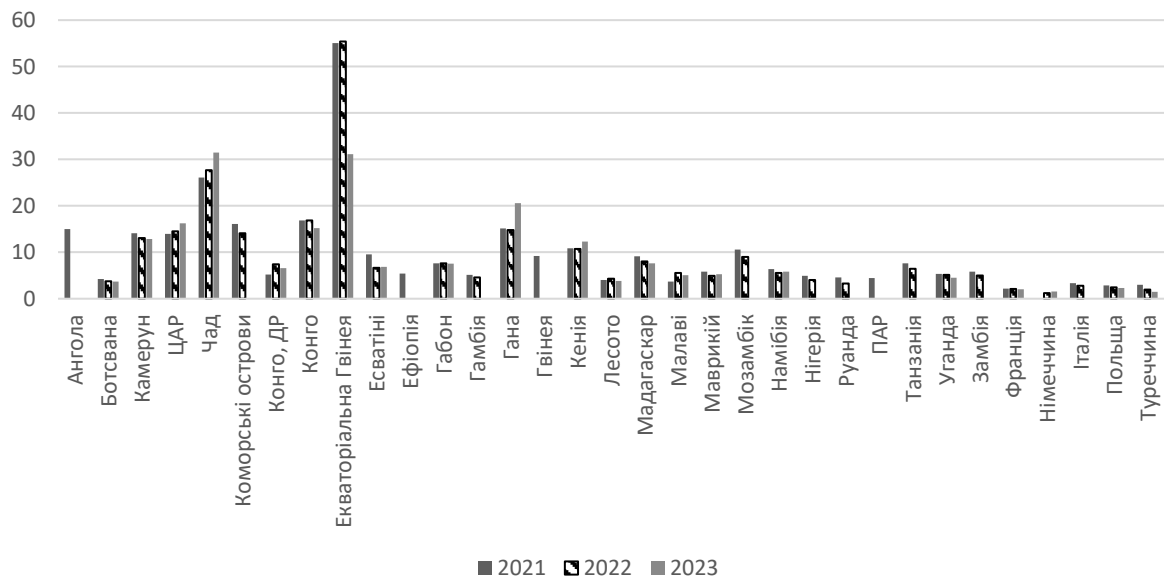

Рис. 3.10. Динаміка Світового індексу невизначеності у світі та для країн Африки [129]

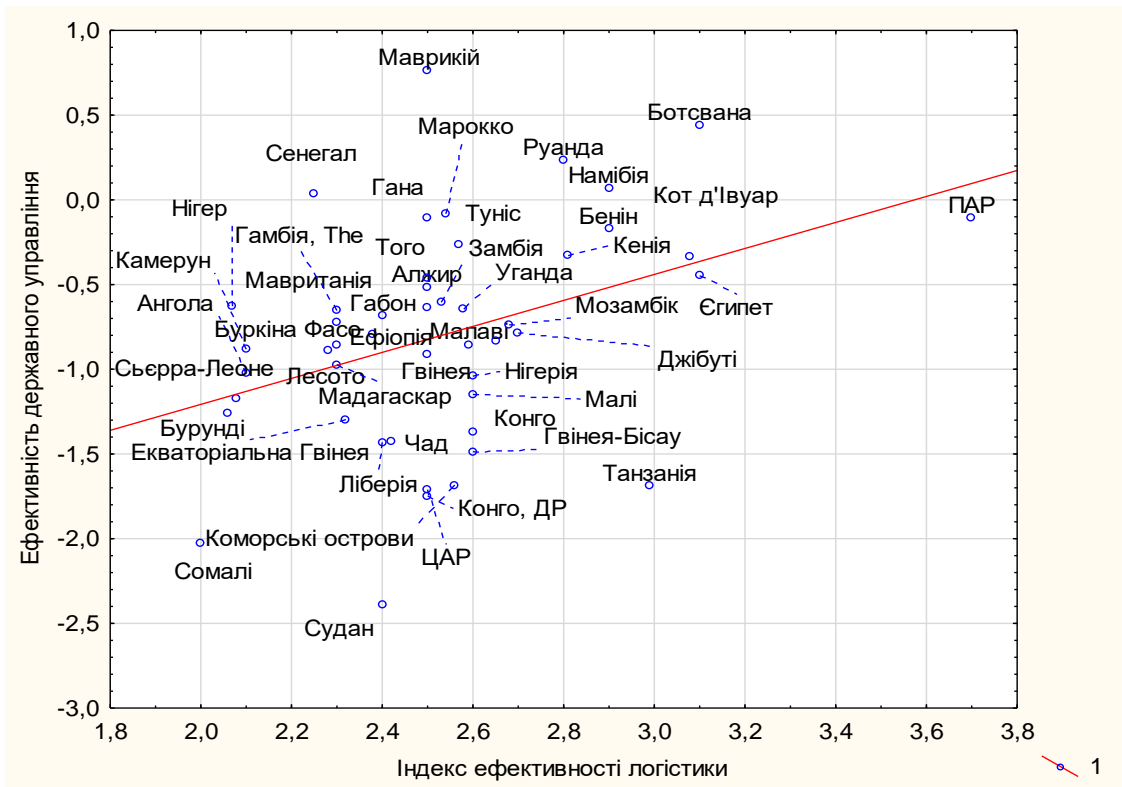
Разом з тим, ці країни є досить неоднорідними за рівнем економічного розвитку, людського розвитку і доступом до фінансових ресурсів. Недостатня інтегрованість саме у світові фінансові ринки, з одного боку виступає захистом від масштабних наслідків світових фінансових криз та зміни кон'юнктури ринків, з іншого боку є поштовхом до формування внутрішньоконтинентальних інтеграційних об'єднань.

Фінансова та банківська система африканських країн залишаються вразливими як для зовнішніх викликів, так і внутрішніх. Ці системи є досить фрагментовані, що ускладнює фінансову конвергенцію. Так, оцінка частки проблемних кредитів у загальному обсязі банківських кредитів демонструє значні відмінності вразливості банківського сектору в країнах Африки, що підвищує потенційні ризики фінансової нестабільності (рис. 3.11).

Ще одним викликом залишається обмежена інфраструктурна спроможність країн, що пояснюється недостатнім розвитком транспортної та логістичної інфраструктури. Оцінка логістичних систем на основі Індексу ефективності логістики – Logistics Performance Index (LPI, шкала оцінювання 1-5) демонструє значне відставання країн Африки від розвинених країн та асиметрію в межах регіону (рис. 3.12).

Рис. 3.11. Частка проблемних кредитів у загальному обсязі валових кредитів (%) [211]

Рис. 3.12. Позичування країн Африки координатах [Ефективність державного управління; Індекс ефективності логістики]

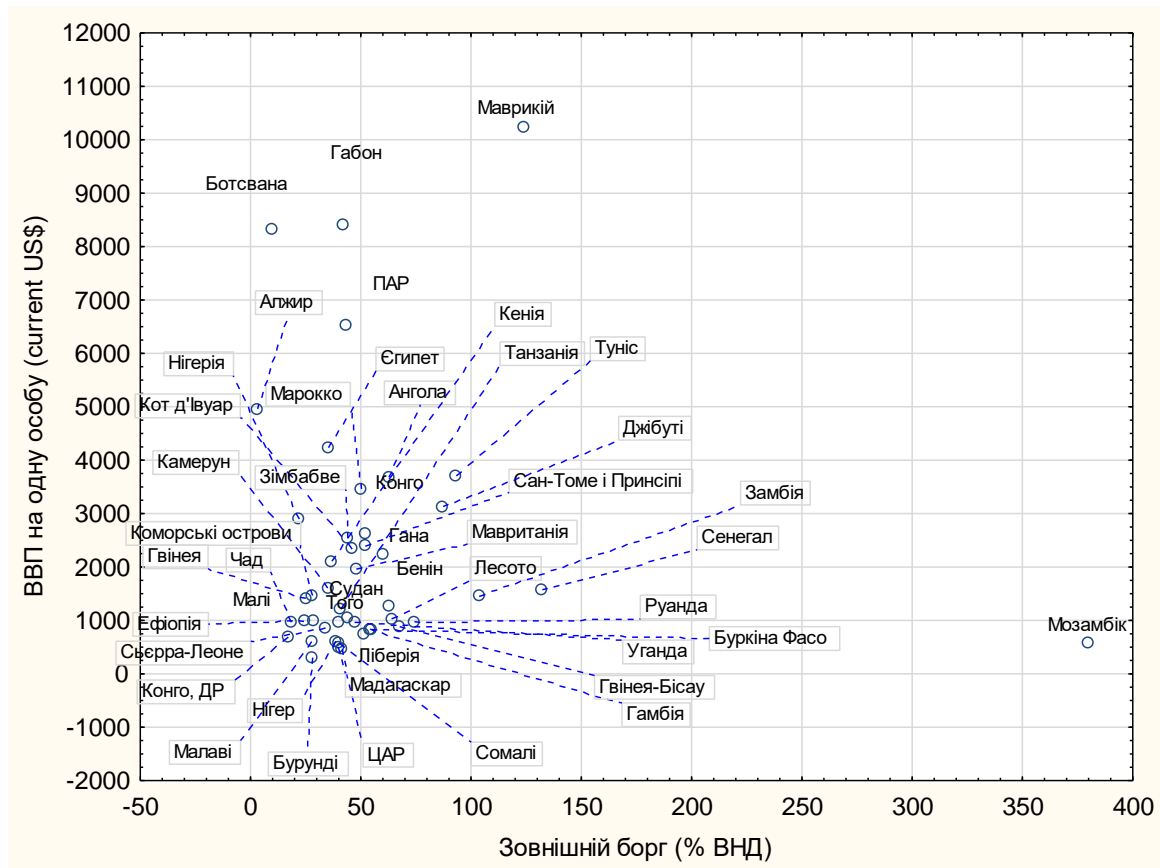
Джерело: побудовано автором за даними [211].

Інфраструктурна складова фінансових детермінант залишається вкрай важливою для регіональної інтеграції. Результати аналізу (рис. 3.12) свідчать про наявність неоднорідного зв'язку між індексом ефективності логістики та якістю державного управління (від'ємне значення означає, що країна нижче за середній світовий рівень ефективності управління) у досліджуваних країнах. Водночас виявлені структурні відхилення підтверджують, що розвиток логістичної інфраструктури може відбуватися під дією різних факторів, і вона є високою в країнах які інституційно стабільні або відіграють роль регіональних логістичних центрів.

З огляду на регіональну структуру африканських економік, спрощення умов не лише торгівлі, а й розробка спільних платіжних систем стимулює розвиток внутрішньо регіональної торгівлі. В межах розширення інтеграційних процесів у зв'язку з реалізацією Африканської континентальної зони вільної торгівлі (AfCFTA) у 2022 р. розпочала свою діяльність PAPSS (Pan-African Payment and Settlement System/Панафриканська платіжна та розрахункова

система), яка «підтримує три основні процеси: миттєві платежі, попереднє фінансування та чисті розрахунки» [122], тобто сприяє структурній трансформації фінансової архітектури Африки. Разом з тим, поряд з перевагами, впровадження PAPSS є нерівномірним і має регуляторні проблеми [188]. Важливим викликом, і не тільки для платіжних систем, а й для фінансової та монетарної стабільності, залишається асиметричний рівень інфляції в багатьох країнах, і, якщо є країни, які зменшили рівень інфляції до пандемічного значення, то залишаються країни, із високими темпами інфляції. Фахівці Світового банку прогнозували рівень інфляції в Африці на південь від Сахари, у «5,1 % у 2024 році та 5 % у 2025–2026 роках. Нижча інфляція в країнах Субсахарської Африки може бути зумовлена нормалізацією глобальних ланцюгів постачання, стійким зниженням цін на сировинні товари, а також впливом жорсткішої монетарної політики та фіскальної консолідації в країнах регіону» [188].

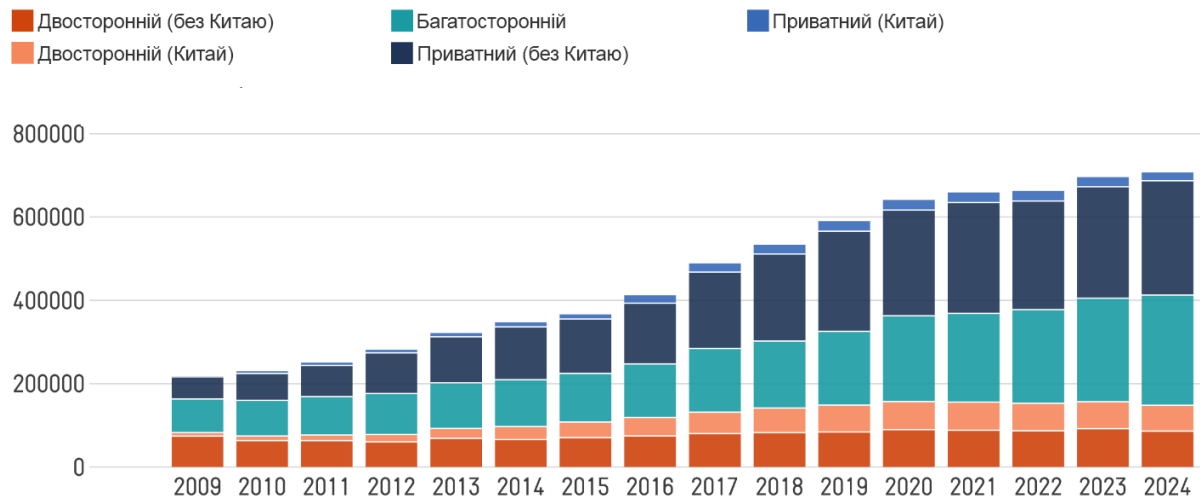
Не менш важливим є формування інституційного базису регіональної економічної інтеграції, створення регіональних фінансових інституцій, формування фондів розвитку, стимулювання розвитку банківського сектору. Так, позиціонування країн Африки за рівнем ВВП на одну особу та показником загального обсягу зовнішнього боргу країни (рис. 3.13) демонструє не лише кількісні відмінності макроекономічних параметрів, але й вказує на якісні відмінності інституційного та фінансово-ринкового середовища, які визначають ефективність управління боргом, здатність країни погасити свої зобов'язання, спрямувати ресурси на розвиток та зростання, а не на погашення попередніх боргів та споживання. Управління боргом є в пріоритеті багатьох країн Африки, окремі з них в останні роки провели реструктуризацію боргу, щоб уникнути дефолту. Разом з тим, вони залишаються вразливими до зовнішніх шоків та фінансових криз. Як зазначається у звіті, існує «складність та перешкоди, з якими вони стикаються на міжнародній арені під час вирішення проблем суверенного боргу в Африці. Поточні переговори підкреслюють складний характер роботи з суверенним боргом та постійні зусилля щодо пошуку життєздатних рішень» [184].

Рис. 3.13. Позичонування країн Африки у координатах [Обсяг зовнішнього боргу (% ВВП); ВВП на одну особу (current US\$)]
Джерело: побудовано автором за даними [211].

За період 2009-2024 рр. спостерігаємо прискорене зростання загального обсягу зовнішнього боргу африканських країн (рис. 3.14), найбільш інтенсивно воно відбувалося після 2015 р., що пов'язане з сповільненням темпів економічного зростання, падінням цін на сировинних ринках, від яких залежать країни Африки, впровадженням інфраструктурних проєктів, які потребували інвестицій. Пандемія COVID19 зробила свій внесок у зростання боргу. У 2023–2024 рр. темпи зростання сповільнюються, хоча загальний борговий рівень залишається історично високим. Зростання частки приватного боргу також є загрозою для фінансової стабільності країн, особливо тих, які не мають стабільних інституцій та інфраструктури. Так, за результатами дослідження Global Development Policy Center і Institute for Economic Justice Бостонського університету було встановлено, що в країнах регіону «обслуговування боргу

спожило 16,7% африканських державних надходжень у 2023 р., 14,8% африканських експортних надходжень спрямовано на обслуговування боргу у 2023 р. порівняно з 4,5% у 2011 р., ...у 2023 р., вперше, на південь від Сахари країни витрачали більше на виплату боргових відсотків ніж на освіту» [217].

Рис. 3.14. Динаміка і структура зовнішнього боргу африканських країн (2009–2024 рр.) [106]

Підсумовуючи, слід зазначити, що ландшафт економічної інтеграції в Африці перебуває у стані глибокої трансформації, яка зумовлена одночасним впливом глобальної нестабільності, інтеграційних процесів, формуванням фінансових ринків та внутрішніх структурних змін. На прикладі економічної інтеграції в Африці помітно, що країни не можуть зосереджуватися лише на питаннях лібералізації торгівлі, а повинні охоплювати й інші питання, в тому числі, формування спільного фінансового простору і фінансових ринків, спільних платіжних систем.

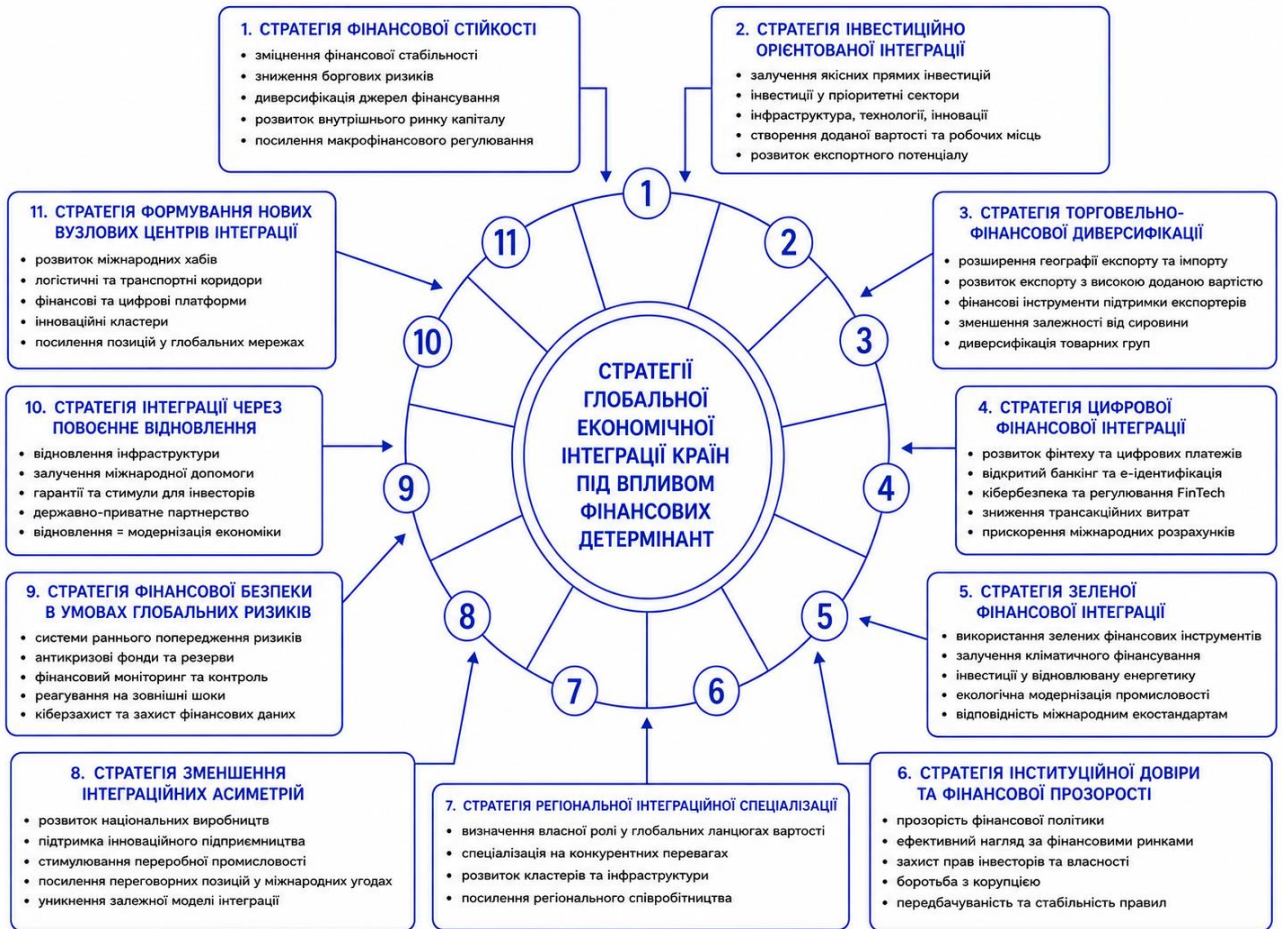
Регіональна інтеграція в Африці має асиметричний і фрагментований характер, і особливо це помітно при деталізації фінансових детермінант. Безперечно, світовий досвід працює на користь аргументу, що лібералізація торгівлі в межах інтеграційних об'єднань створює передумови для економічного зростання через зняття тарифних та нетарифних обмежень, розробку спільної торговельної політики та стандарти. Але щодо африканських країн варто акцентувати увагу на спільній політиці управління ризиками на континенті, де зберігаються зони високої фінансової вразливості та економічної нестабільності,

обмеженого доступу до фінансових ресурсів. Регіональна інтеграція в африканських країнах має супроводжуватися фінансовою інклюзією та масштабуванням регіональних платіжних систем, формуванням спільних фінансових інституцій, розширенням доступу населення до фінансових послуг, розвитком регіональних ринків капіталу, зменшення боргового навантаження, впровадження цифрової сумісності, інституціоналізація інфляційної конвергенції та поглиблення валютної сумісності, тощо.

Успішна глобальна економічна інтеграція залежить не лише від відкритості зовнішньої торгівлі чи доступу до іноземного капіталу, а й від здатності країни підтримувати фінансову стійкість, зменшувати внутрішні дисбаланси, управляти ризиками та формувати довіру до власної економічної політики. Тому стратегічні напрямки глобальної економічної інтеграції країн враховують поєднання фінансових детермінант з інституційними, інвестиційними, торговельними, цифровими, екологічними, безпековими та регіональними складовими. Запропонована модель стратегічних напрямків (рис. 3.15) охоплює 11 складових. Базовою є стратегія фінансової стійкості, бо без стабільної фінансової системи країна не може ефективно залучати інвестиції, розвивати експорт або інтегруватися у глобальні виробничі мережі.

Другий напрям пов'язаний з інвестиційно орієнтованою інтеграцією, яка передбачає залучення якісного капіталу в пріоритетні сектори економіки. Третій напрям охоплює торговельно-фінансову диверсифікацію, тобто розширення географії експорту й імпорту, зменшення залежності від окремих ринків та підвищення частки продукції з доданою вартістю. Стратегія цифрової фінансової інтеграції відображає зростання ролі фінансових технологій, цифрових платежів, електронної ідентифікації, відкритого банкінгу та кібербезпеки. У сучасних умовах цифровізація фінансів стає не лише технологічним процесом, а й інструментом включення країни у глобальну фінансову інфраструктуру. Зважаючи на необхідність узгодження економічного розвитку країн з кліматичними та екологічними вимогами, стратегія зеленої фінансової інтеграції набуває своєї значимості, тим більше коли країни повинні реалізовувати

енергоєфективні, низьковуглецеві та екологічно відповідальні проєкти. Проведене дослідження інституційних детермінант підтверджує, що інституційна довіра та фінансова прозорість виступають умовою ефективної інтеграції.

Рис. 3.15. Стратегії глобальної економічної інтеграції країн під впливом фінансових детермінант

Джерело: розроблено автором.

Хоча інтеграція сприяє економічному зростанню та технологічному розвитку, її можливості у вирішенні проблем економічної та фінансової нерівності залишаються суперечливими. Але саме глобальна нерівність стала поштовхом до активної регіональної інтеграції у ХХ ст. і продовжує залишатися одним із векторів реалізації власного потенціалу для багатьох країн та регіонів. Тому регіональна інтеграційна спеціалізація відображає потребу враховувати не лише загальнонаціональні, а й просторові особливості розвитку. Кожна країна або її окремі регіони можуть мати різні конкурентні переваги, тому інтеграція

має спиратися на розвиток кластерів, інфраструктури, виробничої кооперації та регіональної взаємодії.

Стратегія зменшення інтеграційних асиметрій спрямована на подолання нерівномірності участі країни у глобальних економічних процесах. Вона передбачає підтримку малого й середнього бізнесу, розвиток національних виробників, стимулювання переробної промисловості та зменшення залежності від сировинної або периферійної моделі інтеграції.

Фінансову безпеку в умовах глобальних ризиків ми виокремлюємо окремим стратегічним блоком, оскільки сучасна інтеграція супроводжується не лише можливостями, а й загрозами, тому відкритість економік має поєднуватися із відповідними механізмами захисту національних інтересів. Для таких країн як Україна особливе значення має стратегія інтеграції через повоєнне відновлення. Для країн, які пережили війни, масштабні руйнування або системні кризи вона дає можливість структурного оновлення економіки, залучення міжнародної допомоги, розвитку державно-приватного партнерства та модернізації інфраструктури.

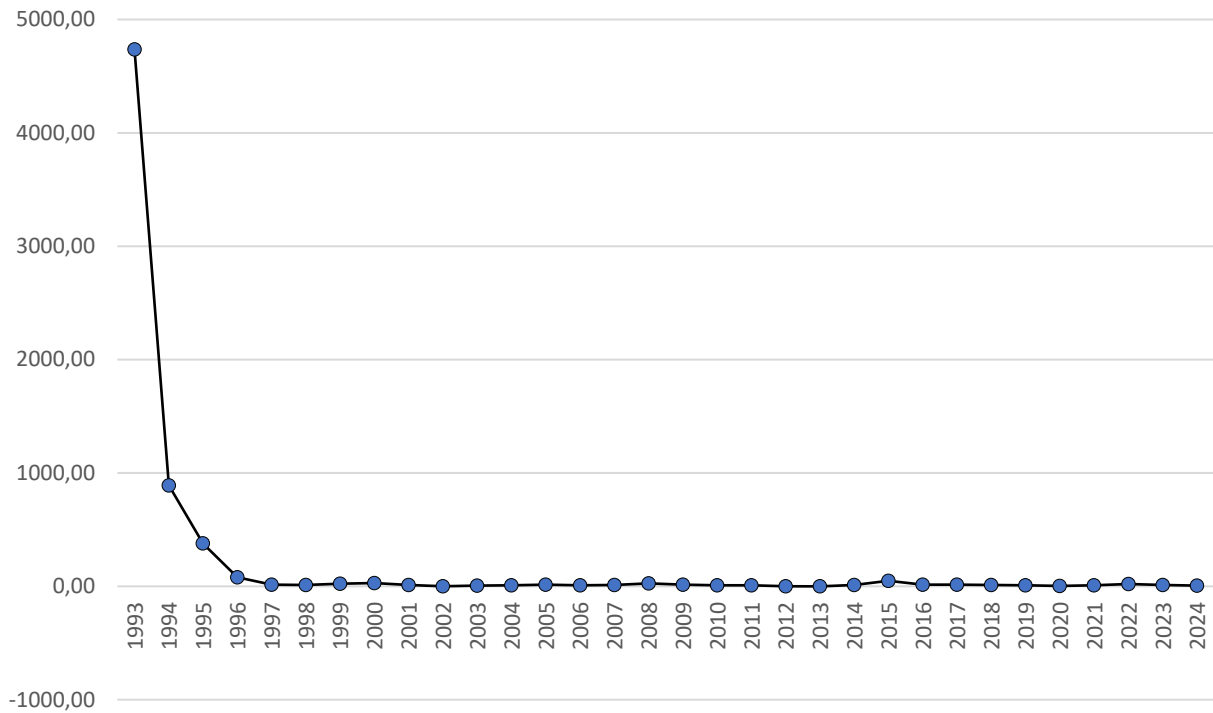
Завершальним елементом моделі є стратегія формування нових вузлових центрів інтеграції. Вона орієнтована на створення економічних хабів, логістичних коридорів, цифрових платформ, фінансових центрів та інноваційних кластерів, через які країна може посилити свою присутність у глобальних мережах.

Таким чином, глобальна економічна інтеграція під впливом фінансових детермінант має розглядатися як комплексний і керований процес, ефективність якого залежить від здатності країн, регіональних інтеграційних об'єднань одночасно забезпечувати фінансову стабільність, залучати інвестиції, розвивати торгівлю, впроваджувати цифрові й зелені фінансові інструменти, зміцнювати інституційну довіру та мінімізувати інтеграційні ризики.

3.3. Пріоритети глобальної економічної інтеграції України та вплив фінансових чинників

Україна активно залучена у процеси глобальної економічної інтеграції через наступні канали: торговельні, інвестиційні, фінансові, технологічні, виробничі, міграційні, інституційні та інші. Узагальнивши траєкторії глобальної економічної інтеграції України, пропонуємо виділити наступні етапи з початку 90-х років ХХ ст. та охарактеризуємо детермінанти, які були властиві для кожного з них. Перший етап (1991-середина 90-х рр. ХХ ст.) можна охарактеризувати як базовий, бо вихід з пострадянського простору для України став досить болючим, зважаючи на структуру її економіки, залежність від сировини, яка логістично була досить віддалена від виробництв. На цьому етапі серед детермінант переважали ті, які мали внутрішній характер та були спрямовані на реформування економіки, розбудову інституцій та формування законодавчої бази. Це був період складних соціально-економічних трансформацій та фінансових потрясінь. Перехід від централізованої системи управління супроводжувався інституційним вакуумом, тому інституції та регуляторні механізми формувалися вже під конкретні інтеграційні кроки, без яких неможливо було проводити трансформації. В цей період інтеграція України мала фрагментарний та хаотичний характер. Поділяємо думку українських науковців, що «перші роки економічних реформ були присвячені більшою мірою зламу старих інституційних механізмів, ніж побудові нових, які були б адекватними ринковому середовищу і могли б скласти основу нового механізму перебудови економіки. Не було досягнуто, зокрема, формування ефективного ринкового інституційного механізму структурної перебудови економіки, в той час як старий механізм було практично зруйновано» [64]. Серед детермінант економічної інтеграції, фінансові відіграли важливу роль саме на цьому етапі, бо через зовнішні фінансові потоки (а внутрішніх було недостатньо для трансформацій) відбувалося включення України у глобальний простір. Цей етап оголив усі проблеми структурного характеру економіки України, інфляція мала

катастрофічні масштаби, екстремальну волатильність та негативні наслідки, що стримувало фінансову інтеграцію (рис. 3.16).

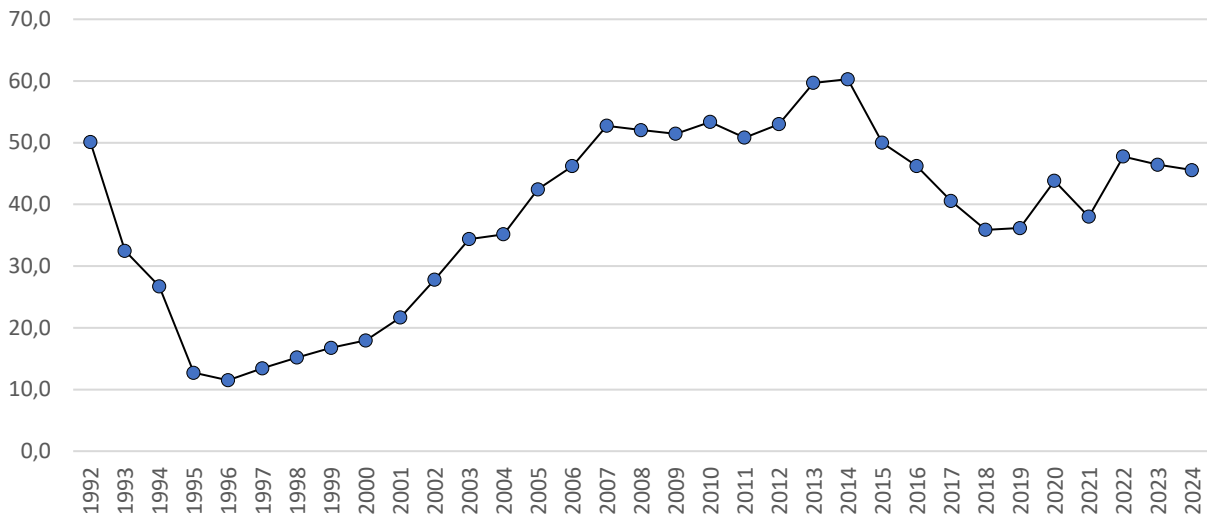

Рис. 3.16. Інфляція споживчих цін (середньорічна, %) в Україні

Джерело: складено автором за [211]

Наведена динаміка демонструє зміну інфляційних режимів із вираженими структурними дисбалансами: гіперінфляція в період 1993–1995 рр. супроводжувалася фіскально-монетарною нестабільністю, після чого відбувся перехід до помірних темпів інфляції з істотним зниженням волатильності у 2000-х рр. Подальша динаміка має рівномірний характер, за винятком різких стрибків у 2015 р. та 2022 р. Водночас банківська система відчувала проблеми із кредитуванням, а розрахунки часто мали бартерний характер, підприємства відчували проблеми із ліквідністю, а держава із податковою заборгованістю. На першому етапі спостерігалось різке падіння монетизації національної економіки – з 50 % ВВП у 1992 р. до 11,5% у 1996 р. (рис. 3.17). Цей показник є важливим для відображення можливостей країни інтегруватися у глобальний простір, хоча не характеризує безпосередньо рівень інтеграції. Проте високий рівень монетизації є позитивним чинником (але при цьому варто аналізувати й інші макроекономічні показники, бо вона «залежить від розвиненості фінансового ринку, зростання темпів кредитування, стабільності середовища процентних

ставок й валютного курсу та можливостей центральних банків проводити зважене та ефективне управління інфляцією» [3]. Наступний етап став періодом поступового відновлення, хоча тривалий період часу фінансова система залишалася надто вразливою до викликів.

Рис. 3.17. Динаміка рівня монетизації економіки України

Джерело: складено автором за [211].

Тому, ключовими фінансовими чинниками, які вплинули на інтеграцію України у глобальний простір на першому етапі, були наступні: формування власної фінансової системи та структурна трансформація грошово-кредитної системи; дефіцит фінансових ресурсів та взаємодія з міжнародними організаціями; валютна нестабільність та висока інфляція; лібералізація фінансових розрахунків та валютного ринку; асиметрія фінансової інтеграції.

Другий етап охоплює період 1996-2004 рр., який був дуже суперечливий, бо керована зовнішня відкритість економіки сприяла інтеграційним процесам, у той же час фінансова криза 1998 р. показала вразливість української економіки до зовнішніх шоків. На цей період припадають важливі для України події: інтеграція у європейський інституційно-правовий простір, формування партнерства з НАТО, розширення співробітництва з міжнародними організаціями. Після вступу України до МВФ у 1992 р. розпочалася активна робота щодо залучення фінансової підтримки, і у 1994-1995 рр. вона співпрацювала «по програмі системної трансформаційної позики на суму 498,7

млн. СПЗ (763,1 млн. дол. США), метою якої була підтримка платіжного балансу України» [165]. Економіка України потребувала структурних реформ, тому під час другого етапу вдалося залучити декілька траншів (табл. 3.8). Поряд з отриманням фінансових ресурсів, як зазначає О. Вайцеховська, «набуття членства України в МВФ відкрило можливість вступу до інших міжнародних фінансових організацій» [14]. У цей же період, Україна продовжила розвивати європейський вектор у зовнішній політиці, відповідно у 1998 р. було прийнято Стратегію України до Європейського Союзу. Ключовими фінансовими детермінантами у цей період були зниження інфляції, валютна стабільність та зростання монетизації, курсова стабільність, зовнішнє фінансування, тощо.

Таблиця 3.8

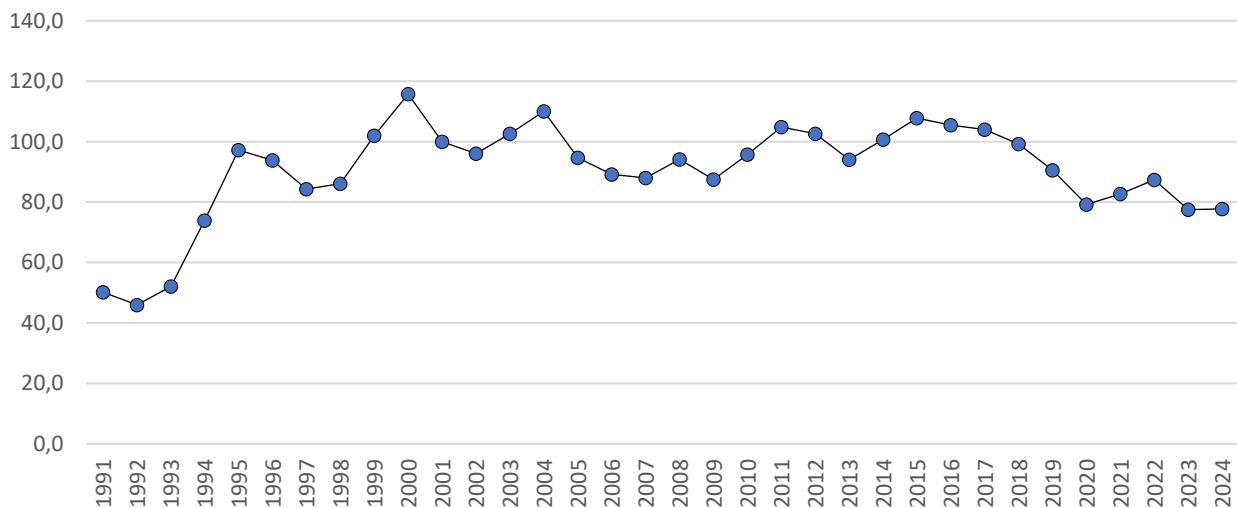
Програми фінансування МВФ для України 1995-2026 рр. (тис. СПЗ) [203]

Програма	Дата укладення	Дата закінчення	Погоджена сума	Отримано	Залишок
Extended Fund Facility	26.02.2026	25.02. 2030	5 935300	1 106500	1 106500
Extended Fund Facility	31.03. 2023	12.02. 2026	11 608250	8 017110	8 017110
Rapid Financing Instrument	07.19. 2022	12.10. 2022	1 005900	1 005900	880163
Rapid Financing Instrument	09.03. 2022	09.03. 2022	1 005900	1 005900	502950
Standby Arrangement	09.06.2020	08.12.2021	3 600000	2 000000	187500
Standby Arrangement	18.12.2018	17.02.2020	2 800000	1 000000	0
Extended Fund Facility	11.03.2015	17.12.2018	12 348000	6 178260	243188
Standby Arrangement	30.04.2014	10.03.2015	10 976000	2 972670	0
Standby Arrangement	28.07.2010	27.12.2012	10 000000	2 250000	0
Standby Arrangement	05.11.2008	28.07.2010	11 000000	7 000000	0
Standby Arrangement	29.03.2004	28.03.2005	411600	0	0
Extended Fund Facility	04.09.1998	03.09.2002	1 919950	1 193000	0
Standby Arrangement	25.09.1997	24.08.1998	398920	181328	0
Standby Arrangement	10.05.1996	23.02.1997	598200	598200	0
Standby Arrangement	07.04.1995	06.04.1996	997300	538650	0
Разом			74 605320	35 047518	10 937411

Третій етап економічної інтеграції України припадає на період 2005-2013 рр., коли було сформовано базові правила інтеграції та розширено доступ до ринків. Маркерами економічної інтеграції можна назвати зовнішньоторговельні вектори та економічні орієнтири. На цьому етапі Україна переходить від

ситуативних векторів співробітництва до цілеспрямованого вибору моделі інтеграції і ключовою подією став вступ країни у 2008 р. в Світову організацію торгівлі [202], якому передував тривалий період перемовин.

Активно також погоджувалися правила та стандарти відповідно до вимог ЄС для подальшої інтеграції. У цей період Україна була достатньо відкритою у зовнішній торгівлі та інтегрованою через цей сектор (рис. 3.18), проте у структурі зовнішньої торгівлі були присутні певні дисбаланси і висока відкритість робила економіку залежною від зовнішніх шоків та глобальної нестабільності; зберігалася залежність від енергетичного імпорту та низька технологічна складова експорту, який мав, в основному, сировинний характер. Поряд з цими чинниками, важливими фінансовими детермінантами були прямі іноземні інвестиції; стан платіжного балансу, який впливав на якість інтеграції; доступ до зовнішнього фінансування; валютно-курсова політика Національного банку (у цей період вона підтримувала економічну стабільність, але, в той же час, сприяла нагромадженню зовнішніх дисбалансів та боргових ризиків); доступ до боргового фінансування; присутність іноземного банківського капіталу (хоча після кризи 2008-2009 рр. їх активність змінилася [182]) та інші.

Рис. 3.18. Динаміка зовнішньоторговельної відкритості України (частка торгівлі у ВВП, %)

Джерело: складено автором за [211].

Основним вектором четвертого етапу глобальної економічної інтеграції України став європейський, і саме він обумовив основні тенденції економічного

розвитку країни у період 2014-2021 рр. Розпочата на попередніх етапах політика гармонізації правил та стандартів з вимогами ЄС отримала своє логічне продовження. Аналізуючи цей період, варто відзначити досягнення у реалізації євроінтеграційного вектору: підписання Угоди про асоціацію у 2014 р. та набуття чинності у 2017 р. [110]; зростання ролі ЄС у географічній структурі зовнішньої торгівлі України [110]. Ключовими фінансовими детермінантами для України були: макрофінансова стабілізація; розширення зовнішнього фінансування; розвиток внутрішнього ринку цінних паперів; реструктуризація банківської системи та підвищення її стійкості; лібералізація валютного регулювання, що значно посилило фінансову інтеграцію; інфраструктурна інтеграція ринку державних паперів до міжнародного центрального депозитарію цінних паперів (ICSD) Clearstream [204] та інші.

На сучасному етапі (2022 р. і допер) багато змін у інтеграційній політиці України відбуваються враховуючи виклики війни. Зокрема, «із початком війни відбувся перехід від ліберальних підходів до обмежувальних: НБУ запровадив фіксацію курсу та жорсткий нагляд за валютними операціями, що свідчить про специфіку регулювання у стані кризи» [49]. Щодо транспортно-логістичних коридорів, то інтеграція відбувається через зміну транспортних коридорів і налаштування нових, в основному, через країни Європейського Союзу; розширення торговельного партнерства через EU-Ukraine Solidarity Lanes. Суттєвих змін зазнали пріоритетні сектори співпраці: це оборонна сфера та ІТ. Серед фінансових детермінант провідну роль відіграє залучення фінансової підтримки через різні канали, включаючи гранти, проекти відбудови та соціальної підтримки, зважаючи на існуючі ризики для приватних інвесторів (у цьому контексті важливими є інвестиційні гарантії та страхування ризиків). Реалізація цих проектів передбачає участь як ЄС, міжнародних інституцій, зокрема, Світового банку, ЄБРР, так і мобілізацію ресурсів країн. Політика МВФ залишається пріоритетною для України для підтримки фінансової та макроекономічної стабільності [201]. Серед внутрішніх фінансових детермінант важливими є фіскальна та боргова стійкість, цінова стабільність, стійкість

банківської системи та ліквідність банків, фінансова прозорість та детінізація економіки, тощо. В межах міжнародного пакету підтримки України МВФ у лютому 2026 р. затвердив нову «48-місячну розширену угоду в рамках Розширеної програми фінансування (EFF) на суму 5,9353 млрд СПЗ (близько 8,1 млрд доларів США або 295 відсотків квоти)» [161]. Головними цілями програми визначено «подальше закріплення економічної та фінансової стабільності, відновлення стійкості боргу на перспективній основі як за базовим, так і за несприятливим сценаріями, а також просування реформ, які закладуть основу для надійного післявоєнного відновлення та підтримають мету України щодо вступу до ЄС» [161]. Перший транш обсягом 1,1065 млрд СПЗ (\$1,5 млрд) Україна отримала у березні 2026 р.

Останні два періоди, незважаючи на суттєві виклики та ризики, продемонстрували, що економічна інтеграція України залежала від низки чинників економічного та фінансового характеру, які часто були взаємозалежними, проте ця інтеграція відбувалася не лише через зовнішню торгівлю, але й через фінансову інтеграцію, залучення у глобальні ланцюги доданої вартості, технологічну співпрацю, розширення механізмів фінансової підтримки та інституційне партнерство з ЄС та міжнародними організаціями, зростання ролі безпекового компоненту. Вступ України до ЄС об'єктивно потребує конвергенції у тих сферах, які є знаходяться на перетині взаємних інтересів. У контексті вступу до ЄС конвергенція для України не обмежується лише активізацією торгівлі та економічної співпраці. Тому визначимо основні ознаки конвергенції у фінансовій та торговельній сферах. Перш за все, варто відзначити, що в межах країни існують суттєві відмінності за рівнем соціального та економічного розвитку, що підтверджує тезу про нерівномірність інтеграції всередині країн. На це вказує і Індекс reSCORE для України, який на основі соціологічного опитування «оцінює соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні, зокрема рівень соціальної згуртованості, задоволеність державними послугами, сприйняття стану безпеки людини та довіри до інституцій, а також громадянську поведінку, політичні вподобання та

споживання інформації» [63]. Така ініціатива фінансується фондами та міжнародними організаціями.

З огляду на інтеграційні процеси конвергенція України з ЄС у фінансовій та торговельній сферах проявляється у трьох вимірах: нормативному, інституційному та операційному. Нормативний вимір охоплює адаптацію законодавства до *acquis* ЄС; інституційний передбачає посилення регуляторної спроможності держави; операційний – практичне впровадження європейських процедур у митній, платіжній, банківській та торговельній сферах.

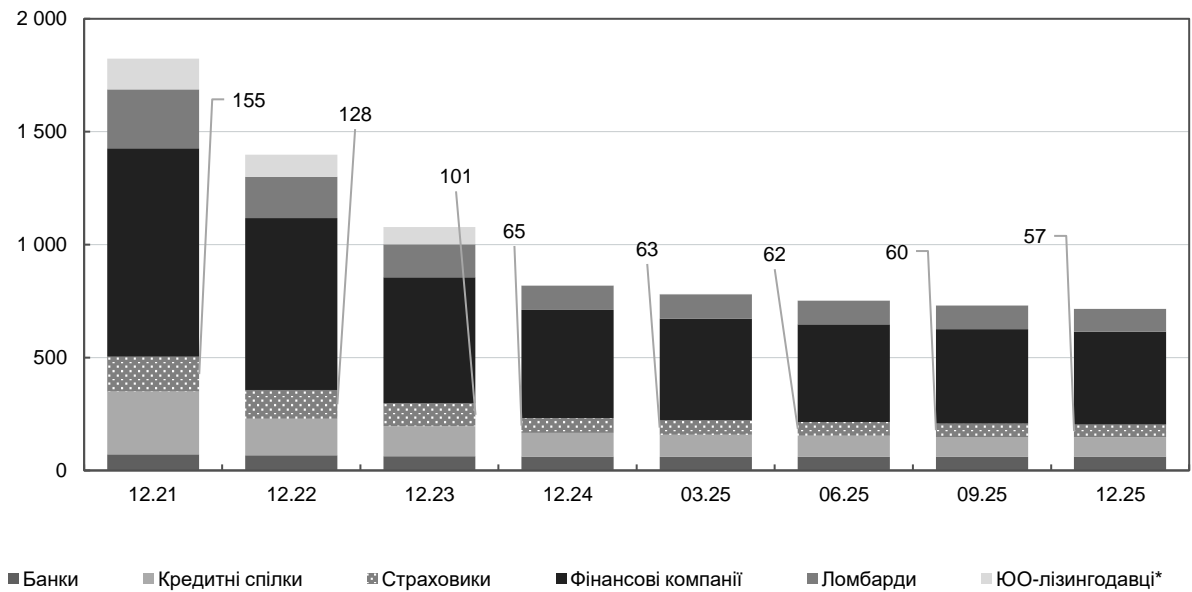
Торговельна конвергенція відображає поступовий перехід від моделі взаємодії у сфері торгівлі до інтеграції з внутрішніми правилами ЄС (табл. 3.11). У торговельній сфері вона проявляється через адаптацію правил торгівлі, митних процедур, технічного регулювання та логістичних каналів до європейського простору. Нормативну рамку для наближення торговельних, технічних, митних та регуляторних процедур було визначено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС [89], зокрема розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» визначає засади створення зони вільної торгівлі, лібералізації торгівлі, митного співробітництва, застосування засобів нетарифного регулювання, тощо.

Фінансова конвергенція відбувається більш складніше, тому що це пов'язано із наближення банківського, страхового, платіжного, валютного та фондового регулювання до норм ЄС. За даними *Ukraine 2024 Report, SWD(2024) 699 final*, Україна вже зробила низку практичних кроків у напрямі фінансової та торговельної конвергенції з Європейським Союзом. Так, у фінансовій сфері прогрес проявляється у поступовому пом'якшенні валютних обмежень, підготовці до приєднання до SEPA, впровадженні ISO 20022 XML та IBAN, наближенні до PSD2 (адаптація регулювання платіжних послуг до європейської моделі, яка передбачає розвиток відкритого банкінгу, доступ ліцензованих третіх сторін до рахунків клієнта за його згодою, надання інформації за рахунками та ін.), посиленні AML/CFT-регулювання, гармонізації банківського капіталу з нормами ЄС, оновленні страхового законодавства відповідно до логіки Solvency II та посиленні регулювання ринків капіталу (Додаток Т, табл. Т.1).

Ознаки конвергенції України з ЄС у торговельній сфері

Ознака конвергенції	Аргументація	Відповідність вимогам членства / досягнутий прогрес
1. Поглиблення торговельної інтеграції з ЄС	Україна поступово переходить від простої зовнішньої торгівлі з ЄС до інтеграції у правила внутрішнього ринку.	У звіті Єврокомісії зазначено, що DCFTA діє з 1 січня 2016 р., створила умови для тісніших економічних і торговельних відносин, а двостороння торгівля між ЄС та Україною з 2016 р. зростає.
2. Регуляторне наближення до правил ЄС у торгівлі	Конвергенція проявляється в адаптації технічного регулювання, стандартів, закупівлі, конкуренції, митних процедур, права інтелектуальної власності, тощо	Єврокомісія зазначає, що Україна суттєво просунулася в регуляторному наближенні до acquis ЄС у торговельних сферах; DCFTA надалі залишається основою для інтеграції до єдиного ринку ЄС до моменту вступу. У 2024 р. проведено 2004 планові та 1218 позапланових перевірок, що привели до 12607 коригувальних заходів.
3. Митна конвергенція з ЄС	Наближення митного законодавства та процедур до Митного кодексу ЄС.	Україна демонструє хороші результати у митній сфері, Митний кодекс наближено до Митного кодексу ЄС. У квітні 2024 року успішно розпочалася міжнародна експлуатація NCTS Phase 5 [86]. У II кварталі 2025 р. ДМСУ обробила майже 34 тис. транзитних декларацій NCTS проти 25,5 тис. у II кварталі 2024 р.
4. Цифровізація митних процедур	Впровадження спільних транзитних процедур, електронних митних рішень, цифрових систем контролю.	Україна розробила систему управління митними рішеннями, затвердила стратегічний план цифровізації Держмитслужби на 2024–2026 роки [65].
5. Узгодження торговельної політики з правилами СОТ, Угоди про асоціацію та спільної торговельної політики ЄС	Узгодження торговельних угод, які укладаються з іншими країнами, з потенційним формуванням спільної торговельної політики ЄС щодо третіх країн.	У лютому 2025 р. Україна завершила другий огляд своєї торговельної політики і практик у СОТ. Єврокомісія оцінює Україну як таку, що демонструє значну конвергенцію з ЄС; торговельна політика України загалом залишається сумісною з правилами СОТ і Угоди про асоціацію. Україна має преференційні торговельні угоди з 17 партнерами, з яких 7 не мають аналогічних угод із ЄС; у 2025 р. тривала робота щодо угод з ОАЕ, Туреччиною, EFTA та Великою Британією.
6. Інфраструктурна інтеграція торгівлі через логістичні коридори з ЄС	Переорієнтація торговельних потоків на європейські транспортні коридори, розвиток Solidarity Lanes, поглиблення транспортної співпраці.	ЄС продовжив підтримувати Solidarity Lanes – залізничні, автомобільні та внутрішні водні логістичні коридори між Україною та ЄС. У червні 2024 р. ЄС і Україна продовжили та оновили Угоду про автомобільні перевезення.

Страховий ринок України потребує особливого акценту, адже він також перебуває в стані трансформацій до вимог ЄС. У 2020 р. Національний банк став регулятором страхового ринку, тому частина гравців залишила ринок, хоча активність сектору зростає. Кількість зареєстрованих страховиків зменшилася з 155 у 2021 р. до 57 наприкінці 2025 р. (рис. 3.19).

Рис. 3.19. Динаміка кількості надавачів фінансових послуг в Україні [66]

Валові премії зросли з 53,08 млрд грн у 2024 р. до 72,28 млрд грн у 2025 р., тобто приблизно на 36,2%. Зростання ринку страхових послуг номінально зростає, але це відбувається завдяки non-life сегменту – у 2025 р. він забезпечив 66,27 млрд грн із 72,28 млрд грн премій, тобто понад 91% усього ринку [66], тоді як life-сегмент залишається доволі малим порівняно із європейським ринком. К. Рожкова акцентує увагу на відсутності культури страхування, яка є у практиці європейських країн, і визначає наступні причини такої ситуації: «...ментальна радянська спадщина у формі безкоштовного лікування, державних програм страхування та систем субсидій. У результаті сформувалася звичка в разі непередбачуваних ситуацій покладатися винятково на державу... економічні чинники. Багато десятиліть економіка перебувала в стані перманентної турбулентності, непрогнозованої інфляції, непрозорого курсоутворення та нестабільної банківської системи... недовіра до страхових компаній, яка сформувалася через непрозорість ринку, численні випадки порушення прав

споживачів і навіть шахрайства, факти залучення страховиків до схем з ухилення від сплати податків» [81]. На відсутності страхової культури акцентують увагу і науковці О. Пахненко та А. Семиног [72].

На страховому ринку України вже помітні певні елементи наближення до *acquis* ЄС. Насамперед це пов'язано з внесенням змін до Закону України «Про страхування» [32] та посиленням вимог до платоспроможності страховиків, структури капіталу, корпоративного управління, внутрішнього контролю і захисту прав споживачів. Такі зміни можна оцінювати позитивно, оскільки вони сприяють більшій прозорості ринку, підвищенню фінансової стійкості страхових компаній і поступовому відновленню довіри до страхових послуг. Разом з тим, перехід до європейських стандартів не є безпроблемним. Європейський ринок значно більший, глибший і структурно збалансованіший. У 2024 р. сукупні премії становили приблизно 1,568 трлн євро і зберігався баланс між сегментами *life* і *non-life*: *life* – близько 770,5 млрд євро, *non-life* – 797,7 млрд євро [133]. Це одна із принципових відмінностей страхових ринків України і ЄС, де страхування життя є пріоритетним, а в Україні воно не виконує довгострокову інвестиційну функцію. Наступну проблему вбачаємо у надмірній концентрації ринку, що забезпечує його стабільність, але негативно може позначитися на конкуренції. Зокрема, за даними Національного банку України «частка п'яти найбільших страховиків за обсягом премій за 2025 р. зросла з 41,8% до 43,7%, а десяти – з 70,3% до 73,9%» [66].

Подальша інтеграція страхового ринку України потребує не лише наближення законодавства до вимог ЄС, а й реального впливу на якісь роботи страховиків. Тому доцільно зосередитися на наступних практичних напрямках:

– посилення фінансової стійкості компаній, підвищення якості управління ризиками та формування прозорості структури власності. Важливу роль у цих процесах відіграватиме НБУ, який повинен поетапно запроваджувати вимоги *Solvency II*, які включають регулярне стрес-тестування, перевірку достатності капіталу та контроль за якістю страхових резервів. Якщо компанія не виконує нормативи, вона повинна подавати план фінансового відновлення, якщо ж вона

не може виконати цей план, то проти неї слід ввести обмеження на продаж нових страхових продуктів;

– розвиток страхування життя, бо в Україні цей сегмент поки що залишається слабким і не виконує повною мірою інвестиційну функцію, як це є у розвинених країнах. По перше, потрібно враховувати, що за кордоном вищі доходи населення, відповідно вони можуть більше заощаджувати, висока довіра до фінансових інституцій та стабільна економічна ситуація. По друге, держава стимулює цей вид страхування через надання пільг особам, які застрахувалися. В Україні законодавчо також передбачено право отримувати таку знижку [2], проте на практиці вона мало використовується. Якщо дозволити відносити більшу частину внесків за life-страхуванням до податкової знижки, люди матимуть сильнішу мотивацію укласти довгострокові договори. Окрім того, вважаємо, що такі пільги варто надавати при довгостроковому страхуванні життя;

– підвищення довіри споживачів через зрозумілі страхові продукти, справедливе врегулювання страхових випадків і ефективний захист прав клієнтів;

– розширення співпраці з іноземними страховиками та перестраховиками, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності та корпоративного управління.

Економічний розвиток України в умовах війни ставить інші пріоритети, ніж у довоєнний період, але при цьому у фокусі залишаються питання соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, тощо [92]. З іншого боку, милітаризація економіки є очевидною, тому значна частина фінансових ресурсів акумулюється саме в оборонній сфері (у 2025 р. в Державний бюджет України було кілька разів зроблено зміни, саме з цієї причини). Аналіз структури видатків державного бюджету України у 2025 р. демонструє саме цю тенденцію: «у 2025 році на національну безпеку і оборону держави спрямовано загальний ресурс у сумі 3828,8 млрд грн, що становить 43,3 відсотка очікуваного обсягу ВВП і на 853,0 млрд грн більше ніж у 2024 році» [13]. Незважаючи на виклики війни, економіка

України продовжує зростати, проте нижчими темпами: за 2023-2025 рр. спостерігається сповільнення економічного зростання з 5,5% у 2023 р. до 1,8% у 2025 р. (очікуване фактичне значення) [13]. Важливу роль у цих процесах продовжує відігравати міжнародна допомога – «у 2025 році кошти надходжень від міжнародних партнерів (від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ) становили 14,4 відсотка (554,8 млрд грн) всіх доходів державного бюджету за рік» [13].

Тому об'єктивно, що у більшості досліджень повоєнне відновлення України пов'язують саме із євроінтеграційним вектором та співпрацею з країнами Європейського Союзу. Зокрема, українські науковці Л. Войтович та М. Федик вважають, що повоєнне відновлення для успішної інтеграції потребуватиме: залучення міжнародних інвестицій, створення сприятливого інвестиційного клімату, відновлення критичної інфраструктури та промисловості, енергетична незалежність, збереження та розвиток трудових ресурсів [15].

Повоєнне відновлення потребуватиме значних фінансових ресурсів, бо за розрахунками «станом на 31 грудня 2025 року загальна вартість реконструкції та відновлення в Україні становить майже 588 мільярдів доларів США (понад 500 мільярдів євро)» [204]. Фінансова складова повоєнного відновлення України набуває важливого значення, адже цей процес охоплює внутрішні структурні реформи, міжнародну фінансову підтримку, продовження економічної інтеграції з Європейським Союзом, розширення присутності у світі та міжнародного партнерства. Проведемо SWOT-аналіз фінансових детермінант повоєнного відновлення України в умовах багатовекторної інтеграції (табл. 3.10) [92].

Фінансові детермінанти повоєнного відновлення України слід розглядати як систему чинників, які формують можливості для відновлення економічного, виробничого та людського потенціалу країни для забезпечення довгострокового розвитку та інноваційного зростання в контексті глобальної інтеграції. До таких фінансових детермінант пропонуємо віднести: макрофінансову стабільність, міжнародну фінансову підтримку, розвиток фінансової системи, державно-

приватне партнерство, ефективність державних інституцій, залучення приватних інвесторів, розвиток системи страхування ризиків та розвиток гарантійних програм та ін.

Таблиця 3.10

**SWOT-аналіз фінансових детермінант повоєнного відновлення
України в умовах багатовекторної інтеграції**

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Наявність широкої міжнародної підтримки та акумуляції зовнішніх фінансових ресурсів.	Значна залежність від зовнішніх джерел фінансування.
Вигідне географічне розташування для логістичного та торговельного хабу.	Обмеженість внутрішніх інвестиційних можливостей, недостатній розвиток ринку капіталу та фондового ринку.
Великий аграрний, ресурсний, технологічний потенціал економіки та людський капітал.	Високий рівень державного боргу та бюджетного дефіциту.
Досвід адаптації фінансової системи до кризових умов.	Нерівномірний економічний розвиток регіонів.
Високий рівень розвитку цифрових державних сервісів	Руйнування інфраструктури, демографічні втрати та трудова міграція.
Активна роль територіальних громад та фінансова децентралізація.	Бюрократичні бар'єри
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Залучення інвестицій з різних регіонів світу.	Безпекові ризики
Розвиток України як транзитного логістичного та торговельного центру.	Посилення конкуренції за інвестиції на глобальному ринку.
Використання міжнародних фінансових інституцій для довгострокового фінансування відбудови.	Ризик боргової залежності від зовнішніх кредиторів.
Створення нових виробничих ланцюгів та формування нових економічних партнерств.	Коливання світових фінансових ринків та економічні кризи.
Розвиток інноваційних секторів економіки.	Збереження сировинної моделі економіки.
Модернізація транспортної та енергетичної інфраструктури.	Відтік кваліфікованих кадрів за кордон.

Джерело: побудовано автором.

Безперечно, в найближчі роки вектори глобальної економічної інтеграції України будуть поєднуватися, хоча фокус буде зосереджений на ЄС, тому що Україна вже розпочала шлях модернізації національної економіки до європейських стандартів і це не тільки економічна, а й інституційна інтеграція, але інші регіони світу вже зараз сприяють диверсифікації економічних зв'язків України з метою забезпечення фінансової (економічної) безпеки та зменшення

ризиків від інтеграції. Прогноз розвитку векторів глобальної економічної інтеграції України із регіонами світу подано у Додатку Т, табл. Т.3. Так, стратегічно визначеною і налагодженою залишається співпраця України з США та Канадою: вона поєднує фінансову, безпекову, технологічну та інвестиційну складові. Азійсько-Тихоокеанський регіон, Близький Схід, Африка та Латинська Америка продовжують формувати нові напрямки співробітництва. Співпраця з цими регіонами дозволяє розширювати ринки збуту для української аграрної, промислової та технологічної продукції, зменшувати залежність від обмеженого кола торговельних партнерів і посилювати роль України у глобальній продовольчій безпеці. Особливо перспективними є напрями експорту продовольства, аграрних технологій, освітніх послуг, фармацевтики, ІТ-рішень і участі в інфраструктурних проєктах.

З огляду на визначені нами в питанні 2.3 функціональні канали включання національних економік в процеси глобальної економічної інтеграції, визначимо сценарії інтеграції України для кожного з них (табл. 3.11), взявши за основи торговельну, інвестиційну, трансфертно-фінансову та технологічну складові та сформувавши три варіанти сценаріїв: базовий, оптимістичний, ризиковий.

Таблиця 3.11

Сценарії розвитку глобальної економічної інтеграції України

Складова інтеграції	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій	Ризиковий сценарій
Торговельна	Диверсифікація просторової присутності. Перехід від сировинної моделі до продукції з вищою доданою вартістю.	Активна інтеграція у європейські та глобальні ланцюги доданої вартості. Зростання експорту продукції переробної промисловості, машинобудування, харчової, оборонної та технологічної продукції.	Збереження залежності від сировинного експорту, логістичних обмежень і коливань світових цін. Інтеграція у міжнародну торгівлю сповільнена.
Інвестиційна	Іноземний капітал спрямовується на відновлення інфраструктури, енергетики, логістики тощо. Інвестори очікують гарантій безпеки.	Україна стає майданчиком для нових виробництв, індустріальних парків, енергетичних проєктів, цифрових кластерів і підприємств ОПК. Інвестиції мають модернізаційний характер.	Високі безпекові ризики, слабкий захист інвесторів. Інвестиції концентруються лише у безпечніших секторах, а частина економіки залишається недофінансованою.

Трансфертно-фінансова	Зберігається роль міжнародної фінансової допомоги, кредитів, грантів і програм підтримки.	Зовнішня фінансова підтримка переходить до фінансування модернізації, інновацій, енергетичної стійкості, експортного кредитування та ринку капіталу.	Фінансова підтримка залишається критично необхідною. Зростає боргове навантаження, а інтеграція набуває залежного характеру.
Технологічна	Розвиваються ІТ, цифрові сервіси, кібербезпека, оборонні технології та окремі інноваційні напрями. Технологічна інтеграція відбувається швидше, ніж промислова.	Україна посилює позиції як технологічний центр Східної Європи, поєднуючи ІТ, military-tech, fintech, штучний інтелект, кібербезпеку, енергетичні технології та цифрове управління.	Відтік кадрів, нестача інвестицій у науку. ІТ-сектор зберігається, але інноваційна економіка формується повільно.

Джерело: розроблено автором.

Найбільш очікуваним є сценарій, пов'язаний із модернізацією економіки та розширенням інтеграції, підвищенням конкурентоспроможності національної економіки. На відміну від оптимістичного сценарію, базовий не передбачає швидкого прориву в усіх складових інтеграції, але, на відміну від ризикового, він не передбачає зменшення міжнародної підтримки та зменшення інтеграційних можливостей. Тому, в сучасних умовах найбільш реалістичним є базовий сценарій з поступовим переходом до оптимістичного: він враховує одночасно два протилежні чинники: з одного боку, Україна має значний потенціал для поглиблення глобальної економічної інтеграції, а з іншого – цей процес обмежується війною, інфраструктурними втратами, високими інвестиційними ризиками, виїздом населення за кордон, викликами для фінансової безпеки та стабільності, залежністю від зовнішньої фінансової підтримки, в тому числі й міжнародних інституцій. Врахування розглянутих фінансових детермінант сприятиме ефективній інтеграції України у глобальний простір.

Висновки до розділу 3

За результатами дослідження проблемних аспектів та перспектив розвитку фінансового виміру глобальної економічної інтеграції можна зробити наступні висновки. Визначальним фактором буде залишатися довіра, яка в глобальній економічній інтеграції має багатовимірний характер і формується на перетині інституційних, фінансових, торговельних, інвестиційних та технологічних чинників. Кожен із цих вимірів відображає окремий аспект стабільності й передбачуваності міжнародної економічної взаємодії: надійність правил і механізмів регулювання, стійкість фінансових ринків і платіжних систем, чесність торговельних домовленостей, підтримка сталого розвитку та екологічної стабільності, захищеність інвестиційних інтересів, а також безпеку цифрових і технологічних каналів співпраці.

Для оцінювання цифрової інтеграційної спроможності фінансового сектору країни використано чотири показники: цифрова готовність населення, цифрова інфраструктура, цифрові послуги та інтернет-інфраструктура. Такий підхід дав змогу охарактеризувати здатність країни забезпечувати швидку, безпечну та інфраструктурно підтриману інтеграцію у глобальні фінансові, торговельні й інвестиційні потоки. З метою перевірки динамічної значущості обраних показників застосовано інструментарій дисперсійного аналізу ANOVA, результати якого підтвердили статистичну значущість фактора часу для досліджуваних параметрів цифрової інтеграційної спроможності. Це свідчить про те, що цифровізація фінансового сектору має виражену часову динаміку й не може розглядатися як статична характеристика інтеграційного потенціалу країни. На основі вихідних даних за вибіркою зі 161 країни побудовано кореляційні матриці для ряду років, що дозволило виявити характер взаємозв'язків між показниками на різних етапах. Результати позиціонування країн за обраними показниками у 2024 році засвідчили значну нерівномірність розвитку цифрової інфраструктури та цифрових фінансових передумов. Отримані результати дають підстави стверджувати, що цифрова інтеграційна спроможність фінансового сектору є важливою фінансовою детермінантою

глобальної економічної інтеграції. Водночас країни істотно відрізняються за рівнем цифрової готовності, тому їхні моделі включення у глобальний економічний простір через фінансову складову не можуть бути універсальними.

На сучасному етапі глобальна економічна інтеграція набуває ознак поліцентричності та мультиакторності, коли формуються центри впливу на рівні держав, інтеграційних об'єднань, створюються платформи, які виступають проміжною ланкою між глобальною економікою та національними економіками. В межах регіонів світу спостерігаються значні відмінності в активності інтеграції, разом з тим країни в межах регіону під впливом фінансових детермінант по різному залучені до процесів глобальної економічної інтеграції. Наприклад, Китай дедалі більше постає як окремий геоекономічний вузол, що поєднує виробничу потужність, інфраструктурне фінансування, зовнішню торгівлю та технологічну експансію. Інші країни або регіони можуть фокусуватися цифрових фінансових та переказах з-за кордону (наприклад, Індія).

Україна активно інтегрується у глобальний простір. У майбутньому її економічна інтеграція потребуватиме більше зусиль, ніж у попередні періоди, тому що: фінансова допомога міжнародних партнерів як важлива фінансова детермінанта не повинна стати єдиним джерелом для структурної модернізації, варто розглядати її як тимчасову допомогу на період відбудови; необхідно посилити макрофінансову стійкість до зовнішніх шоків; створити сприятливі умови для повернення приватних інвесторів, особливо у сфери, які зараз є стратегічно важливими (наприклад, енергетика); забезпечити прозорість розподілу та використання зовнішнього фінансування; підтримати інтеграцію у глобальні ланцюги доданої вартості та формування нових логістичних маршрутів. Повоєнне відновлення України буде фокусуватися і на формуванні нових інституцій та повноцінну інтеграцію у глобальний простір для реалізації багатовекторної інтеграційної політики, диверсифікації фінансових та економічних зв'язків між країнами.

Результати розділу 3 опубліковано у працях [23; 34; 35; 43; 88; 90; 92; 93].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано нове вирішення науково-прикладного завдання, що полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад дослідження фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції та обґрунтуванні їх впливу на інтеграцію країн у глобальний економічний простір в умовах посилення інтеграційних асиметрій, фінансової нестабільності, цифровізації та переходу до сталого розвитку. Це дало змогу сформулювати такі основні теоретичні висновки і рекомендації практичного характеру.

1. Запропоновано розглядати процеси глобальної економічної інтеграції на основі концепції «системного рівня інтеграції», у межах яких інтеграційні процеси трактуються як складні, багаторівневі та динамічні системи, що функціонують у середовищі з високим рівнем невизначеності та взаємозалежності. Такий підхід дав можливість врахувати сукупність ризиків для інтеграційних процесів, які було систематизовано у роботі, та визначити характер їх впливу. Ключовими характеристиками системного рівня інтеграції є адаптивність, стійкість (resilience) та здатність до саморегуляції. Ця концепція обґрунтовує роль економічних/фінансових чинників у процесах глобалізації, регіональної інтеграції та глобальної економічної інтеграції. Аналіз основних тенденцій глобальної економічної інтеграції у динаміці показав, що глобальний простір має високий ступінь фрагментарності, на основі чого виокремлено основні виклики та загрози глобальній економічній інтеграції, проведено її періодизацію із виокремленням домінуючого вектору на кожному етапі.

2. Аргументовано, що ключова суперечність глобальної економічної інтеграції полягає в тому, що вона одночасно виступає джерелом розвитку і механізмом відтворення нерівності. Саме тому дослідження її асиметрій дозволило глибше зрозуміти природу сучасних трансформацій світового господарства, виявити обмеження існуючої інтеграційної моделі та окреслити напрями формування більш збалансованої, інклюзивної й фінансово стійкої архітектури глобальної економічної взаємодії. У роботі проаналізовано основні види асиметрій залежно від сфери прояву інтеграційних процесів. Інституційно-

нормативні асиметрії відображають нерівномірну здатність суб'єктів глобальної економіки формувати правила інтеграції, впливати на міжнародні стандарти, регуляторні режими та механізми ухвалення рішень. Симетрії в цьому контексті задають базові умови рівноправної участі країн у глобальній інтеграції, тоді як асиметрії проявляються у неоднаковій спроможності країн із різним рівнем розвитку впливати на зміст глобальних правил і використовувати їх у власних інтересах. Просторова асиметрія відображає нерівномірне включення територій у глобальні економічні процеси. Одні регіони формуються як вузлові центри глобальних фінансів, логістики, інновацій та управління, тоді як інші залишаються периферійними зонами постачання ресурсів, робочої сили або транзиту. Це зумовлює різні можливості країн у залученні інвестицій, участі у глобальних ланцюгах створення вартості та використанні переваг глобальної економічної інтеграції.

3. Аргументовано, що міжнародні фінансові та економічні інституції слід розглядати як один із ключових механізмів глобальної економічної інтеграції. Їхня роль полягає не лише у наданні фінансових ресурсів, кредитів або донорської підтримки, а й у формуванні правил включення країн у глобальний економічний простір, забезпеченні макрофінансової стабільності, підтримці структурних реформ, поширенні стандартів фінансового нагляду, регуляторної прозорості, фінансової безпеки та інституційної сумісності. Запропонована систематизація міжнародних фінансових та економічних інституцій за функціональним призначенням дала змогу розкрити їх диференційований вплив на глобальну економічну інтеграцію.

4. Запропонований авторський підхід до трактування фінансових детермінант дав змогу розглядати їх як багаторівневу систему, що охоплює наднаціональний, регіональний, національний і корпоративний рівні. З'ясовано, що фінансовий вимір глобальної економічної інтеграції має складну, неоднорідну та асиметричну природу, оскільки формується не лише рівнем фінансової відкритості країни, а й фактичною глибиною її фінансової інтеграції, масштабом залучення до процесів фінансової глобалізації, якістю

інституційного середовища та рівнем економічного добробуту. Розподіл країн за Індексом Chinn–Ito підтвердив наявність суттєвих відмінностей у режимах відкритості руху капіталу, що свідчить про нерівні стартові умови участі національних економік у глобальних фінансових процесах. Кореляційний аналіз інституційних показників і ВВП на одну особу підтвердив, що ядро сприятливого інтеграційного середовища формують насамперед контроль корупції, верховенство права, ефективність уряду та якість регулювання, тоді як економічний добробут, хоча й пов'язаний з інституційними характеристиками, не є достатньою передумовою повноцінного включення країни у глобальний простір. Нормалізація показників і кватильний розподіл 187 країн засвідчили формування різних груп за рівнем інституційних та економічних умов інтеграції: від країн із низькою інституційною спроможністю та значною внутрішньою неоднорідністю до економік із високим рівнем регуляторної якості, правової визначеності та фінансової привабливості.

5. Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати фінансову екосистему глобальної економічної інтеграції як складну систему взаємодії інститутів, фінансових ринків, інструментів, цифрових платформ, регуляторних правил, потоків капіталу та механізмів довіри, які забезпечують залучення національних економік до глобального фінансово-економічного простору. Встановлено, що її структура включає базові та кросфункціональні складові, взаємодія яких визначає якість, стійкість і результативність участі країни у глобальних процесах. Базові складові забезпечують функціональну спроможність фінансової екосистеми, тоді як кросфункціональні – її якість, надійність і здатність підтримувати інтеграційні процеси в умовах невизначеності. Результати кореляційного аналізу, проведеного за вибіркою 182 економік на основі даних Світового банку та KOF Globalisation Index за 2023 рік, підтвердили наявність взаємозв'язків майже між усіма досліджуваними характеристиками фінансової екосистеми. Водночас сила цих зв'язків є різною, що вказує на багатовимірний характер фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції. Багатофакторний аналіз показав, що після одночасного врахування різних

вимірів глобалізації найбільш стійкий позитивний зв'язок із рівнем економічного добробуту мають міжособистісна та культурна глобалізація *de facto*, тоді як фінансова глобалізація *de facto* і *de jure* також зберігає позитивний, але слабший вплив. Це свідчить про те, що фінансова відкритість та участь у міжнародних фінансових потоках є важливими, однак не самодостатніми чинниками підвищення добробуту. Кластерний аналіз підтвердив неоднорідність моделей формування фінансових екосистем інтеграції. Виявлена різниця між фінансовою глобалізацією *de jure* та *de facto* має важливе методологічне значення. Вона підтверджує, що нормативна відкритість фінансової системи не завжди збігається з реальною інтенсивністю участі країни у глобальних фінансових потоках. Тому оцінювання фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції потребує одночасного врахування як формальних умов відкритості, так і фактичних каналів фінансової взаємодії.

6. Проведено кількісне оцінювання впливу фінансових детермінант на глобальну економічну інтеграцію країн. Запропоновано методику розрахунку Індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості країни. Інформаційну основу дослідження сформували показники, що характеризують зовнішньоекономічну відкритість, міжнародну інвестиційну активність, фінансову глибину, макрофінансову стабільність, технологічну залученість країн до глобальних економічних процесів, макроекономічні показники. Початкова вибірка охоплювала 1780 спостережень за 10 часових періодів. До аналізу включено 21 змінну, які відображають як параметри глобальної економічної інтеграції, так і фінансові детермінанти цього процесу. Розрахований Індекс глобальної фінансово-економічної інтегрованості країни дав змогу комплексно оцінити рівень включення національних економік у глобальний економічний простір. За результатами визначення індексу ідентифіковано країни з найвищим і найнижчим рівнем інтеграційного розриву. Середнє значення інтеграційного розриву впродовж усього досліджуваного періоду залишається від'ємним, що свідчить про систематичне невикористання внутрішнього фінансового потенціалу у процесах глобальної інтеграції.

Найбільш виражене поглиблення від'ємного розриву у 2008–2014 рр. відображає вплив глобальної фінансової кризи та подальших структурних дисбалансів світової економіки. Міжкраїновий аналіз показав істотну неоднорідність моделей включення національних економік у глобальний економічний простір.

7. Обґрунтовано, що світова економіка поступово переходить до етапу, на якому країни інтегруються не лише через товари, капітал і традиційні фінансові потоки, а й через довіру, цифрові зв'язки, екологічні стандарти та фінансову стійкість. Запропоновано напрями цифровізації фінансового сектору з метою поглиблення глобальної економічної інтеграції. У роботі визначено показники цифрової інтеграційної спроможності фінансового сектору країн. За результатами проведеної оцінки сформовано профілі цифрової готовності країн до інтеграції у глобальний цифровий фінансово-економічний простір. Обґрунтовано, що в сучасних умовах фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції дедалі більше проявляються через здатність країни залучати фінансові ресурси у сфери, які визначають майбутню конкурентоспроможність: зелену енергетику, енергоефективність, цифрові технології, інноваційну інфраструктуру, ІКТ-сектор та екологічно орієнтоване виробництво. Визначено переваги та ризики інструментів «зеленої» економіки для глобальної економічної інтеграції, що підтвердили їх подвійний інтеграційний ефект.

8. Обґрунтовано, що перспективи подальшого розширення глобальної економічної інтеграції значною мірою пов'язані з регіонами, інтеграційний потенціал яких залишається недостатньо реалізованим. У роботі систематизовано вузлові центри глобальної економічної інтеграції та визначено фінансові детермінанти, через які вони формують свій вплив на світогосподарські процеси. Встановлено, що Європейський Союз виступає одним із найбільш інституційно оформлених центрів глобальної економічної інтеграції, вплив якого реалізується через розвинену нормативно-регуляторну систему, спільні правила функціонування ринків, фінансовий нагляд, стандарти прозорості, ESG-вимоги, кліматичне регулювання та механізми підтримки

сталого фінансування. Це дає змогу розглядати ЄС як центр нормативної, фінансової та інституційної конвергенції. Систематизація вузлових центрів глобальної економічної інтеграції підтвердила, що сучасна інтеграційна архітектура формується не лише навколо традиційних центрів економічної сили, а й через поступове залучення регіонів із нереалізованим потенціалом. У цьому контексті особливе місце посідає африканський континент, який має значні демографічні, ресурсні, аграрні, інфраструктурні та ринкові передумови для активнішого включення у глобальні економічні процеси. Водночас реалізація цього потенціалу потребує розвитку фінансових механізмів, які забезпечуватимуть довгострокові інвестиції, розвиток інфраструктури, розширення доступу до капіталу, технологічну модернізацію та зростання внутрішньої спроможності країн регіону використовувати переваги глобальної інтеграції. Запропоновані стратегії глобальної економічної інтеграції країн, які під впливом фінансових детермінант формують комплексну модель переходу від фрагментарного включення у світогосподарські процеси до стійкої, інвестиційно орієнтованої, цифрової, зеленої та інституційно збалансованої інтеграції.

9. Для України глобальна економічна інтеграція має формуватися як цілісна стратегія фінансово забезпеченого, інституційно узгодженого та регіонально диверсифікованого включення країни у глобальний простір. В умовах війни, структурних втрат, посилення конкуренції за інвестиційні ресурси та трансформації глобальних ланцюгів створення вартості ключового значення набуває здатність України поєднати європейську конвергенцію з багатовекторним розвитком міжнародного економічного партнерства. SWOT-аналіз засвідчив наявність в Україні вагомих передумов для поглиблення глобальної економічної інтеграції. До них належать широка міжнародна підтримка, можливість акумуляції зовнішніх фінансових ресурсів, вигідне географічне положення, значний аграрний, ресурсний, технологічний і людський потенціал, досвід функціонування фінансової системи в кризових умовах, високий рівень цифровізації. Ці чинники створюють основу для розширення участі України у глобальних торговельних, інвестиційних, фінансових,

технологічних, логістичних і виробничих процесах. Водночас інтеграційний потенціал України обмежується значною залежністю від зовнішнього фінансування, недостатнім розвитком внутрішнього ринку капіталу, високим рівнем боргового навантаження та бюджетного дефіциту, нерівномірністю регіонального розвитку, руйнуванням інфраструктури, демографічними втратами, трудовою міграцією та бюрократичними бар'єрами. Ці слабкі сторони засвідчують, що зовнішня підтримка не може бути довгостроковою основою інтеграції. Обґрунтовано, що регіональні пріоритети України мають бути ієрархічно впорядкованими. Європейський Союз повинен залишатися головним напрямом інтеграції, оскільки саме він забезпечує найглибшу конвергенцію. Північна Америка виступає стратегічним партнером у сферах безпеки, технологій, енергетики, інвестицій і відбудови; Азійсько-Тихоокеанський регіон є перспективним для розширення технологічної, промислової та інфраструктурної співпраці. Близький Схід і Африка мають значення передусім для аграрного експорту, продовольчої безпеки, логістики та інфраструктурного партнерства. Латинська Америка може виконувати функцію додаткового напрямку диверсифікації через аграрну торгівлю, ІТ-послуги, фармацевтику, машинобудування та освітні послуги. Серед запропонованих у роботі сценаріїв розвитку глобальної економічної інтеграції України найбільш реалістичним є перехід від базового до оптимістичного сценарію, що потребує посилення інституційної спроможності, гарантій захисту інвесторів, розвитку фінансового ринку, диверсифікації експорту, підтримки виробництв із високою доданою вартістю, розширення доступу до інструментів міжнародного фінансування та активного розвитку технологічних секторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулкарімова Р., Якубовський С. О. Інвестиційна діяльність та макроекономічна рівновага в умовах глобальної цифровізації: досвід країн Південної Європи для України в процесі євроінтеграції. *Бізнес-навігатор*. 2025. № 6(83). С. 227–233. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.83-38>
2. Алгоритм розрахунку податкової знижки за витратами на довгострокове страхування життя. URL : <https://lg.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/984598.html>
3. Аржевітін С. М., Макаров О. Ю., Краснова І. В. Монетизація глобальної економіки: тенденції та особливості. *Проблеми економіки*. 2023. № 1 (55). С. 161–169.
4. Барановський О. Рекомендації МВФ та світового банку для інститутів банківського нагляду з реагування на кризові ситуації. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. №5. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/165>
5. Бишовець Н. Г., Кузьмичов А. І., Куценко Г. В., Омецинська Н. В., Юсіпів Т. В. Ймовірнісне та статистичне моделювання в Ексел для прийняття рішень. Навч. пос. К.: Видавництво Ліра-К, 2019. 200 с.
6. Білорус О. Г. Стратегічна альтернатива ХХІ століття: конвергентно-синергетичний ноосферний співрозвиток. *Фінанси України*. 2019. № 12. С. 7–19. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_12_3
7. Блинов В., Череп О. Цифрові фінанси: від традицій до інновацій. Сталий розвиток економіки. 2025. № 3 (54). С. 216–219. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-33>
8. Болдовська К. Інтеграція глобальних ринків: вплив на економічне зростання країн, що розвиваються. *Grail of Science*. 2025. № 49. С. 389–394. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.21.02.2025.043>
9. Бондаренко К. Аналіз і вибір релевантної метрики виявлення мережних аномалій. Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. 2023. № 4 (26). С. 145–157. DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2023.26.145>
10. Булатова О. В., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Цифровий розрив чи

цифрова нерівність? Нові виміри глобальних асиметрій соціально-економічного розвитку і міжнародної торгівлі в умовах техноглобалізму. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2023. Вип. 25. С. 45-57.

11. Булатова О., Панченко В., Іващенко О. Мегатренди міжнародного економічного розвитку і виклики економічній безпеці: потенціал управління політикою стійкості та протидії ризикам. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. №2. С. 215–222. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/210>.

12. Булатова О., Ченуков Ю., Чентуков І. Інтеграційні процеси та глобальні регіони. *Журнал європейської економіки*. 2018. Т. 17, № 3. С. 297–309.

13. Бюджет 2025 року. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770

14. Вайцеховська О. Р. Міжнародно-правові аспекти співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями. *Юридичний вісник*. 2021. № 4. С. 118–126.

15. Войтович Л., Федик М. Стратегія повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. №65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>

16. Войтович Р. Мережеве суспільство як нова форма соціальної організації в умовах глобалізації. *Політичний менеджмент*. 2010. № 5. С. 3-18. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000692984>

17. Волосович С., Баранюк Ю. Технологія блокчейн у фінансовій екосистемі. *Scientia fructuosa*. 2019. № 128. С. 93–104. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019\(128\)09](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(128)09)

18. Герасіна Л. М., Требін М. П. «Злами світосистеми»: глобальні зрушення та гібридні виклики. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія* : зб. наук. пр. 2020. Т. 4, № 47. С. 72–93.

19. Герман Л., Запухляк В. Трансформація внутрішнього ринку ЄС під

впливом «зеленого курсу»: на шляху до сталого розвитку. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. № 24. С. 373–383.

20. Герман Л., Уніят А. Економічні ефекти торгівлі та міграції в контексті міжнародної стратифікації. *Інноваційна економіка*. 2025. Вип. 2. С. 34-42. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.2.4>.

21. Гетманенко О. О. Особливості фінансової безпеки країни в аспекті її інтеграції в світогосподарські відносини. *Економіка та держава: Міжнародний науково-практичний журнал*. 2020. № 5. С. 203–207.

22. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт.; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/14766>

23. Гомотюк А. О., Угрин Б. В. Тренди та можливості для фінтех: регіональні аспекти. Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XII Національної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 16 листопада 2023 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 44–45.

24. Готич В. О. Посттравматичне зростання, як чинник формування психологічної стійкості студентів в умовах війни. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2023. № 4 (56). С. 150–156. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.4.23>

25. Дзюблюк О. Монетарна політика Європейського центрального банку у контексті протидії кризовим явищам на фінансовому ринку. *Світ фінансів*. 2023. № 2 (75). С. 8–30.

26. Домашенко М., Мусієнко О. Інтеграційні процеси в Україні та їхній вплив на розвиток міжнародного бізнесу. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2023. № 4 (50). С. 112–123. URL: <https://doi.org/10.55643/ser.4.50.2023.532>

27. Ерфан Є. Сучасний стан та динаміка світових інтеграційних процесів.

Економіка та суспільство. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-50>

28. Євтух Л. Теоретичні основи функціонування фінансової екосистеми України. Економіка та суспільство. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-138>

29. Житар М. О., Сосновська О. О. Вплив фінансової глобалізації на формування фінансової архітектури. *Економіка і організація управління*. 2019. Випуск 3. С. 39–50.

30. Жукова Ю. М., Юрченко О. А. Стратегії забезпечення економічної безпеки країни в умовах глобальних викликів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. №2. С. 401–409.

31. Загорський В. С., Борщук Є. М. Цивілізаційна парадигма сталого розвитку. Ефективність державного управління. 2020. Вип. 3. С. 197–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2020_3_17

32. Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 р. №1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

33. Запорожець С.; Тригуб Ю. Екосистема та регулювання фінансової інклюзії в Україні. *Фінансовий простір*. 2021. №4. С. 77–84.

34. Заставний А. Р., Гомотюк А. О., Угрин Б. В. Цивілізаційні передумови фінансової інтеграції на Близькому Сході та глобальні виклики для ісламських фінансів. *Інноваційна економіка*. 2023. № 4. С. 154–164. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.4.22>.

35. Заставний А. Р., Угрин Б. В. Процеси фінансової інтеграції на Близькому Сході. Scientific method: reality and future trends of researching: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Zagreb, August 25, 2023). Zagreb, Republic of Croatia : European Scientific Platform, 2023. P. 88–89. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-25.08.2023>

36. Зварич Р., Масна О. Зелені облігації як інструмент фінансування

сталого розвитку в Україні. *Науковий журнал «Світ фінансів»*. 2025. № 2(83). С. 150-62. DOI <https://doi.org/10.35774/sf2025.02.150>

37. Зварич Р.Є., Ван Й., Длугопольська Т.І., Харковський Б.В., Булавінець О.В. Парето-покращення глобального інклюзивного зростання: модель «Один пояс, один шлях». *Науковий вісник національного гірничого університету*. 2025. № 5. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2025-5/208>

38. Іващук І., Запужляк В. Глобальне співробітництво як умова стійкого економічного прогресу. *Інноваційна економіка*. 2025. № 2. С. 5–16. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.2.1>

39. Іващук І. О., Герман Л. Т., Ксенжук О. С. Передумови інтеграції економік країн Африки на південь від Сахари в глобальний простір. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. № 6. С. 155–162.

40. Іващук І. О., Кравчук Н. Я., Іващук О. В., Заставний А. Р. Країни Арабського світу в сучасних гео економічних процесах: детермінанти розвитку та прогресу. *Інноваційна економіка*. 2022. № 2-3. С. 85–97. URL: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/959/1084>

41. Іващук О. В. Теоретичне обґрунтування та оцінювання економічної дипломатії. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2025. Вип. 4(172). С. 83–94. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-4-10>

42. Іващук О. В., Угрин Б. В., Українець В. В. Інституційні виклики міграційної політики в контексті інтеграційних процесів. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 3 (12). С. 31–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-12-5>

43. Іващук О. О., Угрин Б. В. Фінансові детермінанти економічної інтеграції України у глобальний простір. *Економіка та суспільство*. 2026. Вип. 83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-168>

44. Козюк В., Баранчук В. Сутність світових фінансових криз та можливості їх попередження. *Innovation and Sustainability*. 2022. №1. С. 44–52. URL : <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/29>

45. Кравчук Н., Луцишин О. Фінансова дипломатія у міждисциплінарному

дискурсі. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 2. С. 129–145.

46. Краснова І. В. Сутність і структурні закономірності фінансової інтеграції у глобальному вимірі в контексті «недосяжної тріади». *Проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 205–215.

47. Крисоватий А. Дисбаланси і стійкість публічних фінансів в умовах війни. *Світ фінансів*. 2025. Випуск 2 (83). С. 8–17.

48. Кухарик В., Ліпич С. Просування економічних інтересів України у світі. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 3 (14). С. 285–303.

49. Лахова О. В., Приходько О. М. Європейська інтеграція та модернізація публічного управління у сфері валютних відносин: правовий та судовий вимір. *Право та державне управління*. 2024. №2. С. 515–521.

50. Лизун М. В., Озарко К. С. Економічна безпека ЄС та України: нові виклики та загрози. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Економіка. 2023. Вип. 25. С.117–127. URL: https://visnyk-ekonomics.mdu.in.ua/publ/2023/vipusk_25_2023/lizun_marija_volodimirivna_ozarko_katerina_sergijivna/13-1-0-116

51. Лизун М. Тенденції розвитку регіональної економічної інтеграції: методологічний аспект. *Журнал європейської економіки*. 2020. Вип. 19 (1). С. 85–101.

52. Лизун М., Ліщинський І., Віталішова К., Борсекова, К. Виклики регіональної безпеки для країн Центральної та Східної Європи. *Журнал європейської економіки*. 2025. Вип. 24(1). С. 41–57.

53. Ліщинський І. О. Глокалізація, фрагмеграція та альтернативні візії внутрішніх геоekonomічних суперечностей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22. Ч. 2. С. 77–81.

54. Ліщинський І., Лизун М. Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Випуск 2. С. 148–161.

55. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: монографія. К.: Нац. підруч., 2008. 220 с.
56. Лук'яненко І. Г., Рябцун Є. І. Глобальні інвестиційні тренди та сучасний стан розвитку фінтех-галузі. *Наукові записки НаУКМА*. Економічні науки. 2021. Том 6. Випуск 1. С. 90–98.
57. Лупенко Ю., Радіонов Ю. Фінансова безпека в умовах війни і в період повоєнного відновлення України. *Економіка України*. 2024. Том 67 № 10 (755). С. 45–65. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.10.045>
58. Луцишин О. О., Кравчук Н.Я. Сучасні тренди розвитку ринку фінтех в умовах трансформації глобального бізнес-ландшафту. *Інноваційна економіка*. 2024. №4. С. 33-42.
59. Луцишин О. О., Кравчук Н.Я. Фінтех як індикатор трансформацій глобального фінансового ландшафту: тренди, виклики та потенціал України. *Інноваційна економіка*. 2025. № 4. С. 177–189. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.4.20>
60. Луцишин З. Асиметрія та парадокс фінансової глобалізації. *Міжнародна економічна політика*. 2008. Випуск 1-2. С. 88–121.
61. Луцишин З. О., Катрич О. Д. Сировинний пазл коннектографічної взаємопов'язаності фінансових ринків. *Інноваційна економіка*. 2024. № 1. С. 210-221.
62. Маслій Н.Д., Задорожнюк Н.О., Жаданова Ю.О., Дослідження сутності та структури фінансової екосистеми. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 5(22). С. 148–151.
63. Методологія Індексу SCORE в Україні. URL : <https://www.scoreforpeace.org/uk/ukraine/methodology>
64. Механізм структурних зрушень в економіці України (монографія) / В.І. Кононенко, О.О. Веклич, Л.М. Шаблиста та ін.; відпов. ред. д.е.н. В.І. Кононенко. К.: Ін-т економіки НАНУ, 2002. 288 с.
65. Мінфін схвалив стратегічний план цифровізації Держмитслужби. Міністерство фінансів України. URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_skhvaliv_strategichniy_plan_tsifrovizatsii_derzh_mitsluzhbi-4448

66. Огляд небанківського фінансового сектору. Національний банк України. 2026. Березень. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2026-roku>

67. Олешко Т., Марина А., Сушириба, Р. Напрями розвитку фінансових екосистем. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №1 (52). С. 116–120.

68. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Випуск 12 (2). С. 50–55.

69. Онищенко С., Бричко М., Літовцева В., Євсєєва Г. Довіра до фінансового сектора: новий підхід до концептуалізації та вимірювання. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 1 (42). С. 206–217. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3735>

70. Орловська Ю. В., Дригола К. В., Балтакса Д. Г. Теоретичний бекграунд зеленої економіки в рамках світової парадигми сталого розвитку. *Економічний простір*. 2026. №160. С. 23–27. DOI : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-4>

71. Панченко В. Г., Птащенко О. В., Резнікова Н. В., Карп В. С. Міжнародні стратегії зменшення економічних, соціальних і технологічних розривів між країнами: історичні паралелі адаптації моделей стрибкоподібного і наздоганяючого розвитку. *Агросвіт*. 2025. № 7. С. 4–15.

72. Пахненко О. М., Семенов А. Ю., Мілютіна М. О. Страховий ринок України та країн ЄС: порівняльний аналіз. *Економіка та суспільство: електронне фахове видання*. 2017. № 12. С. 612–617.

73. Підоричева І. Теоретичне осмислення процесів розвитку інтеграції в ЄС і співпраці його країн-членів у сфері досліджень та інновацій. *Економіка України*. 2022. Том 65 № 4 (725). С. 50–73. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.04.050>

74. Підтримка України Групою Світового банку. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/overview>
75. Повод Т., Адвокатова Н. Сучасні тенденції фінансової глобалізації. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 3. С. 21–29.
76. Попко О. В. Міжнародна економічна інтеграція та місце України в міжнародних інтеграційних процесах. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Випуск 2 (1). С. 13–20.
77. Приступа Т. Європейська валютно-фінансова інтеграція: проблеми і перспективи для України. *Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір»*. 2014. № 2 (14). С. 137–141.
78. Приходько І. В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. *Економічний аналіз*. 2015. Том 19. № 1. С. 91–100.
79. Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності: Закон України від 20. 12. 2016 р. № 1792-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1792-19#Text>
80. Радзієвська С. Регіональні об'єднання в глобальній економіці. *Міжнародна економічна політика*. 2018. № 2. С. 109–135.
81. Рожкова К. На шляху до ЄС: як змінилося регулювання страхового ринку і що буде далі. *Економічна правда*. 2024. 17 жовтня. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/10/17/720673/>
82. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні» № 175-р. від 23 лютого 2022 р. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2022-%D1%80#Text>.
83. Савка В. Я. Впровадження та розвиток гнучкої інтеграції в Європейському Союзі: наслідки, ризики та перспективи. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2021. Том 4 № 1. С. 113–122.
84. Савченко М.В., Оришко Д.О. Міжнародні інтеграційні процеси та їх

вплив на систему міжнародних економічних відносин. *Modern Economics*. 2024. № 44 (2024). С. 164–171. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-25)

85. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhнародni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhнародnimi-finansovimi-instituciyami>

86. Спільний транзит (NCTS). Державна митна служба України. URL : <https://customs.gov.ua/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts>

87. Столярчук Я. М., Ільницький Д. О., Черницька Т. В., Рудьковський С. М. Глобальні фінансові організації в інституційній системі детінізації світової економіки. *Вчені записки: збірник наукових праць*. 2023. Випуск 31 (2). С.186–200. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/91375811-01b6-4563-bb63-fc15d437db4d>

88. Тарасенко Ю.В., Угрин Б. В. Фінансові детермінанти регіональної економічної інтеграції в країнах Африки. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2025. Вип. 4 (172). С. 72–82. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-4-9>

89. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

90. Угрин Б. В. Фінансова довіра в глобальній економіці. *Modern Challenges in Economic and Technological Innovation: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference*. Bologna, Italy: International Scientific Unity, March 4–6, 2026. P. 138–140. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-challenges-in-economic-and-technological-innovation-04-03-26/>

91. Угрин Б. В. Фінансовий вимір глобальної економічної інтеграції та оцінка інституційного середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2026. Випуск 59. С. 119–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2026-59-16>

92. Угрин Б. В. Фінансові детермінанти повоєнного відновлення України в

контексті багатовекторної інтеграції. Проблеми та перспективи розвитку національної економіки в умовах глобалізації: збірник наукових тез за матеріалами XXIV Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції молодих учених та студентів (м. Острог, 25 березня 2026 р.). / ред. кол.: Л. В. Козак, Н. П. Топішко та ін. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2026. С. 133–135. URL: https://www.oa.edu.ua/assets/files/news/2026/national_economy_conf_tezy.pdf

93. Угрин Б., Лунишин В. Інноваційні фактори розвитку світового фінансового ринку. Сучасні аспекти та перспективні вектори розвитку науки і бізнесу: матеріали XIV Національної науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, 14 листопада 2024 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2024. С. 46-48.

94. Угрин Б., Маховський І. Підвищення ефективності управління мультинаціональними корпораціями в умовах глобальних ризиків. Фінанси та облік в умовах глобальної невизначеності та безпекових ризиків: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Тернопіль, 27 травня 2025 р.). Ч. 1. Тернопіль : ЗУНУ, 2025. С. 494–496. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/ba00f315-17a1-4497-8a4d-b616c6bf80ed/content>

95. Уніят А. В., Герман Л. Т. Угода про зону вільної торгівлі між Україною та Канадою (CUFTA): передумови, зміст та наслідки для двосторонньої торгівлі. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2025. Випуск 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16621681>

96. Філіпенко А. С. Міжнародна економічна інтеграція: сучасний теоретичний дискурс. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. Випуск 23 (3). С. 54–61.

97. Хоманець В. Особливості застосування державами санкційного інструментарію фінансової дипломатії. *Вчені записки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; [редкол.: О. Яценко (голов. ред.) та ін.]*. Київ : КНЕУ, 2024. Вип. 34. С. 199–213.

98. Хуткий Д. О. Сучасна глобальна соціальна система: макросоціологічний підхід та світ-системний аналіз. *Наукові записки. Соціологічні науки*. 2006. Том 58. С. 17–21.

99. Чугаєв О. А. Передумови валютної інтеграції України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Випуск 97. Ч. I. С. 95–96.

100. Шевченко Б., Петренко, Р. Фінансові інструменти як детермінанти конкурентних переваг у логістичних системах. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2025. Том 21 № 42. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-21\(42\)-04](https://doi.org/10.33296/2707-0654-21(42)-04).

101. Шкарлет С. М., Дубина М. В. Обґрунтування сутності категорії «фінансова довіра». *Науковий вісник Полісся*. 2017. Том 2 № 4 (12). С. 45–52. DOI: [https://doi.org/10.25140/10.25140/2410-957620174\(12\)45-52](https://doi.org/10.25140/10.25140/2410-957620174(12)45-52)

102. Щава Р. П. Глобальні координаційні імперативи фіскальної політики в ЄС. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2016. Випуск 1. № 60. С. 29–35.

103. Яцкевич І. В. Екосистема FinTech на ринку фінансових послуг: особливості, форми взаємодії та розвиток. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 190–194.

104. Якубовський С. Вплив інвестиційної діяльності ТНК на експортний потенціал України в контексті глобальної цифровізації та європейської інтеграції. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №5 (56). С. 72-78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-10>

105. A New South China Sea Code of Conduct for ASEAN? 2023. URL: <https://www.aseanwonk.com/i/139137730/a-new-south-china-sea-code-of-conduct-for-asean>

106. African Debt. Retrieved from. URL: <https://data.one.org/analysis/african-debt>

107. Alekseyenko L., Tulai O. Babii S. Фінансовий сектор: регуляторні та комунікаційні трансформації в цифровій економіці. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 3. С. 222–231.

108. Ando M., Hayakawa K., Kimura F., Mukunoki H. Friend-shoring, near-shoring, and reshoring in factories America, Asia, and Europe amid rising geopolitical tensions. *European Journal of Political Economy*. 2026. № 102804. 93 p. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2025.102804>

109. Arce-Alfaro G., Blagov B. Financial integration or financial fragmentation? A euro area perspective. *Economic Modell*. 2022. Volume 114. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2022.105902>

110. Association Agreement between the European Union and Ukraine. URL : <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>

111. Baier S .L., Bergstrand J. H., Mariutto R. Economic determinants of free trade agreements revisited: Distinguishing sources of interdependence. *Review of International Economics*, 2014. Vol. 22. Issue 1. Pp. 31–58. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/roie.12095/>

112. Berensmann Kathrin, Peter Wolff. The role of international financial institutions in macroeconomic crises: improving the architecture of the World Bank and the IMF for managing shocks in developing countries. Bonn. 2014. 105.

113. Berger A. N., Dai Q., Ongena S., Smith D. C. To what extent will the banking industry be globalized? A study of bank nationality and reach in 20 European nations. *Journal of Banking & Finance*. 2003. № 27(3). Pp. 383–415.

114. Bhargava V. The role of the international financial institutions in addressing global issues. Global issues for global citizens: An introduction to key development challenges, Washington, D.C. : The World Bank. 2006. P. 393–409.

115. Borin Alessandro, Mancini Michele, Taglioni Daria. Economic Consequences of Trade and Global Value Chain Integration: a Measurement Perspective. Policy Research Working Paper; 9785. World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/c97de580-a804-5888-bfaf-322b855dc95c/>

116. Brexit analysis. 2025. URL: <https://obr.uk/forecasts-in-depth/the-economy-forecast/brexit-analysis/>

117. Castells Manuel. The Rise of the Network Society. 2nd ed., Wiley-Blackwell, 2010. URL: https://urb.bme.hu/wp-content/uploads/2014/05/manuel_castells_the_rise_of_the_network_societybookfi-org.compressed.pdf.

118. Chinn Menzie D., Ito Hiro. The Chinn-Ito Index. A de jure measure of financial openness. 2023. URL: https://web.pdx.edu/~ito/Chinn-Ito_website.htm

119. Chinn Menzie D., Ito Hiro. What Matters for Financial Development? Capital Controls, Institutions, and Interactions. NBER Working Paper No. 11370, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA. 2005. URL : <https://www.nber.org/papers/w11370>

120. Choramo Tekilu, Abafita Jemal, Gandica Yérali, Rocha Luis. Economic Integration of Africa in the 21st Century: Complex Network and Panel Regression Analysis. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2410.21019>

121. Claudius Gräbner, Philipp Heimberger, Jakob Kapeller, Florian Springholz. Measuring Economic Openness: A review of existing measures and empirical practices. 2018. Working Paper 157. 38 p. URL: https://wiiw.ac.at/measuring-economic-openness-dlp-4741.pdf?utm_source=chatgpt.com

122. Connecting Payments. Accelerating Africa's Trade. URL: <https://papss.com/>

123. Crowe D., Rawdanowicz Ł. Risks and opportunities of reshaping global value chains. OECD Economics Department Working Papers. 2023. №. 1762. OECD Publishing, Paris. URL: https://www.oecd.org/en/publications/risks-and-opportunities-of-reshaping-global-value-chains_f758afe8-en.html

124. Database. Eurostat. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en&category=t_prc.t_prc_ppp

125. Digital Banking Market Size By Service. 2023-2032. URL : <https://www.gminsights.com/industry-analysis/digital-banking-market>

126. Digital Banking Platforms (DBP) Market Analysis and Global Forecast 2023-2033. URL : <https://evolvebi.com/report/digital-banking-platforms-dbp-market-analysis/>

127. Dispute settlement activity – some figures. WTO. URL : https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispustats_e.htm.

128. D'Uva D., Ravagnan C., Amato C., Bevilacqua, G. Slow mobility as a connection driver for fragile territories between coastline and inner areas. In *RIPAM 8.5-RECUEIL DES RÉSUMÉS. Villages et quartiers à risque d'abandon*. 2020. Vol. 1. Pp. 158–159). DidaPress.

129. Economic Development in Africa Report 2024. 2025. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/publication/economic-development-africa-report-2024>

130. Ercel G. The relationship between inflation and growth. *Istanbul Stock Exchange Review*. 1999. № 3(12). Pp. 15–28.

131. European Commission. Commission Staff Working Document: Ukraine 2024 Report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. 2024 Communication on EU enlargement policy. SWD(2024) 699 final. Brussels, 30 October 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52024SC0699>

132. European Commission. Commission Staff Working Document: Ukraine 2025 Report. Accompanying the document 2025 Communication on EU enlargement policy. SWD(2025) 759 final. Brussels, 4 November 2025. URL : https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en

133. European Insurance Overview Report 2025. URL: https://www.eiopa.europa.eu/publications/european-insurance-overview-report-2025_en

134. Evans Alex, Jones Bruce, Steven David. Confronting the Long Crisis of Globalization. Risk, Resilience and International Order. 2010. URL: <https://www.brookings.edu/articles/confronting-the-long-crisis-of-globalization/>

135. Evolution of trade under the WTO: handy statistics. WTO. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/trade_evolution_e/evolution_trade_wto_e.htm#fntext-1

136. Filipenko A., Bazhenova O., Stakanov R. Economic sanctions: theory, policy, mechanisms. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6. № 2. P. 69–80. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/792>

137. Fujii Eiji. What Does Trade Openness Measure? *SSRN Electronic Journal*. 2017. September. DOI <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3043615>

138. GAR 2025. Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction 2025: Resilience Pays: Financing and Investing for our Future. Geneva. 2025. URL: <https://www.undrr.org/gar/gar2025>

139. Georgeson L., Maslin M., Poessinou V. The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions. *Geography and environment*. 2017. № 4(1). URL: https://www.researchgate.net/publication/316334130_The_global_green_economy_a_review_of_concepts_definitions_measurement_methodologies_and_their_interactions

140. Gideon Uade, Kayode Oke, Kolade Atoye. The Role of Financial Institutions in International Trade. *Cross Current Int J Econ Manag Media Stud*. 2025. Volume 7. Issue 6. Pp. 112–118. DOI: <https://doi.org/10.36344/ccijemms.2025.v07i06.001>.

141. Global Confidence in Institutions: A 20-Year Review. URL: <https://news.gallup.com/poll/709445/global-confidence-institutions-20-year-review.aspx>.

142. Global Crisis Response Group on Food, Energy and Finance. UN. URL: <https://news.un.org/pages/global-crisis-response-group>

143. Global Financial Stability Report, April 2026. Global Financial Markets Confront the War in the Middle East and Amplification Risks. IMF. 2026. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9798229035910/9798229035910.xml>

144. Global growth is expected to remain stable yet underwhelming. IMF. 2024. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2024/10/22/world-economic-outlook-october-2024>

145. Global Instability. URL: <https://esg.sustainability-directory.com/term/global-instability/>

146. Global Landscape of Climate Finance 2025. URL: <https://www.climatepolicyinitiative.org/publication/global-landscape-of-climate-finance-2025/#:~:text=Overview%3A%20Climate%20finance%20in%202023>

147. Global Monitoring Report on Nonbank Financial Intermediation. 2025. Financial Stability Board. URL: <https://www.fsb.org/2025/12/global-monitoring-report-on-nonbank-financial-intermediation-2025/>

148. Global trade growth continues, but rising fragility weighs on developing economies. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/news/global-trade-growth-continues-rising-fragility-weighs-developing-economies>.

149. Global Trade Outlook and Statistics. World Trade Organization. March 2026. URL : https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/gtos0326_e.htm

150. Global Value Chains. The World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/topic/trade/global-value-chains>

151. Green economy and trade trends, challenges and opportunities. URL: <https://www.unep.org/resources/report/green-economy-and-trade-trends-challenges-and-opportunities>

152. Greenacre M., Groenen P.J.F., Hastie T. et al. Principal component analysis. Nature Reviews Methods Primers. 2022. Volume 2(1). Pp. 100. DOI: <https://doi.org/10.1038/s43586-022-00184-w>

153. GVC Trade Table. URL: <https://wits.worldbank.org/gvc/gvc-trade-table.html>.

154. Gygli S., Haelg F., Potrafke N. et al. The KOF Globalisation Index – revisited. Rev Int Organ. 2019. Vol. 14. P. 543–574. DOI <https://doi.org/10.1007/s11558-019-09344-2>.

155. Ha J., Liu H., Rogers, J. Capital controls in emerging and developing economies and the transmission of U.S. monetary policy. Policy Research. 2023. Working Paper no. 10582, october. URL : <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/40438> DOI: <https://doi.org/10.1596/1813-9450-10582>
156. Handbook on Global Value Chains. 2019. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781788113779>
157. Hao Y. The dynamic relationship between trade openness, foreign direct investment, capital formation, and industrial economic growth in China: New evidence from ARDL bounds testing approach. Humanities and Social Sciences Communications. 2023. 10. Article 160. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01660-8>
158. Hein de Haas. Remittances, Migration and Social Development. A Conceptual Review of the Literature. United Nations Research Institute for Social Development. 2007. URL: <https://www.files.ethz.ch/isn/102848/34.pdf>.
159. Hettne Björn, Söderbaum Fredrik. The New Regionalism Approach. Politeia. 1998. Vol 17. No 3. Pp. 6–21. URL: <https://ssrn.com/abstract=2399180>.
160. Huwart J. Y., Verdier L. Economic Globalisation: Origins and Consequences, OECD Insights, OECD Publishing. 2013. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264111905-en>
161. IMF Executive Board Approves US\$8.1 Billion under an Extended Fund Facility (EFF) Arrangement for Ukraine. IMF. 2026. URL: <https://www.imf.org/en/news/articles/2026/02/26/pr-26066-ukraine-imf-executive-board-approves-usd-8point1-billion-under-an-eff-arrangement>.
162. IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors. URL: <https://www.imf.org/en/about/executive-board/members-quotas>
163. Integrating Europe's Financial Market. IMF. 2007. URL: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9781589066236/9781589066236.xml>
164. International Monetary Fund. 2025. Global Financial Stability Report: Shifting Ground beneath the Calm. Washington, DC, October. URL :

<https://www.imf.org/en/publications/gfsr/issues/2025/10/14/global-financial-stability-report-october-2025>.

165. International Monetary Fund. Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://mof.gov.ua/en/mvf>

166. Ivashchuk I. O., Uhryn B. V. Financial ecosystem of global economic integration. *Інноваційна економіка*. 2025. № 3. С. 252–264. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.3.30>

167. Key statistics and trends in international trade 2025. Geoeconomic forces influence the dynamics of international trade. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/publication/key-statistics-and-trends-international-trade-2025>

168. KOF Globalisation Index. URL : <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

169. Krysovaty A., Zvarych I., Brodovska O., Zvarych R. Global Social Sustainability and Inclusion: The “Voice” of Social and Environmental Imbalances. *Journal of Risk and Financial Management*. 2022. Vol. 15, Issue 12: 599. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm15120599>

170. Labeled Sustainable Bonds. Market Update – June 2025. World Bank. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/c7d5bdd94c82fb169fbdf12d46fe319-0340012025/original/Labeled-Bond-Quarterly-Newsletter-Issue-No-11.pdf>

171. Lutsyshyn Z., Frolova T., Katrych O., Vorobiova A. Islamic Finance in the Reconfiguration of the Global Financial System: a structural analysis and potential implications. Under Ed. Z. Lutsyshyn. Bielsko-Biała, 2023. 190 p. URL: <https://wseh.pl/en/publications/islamic-finance-reconfiguration-global-financial-system.html>.

172. Lutsyshyn Zoriana, Katrych Olena, Khlopchyk Valeriia, Yuzhanina Nina. The Imperative of State Financial Security for Sustainable Post-war Recovery. *International Economic Policy*. 2025. № 1. P. 128–162. DOI: <https://doi.org/10.33111/iep.eng.2025.42.06>

173. Most Insightful Digital Banking Statistics To Know in 2022. URL: <https://www.enterpriseappstoday.com/stats/digital-banking-statistics.html>.

174. Nguyen M.-L., Nguyen T.-H. Trade Openness and Economic Growth in ASEAN-6 Countries: A Panel Threshold Approach. *Economies*. 2021. No 9 (3). P. 113. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies9030113>

175. Nguyen My-Linh Thi. Financial globalization, technological innovation, and human development in Asean-6 countries: evidence from a panel VAR approach. *Research in Globalization*. 2025. Vol. 11. Artic. 100318. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2025.100318>

176. Pesme Jean, Feyen Erik, Stewart Fiona. Financial system trends in six charts. World Bank Blog. 2024. 25 September. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/financial-system-trends-in-six-charts>.

177. Poruchnyk A., Kolot A., Mielcarek P., Stoliarchuk Y., Ilnytskyy D. Global economic crisis of 2020 and a new paradigm of countercyclical management. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. №19(1). C. 397–415.

178. Reaping the Benefits of Financial Globalization. IMF. 2008. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781589067486.084>

179. Regional Trade Agreements (RTAs) Database. URL: <http://rtais.wto.org/UI/About.aspx>.

180. Regional trade agreements. WTO. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm.

181. Robertson R. Glocalization: Time–Space and Homogeneity–Heterogeneity. Mike Featherstone, Scott Lash. *Global Modernities*. London: Sage, 1995. Pp. 25–54. URL: <https://warwick.ac.uk/fac/arts/history/students/modules/hi31v/syllabus/week18/robertson-1995.pdf>.

182. Rysin V. Resource policy of banks with foreign capital in Ukraine: peculiarities and priorities. *Ekonomika*. 2014. No 93(2). P. 45–58.

183. Sachs J. D., Warner A. M. Economic reform and the process of global integration. *Brookings Papers on Economic Activit.* 1995. No 1. P. 1–118. DOI: <https://doi.org/10.2307/2534573>.

184. State of Play of Debt Burden in Africa 2024. Debt Dynamics and Mounting Vulnerability. 2024. Afreximbank Research. URL: <https://www.afreximbank.com/reports/state-of-play-of-debt-burden-in-africa-2024-debt-dynamics-and-mounting-vulnerability/>.

185. Statistics on UK-EU trade. Research Briefing. 22 April, 2025. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7851/>.

186. Strategy for sustainable development. EU. URL : <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/strategy-for-sustainable-development.html?>

187. Sudjono. The Effect of Financial Globalization on Economic Instability: The Case of the Global Financial Crisis. Journal of Law and Sustainable Development. 2024. Vol.12. No1. URL: <https://doi.org/10.55908/sdgs.v12i1.3155>

188. Tackling Inequality to Revitalize Growth and Reduce Poverty in Africa. World Bank. Africa's Pulse. 2024. Vol. 29. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/africa-pulse/april-2024>

189. Tavakol M, Wetzel A. Factor Analysis: a means for theory and instrument development in support of construct validity. Int J Med Educ. 2020 Nov 6;11:245-247. DOI: 10.5116/ijme.5f96.0f4a

190. Tax policies in the European Union survey. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/tax-policies-european-union-survey_en

191. The 2025 Edelman Trust Barometer. URL: <https://www.edelmansmithfield.com/trust/2025/trust-barometer/report-financial-sector>

192. The 2026 Edelman Trust Barometer. URL: <https://www.edelman.com/trust/2026/trust-barometer>.

193. The Fintech Market in Ukraine – The Current State of the Fintech Sector And Its Potential to Contribute to Financial Inclusion and Health. URL: <https://mfc.org.pl/the-fintech-market-in-ukraine-the-current-state-of-the-fintech-sector-and-its-potential-to-contribute-to-financial-inclusion-and-health/>

194. The Global Risks Report 2026. World Economic Forum. 2026. 14 January. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2026/>

195. The World Bank and Ukraine: Laying the Groundwork for Reconstruction in the Midst of War. 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/results/2023/11/30/the-world-bank-and-ukraine-laying-the-groundwork-for-reconstruction-in-the-midst-of-war>.

196. Tinbergen J. International Economic Integration. Books. 1954. URL: <http://hdl.handle.net/1765/15343>

197. Total IMF Credit Outstanding for all members from 1984 – 2025. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extcred1.aspx>.

198. Trust in Banks Recovers Nearly 20 Years After Crisis. 2026. URL : <https://news.gallup.com/poll/702233/trust-banks-recovers-20-years-after-crisis.aspxm>.

199. Tulai O., Alekseyenko L., Bilan O., Tsokalo V. Organizational and applied principles of financial security for the restoration of territorial communities in the conditions of geopolitical challenges. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 19. С. 62–68. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.19.62>.

200. Tuliakov Viacheslav, Sergey Yakubovskiy, Arina Truba. «The economic impact of Ukraine’s trade relations with the EU amid geopolitical challenges: an analysis of trade dynamics, restrictions and integration». InterEULawEast: Journal for the international and European law, economics and market integrations. 2024. № 11.2. Pp. 149–163. DOI : <https://doi.org/10.22598/iele.2024.11.2.7>.

201. Ukraine. IMF Country Report No. 2025/156. 2025. 30 June. URL: <https://www.imf.org/en/publications/cr/issues/2025/06/30/ukraine-eighth-review-under-the-extended-arrangement-under-the-extended-fund-facility-568152>

202. Ukraine. WTO. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_ukraine_e.htm

203. Ukraine: History of Lending Commitments as of March 31, 2026. IMF. URL: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr2.aspx?date1key=2026-03-31&memberKey1=993>

204. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank Group. 2026. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.

205. Updated: Clearstream to link Ukraine to its network on 27 May 2019. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/clearstream-priyednaye-ukrayinu-do-svoyeyi-mereji-27-travnnya?>

206. Wallerstein I. *World-Systems Analysis: An Introduction*. Durham, NC: Duke University Press. 2004. 109 p.

207. Wendt A. Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*. 1992. Vol. 46, No. 2. Pp. 391–425. URL: <https://www.jstor.org/stable/2706858?origin=JSTOR-pdf>.

208. What are international dollars? URL: <https://ourworldindata.org/international-dollars>

209. What is Financial Technology (FinTech)? A Beginner's Guide. URL: <https://bootcamp.cvn.columbia.edu/blog/what-is-fintech/>

210. Williams Brett, Onsman Andrys, Brown Ted. Exploratory factor analysis: A five-step guide for novices. *Journal of Emergency Primary Health Care (JEPHC)*. 2010. Vol. 8, Issue 3. Article 990399.

211. World Bank Open Data. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>

212. World Development Indicators. DataBank. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators/preview/on>.

213. World Development Report 2020. Trading for Development in the Age of Global Value Chains. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2020>

214. World Investment Report 2025. International investment in the digital economy. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025>

215. Worldwide Governance Indicators. World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>

216. Yongshun Wang, Roman Zvarych. “Optimize the Allocation of International Resource under ‘the Belt and Road’ Framework Strategy Research”. Herald of Economics. 2024. No. 2, Aug. Pp. 42–57. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.02.042>

217. Zucker-Marques Marina, D’orsi Riccardo, Ramburuth Kamal, Njoroge Patrick, Gallagher Kevin. Diverting development: The G20 and external debt service burden in Africa. IEJ Sovereign debt working paper series. 2025. No1. URL: <https://iej.org.za/g20-and-external-debt-service-burden-in-africa/>

218. Zvarych R., Rivilis I., Kharkovskyi B., Masna O., Shevchuk Y. Waste management in the concept of green reconstruction of economy. Agora international journal of economical sciences. 2024. №1. (18). DOI: <https://doi.org/10.15837/aijes.v18i1.6728>

219. Zvarych R., Linhai W., Masna O., Rivilis I. International trade of PRC and its place in environmental sustainability. Economic Annals-XXI. 2023. Volume 204. Issue (7-8). Pp. 4–14. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V204-01>

ДОДАТОК А

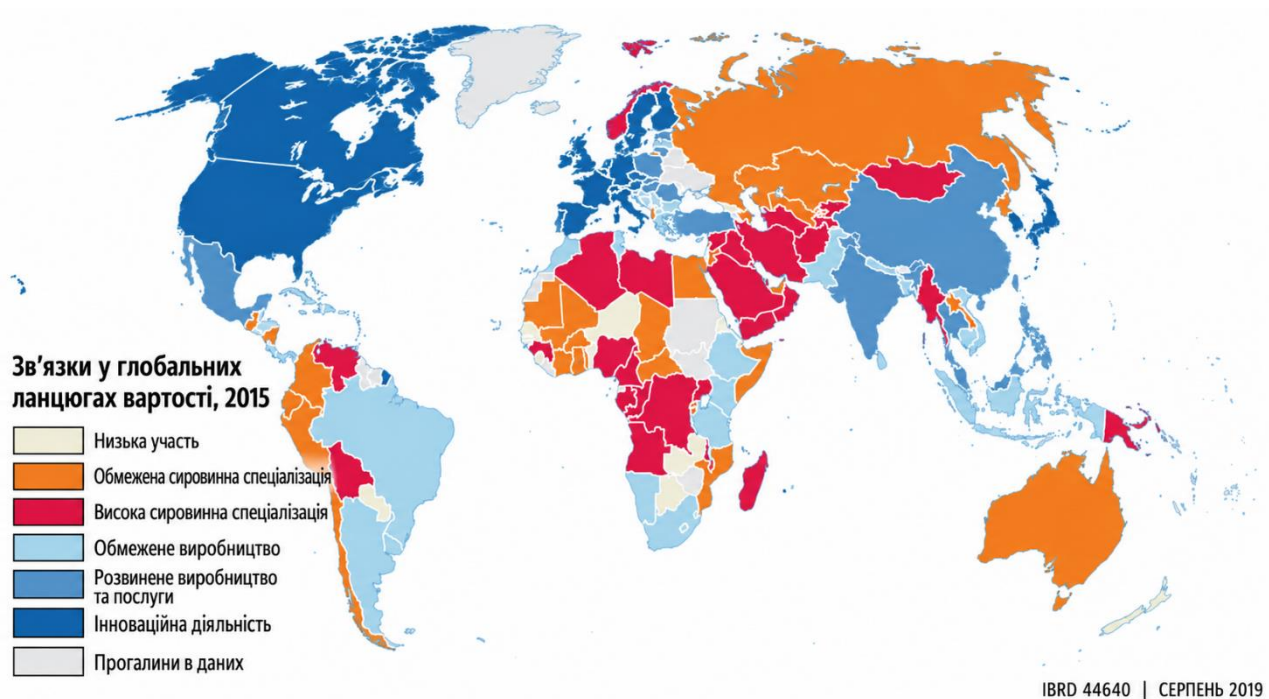

Рис. А.1. Рівень участі країн у глобальних ланцюгах доданої вартості, 2015 р. [213]

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1
Технологічні асиметрії за регіонами світу

Частка високотехнологічного експорту в експорті промислових товарів															
Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Світ	20,55	18,67	18,89	18,98	19,06	19,94	20,09	20,55	20,51	20,72	21,83	21,54	22,89	22,95	24,76
Близький Схід, Північна Африка, Афганістан і Пакистан	..	3,35	3,46	3,16	4,92	4,67	3,78	3,70	4,04	4,18	7,21	7,15	6,80	8,59	..
Європа та Центральна Азія	17,08	16,29	16,73	17,04	17,12	17,99	18,25	16,06	15,59	16,24	15,88	16,12	19,94	20,20	21,43
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	30,59	27,49	27,59	28,03	27,25	28,05	28,10	33,87	34,52	33,98	35,89	35,27	35,04	33,77	34,68
Африка на південь від Сахари	..	..	..	5,19	5,62	6,04	5,53	5,59	6,38	6,47	5,43	4,74	5,68	5,03	6,07
Латинська Америка та Карибський басейн	13,79	12,55	12,85	13,21	13,24	13,80	14,98	14,49	14,01	13,84	14,76	12,58	12,75	12,45	13,12
Південна Азія	7,34	7,42	7,26	8,34	9,18	7,17	6,80	6,60	8,40	9,84	10,70	9,94	12,34	14,54	18,06
Північна Америка	21,18	19,40	19,25	19,26	19,37	20,22	20,98	18,39	17,93	18,39	18,97	19,18	19,50	20,79	22,91
Кількість дослідників на 1 млн населення															
Регіон	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Світ	1080,9	1267,0	..	..	..	..	1380,6	..	..	1523,6	..	1651,3	..	..	..
Близький Схід, Північна Африка, Афганістан і Пакистан	..	..	..	..	..	..	471,0	..	623,5	..	719,0	..	857,7	..	..
Європа та Центральна Азія	2257,1	2706,1	2732,3	2809,4	2845,9	2884,3	2992,5	3011,6	3129,1	3093,2	3181,2	3191,2	3323,2	3439,9	3714,7
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	934,0	1471,7	1394,8	1567,7	1465,7	1641,8	1543,2	1522,2	1489,6	1537,0	1649,5	1760,0	2102,8	2303,7	2426,0
Африка на південь від Сахари	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Латинська Америка та Карибський басейн	298,5	540,8	574,0	582,6	561,1	582,7	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Південна Азія	111,0	155,3	..	..	..	..	212,6	..	..	247,7	..	256,8	..	..	..

Продовження табл. Б.1

Північна Америка	3551,9	3745,0	3858,8	3825,9	3898,2	3979,9	4009,2	3947,5	4061,7	4362,7	4416,7	4628,3	4963,4	5009,2	..
Витрати на наукові дослідження та розробки у % ВВП															
Регіон	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Світ	2,04	2,00	1,98	2,01	1,97	2,08	2,10	2,15	2,14	2,22	2,26	2,45	2,52	2,57	2,59
Близький Схід, Північна Африка, Афганістан і Пакистан	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1,33	..	..
Європа та Центральна Азія	1,68	1,77	1,77	1,82	1,80	1,92	1,99	1,97	2,03	2,06	2,12	2,19	2,17	2,06	2,14
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	2,22	2,37	2,31	2,45	2,25	2,44	2,29	2,30	2,28	2,32	2,33	2,50	2,57	2,71	2,77
Африка на південь від Сахари	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Латинська Америка та Карибський басейн	0,56	0,73	0,71	0,68	0,71	0,75	0,73	0,69	0,65	0,64	0,63	0,64	0,62	0,66	0,68
Південна Азія	0,74	0,76	0,76	0,74	0,68	0,68	0,67	0,65	0,65	0,64	0,66	0,63	..	..	..
Північна Америка	2,57	2,63	2,64	2,58	2,60	2,62	2,69	2,75	2,79	2,89	3,04	3,31	3,34	3,36	3,33

Джерело: складено автором за [212].

Таблиця Б. 2.

Регіональні асиметрії країн і регіонів за глибиною інтеграції та характером залучення

Регіон / група країн	Тип інтеграції	Оцінка за практичними показниками	Основна роль у глобальній економіці	Просторово-регіональна асиметрія
Північна Америка	Глибока комплексна інтеграція	Висока частка у світовому ВВП, потужні фінансові ринки, значна роль у торгівлі послугами, високий рівень цифрової та інноваційної інфраструктури, наявність провідних фінансових центрів.	Фінансовий, технологічний, інноваційний і споживчий центр глобальної економіки.	Регіон не лише бере участь у глобальній інтеграції, а й значною мірою формує її правила через фінансові ринки, ТНК, цифрові платформи, інвестиційні потоки та регуляторний вплив.
Європейський Союз	Глибока інституційно-регуляторна інтеграція	Високий ВВП, потужна внутрішня торгівля, спільний ринок, валютний союз для країн єврозони, розвинена транспортна та цифрова інфраструктура, участь у глобальних стандартах.	Торговельний, регуляторний, фінансовий та інституційний центр.	ЄС має високий рівень внутрішньої інтеграції та здатність поширювати власні стандарти назовні, але всередині самого ЄС існують асиметрії між економічним ядром і менш розвиненими країнами.
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	Виробничо-експортна та технологічна інтеграція	Дуже висока роль у світовому виробництві, експорті, промислових ланцюгах доданої вартості, електроніці, машинобудуванні, логістиці та цифрових технологіях.	Виробничий, експортний, технологічний і логістичний центр.	Регіон глибоко включений у глобальні ланцюги вартості, але країни виконують різні функції.
Південна Азія	Зростаюча виробничо-сервісна інтеграція	Зростає роль у послугах, IT-аутсорсингу, виробництві, демографічному потенціалі та внутрішньому споживчому ринку; інфраструктурні й соціальні обмеження знижують глибину інтеграції.	Демографічний, сервісний і виробничий регіон, що нарощує участь у глобальній економіці.	Інтеграція посилюється, але залишається нерівномірною через інфраструктурні обмеження, регіональні диспропорції, торговельні бар'єри та різну якість інституцій.
Латинська Америка	Ресурсно-сировинна та частково виробничо-експортна інтеграція	Помітна участь у світовому експорті аграрної продукції, металів, енергоресурсів і окремих промислових товарів; залежність від зовнішнього попиту, цін на сировину та інвестиційних циклів.	Сировинно-аграрний, енергетичний і промислово-експортний регіон.	Головна асиметрія полягає в залежності від кон'юнктури світових сировинних ринків і зовнішнього капіталу; регіон часто не контролює найбільш прибуткові технологічні та фінансові сегменти.

Регіон / група країн	Тип інтеграції	Оцінка за практичними показниками	Основна роль у глобальній економіці	Просторово-регіональна асиметрія
Близький Схід і Північна Африка	Енергетично-ресурсна та фінансово-вузлова інтеграція	Висока роль експорту нафти й газу, наявність фінансових і логістичних центрів у країнах Перської затоки, але значні відмінності між багатими енергетичними економіками та країнами з нижчою стійкістю.	Енергетичний, інвестиційний і транспортно-логістичний регіон.	Інтеграція концентрується навколо енергоресурсів, суверенних фондів, портів, авіаційних хабів і фінансових центрів; багато країн регіону залежать від цін на енергоносії та зовнішньої стабільності.
Африка на південь від Сахари	Фрагментарна, ресурсно-сировинна та фінансово-залежна інтеграція	Низька або нерівномірна частка у світовій торгівлі й ВВП, залежність від експорту сировини, іноземної допомоги, кредитів і ПШ; слабка транспортна, енергетична та цифрова інфраструктура.	Ресурсний, демографічний і потенційно зростаючий ринок.	Регіон має значний ресурсний і демографічний потенціал, але його інтеграція часто обмежується сировинним експортом, борговою залежністю, слабкою інфраструктурою та низькою участю у високотехнологічних ланцюгах вартості.
Східна Європа та країни з перехідною економікою, зокрема Україна	Змішана перехідна інтеграція: інституційна, фінансова, виробнича та ресурсно-експортна	Висока залежність від зовнішніх ринків, фінансування МВФ, Світового банку, ЄБРР, ЄІБ, адаптація до стандартів ЄС, розвиток транспортних, енергетичних і цифрових коридорів.	Транзитний, аграрний, промисловий, технологічний і безпеково важливий простір.	Інтеграція відкриває доступ до ринків, капіталу та інституційної модернізації, але супроводжується залежністю від зовнішнього фінансування, вимогами реформ, інфраструктурними втратами, безпековими ризиками.
Малі відкриті економіки та острівні держави	Вузькоспеціалізована або вразлива інтеграція	Висока залежність від туризму, морської логістики, переказів, фінансових послуг або імпорту; обмежений внутрішній ринок і висока чутливість до зовнішніх шоків.	Нішеві логістичні, туристичні, фінансові або сервісні економіки.	Формально вони включені у міжнародні правила, але фактично мають обмежений простір для самостійної економічної політики через малий масштаб ринку, кліматичні ризики й залежність від зовнішніх потоків.

Джерело: складено автором.

ДОДАТОК В

Динаміка ВВП на одну особу за ПКС в країнах (2020 = 100) [124]

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ЄС - 27 країн	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Бельгія	121	119	118	117	116	117	118	117	118	118	117	115
Болгарія	48	49	51	52	53	55	57	60	62	63	66	68
Чехія	88	89	89	92	93	95	96	92	90	91	91	92
Данія	128	127	126	128	127	125	132	133	134	126	127	127
Німеччина	128	126	126	126	125	122	123	120	120	118	116	115
Естонія	78	77	78	80	82	84	85	85	83	80	79	79
Ірландія	141	185	178	187	192	190	205	225	237	218	221	237
Греція	71	69	67	67	66	66	62	64	66	68	69	68
Іспанія	90	91	92	93	91	91	83	85	88	91	91	92
Франція	108	106	105	103	103	105	104	101	97	99	98	98
Хорватія	60	61	62	63	64	67	66	70	72	78	78	78
Італія	98	97	99	98	97	96	93	96	98	98	98	96
Кіпр	80	81	86	88	89	91	89	92	95	97	99	98
Латвія	61	62	63	64	66	66	69	71	69	70	68	71
Литва	75	75	75	78	81	83	87	88	87	86	87	88
Люксембург	280	279	276	266	258	249	256	263	250	248	245	239
Угорщина	69	70	69	69	72	73	75	75	76	76	76	76
Мальта	94	99	100	106	107	106	105	109	103	109	110	110
Нідерланди	133	132	130	130	130	128	131	132	134	131	134	134
Австрія	129	128	128	125	126	124	123	121	123	121	119	117
Польща	68	70	69	70	72	74	79	79	78	77	78	81
Португалія	77	76	77	76	77	77	75	74	77	81	82	81
Румунія	55	56	58	62	65	69	72	72	72	75	77	78
Словенія	82	81	82	84	86	87	88	88	89	91	90	91
Словаччина	78	78	73	70	70	70	74	74	71	74	75	75
Фінляндія	111	109	109	110	109	107	112	109	106	103	102	101
Швеція	125	126	123	119	117	117	120	120	113	111	111	110
Ісландія	126	131	135	133	131	129	123	124	135	136	131	:
Норвегія	177	157	145	150	156	146	141	171	214	169	160	:
Швейцарія	173	172	167	161	160	155	156	161	161	154	151	:
Велика Британія	111	111	108	108	106	104	102	100	103	99	99	:
Чорногорія	41	42	44	45	47	49	44	46	48	52	53	:
Півн. Македонія	39	39	40	40	41	42	42	43	41	41	42	:
Албанія	30	30	30	30	30	30	30	31	33	38	42	:
Сербія	41	40	40	40	41	42	44	45	45	48	52	:
Туреччина	65	67	65	66	64	60	61	62	68	70	72	:
Боснія і Герцеговина	30	31	31	31	32	32	33	33	34	35	35	:
Японія	106	106	99	96	94	88	89	85	81	83	82	:
США	147	147	141	139	139	134	135	137	133	134	135	:

ДОДАТОК Г

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУТІВ У ПРОЦЕСАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Міжнародні фінансові інститути забезпечують ресурси, стабільність і стандарти, а економічні організації формують правила та умови включення країн у глобальну економіку.

1. КЛЮЧОВІ ІНСТИТУТИ ТА ЇХ РОЛЬ У ІНТЕГРАЦІЇ

СТАБІЛІЗАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ	ІНСТИТУТИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ	РЕГУЛЯТОРНІ ТА НАГЛЯДОВІ ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ	ЕКОНОМІЧНІ ІНСТИТУЦІЇ ІНТЕГРАЦІЇ
 МВФ (IMF) Підтримка макроекономічної стабільності, платіжного балансу, валютної політики та боргової стійкості.	 Світовий банк (World Bank Group) Фінансування розвитку, інфраструктури, людського капіталу та інституційних реформ.	 Сприяє координації центральних банків, банківського нагляду та фінансової стабільності.	 COT (WTO) Формує правила світової торгівлі, доступу до ринків і недискримінаційного торговельного режиму.
 Банк міжнародних розрахунків (BIS) Координація монетарної політики, банківського нагляду та фінансової стабільності.	 ЄБРР (EBRD) Підтримка країн з перехідною економікою, приватного сектору, інфраструктури та фінансових ринків.	 Уніфікує правила банківського регулювання, що полегшує інтеграцію фінансових систем.	 ОЕСП (OECD) Формує стандарти податкової політики, інвестицій, корпоративного управління, прозорості та антикорупційних практик.
 Базельський комітет з банківського нагляду Формування міжнародних стандартів банківського капіталу, ліквідності та управління ризиками.	 Європейський інвестиційний банк (EIB) Фінансування інфраструктурної, енергетичної, кліматичної та інноваційної інтеграції в межах європейського простору.	 Посилює стійкість фінансових систем і сприяє узгодженню правил між країнами.	 ЄС (EU) Забезпечує глибоку економічну інтеграцію через спільний ринок, регуляторну гармонізацію та спільні політики.
 Рада з фінансової стабільності (FSB) Визначення напрямів регулювання системних фінансових ризиків та кризових механізмів.		 Впливає на доступ країн до міжнародної банківської системи, інвестицій і фінансових операцій.	 АСЕАН (ASEAN) Сприяє регіональній економічній інтеграції, торгівлі, інвестиціям і розвитку.
 FATF (Група з фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей) Встановлення стандартів боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму.			 USMCA, Mercosur та інші Створюють регіональні торговельні режими, спрощують рух товарів, послуг, капіталу та інвестицій.

2. МЕХАНІЗМ ВПЛИВУ ІНСТИТУТІВ НА ЕКОНОМІЧНУ ІНТЕГРАЦІЮ

3. ВПЛИВ ІНСТИТУТІВ НА КРАЇНИ

4. АСИМЕТРІЇ ТА ВИКЛИКИ

Джерело: систематизовано автором.

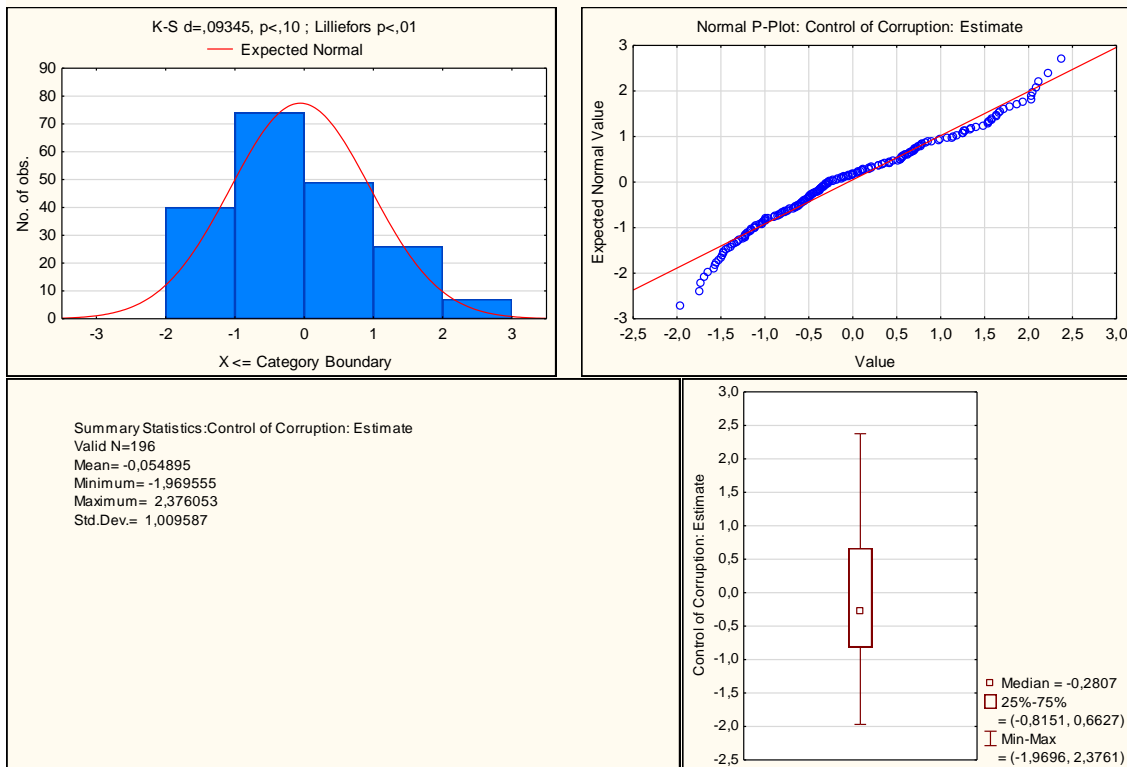
ДОДАТОК Д
Класифікація міжнародних фінансових інституцій

Інституція	Основна функція	Тип фінансування	Інтеграційна роль	Ключові інструменти	Рівень інституційної довіри
МВФ/IMF	макроекономічна стабілізація	коротко- та середньострокове кредитування	координація глобальної валютно-фінансової системи	SDR, Stand-By Arrangement, FCL, RFI	Середній
Світовий банк/World Bank	підтримка розвитку	довгострокове проектне фінансування	інституційна модернізація та розвиток	позики на політику розвитку, технічна допомога	Середній / високий
МБПП/IBRD	кредитування middle-income countries	ринкове фінансування	інфраструктурна та структурна інтеграція	інвестиційні позики, кредитування на політику	Високий
Міжнародна асоціація розвитку/IDA	підтримка low-income countries	пільгове фінансування та гранти	інтеграція найменш розвинутих країн	пільгове кредитування, гранти	Високий
Азійський банк розвитку/ADB	регіональний розвиток Азії	інфраструктурне та проектне фінансування	регіональна інтеграція Азії	транспортні коридори, фінансування МСП	Середній / високий
ЄБРР/EBRD	трансформація постсоціалістичних економік	інвестиційне фінансування	інтеграція у ринкову економіку	фінансування приватного сектору	Високий
Африканський банк розвитку/AfDB	розвиток Африки	пільгове та інвестиційне фінансування	регіональна інтеграція Африки	фінансування інфраструктури	Середній / високий
Азійський банк інфраструктурних інвестицій/АІІВ	інфраструктурна інтеграція Азії	проектне фінансування	Ініціатива «Один пояс, один шлях», регіональна інтеграція	інвестиції в інфраструктуру	Середній / високий
Новий банк розвитку БРІКС/NDB BRICS	альтернативне фінансове врядування	проектне та інфраструктурне фінансів	диверсифікація глобальної фінансової системи	фінансування в місцевій валюті	Середній

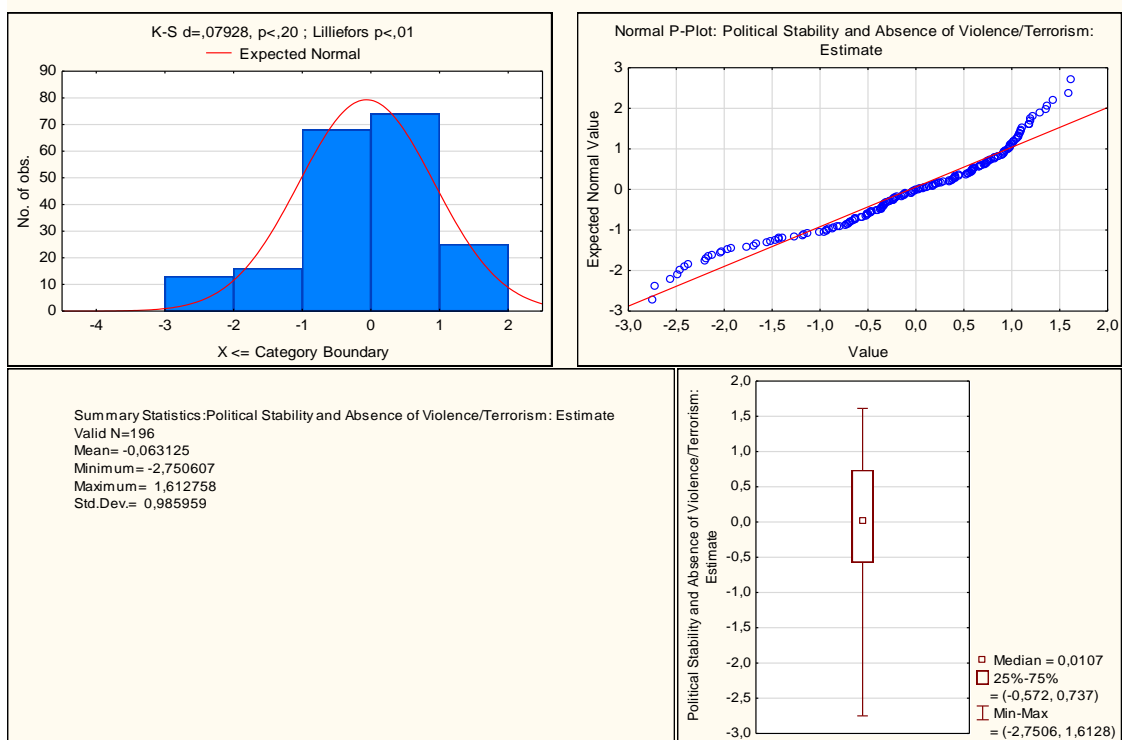
Джерело: складено автором.

ДОДАТОК Е

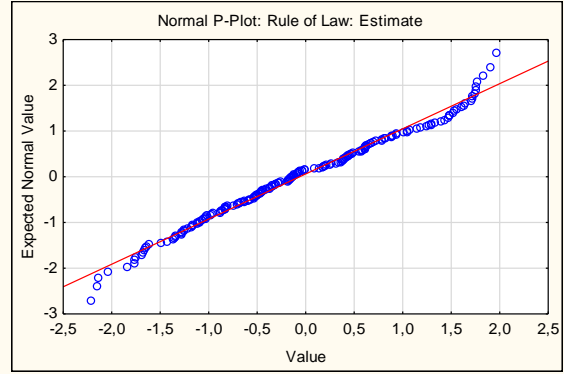
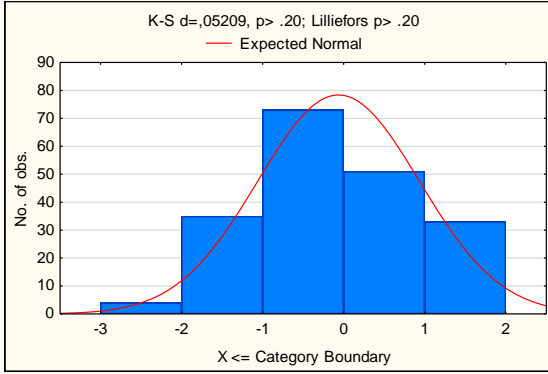
Summary: Control of Corruption

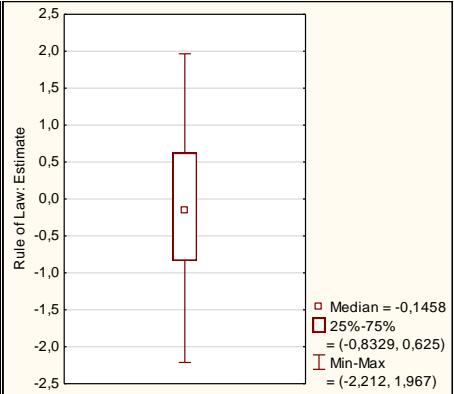
Summary: Political Stability and Absence of Violence/Terrorism

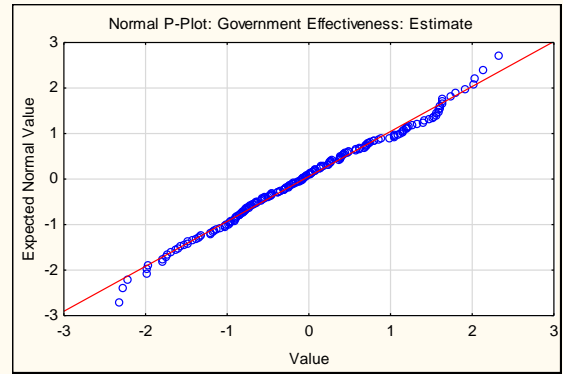
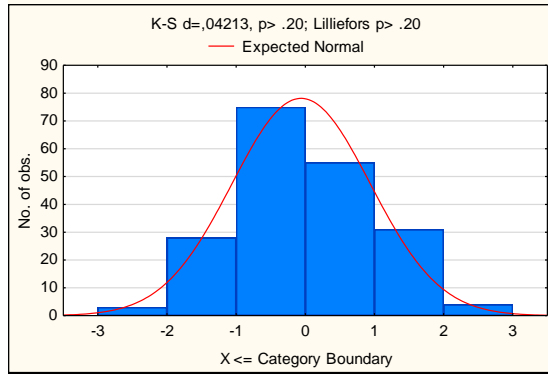
Summary: Rule of Law

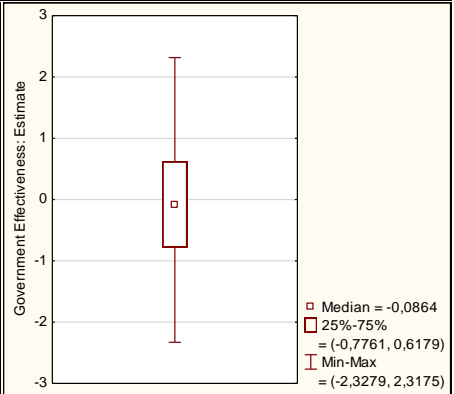
Summary Statistics:Rule of Law: Estimate
 Valid N=196
 Mean= -0.062973
 Minimum= -2,212005
 Maximum= 1,967046
 Std.Dev.= 0,997792

Summary: Government Effectiveness

Summary Statistics:Government Effectiveness: Estimate
 Valid N=196
 Mean= -0,060324
 Minimum= -2,327888
 Maximum= 2,317472
 Std.Dev.= 1,000814

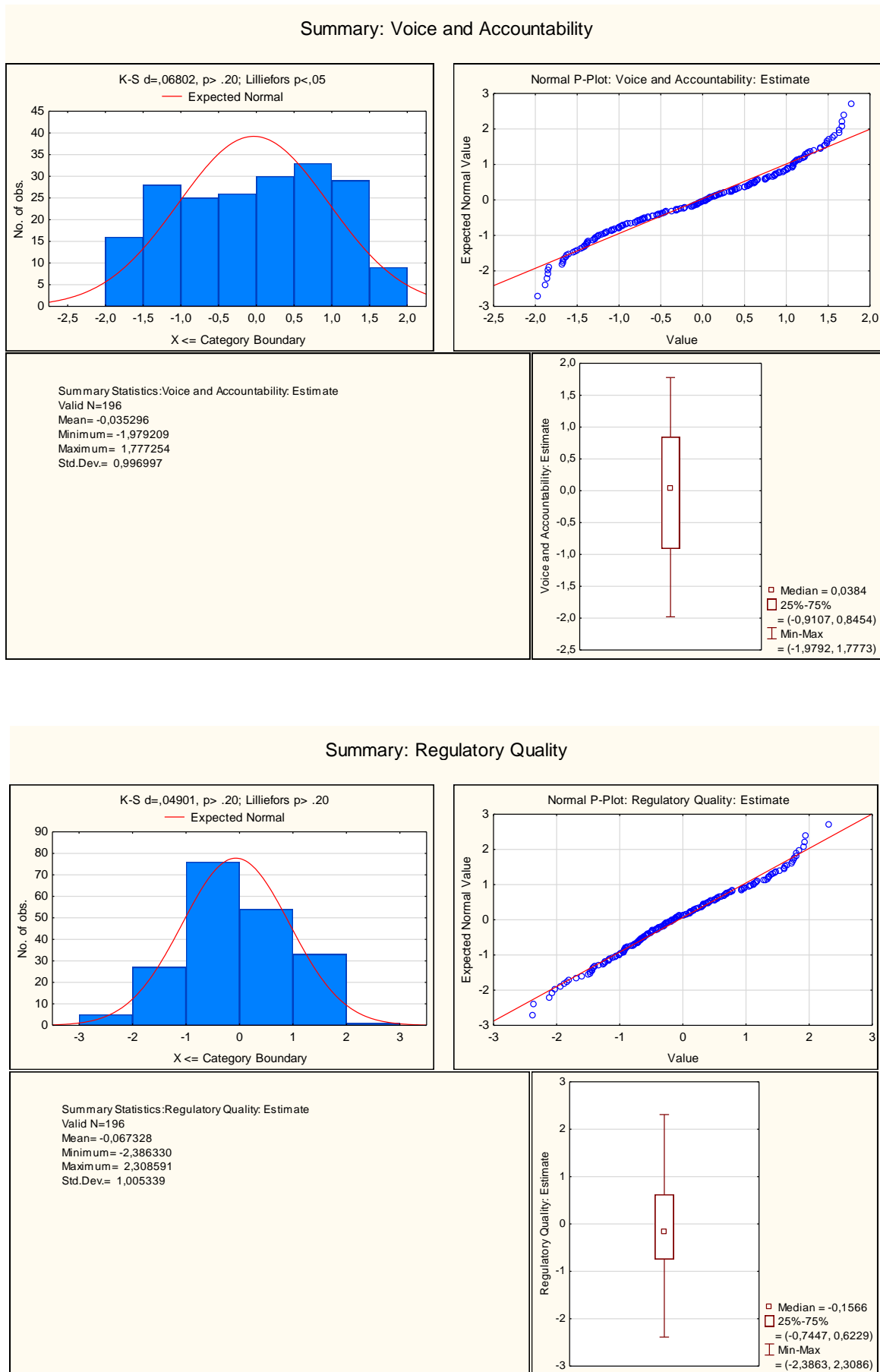
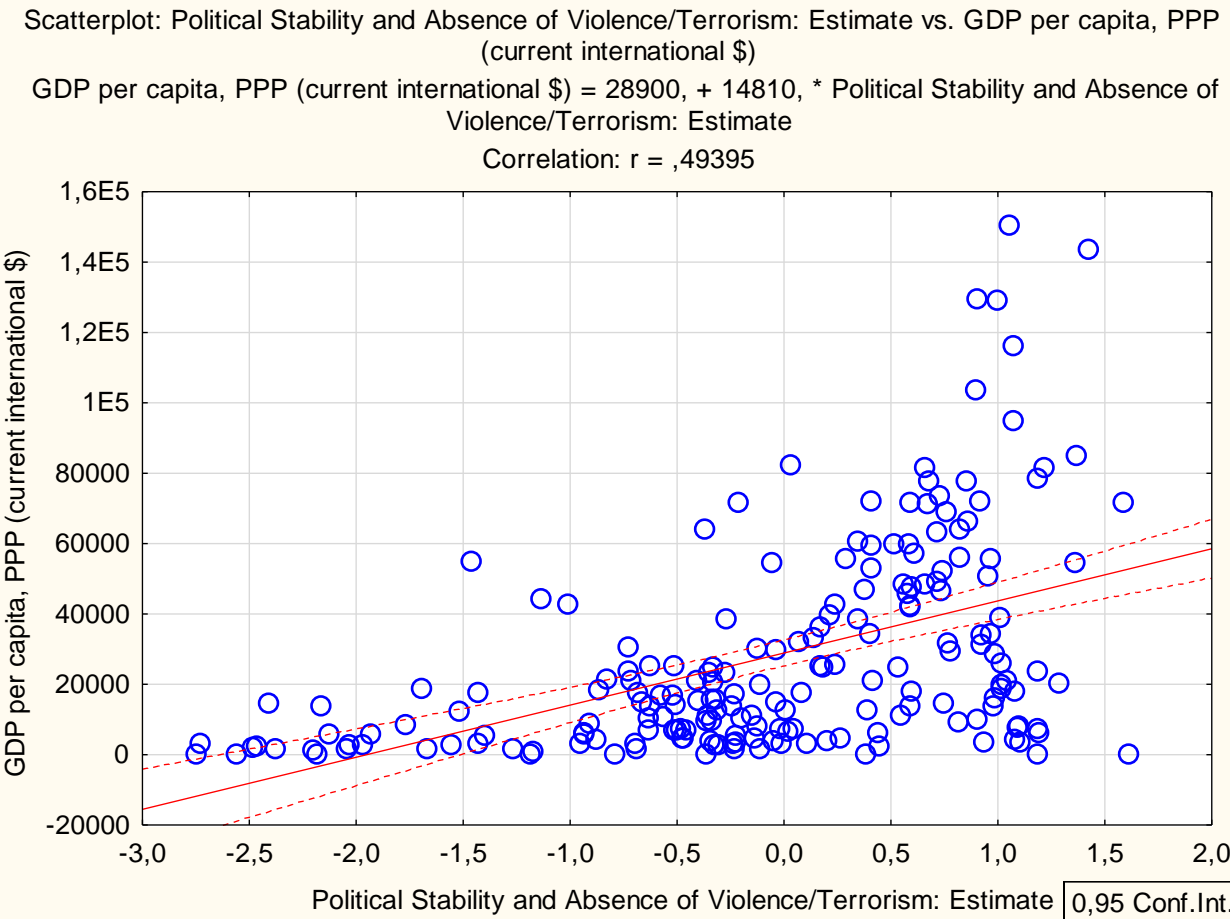
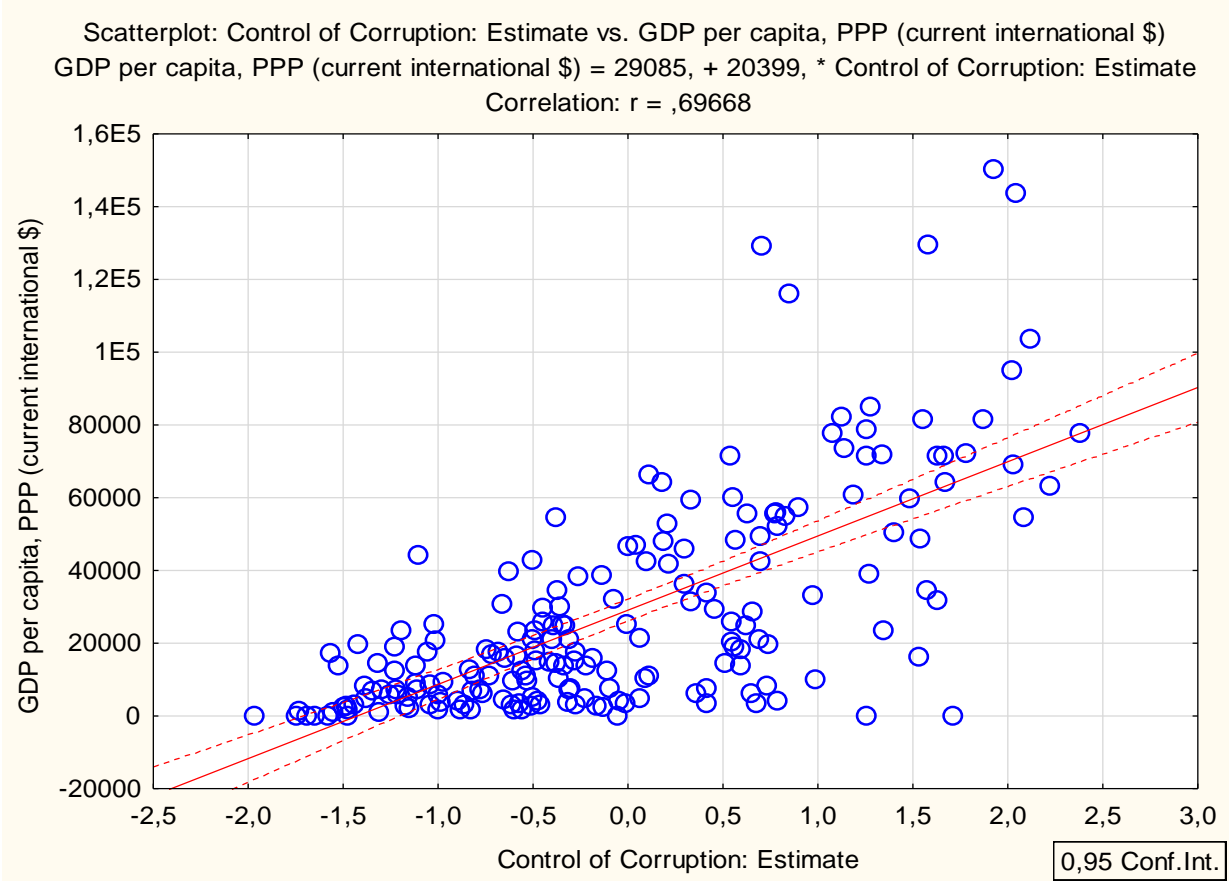
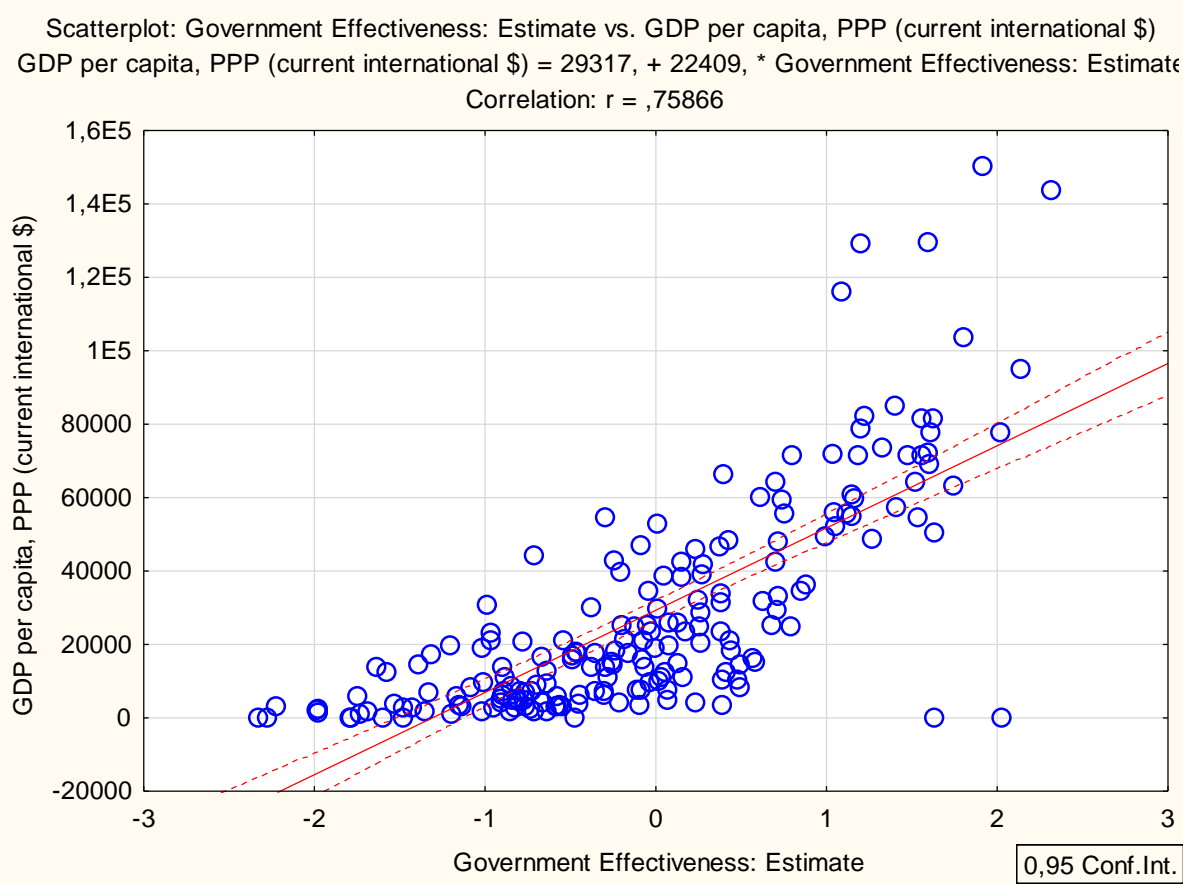
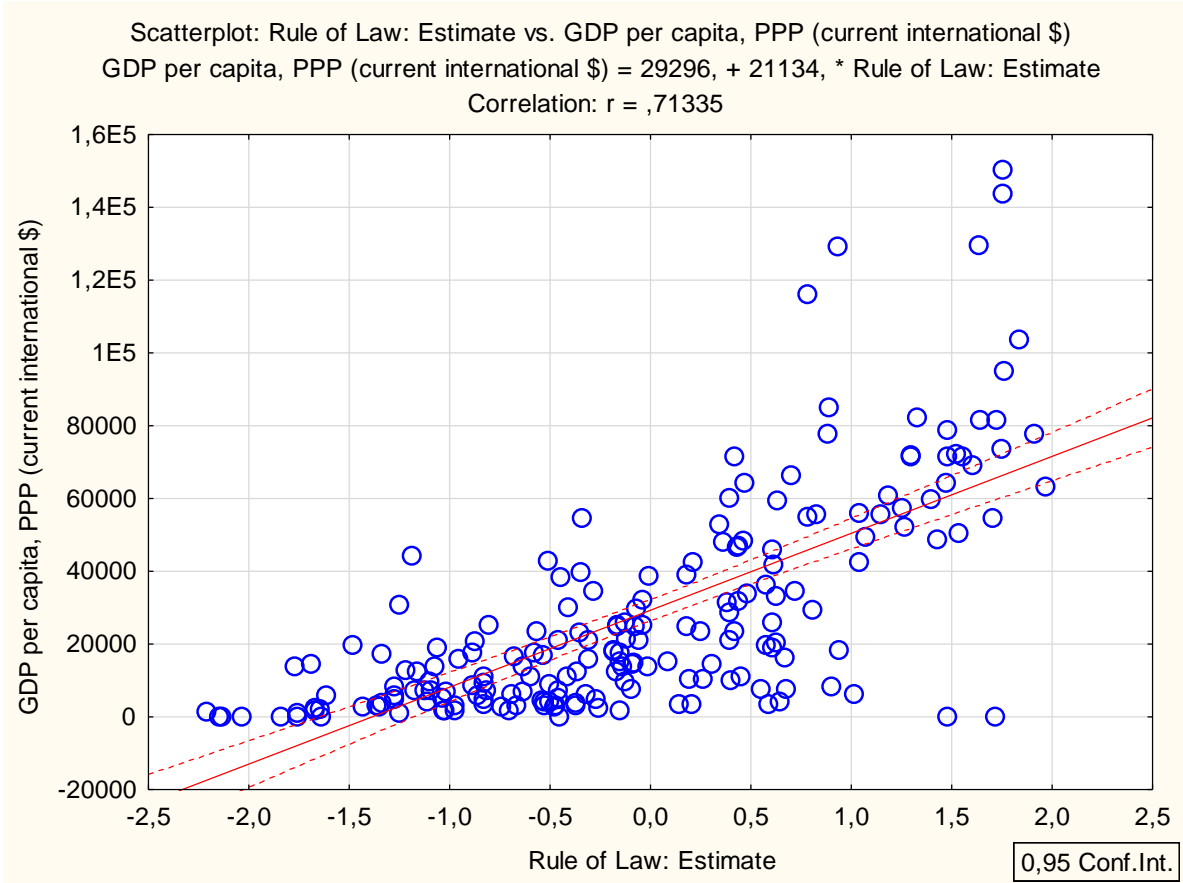

Рис. Е. 1. Розподіл показників інституційних та економічних умов глобальної економічної інтеграції економік

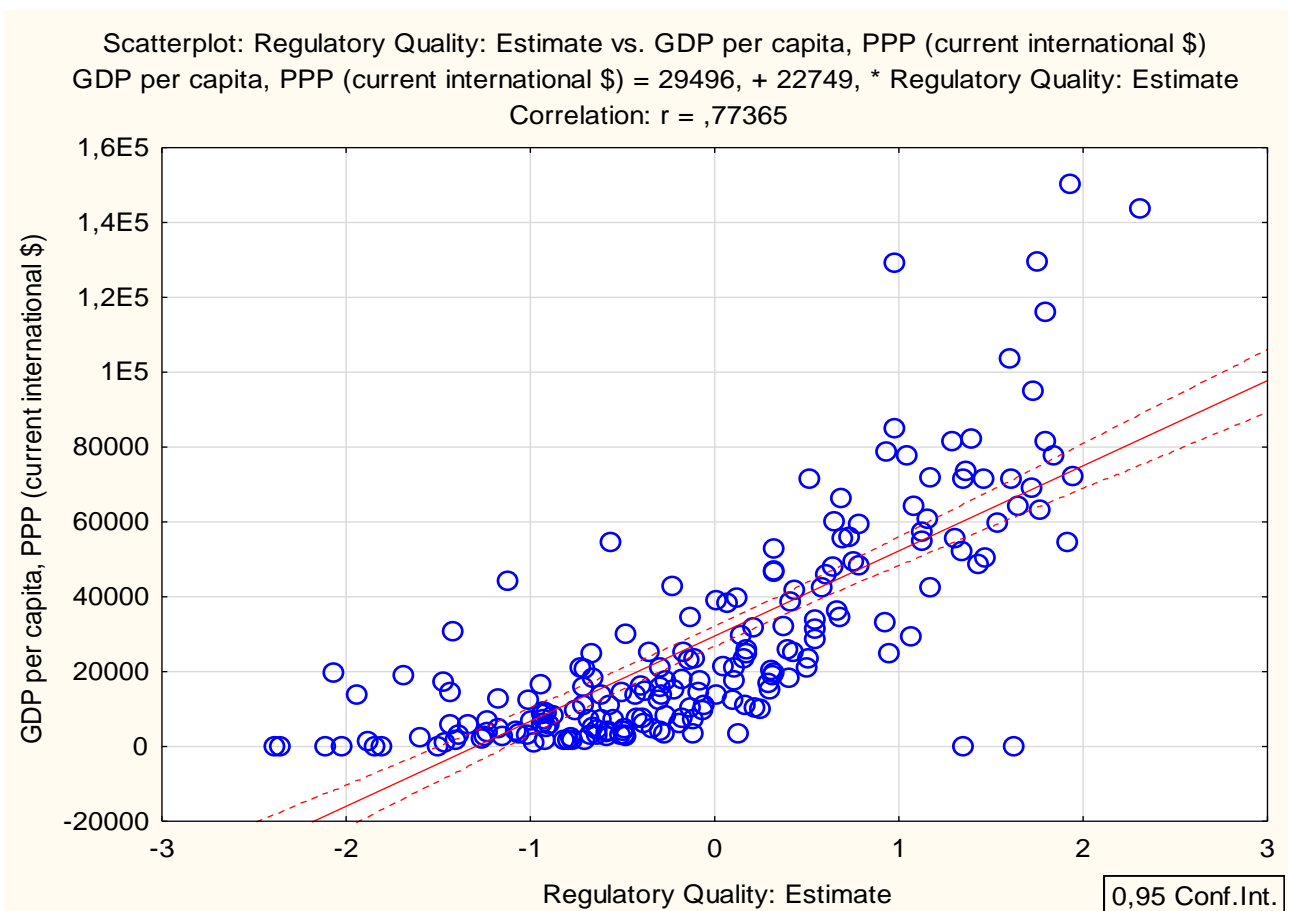
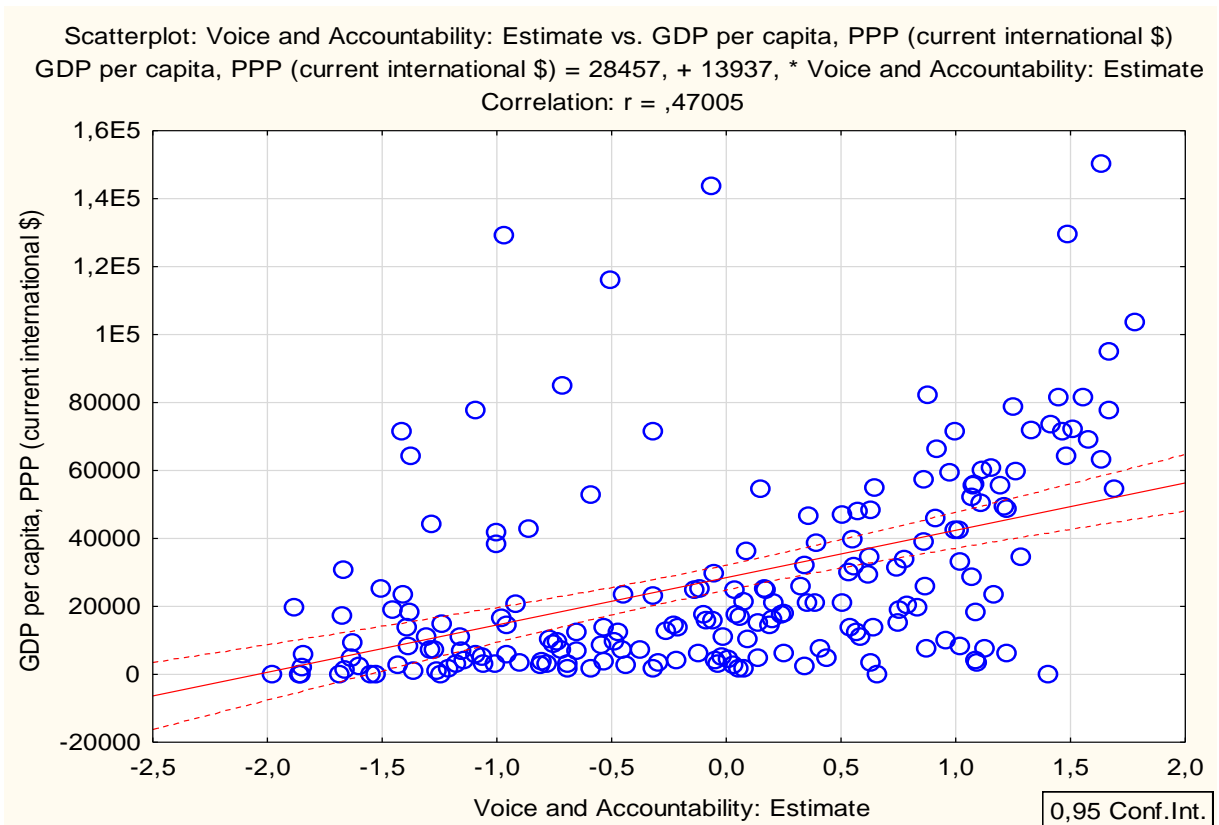

Рис. Е.2. Позичонування економік за показниками інституційного середовища та економічного добробуту

Групування економік за рівнем інституційного середовища та
економічного добробуту

1 кuartиль		2 кuartиль		3 кuartиль		4 кuartиль	
Сомалі	0,034495	Уганда	0,302264	Монголія	0,43878	Багамські о-ви	0,599444
Судан	0,070159	Того	0,303173	Гаяна	0,439794	Польща	0,599553
Афганістан	0,083286	Узбекистан	0,306242	Йорданія	0,440301	Коста-Рика	0,600116
Лівія	0,094805	Гватемала	0,306927	Гана	0,443014	Палау	0,611187
М'янма	0,099903	Єгипет	0,309773	Сербія	0,447855	Сейшельські о-ви	0,611518
ЦАР	0,106878	Азербайджан	0,313965	Індонезія	0,448829	Маврикій	0,614497
ДР Конго	0,115034	Україна	0,327601	Руанда	0,454413	Чилі	0,619913
Гаїті	0,133542	Папуа Н.Гвінея	0,337434	Панама	0,466273	Кіпр	0,626225
Ірак	0,138348	Еквадор	0,343523	Північна Македонія	0,46693	Мальта	0,626655
Чад	0,148977	Кенія	0,346021	Албанія	0,46908	Італія	0,62913
Туркменістан	0,172167	Лесото	0,346569	Домініканська Республіка	0,471089	Барбадос	0,632751
Іран	0,175065	Непал	0,352446	Вануату	0,477464	Іспанія	0,641855
Бурунді	0,178284	Малаві	0,354533	Тринідад і Тобаго	0,478441	ОАЕ	0,642371
Малі	0,187924	Туреччина	0,359734	Ямайка	0,489163	Латвія	0,65519
Екваторіальна Гвінея	0,189555	Мексика	0,360005	Чорногорія	0,498373	Португалія	0,670645
Зімбабве	0,200095	Танзанія	0,360008	Тонга	0,505201	Словенія	0,678072
Ліван	0,207022	Кот д'Івуар	0,365745	Намібія	0,505736	Уругвай	0,679211
Таджикистан	0,207095	Боснія і Герцеговина	0,367001	Кувейт	0,506773	Катар	0,680761
Камерун	0,21909	Замбія	0,37318	Оман	0,507748	Бруней	0,685525
Пакистан	0,228726	Туніс	0,37407	Болгарія	0,50954	Республіка Корея	0,699406
Нікарагуа	0,231058	В'єтнам	0,374966	Бахрейн	0,510681	Литва	0,699789
Коморські о-ви	0,231759	Гамбія	0,375276	Саудівська Аравія	0,516977	Франція	0,705979
Білорусь	0,233009	Шрі-Ланка	0,38315	Фіджі	0,522589	Чехія	0,706891
Гвінея	0,23356	Парагвай	0,383522	Науру	0,524643	Макао, Китай	0,712151
Конго, Республіка	0,234217	Бенін	0,384517	Грузія	0,533683	Гонконг, Китай	0,716334
Гвінея-Бісау	0,235183	Тимор-Лешті	0,387483	Румунія	0,537009	США	0,718305
Ефіопія	0,235858	Перу	0,388099	Кірібаті	0,540723	Бельгія	0,731581
Нігерія	0,240715	Марокко	0,388103	Маршаллові о-ви	0,552404	Естонія	0,740791
Росія	0,252708	Сальвадор	0,38923	Угорщина	0,555681	Великобританія	0,745704
Джібуті	0,257137	Китай	0,392674	Мікронезія	0,55598	Японія	0,759527
Мозамбік	0,263019	Сан-Томе і Принсіпі	0,396178	Греція	0,558681	Сан-Марино	0,761557
Нігер	0,264888	Бразилія	0,40287	Малайзія	0,558956	Австрія	0,770957
Буркіна Фасо	0,266673	Філіппіни	0,404467	Тувалу	0,565832	Німеччина	0,776908
Киргизька Республіка	0,268231	Соломонові о-ви	0,40447	Гренада	0,567588	Андорра	0,78059
Мадагаскар	0,276163	Казахстан	0,406983	Кабо-Верде	0,569532	Канада	0,79241
Бангладеш	0,277455	Косово	0,407867	Буган	0,572811	Ісландія	0,814459
Камбоджа	0,289152	Сурінам	0,413428	Ботсвана	0,57729	Швеція	0,820727
Ангола	0,290036	Колумбія	0,415212	Сент-Вінсент і Гренадини	0,579153	Австралія	0,821838

Гондурас	0,291014	Молдова	0,423006	Антигуа і Барбуда	0,580002	Нідерланди	0,827498
Есватіні	0,292423	Сенегал	0,424939	Самоа	0,582882	Нова Зеландія	0,840567
Мавританія	0,293518	Вірменія	0,425891	Сент-Люсія	0,583267	Фінляндія	0,840937
Лаоська НДР	0,29547	Аргентина	0,427453	Хорватія	0,586134	Ірландія	0,865704
Габон	0,296345	Мальдіви	0,4296	Домініка	0,587358	Данія	0,875095
Ліберія	0,297194	Індія	0,432852	Сент-Кітс і Невіс	0,589869	Норвегія	0,879132
Болівія	0,298395	Таїланд	0,433714	Словацька Республіка	0,592381	Швейцарія	0,881728
Алжир	0,299157	Беліз	0,434226	Ізраїль	0,593801	Сінгапур	0,897394
Сьєрра-Леоне	0,30037	ПАР	0,435375				

ДОДАТОК Ж

Результати кластерного аналізу економік за характеристиками фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції

Variable	Descriptive Statistics for Cluster 1 Cluster contains 49 cases		
	Mean	Standard Deviation	Variance
TG	75,83388	10,32166	106,5367
Informational Globalisation	86,85449	5,60150	31,3768
Financial Globalisation, de facto	83,15633	10,83482	117,3934
Financial Globalisation, de jure	75,77428	9,19599	84,5662
Political Globalisation, de facto	76,71571	19,12215	365,6565
Interpersonal Globalisation, de facto	77,19775	10,36344	107,4009
Cultural Globalisation, de facto	88,47224	8,05691	64,9138

Variable	Descriptive Statistics for Cluster 2 Cluster contains 38 cases		
	Mean	Standard Deviation	Variance
TG	57,43921	14,39864	207,3208
Informational Globalisation	77,48816	8,99913	80,9844
Financial Globalisation, de facto	72,68737	12,22682	149,4951
Financial Globalisation, de jure	50,50632	16,96171	287,6996
Political Globalisation, de facto	25,46395	15,18049	230,4473
Interpersonal Globalisation, de facto	69,58737	15,13385	229,0335
Cultural Globalisation, de facto	37,95342	16,19577	262,3029

Variable	Descriptive Statistics for Cluster 3 Cluster contains 43 cases		
	Mean	Standard Deviation	Variance
TG	54,72023	10,10069	102,0238
Informational Globalisation	76,45046	7,81798	61,1208
Financial Globalisation, de facto	61,80837	12,08750	146,1077
Financial Globalisation, de jure	53,55814	15,24309	232,3519
Political Globalisation, de facto	71,89838	12,75849	162,7791
Interpersonal Globalisation, de facto	44,49070	12,29962	151,2806
Cultural Globalisation, de facto	52,51907	14,28571	204,0814

Variable	Descriptive Statistics for Cluster 4 Cluster contains 52 cases		
	Mean	Standard Deviation	Variance
TG	38,04865	9,11602	83,1018
Informational Globalisation	59,31808	7,24797	52,5331
Financial Globalisation, de facto	47,50423	15,30052	234,1059
Financial Globalisation, de jure	38,31693	13,58012	184,4198
Political Globalisation, de facto	55,16462	16,21962	263,0762
Interpersonal Globalisation, de facto	29,99154	10,82764	117,2377
Cultural Globalisation, de facto	16,85885	8,64561	74,7465

ДОДАТОК К

Система показників та вихідна вибірка для розрахунку інтегрального індексу
глобальної фінансово-економічної інтегрованості країн (IGFEI)

	variable	missing_n	missing_percent	non_missing_n
0	country	0	0.0	1780
11	bank_capital_assets	0	0.0	1780
19	gdp_growth	0	0.0	1780
18	population	0	0.0	1780
17	reserves_months_import	0	0.0	1780
16	current_account_gdp	0	0.0	1780
15	gdp_pc_ppp	0	0.0	1780
14	bank_private_credit_gdp	0	0.0	1780
13	exchange_rate	0	0.0	1780
12	inflation	0	0.0	1780
10	npl	0	0.0	1780
1	trade_gdp	0	0.0	1780
9	broad_money_gdp	0	0.0	1780
8	private_credit_gdp	0	0.0	1780
7	hightech_export	0	0.0	1780
6	ict_services_export	0	0.0	1780
5	remittances_gdp	0	0.0	1780
4	portfolio_equity_usd	0	0.0	1780
3	fdi_out_gdp	0	0.0	1780
2	fdi_in_gdp	0	0.0	1780
20	year	0	0.0	1780

Рис. К.1. Результати аналізу пропущених значень у вихідній вибірці

Спостережень для IGFEI: 909

Країн: 133

	trade_gdp_norm	fdi_in_gdp_norm	fdi_out_gdp_norm	\
count	909.000000	909.000000	909.000000	
mean	0.170970	0.480765	0.477766	
std	0.138158	0.038515	0.038763	
min	0.000000	0.000000	0.000000	
25%	0.082947	0.476192	0.473982	
50%	0.140339	0.477902	0.474553	
75%	0.217678	0.480555	0.476111	
max	1.000000	1.000000	1.000000	

	remittances_gdp_norm	ict_services_export_norm	hightech_export_norm
count	909.000000	909.000000	909.000000
mean	0.090747	0.171149	0.147820
std	0.142664	0.176585	0.161315
min	0.000000	0.000000	0.000000
25%	0.007303	0.053601	0.033323
50%	0.034143	0.119650	0.093585
75%	0.098830	0.215517	0.218833
max	1.000000	1.000000	1.000000

Рис. К.2. Описова статистика нормалізованих компонентів IGFEI після
формування аналітичної вибірки

Додаток Л
Діагностика придатності показників IGFEI до факторного аналізу

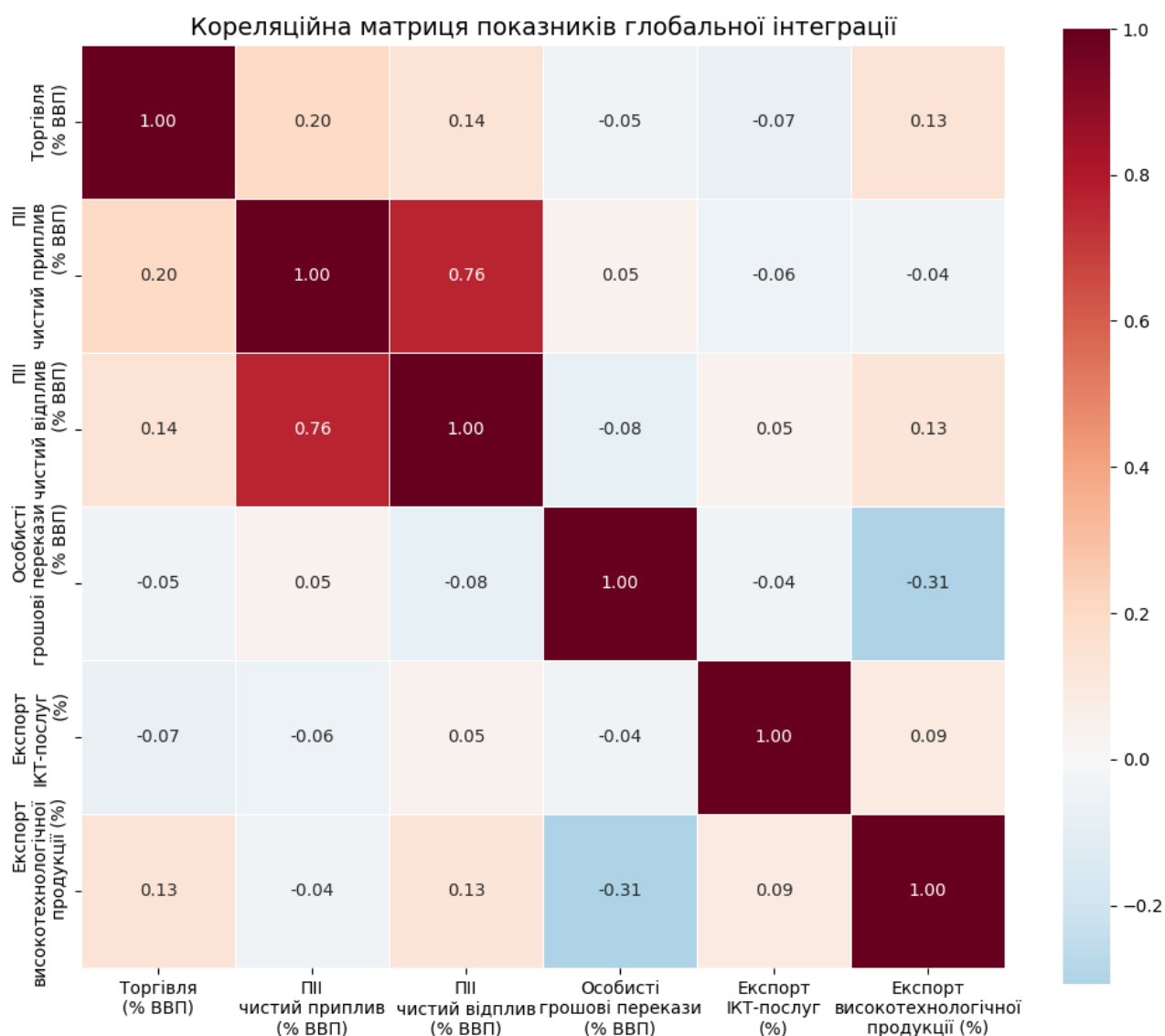

Рис. Л.1. Кореляційна матриця показників, використаних для побудови індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості (IGFEI)

КМО: 0.48172486194655817
Bartlett chi-square: 972.9308076170453
Bartlett p-value: 8.517148865710456e-198

Рис. Л.2. Результати тестів КМО та Бартлетта для показників IGFEI

Додаток М

Описова статистика та розподіли показників індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості країн

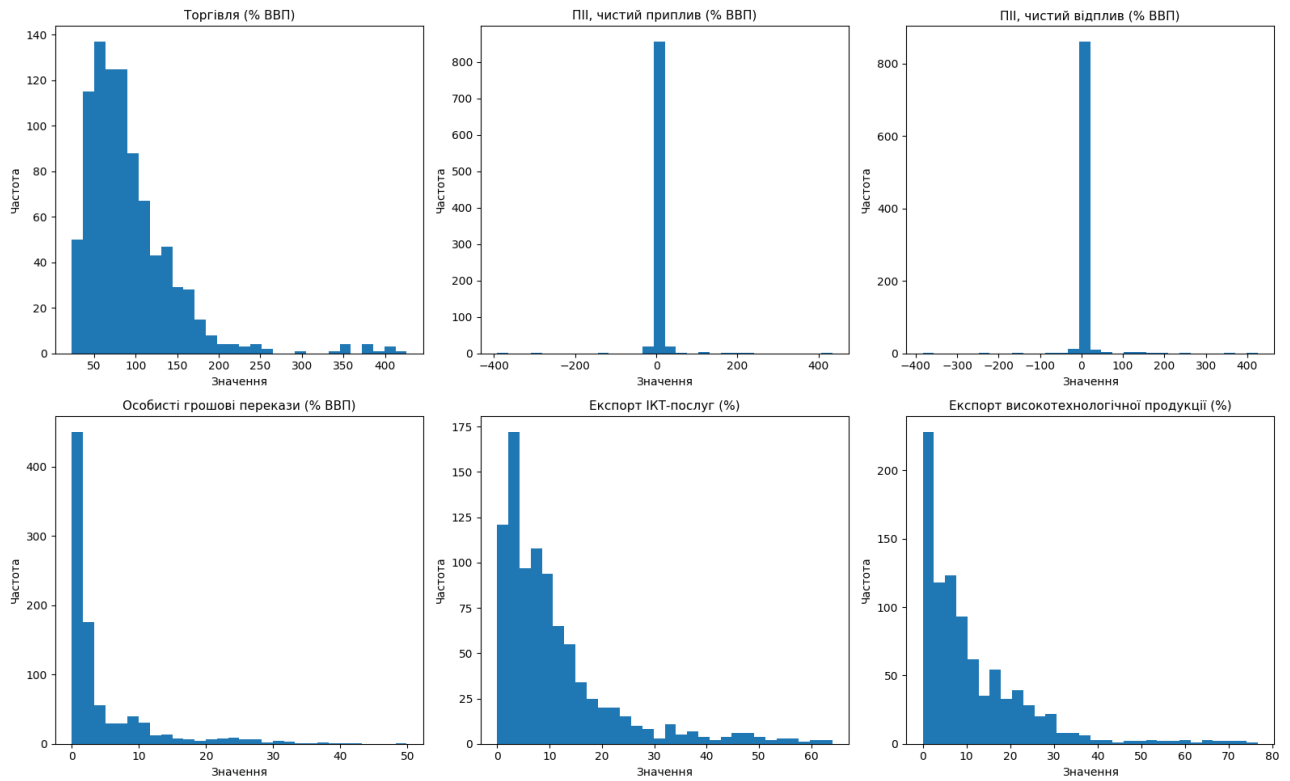

Рис. М.1. Гістограми розподілу показників, використаних для побудови індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості (IGFEI)

	Торговельна_інтеграція	Інвестиційна_інтеграція	Фінансова_інтеграція \
count	853.000000	853.000000	853.000000
mean	0.230991	0.263704	0.129829
std	0.145036	0.045303	0.191661
min	0.000000	0.003869	0.000000
25%	0.121423	0.252724	0.011811
50%	0.207103	0.258856	0.050924
75%	0.314118	0.269173	0.150179
max	1.000000	1.000000	1.000000

	Технологічна_інтеграція	IGFEI
count	853.000000	853.000000
mean	0.178916	0.200860
std	0.127697	0.064226
min	0.000000	0.094923
25%	0.072521	0.147994
50%	0.155087	0.190945
75%	0.255213	0.241914
max	0.744962	0.456428

Рис. М.2. Описова статистика субіндексів та інтегрального індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості після очищення вибірки

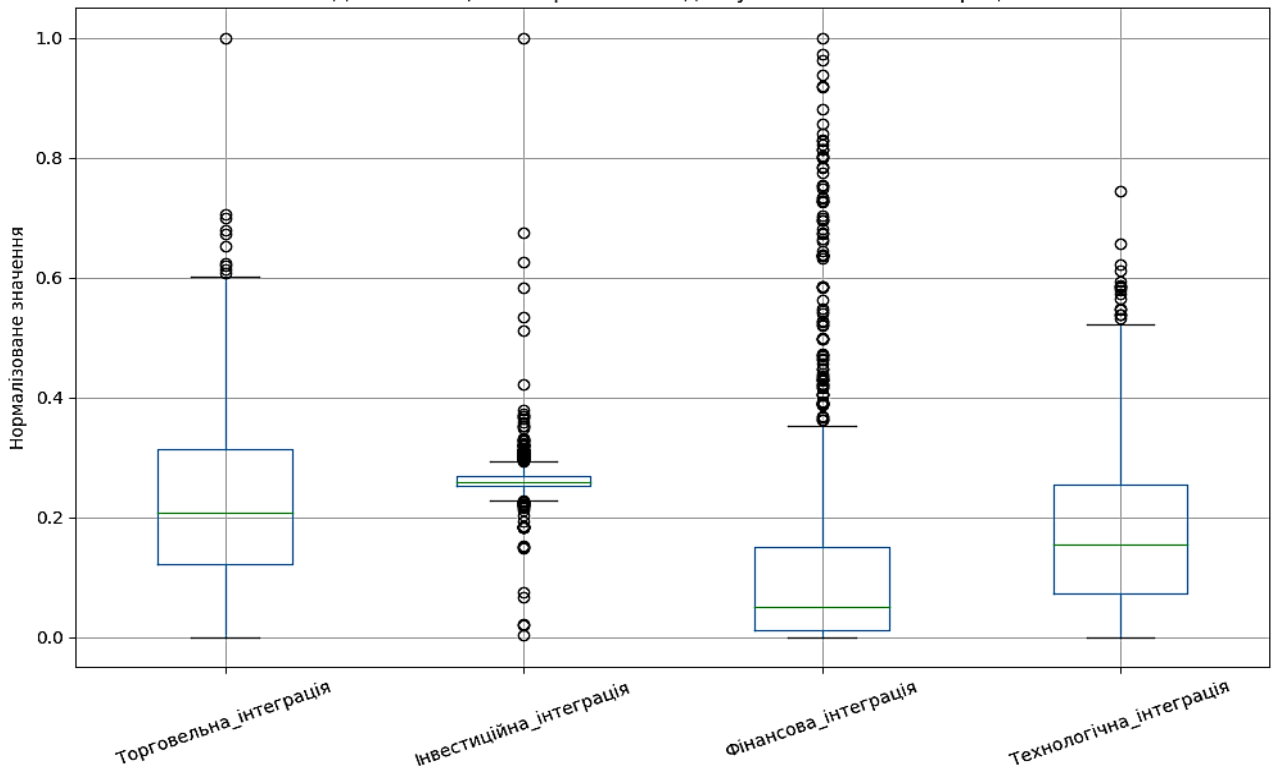

Рис. М.3. Деконпозиція інтегрального індексу глобальної фінансово-економічної інтегрованості за каналами інтеграції

Model Comparison		
	FE	RE
Dep. Variable	IGFEI	IGFEI
Estimator	PanelOLS	RandomEffects
No. Observations	374	374
Cov. Est.	Clustered	Unadjusted
R-squared	0.0492	0.6820
R-Squared (Within)	0.1395	0.1612
R-Squared (Between)	0.6085	0.8893
R-Squared (Overall)	0.6054	0.8896
F-statistic	2.0615	112.46
P-value (F-stat)	0.0478	0.0000
IFD_norm	0.0517 (1.5263)	0.0575 (2.3071)
ln_inflation_adj	0.0053 (1.3908)	0.0106 (4.0979)
ln_exchange_rate	0.0041 (0.5821)	0.0016 (0.6490)
ln_gdp_pc_ppp	0.0037 (0.1817)	0.0148 (9.0928)
current_account_gdp	0.0003 (1.2803)	8.012e-05 (0.3126)
reserves_months_import	0.0015 (1.2020)	0.0012 (1.6733)
gdp_growth	0.0005 (1.5596)	0.0006 (2.8426)
Effects	Entity	Time

Рис. М.4. Порівняння результатів оцінювання моделей із фіксованими та випадковими ефектами

ДОДАТОК П

Механізми впливу цифровізації фінансового сектору на поглиблення глобальної економічної інтеграції

№	Канал впливу цифровізації	Як саме впливає на фінансовий сектор	Результат для глобальної економічної інтеграції
1	Цифрові та миттєві платежі	Знижують вартість міжнародних переказів, прискорюють транскордонні розрахунки, підвищують прозорість платежів.	Спрощується міжнародна торгівля, зростає швидкість руху коштів між країнами.
2	Фінансова інклюзія	Розширює доступ населення й малого бізнесу до банківських, платіжних і кредитних послуг.	Більше людей і підприємств долучаються до міжнародних фінансових потоків.
3	Фінтех та цифрові платформи	Створюють нові канали кредитування, інвестування, страхування та онлайн-розрахунків.	Підприємці отримують доступ до глобальних платформ, електронної комерції та світових ринків.
4	Відкритий банкінг і обмін фінансовими даними	Забезпечують стандартизацію фінансової інформації, швидшу перевірку клієнтів і транзакцій.	Посилюється сумісність фінансових систем різних країн.
5	Цифрові валюти та CBDC	Модернізують міжнародні розрахунки, зменшують залежність від посередників.	Формується нова глобальна платіжна інфраструктура.
6	Токенізація активів і блокчейн	Дають змогу цифрового представлення цінних паперів, активів і контрактів.	Полегшується доступ до міжнародних ринків капіталу та прискорюються фінансові операції.
7	RegTech, SupTech і кібербезпека	Посилюють фінансовий нагляд, боротьбу з шахрайством і відмиванням коштів.	Зростає довіра до цифрових фінансових операцій і стабільність глобальної фінансової системи.
8	Штучний інтелект і великі дані	Автоматизують кредитний скоринг, аналіз ризиків і персоналізацію фінансових продуктів.	Прискорюється ухвалення інвестиційних рішень і підвищується ефективність міжнародних фінансових потоків.

ДОДАТОК Р

Результати парного t-тесту для показників цифрової інфраструктури

Таблиця Р.2

Перевірка однорідності двох вибірок за допомогою t -Тест Стьюдента

t-Test: Paired Two Sample for Means Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)		
	2020	2010
Mean	65,12576	34,68055
Variance	678,9213	767,0127
Observations	164	164
Pearson Correlation	0,839797	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	163	
t Stat	25,49336	
P(T<=t) one-tail	4,64E-59	
t Critical one-tail	1,654256	
P(T<=t) two-tail	9,29E-59	
t Critical two-tail	1,974625	
t-Test: Paired Two Sample for Means		
	2023	2020
Mean	84,27645	77,53984
Variance	24099,9	24254,07
Observations	164	164
Pearson Correlation	0,99935	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	161	
t Stat	15,2318	
P(T<=t) one-tail	2,57E-33	
t Critical one-tail	1,654373	
P(T<=t) two-tail	5,14E-33	
t Critical two-tail	1,974808	
t-Test: Paired Two Sample for Means		
	2024	2023
Mean	85,49391	84,26811
Variance	23931,56	23951,15
Observations	164	164
Pearson Correlation	0,999921	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	162	
t Stat	8,062225	
P(T<=t) one-tail	7,82E-14	
t Critical one-tail	1,654314	
P(T<=t) two-tail	1,56E-13	
t Critical two-tail	1,974716	

Таблиця Р.2

Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб

t-Test: Paired Two Sample for Means			t-Test: Paired Two Sample for Means			t-Test: Paired Two Sample for Means		
	2010	2020		2020	2023		2024	2023
Mean	209,5566	15374,39	Mean	15374,39	24828,14	Mean	24332,57	24828,14
Variance	217876,1	1,24E+09	Variance	1,24E+09	4,48E+09	Variance	3,38E+09	4,48E+09
Observations	167	167	Observations	167	167	Observations	167	167
Pearson Correlation	0,687171		Pearson Correlation	0,731345		Pearson Correlation	0,911199	
Hypothesized Mean Difference	0		Hypothesized Mean Difference	0		Hypothesized Mean Difference	0	
df	166		df	166		df	166	
t Stat	-5,61		t Stat	-2,562		t Stat	-0,230	
P(T<=t) one-tail	4,03E-08		P(T<=t) one-tail	0,005645		P(T<=t) one-tail	0,408806	
t Critical one-tail	1,654085		t Critical one-tail	1,654085		t Critical one-tail	1,654085	
P(T<=t) two-tail	8,07E-08		P(T<=t) two-tail	0,01129		P(T<=t) two-tail	0,817613	
t Critical two-tail	1,974358		t Critical two-tail	1,974358		t Critical two-tail	1,974358	

Таблиця Р.3

Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)

t-Test: Paired Two Sample for Means								
	2010	2020		2023	2020		2023	2024
Mean	7,948	12,169	Mean	10,957	12,169	Mean	10,957	10,835
Variance	82,73	145,695	Variance	147,875	145,695	Variance	147,875	148,780
Observations	140,000	140,000	Observations	140,000	140,000	Observations	140,000	140,000
Pearson Correlation	0,709		Pearson Correlation	0,880		Pearson Correlation	0,980	
Hypothesized Mean Difference	0,000		Hypothesized Mean Difference	0,000		Hypothesized Mean Difference	0,000	
df	139,0		df	139,00		df	139,0	
t Stat	-5,858		t Stat	-2,414		t Stat	0,587	
P(T<=t) one-tail	0,000		P(T<=t) one-tail	0,009		P(T<=t) one-tail	0,279	
t Critical one-tail	1,656		t Critical one-tail	1,656		t Critical one-tail	1,656	
P(T<=t) two-tail	0,000		P(T<=t) two-tail	0,017		P(T<=t) two-tail	0,558	
t Critical two-tail	1,977		t Critical two-tail	1,977		t Critical two-tail	1,977	

Таблиця Р.4

Кількість підписок на фіксований широкосмуговий Інтернет на 100 осіб

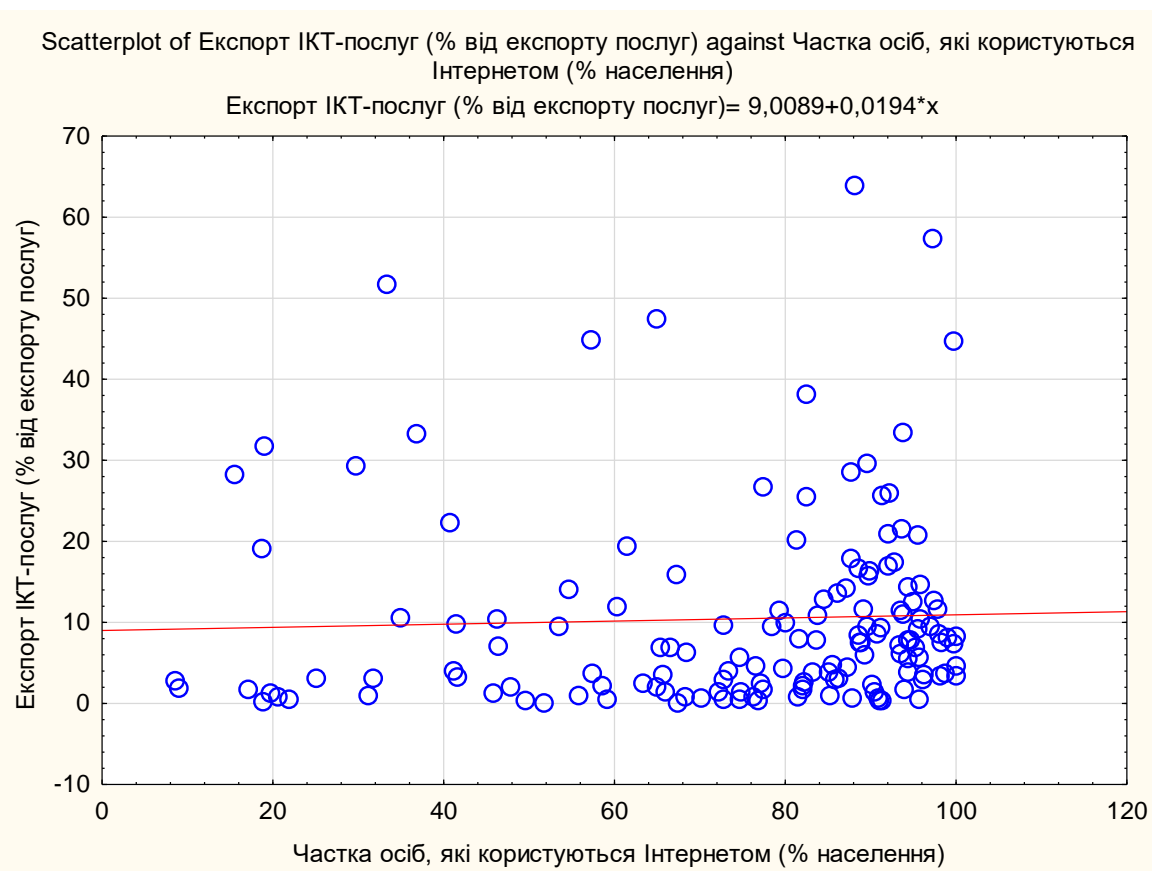
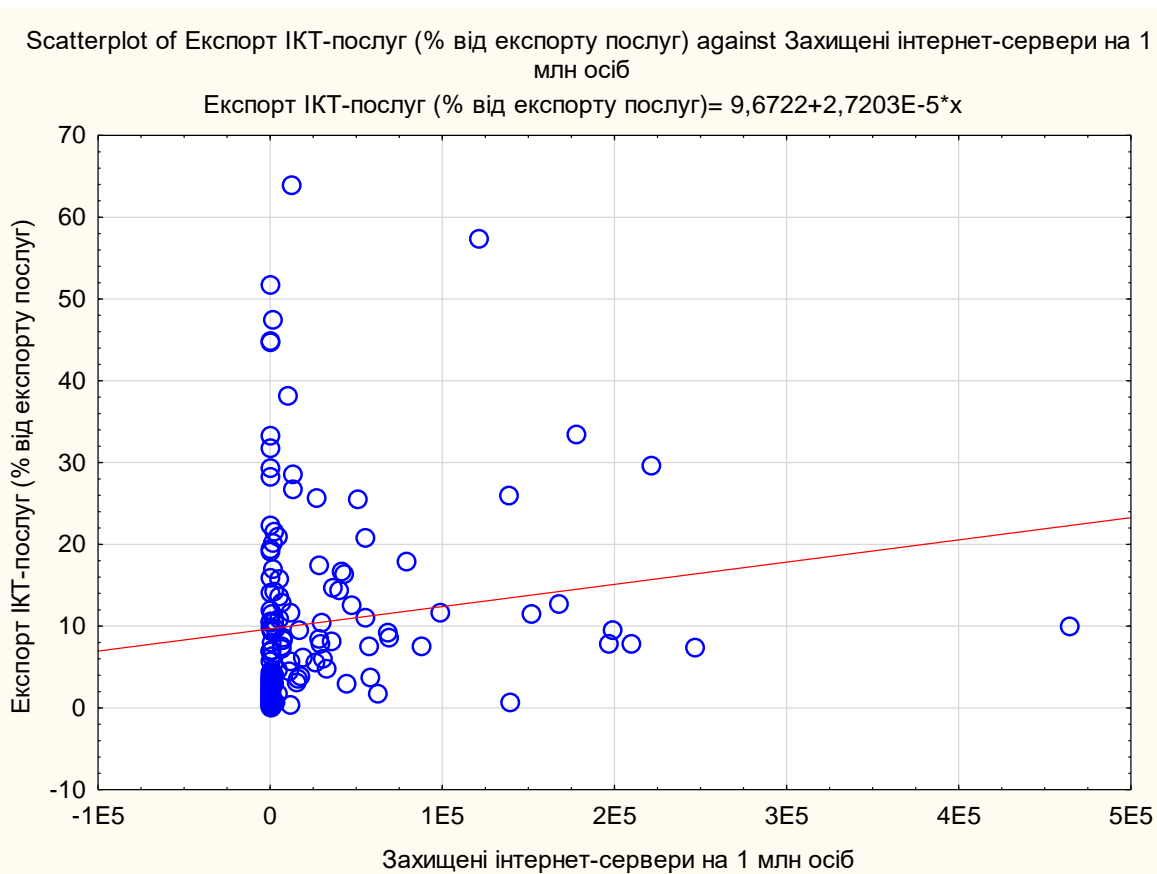
t-Test: Paired Two Sample for Means								
	2010	2020		2023	2020		2023	2024
Mean	10,341	17,794	Mean	19,880	17,794	Mean	19,880	20,506
Variance	137,574	226,360	Variance	246,95	226,36	Variance	246,95	252,26
Observations	137	137	Observations	137	137	Observations	137	137
Pearson Correlation	0,9226		Pearson Correlation	0,9869		Pearson Correlation	0,9987	
Hypothesized Mean Difference	0		Hypothesized Mean Difference	0		Hypothesized Mean Difference	0	
df	136		df	136		df	136	
t Stat	-14,1		t Stat	9,49		t Stat	-9,08	
P(T<=t) one-tail	1,13E-28		P(T<=t) one-tail	5,21E-17		P(T<=t) one-tail	5,38E-16	
t Critical one-tail	1,66		t Critical one-tail	1,66		t Critical one-tail	1,66	
P(T<=t) two-tail	2,25E-28		P(T<=t) two-tail	1,04E-16		P(T<=t) two-tail	1,08E-15	
t Critical two-tail	1,98		t Critical two-tail	1,98		t Critical two-tail	1,98	

Таблиця Р.5

Результати кореляційного аналізу показників цифрової інфраструктури

2010 р.	Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	Кількість підписок на фіксований широкосмуговий Інтернет на 100 осіб
Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	1			
Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	0,7052	1		
Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	0,0041	0,0331	1	
Кількість підписок на фіксований широкосмуговий Інтернет на 100 осіб	0,9239	0,7717	-0,0014	1

2020 р.	Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	Кількість підписок на фіксований широкопasmуговий Інтернет на 100 осіб
Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	1			
Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	0,3986	1		
Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	0,0268	0,0801	1	
Кількість підписок на фіксований широкопasmуговий Інтернет на 100 осіб	0,7527	0,5385	0,063	1
2023 р.	Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	Кількість підписок на фіксований широкопasmуговий Інтернет на 100 осіб
Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	1			
Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	0,3048	1		
Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	0,0665	0,2219	1	
Кількість підписок на фіксований широкопasmуговий Інтернет на 100 осіб	0,7327	0,4433	0,1265	1
2024 р.	Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	Кількість підписок на фіксований широкопasmуговий Інтернет на 100 осіб
Частка осіб, які користуються Інтернетом (% населення)	1			
Захищені інтернет-сервери на 1 млн осіб	0,3675	1		
Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)	0,0669	0,2004	1	
Кількість підписок на фіксований широкопasmуговий Інтернет на 100 осіб	0,7489	0,5198	0,1517	1

Scatterplot of Кількість підписок на фіксований широкопasmовий Інтернет на 100 осіб against Експорт ІКТ-послуг (% від експорту послуг)

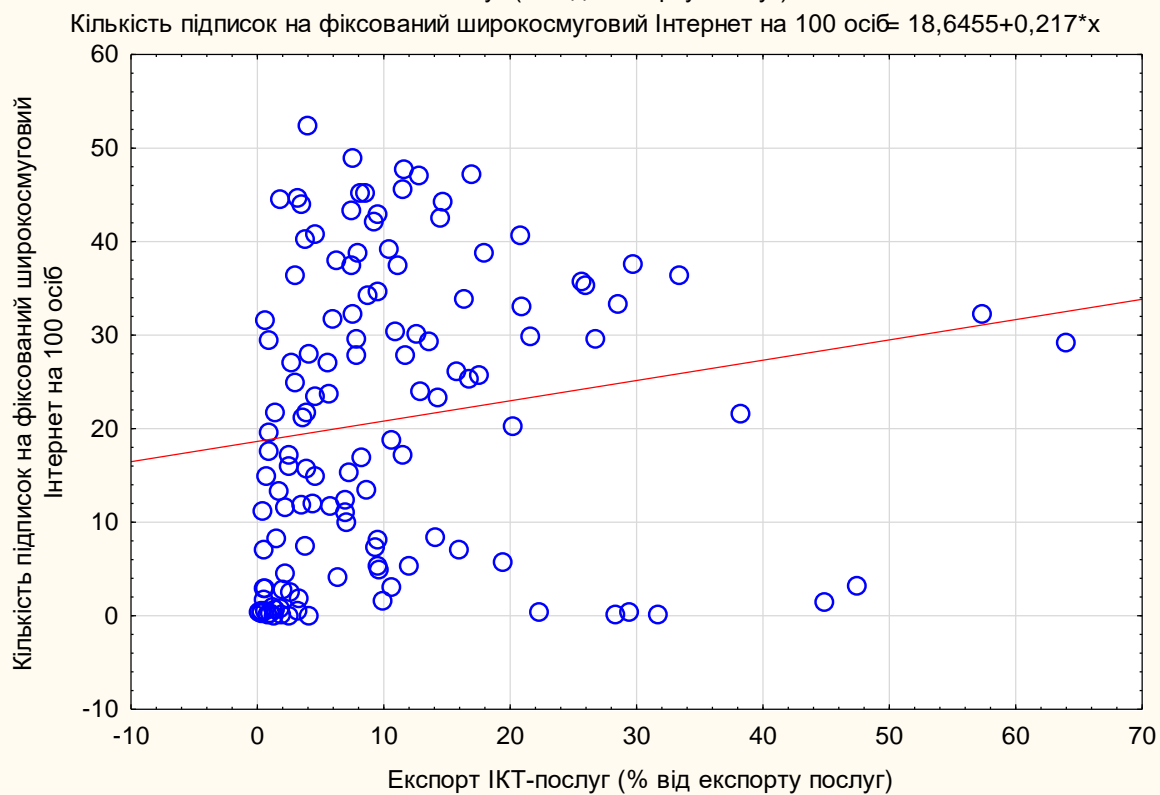

Рис. Р.1. Типологізація країн за профілями цифрової готовності до інтеграції у глобальний простір

ДОДАТОК С

Ключові фінансові детермінанти у вузлових центрах глобальної економічної інтеграції

№	Вузловий центр глобальної економічної інтеграції	Інтеграційна роль у світовій економіці	Ключові фінансові детермінанти інтеграції
1	Європейський Союз	Нормативно-регуляторний і фінансовий центр, який інтегрує країни через стандарти, спільний ринок, банківське регулювання, кліматичну політику та правила сталого фінансування.	Глибокі ринки капіталу; євро як міжнародна валюта; банківська інтеграція; зелена таксономія; ESG-звітність; зелені облігації; фонди ЄС.
2	Північна Америка	Фінансово-технологічний центр, що формує глобальні потоки інвестицій, венчурного капіталу, корпоративного фінансування та технологічних інновацій.	Доларова ліквідність; фондові ринки; венчурний капітал; корпоративні облігації; фінансування інновацій; приватний капітал; цифрові фінансові сервіси.
3	Східна Азія	Виробничо-технологічне ядро світової економіки, інтегроване через ланцюги доданої вартості, експортне виробництво, промислове кредитування та технологічні кластери.	Торговельне фінансування; експортне кредитування; банківське фінансування промисловості; інвестиції у виробничі ланцюги; валютні резерви; фінансування інфраструктури.
4	Китай	Геоеконічний вузол, який поєднує виробничу потужність, інфраструктурне фінансування, зовнішнє кредитування та ринки зелених технологій.	Державні банки розвитку; інфраструктурні кредити; ініціатива «Один пояс, один шлях»; зелене кредитування; зелені облігації; валютні резерви; промислові субсидії.
5	ASEAN	Гнучка платформа переналаштування глобальних ланцюгів постачання, що посилює роль Південно-Східної Азії як виробничого та інвестиційного простору.	Прямі іноземні інвестиції; транснаціональні банки; торговельне фінансування; фінансування виробничих хабів; регіональні платіжні системи; інвестиції в логістику.
6	Індія	Демографічно-цифровий і сервісний центр, який посилює інтеграцію через ІТ-послуги, цифрові платежі, внутрішній ринок і поступове розширення виробничої бази.	Цифрові фінанси; внутрішній ринок капіталу; грошові перекази; фінансування ІТ-сектору; фінансування виробництва; суверенні зелені облігації; інвестиції у фінтех.
7	Перська затока	Енергетично-інвестиційний центр, який трансформує нафтові доходи у глобальні інвестиційні потоки,	Суверенні фонди добробуту; нафтодолари; ісламські фінанси; проєктне фінансування; інвестиції в

		інфраструктурні проєкти та фінансування нових секторів.	інфраструктуру; фінансування енергетичного переходу.
8	Африка	Потенційний ресурсно-демографічний центр, інтеграційна роль якого зростає через молоде населення, критичні мінерали, мобільні фінанси та кліматичне фінансування.	Кліматичні фонди; фінансування міжнародних банків розвитку; мобільні платежі; грошові перекази; ресурсні інвестиції; пільгове фінансування; інфраструктурні кредити.
9	Латинська Америка	Ресурсно-аграрний і «зелений» вузол, важливий для глобальної продовольчої безпеки, видобутку літію, міді, розвитку ВДЕ та зеленого фінансування.	Сировинні ринки; багатостороннє фінансування; зелені облігації; інфраструктурне фінансування; інвестиції у критичні мінерали; аграрне фінансування; кліматичні фонди.

ДОДАТОК Т

Таблиця Т.1

Ознаки конвергенції України з ЄС у фінансовій сфері

Ознака	Зміст	Аргументація
Поступова лібералізація руху капіталу	Поступове пом'якшення валютних обмежень, відновлення гнучкішого валютного режиму, лібералізація платежів.	Єврокомісія зазначає [131; 132], що Україна має рівень підготовки між «some level» і «moderate level» у сфері свободи руху капіталу. НБУ почав реалізовувати стратегію пом'якшення валютних обмежень, переходу до більшої гнучкості курсу та повернення до інфляційного таргетування.
Наближення до SEPA та європейських платіжних стандартів	Використання IBAN, ISO 20022, адаптація платіжного законодавства до вимог PSD2.	Україна перебуває на етапі нормативної, технічної та інституційної підготовки до подання заявки; окремі вимоги SEPA Regulation, зокрема ISO 20022 XML і IBAN, уже виконані. Також триває наближення законодавства до PSD2. З 1 серпня 2025 року набрала чинності частина Закону про платіжні послуги щодо Open Banking.
Гармонізація банківського регулювання	Посилення вимог до капіталу, ліквідності, ризик-менеджменту, корпоративного управління та банківського нагляду.	У грудні 2023 року НБУ привів структуру регулятивного капіталу банків у відповідність до норм ЄС, підвищив вимоги до капіталу фінансових компаній, запровадив вимоги до винагороди банків і консолідовані пруденційні коефіцієнти ліквідності. У червні 2024 року НБУ додатково посилив вимоги до капіталу банків і банківських груп. НБУ відновив щорічну оцінку стійкості банків. У 2025 році оцінка охопила 60 банків; 39 проходили AQR, 21 – стрес-тестування; загалом це понад 90% активів сектору.
Адаптація страхового ринку до європейських підходів	Перехід до ризик-орієнтованого нагляду, підвищення вимог до платоспроможності страховиків, наближення до логіки Solvency II.	Основні положення нового Закону України «Про страхування», спрямованого на наближення до Solvency II, набрали чинності 1 січня 2024 року. НБУ ухвалив підзаконні акти щодо класів страхування, вимог до платоспроможного та мінімального капіталу страховика. У червні 2024 року затверджено методологію оцінки активів і зобов'язань для розрахунку регулятивного капіталу страховиків. У січні 2025 року набрав чинності новий закон про обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, частково наближений до acquis ЄС; також затверджено правила авторизації страхових посередників і дистрибуції страхових / перестрахових продуктів.
Посилення регулювання ринків капіталу	Розширення повноважень регулятора, розвиток ризик-орієнтованого	У 2024 році ухвалено закон про посилення повноважень НКЦПФР, який розширив її слідчі повноваження, незалежність, інституційну спроможність та мандат на ризик-орієнтований

	нагляду, підвищення вимог до розкриття інформації.	нагляд. Також у 2024 році були ухвалені рішення щодо реєстру випусків цінних паперів, ліцензування професійної діяльності та закону про рейтинги. У червні 2024 року Рада з фінансової стабільності України схвалила Стратегію розвитку кредитування, орієнтовану на підтримку кредитування пріоритетних сфер під час воєнного стану.
Наближення фінансової звітності до міжнародних та європейських стандартів	Використання IFRS, електронна звітність, підвищення прозорості фінансової інформації.	Єврокомісія зазначає, що 15 національних положень бухгалтерського обліку були узгоджені з IFRS for SMEs; публічно значимі підприємства та товариства з обмеженою відповідальністю мають готувати індивідуальну й консолідовану звітність за IFRS в єдиному електронному форматі
Посилення AML/CFT-регулювання	Ризик-орієнтований фінансовий моніторинг, контроль бенефіціарної власності, посилення вимог до фінансових установ.	У квітні 2025 року запущено четверту Національну оцінку ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму. У вересні 2025 року Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект про віртуальні активи, спрямований на наближення до EU Regulation 2023/1113 і MiCA.
Фінансова інклюзія	Розширення доступу до фінансових послуг, територіальна та цифрова доступність, страхова інклюзія.	У березні 2025 року ухвалено закон про новий тип фінансових установ — банки фінансової інклюзії для населення, вразливих груп і мікропідприємств у важкодоступних районах.
Цифрова операційна стійкість фінансового сектору	DORA в ЄС застосовується з 17 січня 2025 року і спрямована саме на те, щоб фінансові установи могли витримувати, реагувати й відновлюватися після ІКТ-збоїв, кібератак або відмов систем.	Україна почала посилювати регулювання кібербезпеки, електронних довірчих послуг, цифрових фінансових сервісів та управління ІТ-ризиками у фінансовому секторі

Таблиця Т.2

Проблемні питання, які потребують вирішення в процесі торговельної та фінансової інтеграції України

Сфера	Проблемне місце за логікою звіту 2025	Шляхи вирішення
Фінансова	Воєнні валютні обмеження ще діють, хоча НБУ їх поступово пом'якшує.	Лібералізувати рух капіталу поетапно, без ризику для резервів, курсу та банківської системи.
Фінансова	Україна ще не повністю наближена до SEPA, PSD2, Cross-Border Payments Regulation 2 та E-Money Directive 2.	Завершити платіжне законодавче наближення і технічну підготовку.
Фінансова	AML/CFT-пакет ще потребує ухвалення і практичної реалізації.	Створити реєстр рахунків, реєстр бенефіціарів трастів, посилити захист викривачів.
Фінансова	Ринок проблемних активів є в стадії підготовки, Закон про факторинг, який має запрацювати у 2026 році.	Запустити вторинний ринок NPL і механізми реструктуризації воєнних проблемних кредитів.
Фінансова	Ринки капіталу й фінансова інфраструктура залишаються частково узгодженими з acquis.	Посилити незалежність НКЦПФР, правила розкриття інформації, захист інвесторів і ринкову інфраструктуру. Створити EU-compatible capital market segment для емітентів, які звітують за європейськими стандартами.
Фінансова	Віртуальні активи ще не повністю врегульовані.	Завершити адаптацію до MiCA і правил щодо переказу інформації про криптоактиви.
Фінансова	Страховий ринок лише частково наближений до acquis.	Продовжити адаптацію страхування, посередників, пенсій і капітальних вимог.
Торговельна	Закон про ринковий нагляд, повністю узгоджений із acquis, ще потрібно ухвалити.	Завершити реформу ринкового нагляду, забезпечити фінансування і кадри.
Торговельна	АСАА ще не укладена, хоча підготовка просунута.	Завершити законодавчі передумови й секторальну готовність.
Торговельна	Україна ще не провела скринінг технічних регламентів щодо статей 34–36 ДФЄС.	Перевірити всі національні вимоги, які можуть створювати бар'єри для товарів.
Торговельна	Немає прогресу щодо “old approach” product acquis.	Окремо опрацювати галузі з високим регуляторним навантаженням.
Торговельна	АЕО розвивається, але взаємне визнання з ЄС ще не почалося.	Наростити кількість АЕО Safety and Security і готувати переговори про mutual recognition.
Торговельна	Митниця цифровізується, але має кадрові та ІТ-обмеження.	Забезпечити ресурси, навчання і технічну підтримку нових систем.

Торговельна	Корупційні ризики в митниці залишаються серйозними.	Посилити дисциплінарну практику, правозастосування, intelligence-gathering і участь у розслідуваннях контрабанди.
Торговельна	Торговельні угоди з третіми країнами можуть створити проблему після вступу до ЄС.	Координувати нові угоди з ЄС і включати accession-linked clause.
Фінансово-торговельна	Фінансові інструменти недостатньо пов'язані з підтримкою експорту до ЄС.	Поєднати експортне кредитування, страхування ризиків, гарантії та SEPA-платежі.

Таблиця Т.3

Прогноз розвитку векторів глобальної економічної інтеграції України за регіонами світу

Регіон світу	Пріоритети для України	Прогноз розвитку інтеграції
Європейський Союз	Вступ до ЄС; доступ до єдиного ринку; адаптація стандартів; торгівля; інвестиції; транспортна та енергетична інтеграція.	ЄС залишатиметься головним і найглибшим напрямом інтеграції України. Очікується поступове регуляторне зближення, включення українських виробників до європейських ланцюгів доданої вартості та зростання ролі європейського капіталу у відновленні економіки.
Північна Америка	Фінансова підтримка; оборонно-промислова співпраця; технології; ІТ; критичні матеріали; енергетична безпека.	Співпраця зі США та Канадою матиме стратегічний характер. Найбільш перспективними будуть сфери високих технологій, кібербезпеки, оборонного виробництва, енергетики та інвестицій у модернізацію української економіки.
Азійсько-Тихоокеанський регіон	Експорт агропродукції; промислова кооперація; технології; логістика; залучення інвестицій.	Україна може розширювати зв'язки з Японією, Південною Кореєю, Індією, Китаєм і країнами ASEAN. Основний потенціал пов'язаний із продовольчою безпекою, інфраструктурними проектами, машинобудуванням, технологіями та участю у післявоєнній відбудові.
Близький Схід	Аграрний експорт; продовольча безпека; енергетика; інфраструктурні інвестиції; портова та транспортна логістика.	Країни Близького Сходу залишатимуться важливими партнерами України у сфері постачання зернових, олійних культур і харчової продукції. Додатковий потенціал матимуть інвестиції у логістику, агропереробку, енергетику та інфраструктуру.
Африка	Продовольча безпека; аграрні технології; освіта; фармацевтика; доступна промислова продукція; інфраструктурна співпраця.	Африканський напрям може посилитися через зростання попиту на продовольство, агротехнології, освітні та медичні послуги. Для України це буде інструментом диверсифікації експорту та зміцнення ролі у глобальній продовольчій системі.
Латинська Америка	Аграрна торгівля; ІТ-послуги; фармацевтика; машинобудування; освітні послуги; торговельна дипломатія.	Інтеграція з країнами Латинської Америки розвиватиметься поступово та матиме переважно нішевий характер. Перспективними можуть бути цифрові послуги, аграрна кооперація, промислова продукція та розширення присутності українського бізнесу на нових ринках.

Додаток У

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Заставний А. Р., Гомотюк А. О., Угрин Б. В. Цивілізаційні передумови фінансової інтеграції на Близькому Сході та глобальні виклики для ісламських фінансів. *Інноваційна економіка*. 2023. № 4. С. 154–164. (0,95 д.а, особисто автору – 0,5 д.а.: обґрунтовано багатоаспектність фінансової інтеграції).

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.4.22>

2. Ivashchuk I. O., Uhryn B. V. Financial ecosystem of global economic integration. *Інноваційна економіка*. 2025. № 3. С. 252–264. (0,96 д.а., особисто автору – 0,6 д.а.: визначено характеристики фінансової екосистеми глобальної економічної інтеграції та запропоновано моделі екосистем).

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.3.30>

3. Іващук О. В., Угрин Б. В., Українець В. В. Інституційні виклики міграційної політики в контексті інтеграційних процесів. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 3 (12). С. 31–37. (0,96 д.а., особисто автору – 0,6 д.а.: обґрунтовано вплив регіональної інтеграції на регулювання міграційних процесів).

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-12-5>

4. Тарасенко Ю. В., Угрин Б. В. Фінансові детермінанти регіональної економічної інтеграції в країнах Африки. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2025. Вип. 4 (172). С. 72–82. (0,77 д.а., особисто автору – 0,45 д.а.: оцінено асиметрії регіональної інтеграції африканських країн та обґрунтовано роль Африканської континентальної зони вільної торгівлі).

DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-4-9>

5. Іващук О. О., Угрин Б. В. Фінансові детермінанти економічної інтеграції України у глобальний простір. *Економіка та суспільство*. 2026. Вип. 83. (0,81

д.а., особисто автору – 0,6 д.а.: запропоновано періодизацію економічної інтеграції України у глобальний простір та її основні фінансові детермінанти).

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-168>

6. Угрин Б. В. Фінансовий вимір глобальної економічної інтеграції та оцінка інституційного середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2026. Вип. 59. С. 119–128. (0,95 д.а.).

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2026-59-16>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Заставний А. Р., Угрин Б. В. Процеси фінансової інтеграції на Близькому Сході. Scientific method: reality and future trends of researching: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference (Zagreb, August 25, 2023). Zagreb, Republic of Croatia : European Scientific Platform, 2023. P. 88–89. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: обґрунтовано роль технологій у фінансовій інтеграції на Близькому Сході). DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-25.08.2023>

8. Гомотюк А. О., Угрин Б. В. Тренди та можливості для фінтех: регіональні аспекти. Освіта, наука, бізнес, енергетичні технології: сучасний стан, проблеми та перспективи: матеріали XII Національної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 16 листопада 2023 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 44–45. (0,15 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначено основні можливості для фінтех).

9. Угрин Б., Лунишин В. Інноваційні фактори розвитку світового фінансового ринку. Сучасні аспекти та перспективні вектори розвитку науки і бізнесу: матеріали XIV Національної науково-практичної конференції, (м. Тернопіль, 14 листопада 2024 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2024. С. 46-48. (0,15 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: проаналізовано інновації у сфері фінтех).

10. Угрин Б., Маховський І. Підвищення ефективності управління мультинаціональними корпораціями в умовах глобальних ризиків. Фінанси та

облік в умовах глобальної невизначеності та безпекових ризиків: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Тернопіль, 27 травня 2025 р.). Ч. 1. Тернопіль : ЗУНУ, 2025. С. 494–496. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначено основні глобальні ризики). URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/ba00f315-17a1-4497-8a4d-b616c6bf80ed/content>.

11. Угрин Б. В. Фінансова довіра в глобальній економіці. Modern Challenges in Economic and Technological Innovation: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference (Bologna, March 4–6, 2026). Bologna, Italy : International Scientific Unity, 2026. P. 138–140. (0,15 д.а.). URL: <https://isu-conference.com/en/archive/modern-challenges-in-economic-and-technological-innovation-04-03-26/>

12. Угрин Б. В. Фінансові детермінанти повоєнного відновлення України в контексті багатовекторної інтеграції. Проблеми та перспективи розвитку національної економіки в умовах глобалізації: збірник наукових тез за матеріалами XXIV Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції молодих учених та студентів (м. Острого, 25 березня 2026 р.). / ред. кол.: Л. В. Козак, Н. П. Топішко та ін. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2026. С. 133–135. (0,16 д.а.).

URL: https://www.oa.edu.ua/assets/files/news/2026/national_economy_conf_tезy.pdf

ДОДАТОК Ф

Вих. № 24/26
07.04.2026

СГ «ТАС»
03062, м. Київ
пр. Берестейський, 65

**ДОВІДКА
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ**

*результатів дисертаційного дослідження
Угриня Богдана Васильовича на тему «Фінансові детермінанти глобальної
економічної інтеграції»*

Результати дисертаційного дослідження на тему «Фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції» були використані у практичній діяльності страхова група «ТАС». Дисертація Угриня Богдана Васильовича, представлена на здобуття доктора філософії за спеціальністю 292 – міжнародні економічні відносини, має важливе теоретичне і практичне значення.

У практичній діяльності компанії страхова група «ТАС» пропозиції Угриня Б. В. щодо розвитку ризик-орієнтованого підходу до управління діяльністю страхової компанії були використані під час формування стратегії розвитку компанії, яка пов'язана із рамковими зобов'язаннями України у сфері європейської інтеграції. Запропоновані пропозиції спрямовані на підвищення відповідності фінансової політики компанії «ТАС» сучасним вимогам міжнародного страхового ринку, передусім європейській практиці. Цінними є пропозиції Угриня Б. В. щодо активізації програм страхування життя, які були імплементовані у програму розвитку на наступні роки. Впровадження результатів дослідження має на меті підвищення обґрунтованості управлінських рішень та формування довгострокової фінансової стратегії страхової компанії.

Заступника Директора філії СГ «ТАС»

Обуд В.М.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009; тел./факс +380 (352) 51-75-75;
www.wunu.edu.ua; rektor@wunu.edu.ua; ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 33680120

ДОВІДКА

про впровадження у навчальний процес
Західноукраїнського національного університету результатів
дисертаційного дослідження Угриня Богдана Васильовича «Фінансові
детермінанти глобальної економічної інтеграції»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини»

Основні теоретичні положення та результати дисертаційної роботи
УГРИНА Богдана Васильовича на тему «Фінансові детермінанти глобальної
економічної інтеграції» використовуються в навчальному процесі
Західноукраїнського національного університету, зокрема, при викладанні
наступних дисциплін: «Економічна дипломатія», «Міжнародне
співробітництво», «Міжнародна економічна діяльність України», «Міжнародна
торгівля», «Кон'юнктура світових ринків».

Матеріали дисертації Угриня Богдана Васильовича використовуються при
проведенні практичних занять, виконанні індивідуальних завдань, підготовці
курскових проектів та кваліфікаційних робіт.

Довідку видано для подання до разової спеціалізованої вченої ради
Західноукраїнського національного університету.

Проректор з науково-педагогічної роботи
к.е.н., доцент

Віктор ОСТОВЕРХОВ

Завідувач кафедри міжнародної економіки
д.е.н., професор

Ірина ЗВАРИЧ

Вик. Вероніка ДРОБИТЛИВА
тел. (0352) 51-75-24

ЗУНУ
№ 126-31/1257 від 21.05.2026

КИЇВСЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА
КИЇВСЬКА ТПП

вул. Б.Хмельницького, 55, 01054, Київ, Україна
Тел. (044) 482-0301
Факс (044) 482-3966
e-mail: info@kcci.org.ua
www.kiev-chamber.org.ua

B.Khmelnytskogo str., 55, Kyiv, 01054, Ukraine
Tel. (044) 482-0301
Fax (044) 482-3966
e-mail: info@kcci.org.ua
www.kiev-chamber.org.ua

THE KYIV CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

01.06.2026р. № 17/05-5/564

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Угриня Богдана Васильовича на тему:
«Фінансові детермінанти глобальної економічної інтеграції»

Дисертаційне дослідження Угриня Богдана Васильовича, подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 – міжнародні економічні відносини, присвячене сучасним трансформаціям глобальної економічної інтеграції та визначенню ролі фінансових детермінант у формуванні її нової архітектури. У процесі виконання дослідження отримано результати, що мають прикладне значення для формування стратегічних підходів до економічного розвитку України в умовах посилення глобальних інтеграційних процесів, структурної перебудови світової фінансової системи та повоєнного відновлення держави.

У практичній площині становлять інтерес окремі наукові положення дисертаційного дослідження, зокрема авторський підхід до ідентифікації фінансових детермінант глобальної економічної інтеграції, методичні підходи до оцінювання впливу фінансових чинників на інтеграційні процеси, визначення особливостей інтеграційної взаємодії в умовах фінансової відкритості економік. Практичне використання отримали результати проведеного SWOT-аналізу фінансових детермінант повоєнного відновлення України в умовах багатовекторної інтеграції, що дозволили оцінити сильні та слабкі сторони фінансового потенціалу держави, ідентифікувати можливості залучення міжнародного капіталу, розвитку торговельного потенціалу України, а також визначити ключові ризики й загрози, пов'язані з безпековими викликами, залежністю від зовнішніх джерел фінансування, конкуренцією за інвестиційні ресурси. Пропозиції Угриня Б. В. використано Київською ТПП під час підготовки аналітичних матеріалів, оцінювання та формування рекомендацій щодо стратегічних перспектив міжнародного економічного партнерства України.

Перший Віцепрезидент
Київської торгово-промислової палати

В. А. Коляденко

000046